

İBN HALDUN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ANONİM ŞİRKET PAY SAHİBİNİN BİLGİ ALMA
VE İNCELEME HAKKI

BETÜL BOZKIR

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. ŞÜKRÜ YILDIZ

İSTANBUL, 2023

İBN HALDUN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ANONİM ŞİRKET PAY SAHİBİNİN BİLGİ ALMA
VE İNCELEME HAKKI

BETÜL BOZKIR

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. ŞÜKRÜ YILDIZ

İSTANBUL, 2023

TEZ ONAY SAYFASI

Bu tez tarafımızca okunmuş olup kapsam ve nitelik açısından, Özel Hukuk alanında yüksek lisans derecesini alabilmek için yeterli olduğuna karar verilmiştir.

Tez Jürisi Üyeleri

Unvan – Ad Soyad

Kanaati

İmza

Bu tezin İbn Haldun Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tarafından konulan tüm standartlara uygun şekilde yazıldığı teyit edilmiştir.

Teslim Tarihi

Mühür/İmza

AKADEMİK DÜRÜSTLÜK BEYANI

Bu çalışmada yer alan tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu, söz konusu kurallar ve ilkelerin zorunlu kıldığı çerçevede, çalışmada özgün olmayan tüm bilgi ve belgelere, alıntılama standartlarına uygun olarak referans verilmiş olduğunu beyan ederim.

Adı Soyadı:

İmza:

ÖZ

ANONİM ŞİRKET PAY SAHİBİNİN BİLGİ ALMA VE İNCELEME HAKKI

Bozkır, Betül

Özel Hukuk Yüksek Lisans Programı

Öğrenci Numarası: 204055005

Open Researcher and Contributor ID (ORC-ID): 0000-0002-1954-3043

Ulusal Tez Merkezi Referans Numarası: 10525429

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Şükrü Yıldız

Ocak 2023, 185 sayfa

Günümüz ekonomik hayatını şekillendiren en önemli ticaret şirketlerinden biri olan anonim şirketlerde, modern şirketler hukuku anlayışının da etkisiyle şirket yönetiminin pay sahiplerinden ziyade uzman profesyonel kimselere bırakılması eğilimi söz konusudur. Bu durum pay sahiplerinin şirkete yabancılaşmalarına sebep olmakta ve şirket yönetimine karşı korunmalarını da gerektirmektedir. Bu koruma bakımından önemli bir fonksiyon icra eden bilgi alma ve inceleme hakkı bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Hak 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 437.maddesi çerçevesinde ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Anonim şirket, bilgi alma ve inceleme hakkı, pay sahibi, pay sahipliği hakları

ABSTRACT

THE RIGHT TO OBTAIN INFORMATION AND EXAMINATION OF THE SHAREHOLDER IN JOINT STOCK COMPANY

Bozkır, Betül

MA in Private Law

Student ID: 204055005

Open Researcher and Contributor ID (ORCID): 0000-0002-1954-3043

National Thesis Center Reference Number: 10525429

Thesis Supervisor: Prof. Şükrü Yıldız

January 2023, 185 Pages

In joint-stock companies, which are one of the most essential trade companies that shape today's economic life, it is frequently seen that there is a tendency to leave the company management to expert professionals rather than shareholders, with the effect of modern corporate law understanding. This situation causes the shareholders to become alienated from the company and also requires them to be protected against the company management. The subject of this study is the right to obtain information and examination, which performs a fundamental function in terms of this protection. The right has been handled with the framework of article 437 of the Turkish Commercial Code no.6102.

Keywords: Joint-stock company, the right to obtain information and examination, shareholder, shareholders' rights

TEŞEKKÜR

Bu araştırma için beni yönlendiren, tezimin tüm detaylarıyla yakından ilgilenen, bu süreçte karşılaştığım zorlukları bilgi ve tecrübesi ile aşmama yardımcı olan, üzerimdeki emeklerinin karşılığını hiçbir zaman ödeyemeyeceğim, öğrencisi olmaktan onur ve mutluluk duyduğum kıymetli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Şükrü Yıldız' a teşekkürlerimi sunarım. Tezin savunulması aşamasındaki yaklaşımları ve jüri üyesi olarak yapıcı eleştirileri ile değerli katkılarını esirgemeyen saygıdeğer hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Zehra Badak'a ve Dr. Öğr. Üyesi Dursun Saat'e en içten teşekkürlerimi iletmek isterim. Tez çalışmam sırasında her türlü imkân ve kolaylığı sağlayan Fakülte Dekanımız Prof. Dr. Ömer Çınar'a, Dekan Yardımcımız Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Erol'a ve Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Oğuz Tuna' ya teşekkür ederim. Ayrıca yüksek lisans eğitimim sürecinde tüm imkanlarından faydalandığım İbn Haldun Üniversitesi' ne sonsuz teşekkürler.

Tezimin her aşamasında beni yalnız bırakmayan aileme sonsuz sevgi ve saygılarımı sunarım.

Betül Bozkır

İSTANBUL, 2023

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
BÖLÜM I BİLGİ ALMA VE İNCELEME HAKKININ GENEL ESASLARI.....	1
1.1. Tanım.....	2
1.2. Kavram	6
1.2.1. Türk Hukuku	6
1.2.2. Mukayeseli Hukuk	8
1.3. Bilgi Alma Gereksinimi	9
1.4. Bilgi Alma Hakkının Tanınmasındaki Hukuki Gereklilikler	12
1.4.1. Ortak Konumu	12
1.4.2. Tüzel Kişiliğin Bir Unsuru Olması	15
1.5. Bilgi Alma Hakkının Tarihsel Gelişimi	17
1.5.1. Türk Hukukunda Hakkın Tarihsel Gelişimi ve İlgili Düzenlemeler	17
1.5.1.1. 865 Sayılı Ticaret Kanunu.....	17
1.5.1.2. 6762 Sayılı Ticaret Kanunu.....	17
1.5.1.3. 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu	19
1.5.2. Mukayeseli Hukukta İlgili Düzenlemeler	22
1.5.2.1. Avrupa Birliği Hukukunda	22
1.5.2.1.1. Genel Olarak.....	22
1.5.2.1.2. İlgili Düzenlemeler.....	23
1.5.2.2. İngiliz Hukukunda	28
1.5.2.3. Fransız Hukukunda.....	31
1.5.2.4. İtalyan Hukukunda	33
1.5.2.5. Alman Hukukunda	34
1.5.2.6. İsviçre Hukukunda	35
1.6. Bilgi Alma Hakkının Hukuki Niteliği	40
1.6.1. Bireysel Hak Niteliği	40
1.6.2. Bağımsız Hak Niteliği	41
1.6.3. Müktesep Hak Niteliği	43

1.6.4. Vazgeçilmez Hak Niteliği	46
1.7. Bilgi Alma Hakkının Søjeleri.....	48
1.7.1. Bilgi Alma Hakkının Sahibi	48
1.7.1.1. Pay Sahibi.....	48
1.7.1.1.1. Pay Sahipliği Sıfatının İspatı	51
1.7.1.1.2. Oydan Yoksunluk Halinde Pay Sahibinin Durumu	54
1.7.1.1.3. Pay Sahipliği Haklarının Donması Halinde Pay Sahibinin Durumu.....	55
1.7.1.2. Bağlı Nama Yazılı Hisse Senetlerinin Devri Halinde Hak Sahibi	55
1.7.1.3. Devredenin İradesi Olmaksızın Payın Kazanılması Durumları	58
1.7.1.3.1. Miras Yolu ile İntikal Hali	58
1.7.1.3.2. Eşler Arasındaki Mal Rejimi Hükümleri.....	68
1.7.1.3.3. Cebri İcra	69
1.7.1.4. Temsilci Aracılığıyla Kullanılması	70
1.7.1.5. Ortak Sıfatı Olmadan Pay Üzerinde Hak Sahibi Olanlar	74
1.7.1.5.1. Pay Üzerinde İntifa Hakkı Bulunması.....	74
1.7.1.5.2. Payın Hapis, Rehin, Tevdi veya Ariyete Konu Olması.....	76
1.7.2. Bilgilendirme Yükümlüsü ve Bilgilendirmekle Görevli Olanlar	76
1.7.2.1. Yönetim Kurulu.....	77
1.7.2.2. Genel Kurul	79
1.7.2.3. Bağımsız Denetime Tabi Anonim Şirketlerde Denetçi	79
1.8. Bilgi Alma Hakkı Bakımından Önem Arz Eden Hukuki Müesseseler	80
1.8.1. Kamuyu Aydınlatma İlkesi	80
1.8.2. Kurumsal Yönetim İlkeleri.....	83
1.8.3. Eşit İşlem İlkesi	85
1.9. Bilgi Alma Hakkının Sınırları	87
1.9.1. Şirket Sırrı	87
1.9.1.1. Mutlak Şirket Sırrı.....	90
1.9.1.2. Nispi Şirket Sırrı.....	91
1.9.2. Korunması Gereken Diğer Şirket Menfaatleri	91
1.9.3. Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı.....	92
BÖLÜM II BİLGİ ALMA VE İNCELEME HAKKI	94
2.1. Pasif Bilgi Alma Hakkı	94
2.1.1. Genel Olarak.....	94
2.1.2. Hakkın Konusu.....	96

2.1.2.1. İncelemeye Hazır Bulundurulacak Belgeler.....	96
2.1.2.2. İnceleme Yeri	98
2.1.2.3. İnceleme Zamanı	99
2.1.2.4. İncelemeye Hazır Bulundurma Yükümlülüğünün İhlaline İlişkin Sonuçlar....	100
2.2. Aktif Bilgi Alma Hakkı (Genel Kurulda Soru Sormak Suretiyle Bilgi Alma)..	103
2.2.1. Genel Olarak.....	103
2.2.2. Hakkın Konusu ve Kapsamı	107
2.2.2.1. Şirket İşleri ve Denetim Faaliyeti.....	108
2.2.2.2. Bağlı Şirketler.....	109
2.2.2.3. Gereklilik Kriterine Bağlı Olmama	110
2.2.2.4. Gündeme Bağlı Olmama	112
2.2.2.5. Eşit İşlem İlkesinin Özel Görünümü	113
2.3. İnceleme Hakkı.....	118
2.3.1. Genel Olarak.....	118
2.3.2. Hakkın Konusu.....	119
2.3.2.1. Ticari Defter ve Yazışmalar	119
2.3.2.2. Pay Defteri.....	121
2.3.3. Hakkın Kullanımı	124
BÖLÜM III BİLGİ ALMA VE İNCELEME DAVASI	129
3.1. Genel Olarak.....	129
3.2. Davanın Hukuki Niteliği ve Amacı.....	130
3.3. Dava Şartları.....	133
3.3.1. Maddi Dava Şartları	133
3.3.1.1. Bilgi Alma Hakkının Kullanılmış Olması.....	133
3.3.1.2. Bilgi Alma Talebinin Haksız Olarak Reddi	137
3.3.2. Usulü Dava Şartları	139
3.3.2.1. Taraf	139
3.3.2.2. Yetki	139
3.3.2.3. Görev	139
3.3.2.4. Dava Açma Süresi	140
3.3.2.4.1. On Günlük Süre.....	140
3.3.2.4.2. Makul Süre	142
3.4. Yargılama	147
3.4.1. Basit Yargılama Usulü	147

3.4.2. Adli Tatilin Dava Açma Hakkına Etkisi	148
3.5. İspat	152
3.6. Mahkeme Kararı ve Kararın Kesinliği Sorunu.....	155
3.7. Kararın İcrası.....	161
3.8. Tahkime Elverişlilik	164
BÖLÜM IV SONUÇ	167
REFERANSLAR.....	176
ÖZGEÇMİŞ.....	185

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
al	fıkra
AktG	Aktiengesetz (Alman Paylı Ortaklıklar Kanunu)
Art	madde
Bkz	bakınız
C	Cilt
CA	Companies Act (2006 tarihli İngiliz Şirketler Kanunu)
CC	Code de Commerce (Fransız Ticaret Kanunu)
CO	Code des Obligations (İsviçre Borçlar Kanunu)
eTTK	6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu
E	esas sayısı
E. T	erişim tarihi
éd	bası
HD	Hukuk Dairesi
HMK	Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İİK	İcra ve İflas Kanunu
K	karar sayısı
m	madde
MKK	Merkezi Kayıt Kuruluşu
par	paragraf
RG	Resmi Gazete
RGS	Resmi Gazete Sayısı
RGT	Resmi Gazete Tarihi
S	Sayı
SPK	Sermaye Piyasası Kanunu
T	tarih
TBK	6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu
TDİT	Ticari Defterlere İlişkin Tebliğ
TTK	6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu
vd	ve devamı

BÖLÜM I

BİLGİ ALMA VE İNCELEME HAKKININ GENEL ESASLARI

Ticaret hayatını yönlendiren en önemli şirket türlerinden biri olan anonim şirketin organizasyon yapısı gereği pay sahiplerinin yönetim kurulu üyesi olmadıkça şirket yönetiminde doğrudan söz sahibi olmaları mümkün değildir. Bu bakımdan yönetim kurulu üyesi olmayan pay sahipleri ancak genel kurul toplantıları vasıtasıyla şirket yönetimi üzerinde dolaylı olarak etkili olabilir. Modern şirketler hukuku anlayışı doğrultusunda benimsenen kurumsal yönetim ilkelerinin de etkisiyle, günümüzde, anonim şirket yönetiminin pay sahiplerinden ziyade teknik bilgi sahibi uzman kişilere bırakılması tercih edilmektedir. Sermaye mülkiyeti ile yönetimin ayrılması ya da mülkiyet-kontrol¹ ayrımı olarak da ifade edilen bu olgu pay sahiplerinin yönetimden uzaklaşmasına ve giderek yönetime yabancılaşmasına sebep olmaktadır. Söz konusu ayrılık mülkiyetten yönetime doğru bir güç kaymasına yol açmaktadır². Bu durum pay sahiplerinin yöneticiler karşısında korunması gerekliliğini de beraberinde getirmektedir. Bu koruma açısından önem arz eden hukuki müesseselerden birisi de bilgi alma ve inceleme hakkıdır.

Bilgi alma hakkı, pay sahiplerinin çoğunluk pay sahiplerine ve çoğunluğun iradesiyle şekillenen şirket yönetimine karşı korunmasına hizmet etmesinin yanında aynı zamanda şirket yönetimini de hesap verme ve dürüstlük ilkelerine uygun şeffaf bir yönetim gerçekleştirmeye zorlar. Bunun yanı sıra bu hak pay sahibinin diğer haklarını

¹ Mülkiyet-kontrol ayrımı anonim şirketler hukukuna ilişkin temel ilkelerden biridir. Bu ilke için “yabancı bir malvarlığını işletme ilkesi” ve “mülkiyet-hakimiyet ayrışması” tabirleri de kullanılmaktadır. Bkz. Ünal Tekinalp, *Anonim Ortaklığın Bilançosu ve Yedek Akçeleri, Kamuyu Aydınlatma İlkesi İle* (İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1979), 30; Fahiman Tekil, *Anonim Şirketler Hukuku, 2.Bası* (İstanbul: Alkım Yayınları, 1998), 58.

² Direnç Akbay, “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Anonim Ortaklıklar Hukukunda Azınlığın Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı Yoluyla Korunması” (*Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017*), 17.

da etkin bir şekilde kullanması açısından son derece önem arz etmektedir. Anonim ortaklıklarda pay sahibine tanınan en temel haklardan birisi olan bilgi alma hakkı, modern anonim şirketler hukukunun önem verdiği pay sahipliği konusunun güçlendirilmesi yaklaşımına uyumlu olarak 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 437. maddesinde ayrıntılı bir düzenlemeye kavuşturulmuştur. Bu düzenleme ile pay sahibine çağdaş ölçülerle uyumlu, kamuyu aydınlatma ve kurumsal denetim ilkelerine göre düzenlenmiş kapsamlı bir bilgi alma hakkı tanınmıştır. Bu kapsamda yeni kanun ile getirilen en radikal yenilik olan dava hakkı da hakkın işlevsel kılınması noktasında son derece önem arz etmektedir. Bilgi alma günümüzde de pay sahipliği hakları içinde en tartışmalı olan konulardan biri olarak sıkça ele alınmaktadır ve uygulamada ortaya çıkan eksiklikleri göz önünde bulundurularak revize edilmektedir. Nitekim Türk hukukundaki düzenlemenin mehzazını teşkil eden İsviçre hukukunda 2020 yılında gerçekleştirilen reform hareketi ile bilgi alma hakkı yeniden ele alınmış ve bu düzenlemelerde de hakka ilişkin yöntem bakımından getirilen önemli değişiklikler mevcuttur. Bu noktada Türk hukukundaki mevcut düzenlemeler ele alınırken İsviçre reform hareketi ile hakka ilişkin getirilen yeniliklerin de ele alınması önem arz etmektedir. Bilgi alma hakkı anonim şirketler hukuku alanında güncel, özellikle esas ve yöntemi noktasında da tartışmalı bir hak olarak taşıdığı önem sebebiyle çalışmamızın konusunu oluşturmaktadır.

Üç bölümden oluşan çalışmanın ilk bölümünde bilgi alma hakkının bütün cepheleri için ortak olan genel esaslar ele alınmış, bu kapsamda, hakkın tanımı, kavram, bilgi alma gereksinimi, hakkın tanınmasındaki hukuki gereklilikler, hakkın tarihsel gelişimi, hakkın hukuki niteliği, hakkın süljeleri, hak bakımından önem arz eden müesseseler ve hakkın sınırları incelenmiştir. İkinci bölümde bilgi alma ve inceleme haklarının kullanımına ilişkin esaslar ve hakkın konusu ele alınmış. Son bölümde ise hakkın en önemli cephelerinden birini teşkil eden bilgi alma ve inceleme davası detaylı bir şekilde işlenmiştir.

1.1. Tanım

Anonim şirket pay sahiplerine, bilgi alma gereksinimlerini karşılamaya yönelik bireysel bir pay sahipliği hakkı olarak sunulan bilgi alma ve inceleme hakkı, anonim

şirketler hukukunun en problemlili alanlarından birisidir³. Bu durum bilgi alma hakkının, birden fazla menfaatin dengelenmeye çalışıldığı bir hak olmasından ötürü kanun koyucunun bir ikileme karşı karşıya kaldığı bir alan olmasından kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte diğer pay sahipliği haklarından farklı olarak, bilgi alma hakkına ilişkin tartışmalı olan hususlar hakkın tatbikinden ziyade esasına yöneliktir⁴. Bu anlamda bilgi alma hakkı henüz gelişmesini tamamlamamış, tekamül niteliği olan bir haktır⁵. Bilgi alma hakkı ekseninde uygulamada ortaya çıkan problemler göz önünde bulundurularak hakka ilişkin yasal düzenlemelerde de revizeler yapılmaktadır⁶.

Bilgi alma ve inceleme hakkı, ne 6762 sayılı mülga yasada ne de 1 Temmuz 2012 tarihinde yürürlüğe giren 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda tanımlanmıştır. Doktrinde hakka ilişkin yapılan çeşitli tanımlar mevcut olmakla birlikte bu tanımlar da kendi içinde önemli derecede farklılık arz etmektedir. Bu farklılıklar hem tanımların farklı kanun zamanlarında yapılmış olmasından hem de mülga kanunda hakkın eksik ve anlaşılması güç bir şekilde kaleme alınması nedeniyle yazarların hakkı farklı şekillerde yorumlamasından kaynaklanmaktadır⁷.

Mülga kanun döneminde Teoman, bilgi alma hakkını pay sahibinin şirketin malvarlığı konusunda aydınlanmasına hizmet eden, organ kararı ya da şirket esas sözleşmesi düzenlemesiyle sınırlandırılması mümkün olmayan kazanılmış bir hak olarak tanımlamıştır⁸.

³ Arslan Kaya, *Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı* (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2001), 2. Bilgi alma hakkı sadece Türk hukukunda değil, mehzaz hukuk sistemlerinde de uzun yıllardır doktrinsel tartışmaların odağında yer alan bir pay sahipliği hakkı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bkz. Kaya, *Bilgi Alma*, 88 vd; Bahadır Ünal, *Alman ve Türk Hukukunda Anonim Şirket Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2021), 1; Burak Sümer, *Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı* (İstanbul: Adalet Yayınevi, 2022), 36-37.

⁴ Kaya, *Bilgi Alma*, 39.

⁵ Kaya, *Bilgi Alma*, 38; Dilek Cengiz, *Türk Ticaret Hukukunda Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı'nın Mahkeme Aracılığıyla Kullanılmasında Mahkemenin Kararının Kesinliği Sorunu* (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2022), 1.

⁶ Bilgi alma hakkına ilişkin yaşanan güncel gelişmelerden birisi de Türk Hukukundaki düzenlemeye kaynak teşkil eden İsviçre Hukuku'nda 2020 yılında gerçekleştirilmiş, bu revizeyle birlikte bilgi alma hakkına yeni bir boyut getirilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Bölüm I, 1.5.2.6.

⁷ Ali Murat Dolu, *Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017), 3-4; Cengiz, 6-7.

⁸ Ömer Teoman, "Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı Üstüne", *İktisat ve Maliye Dergisi* C:18, S:1, 1972, 20.

Tekinalp ise bilgi alma hakkını, pay sahibinin ortaklığın ekonomik durumu, hakimiyet ilişkileri ve çoğunluğa sahip olan pay sahiplerinin elde ettiği menfaatlerin öğrenilmesi yoluyla pay sahipliğinden doğan haklarını daha isabetli olarak kullanmasını sağlamak ve şirket içi korporatif denetimi tamamlamak üzere sunulmuş olan bağımsız, kazanılmış ve bireysel bir hak olarak açıklamaktadır⁹.

Paslı bilgi alma hakkını, yöneten-yönetilen ayrışmasının bulunduğu her müessesede var olması mecburi ve denetçiler tarafından yapılan iç denetimi tamamlar nitelikte olan, ortaklığın finansal durumu ve faaliyetlerine ilişkin bilgilenmelerine ve bu suretle de yatırımlarının geleceğini tayin etme ve diğer pay sahipliği haklarını bilinçli şekilde kullanması amaçlarına yönelik müktesep, vazgeçilmez, bağımsız ve bireysel bir hak olarak tanımlamıştır¹⁰.

Dolu ise mezkûr hakkı, anonim şirketlerde ortaya çıkan sermaye-hakimiyet ayrışması sonucunda pay sahiplerinin yoksun kaldığı bilgiye, aydınlanma gayesi kapsamında genel kurulda soru sormak ve sorulan soru çerçevesinde şirket belgeleri üzerinde inceleme yapmak suretiyle erişmelerini mümkün kılan, riayet edilmediğinde mahkemeye müracaat imkânı veren ferdi, bağımsız, müktesep ve vazgeçilmez hak olarak tanımlamaktadır¹¹.

Ünal tarafından yapılan tanıma göre ise, bilgi alma hakkı pay sahibinin şahsi malvarlığının kapsamında olan hissesinin değerini yükseltmek amacıyla bilgilenmek için şirkete soru sorarak ya da şirkete ait evrakları inceleyerek kullanılan, mahkemeye müracaat imkânı ile güçlendirilmiş bireysel bir haktır¹².

Sümer bilgi alma hakkının, pay sahibinin ortaklığın faaliyetleri, mali durumu ve işleyişine ilişkin bilgi sahibi olmasını ve bu sayede menfaatleri doğrultusunda hareket etmesine imkân veren bir hak olduğunu belirtmiştir¹³.

⁹ Ünal Tekinalp, "İşletme İlgililerinin Finansal Bilgi Elde Etme Hakkı", *Muhasebe Enstitüsü Dergisi*, S:21-22, 1980, 20.

¹⁰ Ali Paslı, *Anonim Ortaklık Kurumsal Yönetimi* (İstanbul: Çağa Hukuk Vakfı Yayınları, 2005), 100-101.

¹¹ Dolu, 10-11.

¹² Ünal, 139.

¹³ B. Sümer, 343.

Cengiz tarafından ise, bilgi alma ve inceleme hakkı, pay sahibinin şirketin finansal durumu ile yönetimi ve denetimine ilişkin konularda aydınlatılması ve bu şekilde başta oy hakkı olmak üzere haklarını bilinçli şekilde kullanabilmesi amacıyla tanınmış olan ve şeklen ayrı ayrı ifade edilmekle birlikte amaç ve işlev yönünden birbirini tamamlayıcı bir bütün oluşturan bireysel, bağımsız ve vazgeçilmez nitelikte birbirinden ayrı iki bağımsız hakkı içeren bir pay sahipliği hakkı olarak tanımlanmıştır¹⁴.

Teoman tarafından yapılan tanım 6762 sayılı TTK zamanında yapılmış olmasına rağmen, bilgi alma hakkı bu tanımda günümüz yaklaşımına uyumlu olarak aydınlanma ekseninde ele alınmıştır. Bu bakımdan söz konusu tanım, 6102 sayılı TTK' nın getirdiği anlayışla örtüşmektedir zira TTK' da bilgi alma aydınlanma perspektifinden düzenlenmiştir¹⁵. Ünal ve Sümer tarafından yapılan tanımlarda da bilgi alma hakkı benzer şekilde bilgilenme, aydınlanma ekseninde açıklanmıştır. Bunlardan farklı olarak Tekinalp' in tanımında ise aydınlanma boyutundan ziyade bilgi alma hakkının denetim ve kontrol işlevine vurgu yapılmaktadır¹⁶. Paslı tarafından yapılan tanımda ise hakkın hem denetim hem aydınlanma fonksiyonu ekseninde ele alındığı ve hukuki niteliklerine vurgu yapıldığı görülmektedir. Tanımlarda hakkın hukuki niteliğine özgü unsurlar olan bireysel, bağımsız, kazanılmış hak olma gibi özelliklerine değinilmiştir.

¹⁴ Cengiz, 9.

¹⁵ Dolu, 10.

¹⁶ 6762 sayılı TTK' nın 363. madde düzenlemesinde, pay sahiplerine yalnızca şüpheli görülen noktalara ilişkin denetçilerden gerekli açıklamaların yapılmasını isteme olanağı verildiğinden dolayı bilgi alma hakkının aktif yönünü yalnızca denetimle sınırlı olarak düzenlediği, Tekinalp' in , bu düzenlemenin yürürlükte olduğu dönemde yapmış olduğu tanımda bilgi almayı korporatif denetimi tamamlayan bir hak olarak ifade etmiş olduğu, ancak 6102 sayılı TTK ile birlikte anonim şirketteki 3 zorunlu organdan biri olarak kabul edilen denetçi kurumu organ olmaktan çıkarılmak suretiyle korporatif denetime son verildiği ve bunun yerine bağımsız dış denetim düzenlemesi getirildiği, böylelikle pay sahiplerinin korporatif denetim vasıtasıyla sahip oldukları dolaylı denetim hakları sona ermiş olduğundan dolayı 6102 sayılı TTK düzenlemesiyle birlikte korporatif denetim kaldırıldığından bilgi alma hakkının bunu tamamlayan bir niteliğe sahip olduğunu söyleme imkânı kalmadığı ileri sürülmektedir. Bkz. Dolu, 5.

1.2. Kavram

1.2.1. Türk Hukuku

Anonim şirkette pay sahipliği hakları içinde üzerinde en çok kavram kargaşası yaşanan haklardan birisi bilgi alma hakkıdır¹⁷. Finansal bilgi alma hakkı, soru sorma hakkı, bilgi alma ve inceleme hakkı, aydınlanma hakkı, kontrol hakkı, malumat alma hakkı en sık kullanılan terimler arasındadır¹⁸. Terim çeşitliliği sorununa yol açan birden çok etmen vardır. Hakkın konusu, kapsamı, sınırları hakkında yaşanan görüş farklılıkları bilgi alma hakkının çeşitli başlıklar altında incelenmesinde etkili olan unsurlardan birisidir. Diğer pay sahipliği haklarından farklı olarak bilgi alma hakkı, kavramsal açıdan üzerinde tartışmaların devam ettiği bir hak olarak henüz gelişmesini tamamlamamış bir hukuki müessesedir¹⁹. Diğer haklara ilişkin tartışmalar daha çok kullanımlarına ilişkin iken bilgi alma hakkına yönelik tartışmalar daha ziyade hakkın muhtevası hususundadır²⁰. Bu noktada hakkın kapsamı, sınırları ve yöntemi hususundaki tartışmaların uzun süre devam etmiş olması kavram kargaşası yaşanmasında etkili olmuştur²¹.

Bunun yanı sıra 6762 sayılı TTK zamanındaki düzenlemelerin muğlak ve yetersiz olması da hakkın doktrinde çeşitli yazarlar tarafından farklı şekillerde yorumlanması ve çeşitli kavramlarla ifade edilmesinde etkili olmuştur²². 6762 sayılı TTK’ da bilgi alma hakkı, ‘‘Malumat Alma Hakkı’’ üst başlığıyla 362 ve 363. madde hükümlerinde

¹⁷ Kaya, *Bilgi Alma*, 37; Rauf Karasu, ‘‘Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’ na Göre Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı’’, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi C:23, S:2*, 2005, 75; Ozan Can, *Limited Şirketlerde Ortakların Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı* (Ankara: Turhan Kitabevi, 2015),8; Dolu, 11.

¹⁸ Kaya, *Bilgi Alma*, 37; Karasu, 75.

¹⁹ Kaya, *Bilgi Alma*, 38. 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda bilgi alma hakkına ilişkin 362 ve 363. madde düzenlemeleri, bilgi alma hakkının uygulamada ortaya çıkan problemlerine ilişkin doktrinde yapılan yoğun eleştiriler ve yabancı hukuk sistemlerindeki düzenlemeler dikkate alınarak, 2011 yılında kabul edilen 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 437. maddesiyle revize edilmiştir. Diğer pay sahipliği haklarının içeriği noktasında doktrinde belli bir uzlaşımın var olduğunu söylemek mümkün iken bilgi alma hakkı açısından ise 437. madde ile getirilen yeni düzenlemeye rağmen hakka ilişkin birçok husus doktrinde güncel tartışmalara konu olmaya devam etmektedir. Bilgi alma mehz hukuk sistemi İsviçre Hukukunda da 2020 yılında hakka ilişkin getirilen birtakım yenilikler mevcuttur. Ayrıntılı bilgi için bkz. Bölüm I, 1.5.2.6.

²⁰ Kaya, *Bilgi Alma*, 39.

²¹ Kaya, *Bilgi Alma*, 38. İsviçre revizyon paketi ile inceleme hakkının bireysel bir hak olmaktan çıkarılarak azınlık hakkına dönüştürülmesi de İsviçre hukukunda yöntem tartışmalarının varlığını gözler önüne sermektedir.

²² Dolu kavram kargaşasına yol açan asıl nedenin yasal düzenleme olduğunu dile getirmektedir. Bkz. Dolu, 11.

düzenlenmiştir. Üst başlık doğru bir tercih olmasına rağmen madde içeriklerinde yer alan düzenlemelerin anlaşılması güç bir şekilde kaleme alınması ve aktif bilgi alma hakkı yönünden önemli eksiklikler içermesi hakkın ifade edilmesinde farklı kavramların kullanılmasına zemin hazırlamıştır²³. Birtakım belgelerin genel kurul öncesinde pay sahiplerinin incelemesine amade tutulacağı düzenlemesine 362. madde hükmünde yer verilirken, 363. madde de ise pay sahiplerinin genel kurulda şüpheli görülen hususlara ilişkin olarak denetçilerden gerekli açıklamaları isteyebileceği ve inceleme hakkı düzenlenmiştir. Bu doğrultuda söz konusu düzenlemelerin ayrı maddelerde yer alması da öğretide hakkın aktif ve pasif bilgi alma hakkı şeklinde bir sınıflandırma altında ele alınmasını beraberinde getirmiştir²⁴.

Kanun koyucu doktrindeki tartışmaları ve eleştirileri de dikkate alarak 6102 sayılı TTK' nın 437. maddesinin kenar başlığında madde içeriğiyle uyumlu olarak ve hakkın kapsamını da gözeterek şekilde "Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı" terimini tercih etmiştir²⁵. Mülga kanundan farklı olarak 437. maddede pasif bilgi alma hakkı²⁶ ile aktif bilgi alma hakkı kapsamındaki soru sormak suretiyle bilgi alma hakkı ve inceleme hakkı tek bir maddede ele alınmıştır²⁷.

²³ Kaya, *Bilgi Alma*, 42; B. Sümer, 21.

²⁴ Bu ayrıma göre genel kurul öncesi belli belgelerin incelemeye hazır tutulması gerekliliği pay sahibinin talebini gerektirmediğinden pasif bilgi alma hakkı olarak kavramsallaştırılmıştır. Soru sormaya dayalı bilgi alma ve inceleme hakkı ise pay sahibinin talepte bulunmasına bağlı olarak gerçekleştiğinden aktif bilgi alma hakkı olarak ele alınmıştır.

²⁵ Dolu, 49-50; B. Sümer, 22.

²⁶ Dolu 437/1 kapsamındaki genel kurul öncesinde belli belgelerin incelemeye hazır bulundurulması yükümlülüğünün hakkın kapsamında yer almadığını ifade ederek söz konusu hükmün ayrı bir maddede düzenlenmesi gerektiğini dile getirmiştir. Yazara göre bu düzenleme daha çok iç kamuyu aydınlatma niteliğine sahiptir ve haktan ziyade şirket tarafından uyulması gereken bir yükümlülüğü ifade etmektedir. Bkz. Dolu, 50.

²⁷ Doktrinde bilgi alma ve inceleme haklarının birbirinden bağımsız nitelikte olması nedeniyle ayrı maddelerde düzenlenmesinin daha isabetli bir tercih olacağı dile getirilmiştir. Bu şekilde inceleme hakkının sınırlarının bilgi alma hakkının sınırlarına tabi olup olmadığı noktasındaki farklı yorumlamaların ve her iki hakkın kullanımı ve kapsamı konusunda farklı görüşlerin ortaya çıkmasının önüne geçilebileceği ifade edilmiştir, bkz. Dolu, 59; B. Sümer, 37. Mehaz İsviçre Hukukunda halen yürürlükte olan düzenlemede de bilgi alma ve inceleme hakkı tek bir maddede düzenlenmiştir. Ancak 2020 yılında kabul edilen revizyon hükümlerinde bilgi alma ve inceleme 697 ve 697a şeklinde iki ayrı madde halinde düzenlenmiştir.

1.2.2. Mukayeseli Hukuk

Mehaz İsviçre Borçlar Kanununun²⁸ (*Le Code des Obligations*) halen yürürlükte olan ve bilgi alma ve inceleme haklarını düzenleyen hükümleri olan 696 ve 697. maddelerinin üst başlığında *droits de contrôle des actionnaires* (pay sahiplerinin kontrol hakları)²⁹ terimine yer verilmiştir. Faaliyet ve denetim raporlarının genel kurul toplantısından 20 gün önce pay sahiplerinin incelemesine hazır tutulmasını düzenleyen 696. maddenin kenar başlığı *communication du rapport de gestion* (raporların açıklanması), bilgi alma ve inceleme talepleri ile bu taleplerin reddedilmesi durumunda mahkemeye müracaat yolunu düzenleyen 697. maddenin kenar başlığı ise *renseignements et consultation* (bilgi alma ve inceleme) şeklindedir.

Anonim Şirketler Hukuku alanında önemli düzenlemeler içeren İsviçre Revizyon Tasarısı 19.06.2020 tarihinde İsviçre Parlamentosu tarafından kabul edilmiş ancak söz konusu düzenlemeler henüz yürürlüğe girmemiştir³⁰. Revizyon kapsamında bilgi alma ve inceleme hakkına ilişkin düzenlemelerde de önemli değişiklikler mevcuttur. Söz konusu revizyon düzenlemesiyle birlikte bilgi alma ve inceleme hakkı 697 ve 697a maddelerinde ele alınmıştır. Her iki madde hükmü *droit aux renseignements et a la consultation* (bilgi alma ve inceleme hakkı) üst başlığı altında ele alınmakla birlikte, 697. madde hükmünde *renseignements* (bilgi alma), 697a maddesinde ise *consultation* (inceleme) kenar başlıklarına yer verilmiştir. Doktrinde pasif bilgi alma hakkı olarak nitelendirilen genel kurul öncesi faaliyet ve denetim raporlarının pay sahiplerinin incelemesine sunulmasına yönelik 696. madde düzenlemesi revizyon hükümleri kapsamında kaldırılmakla birlikte bu konuya ilişkin düzenleme 699a maddesinde *communication du rapport de gestion* (raporların açıklanması) başlığıyla ele alınmıştır.

Alman Hukukunda bilgi alma hakkına ilişkin düzenlemede içerikle uyumlu bir şekilde yer verilen üst başlık istikrarlı bir şekilde muhafaza edilmiş kanunun farklı tarihlerdeki

²⁸ İsviçre Borçlar Kanunu (*Code des Obligations*) metni için bkz. https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/27/317_321_377/fr#fn-d6e30404 (E. T: 21.01.2021).

²⁹ Mülga kanun zamanında bu nedenle bilgi alma hakkı için kontrol hakkı kavramı da benimsenmiştir.

³⁰İsviçre Federal Konseyi, resmi internet sayfasında, 19.06.2020 tarihinde kabul edilen revizyon hükümlerinin 01/01/2023 tarihinde yürürlüğe gireceğini açıklamıştır. Bkz. <https://www.admin.ch/gov/fr/accueil/documentation/communiques.msg-id-92018.html> (E. T: 22.12.2022).

versiyonlarında da aynen yer almıştır. Bu başlık hakkın içeriğiyle birebir örtüşen *Auskunftsrecht des Aktionars* (pay sahiplerinin bilgi alma hakkı) kavramıdır³¹. Zira Alman Hukukunda pay sahiplerine ayrıca bir inceleme hakkı tanınmamıştır. Söz konusu kavram doktrin ve uygulamada kabul görmekle birlikte kavramın içeriği açısından da İsviçre ve Türk Hukukunun aksine bir birlik söz konusudur. Söz konusu kavramla soru sormak suretiyle bilgi alınması ve bunun ihlali durumunda mahkemeye başvurulmasının kastedildiği kabul edilmektedir³².

1.3. Bilgi Alma Gereksinimi

6102 sayılı TTK' nın 437. maddesi kapsamında bireysel bir pay sahipliği hakkı olarak sunulan bilgi alma ve inceleme hakkı, pay sahiplerinin şirketin ekonomik ve finansal durumu, menfaat ve egemenlik ilişkileri, yönetim ve idaresi gibi konularda aydınlatılmasına hizmet etmektedir³³. Pay sahiplerinin aydınlanma ihtiyacı anonim şirket işleyişine hâkim olan ilkeler ve şirketler hukukundaki gelişmelerle yakından ilişkilidir³⁴.

Anonim şirketler hukukunun en kadim ilkelerinden biri çoğunluk ilkesidir. Buna göre pay sahiplerinin şirketin işleyişi üzerindeki etkinliği sermayeye katılımlarıyla doğru orantılıdır. Pay sahibinin sermayeye katılım oranı yükseldikçe şirketin işleyişi ve yönetimine ilişkin süreçlerdeki etkinliği de o derece artmaktadır. Böylelikle sermaye çoğunluğunu³⁵ elinde bulunduran pay sahipleri şirket yönetimini belirleyerek şirketin yönetiminde söz sahibi olabilmektedir.

³¹ B. Sümer, 21.

³² Kaya, *Bilgi Alma*, 44.

³³ Kaya, *Bilgi Alma*, 22-23; Nazmi Ocak, "Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma, İnceleme ve Denetleme Hakkı", *Prof. Dr. Nuri Çelik' e Armağan*, C. 1 (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2001), 711; Karasu, 79; Oğuz Atalay, "Anonim Şirketlerde Bilgi Alma ve İnceleme Haklarının Mahkeme Aracılığıyla Kullanılması", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:16, 2014, 54; Hasan Pulaşlı, *Şirketler Hukuku Şerhi*, C. II (Ankara: Adalet Yayıncılık, 2015), 1491; Reha Poroy/Ünal Tekinalp/Ersin Çamoğlu, *Ortaklıklar Hukuku II* (İstanbul: Vedat Yayıncılık, 2017), 50; Cengiz, 18; B. Sümer, 95.

³⁴ Kaya, *Bilgi Alma*, 2.

³⁵ Bu çoğunluk mutlak anlamda değildir, genel kurulda temsil edilen sermayenin sahip olduğu oylarla sağlanan çoğunluktur. Özellikle çok ortaklı anonim şirketlerde küçük pay sahiplerinin şirket yönetimine ilişkin süreçlerde etkili olamamaları genel kurullara olan ilgilerini yitirmelerine yol açarak güç boşluğu yaratmakta ve sermaye çoğunluğuna karşılık gelmesi de örgütlenmiş bir azınlık da şirket yönetimine hâkim olabilmektedir.

Çoğunluğun karar alma süreçlerinde şirket menfaatlerini gözetmesi esastır ancak şirkete egemen olan çoğunluğun şirket menfaatlerinden ziyade kendi şahsi çıkarlarını öncelikle gözeterek azınlık ve bireysel pay sahipleri aleyhine karar alması sık karşılaşılan bir gerçekliktir³⁶. Bu durum pay sahiplerinin çoğunluğun iradesi karşısında korunması gerekliliğini gündeme getirmektedir. Bu anlamda çoğunluğun karar alma yetkilerine çeşitli sınırlamalar³⁷ getirilmesi şeklinde bir çözüm bulma yoluna giden kanun koyucu, bunu bireysel olarak her bir pay sahibine ya da belli bir sermaye oranını elinde bulunduran azınlığa birtakım haklar vermek suretiyle gerçekleştirmişti³⁸. Bunlardan birisi de her bir pay sahibine bireysel bir hak olarak tanınan bilgi alma ve inceleme hakkıdır.

Anonim ortaklıklar ticaret şirketleri arasında en gelişmiş kurumsal yapıya sahip tüzel kişiliklerdir ve faaliyetlerini de organları vasıtasıyla yerine getirmektedir. Şirketin sevk ve idaresi yönetim kurulu tarafından yerine getirilmektedir. Anonim şirketin kurumsal yapısı içerisinde pay sahiplerinin yönetim kurulu üyesi olmadıkça doğrudan yönetime katılması söz konusu değildir. Dolayısıyla yönetim kurulu üyesi olmayan pay sahipleri ancak dolaylı olarak şirket hakkında bilgiye erişebilir³⁹. Günümüz modern şirketler hukuku anlayışı doğrultusunda benimsenen kurumsal yönetim ilkelerinin⁴⁰ de etkisiyle anonim şirket yönetiminin pay sahiplerinden ziyade teknik bilgi sahibi uzman kişilere bırakılması tercih edilmektedir⁴¹. Ekseriyetle şirket ile

³⁶ Oğuz İmregün, *Anonim Şirketlerde Pay Sahipleri Arasında Umumi Heyet Kararlarından Doğan Menfaat İhtilafları ve Bunların Telif Çareleri* (İstanbul, 1962),1-2; Kaya, *Bilgi Alma*, 7;

³⁷ Sistemimizde çoğunluk gücü çeşitli hukuki araçlarla sınırlandırılmıştır. Bu sınırlandırma araçlarının başlıcaları: pay sahiplerinin eşit işleme tabi tutulması ilkesi, müktesep haklar, ferdi haklar, azlık hakları, geniş bilgi alma hakları. Şükrü Yıldız, *Anonim Ortaklıkta Pay Sahipleri Açısından Eşit İşlem İlkesi* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2004), 54; Reha Poroy/ Ünal Tekinalp/ Ersin Çamoğlu, *Ortaklıklar Hukuku I*, (İstanbul: Vedat Yayıncılık, 2021), 689.

³⁸ Kaya, *Bilgi Alma*, 8; Mehmet Bahtiyar, *Ortaklıklar Hukuku, 16. Bası* (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2022), 259; Tekinalp/ Poroy/ Çamoğlu, *Ortaklıklar I*, 689; B. Sümer, 17-18.

³⁹ Kaya, *Bilgi Alma*, 23; Necla Akdağ Güney, “Anonim Şirketlerde Pay Sahiplerinin Aktif ve Pasif Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı Üzerine Bazı Düşünceler”, *Regesta Ticaret Hukuku Dergisi*, C:4, S:1, 2019, 38; Cengiz, 20.

⁴⁰ Modern şirketler hukuku anlayışı doğrultusunda, anonim şirketlerin en adil ve verimli şekilde yönetilmesinin sağlanması amacıyla geliştirilen ve adillik, şeffaflık, hesap verebilirlik ve sorumluluk şeklindeki dört temel ilkeye dayanan kurallar bütünüdür. Kurumsal yönetime ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Zehra Badak, “Kurumsal Yönetim İlkeleri Doğrultusunda Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ile Yönetim Kurulları Konusunda Yapılan Değişiklikler (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2010); Cafer Eminoglu, *Türk Ticaret Kanunu' nda Kurumsal Yönetim* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2014).

⁴¹ Ocak, 710; Tekinalp /Poroy/Çamoğlu, *Ortaklıklar I*, 317.

arasında vekalet ilişkisi olduğu⁴² kabul edilen yönetim kurulu, şirketin sevk ve idaresini gerçekleştirirken kendisine yabancı bir malvarlığı yöneten güvenilir kişi/kişiler konumundadır⁴³. Bundan dolayı yalnızca anonim şirkete karşı değil aynı zamanda pay sahiplerine karşı da sorumludur⁴⁴. Zira vekalet ilişkisi olarak nitelendirilmesinin en önemli sonucu yöneticilerin hesap verme borcunun doğması noktasındadır⁴⁵. Sermaye mülkiyeti ile yönetimin ayrılmasını beraberinde getiren ve mülkiyet-kontrol ayrımı⁴⁶ olarak da ele alınan bu olgu pay sahiplerinin yönetimden uzaklaşmasına yol açmaktadır. Aynı zamanda mülkiyetten yönetime doğru bir güç kaymasına da sebebiyet vermektedir⁴⁷. Bu anlamda mülkiyet-kontrol ayrımı, pay sahipleri ile yöneticiler arasında çıkar çatışmalarına da neden olmaktadır⁴⁸. Pay sahiplerinin konumunu zayıflatan bu durum beraberinde yöneticiler karşısında korunmaları gerekliliğini de gündeme getirmektedir⁴⁹. Zira şirketin sevk ve idaresine yönelik gerçekleştirdikleri faaliyetlerle her türlü bilgiye vakıf olan yönetim kurulu üzerinde yeterli kontrol sağlanmadığı takdirde yönetim kurulunun pay sahiplerinin zararına yol açacak yolsuz davranışlarda bulunma olasılığı kuvvetle muhtemeldir. Öte yandan yine mülkiyet- kontrol ayrımından dolayı pay sahiplerinin şirkete getirdikleri sermayenin akıbetini bilmeleri da ancak bu hususlara ilişkin bilgilendirilmeleri ile mümkün olacaktır. Bu gerçeklik karşısında yönetime doğrudan iştirak etme olanağı olmayan pay sahiplerinin, yönetim kurulunu dolaylı olarak denetlemesini mümkün kılan bilgi alma hakkına yönelik düzenlemeler oldukça önem arz etmektedir⁵⁰. Bilgi alma hakkı bu noktada pay sahipleri aleyhine bozulan menfaatler dengesinin tesisi noktasında kritik bir değere sahiptir⁵¹. Kurumsallaşmanın artmasıyla birlikte pay sahiplerinin konumunun zayıflaması gerçekliği karşısında modern şirketler hukuku

⁴² Tekinalp, *Bilanço*, 26; Orhan Nuri Çevik, *Anonim Şirketler* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 1988), 548; Oğuz İmregün, *Anonim Ortaklıklar* (Ankara: Yasa Yayıncılık, 1989), 202; İsmail Kırca/Feyzan Hayal Şehirli Çelik/Çağlar Manavgat, *Anonim Şirketler Hukuku*, C. 1 (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2013), 455; Pulaşlı, *Şerh*, 694; Necla Akdağ Güney, *Anonim Şirket Yönetim Kurulu* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2016), 141; Şükrü Yıldız, "Genel Müdürün Ücret Hakkı, İşçilik Alacağı", *Hukuki Mütalaalar 4* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020), 159.

⁴³ Kaya, *Bilgi Alma*, 2; Ünal Tekinalp, *Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku* (İstanbul: Vedat Yayıncılık, 2020), 78.

⁴⁴ Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 78.

⁴⁵ Ocak, 714.

⁴⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. Kaya, *Bilgi Alma*, 11; Akbay, 17.

⁴⁷ Akbay, 17.

⁴⁸ Kırca /Şehirli Çelik/Manavgat, 268.

⁴⁹ Kaya, *Bilgi Alma*, 12; Ocak, 710; Atalay, 53.

⁵⁰ İmregün, 306; Kaya, *Bilgi Alma*, 163; Akbay, 46; Dolu, 19.

⁵¹ Dolu, 16; Hazalcan Yurtman, "Genel Kurulun Toplanmaması Nedeniyle Bilgi Alma Hakkını Kullanamayan Pay Sahibinin Başvurabileceği Hukuki Mekanizmalar", *Ord. Prof. Dr. Şevket Memedali Bilgişin'in Anısına Armağan* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021), 679.

pay sahiplerinin zayıflayan konumlarını güçlendirme anlayışını benimsemektedir⁵². Bu doğrultuda pay sahiplerinin bilgi alma hakkına yönelik düzenlemelerle hakka ilişkin imkânların genişletilmesi de modern şirketler hukuku anlayışının bir yansımasıdır.

1.4. Bilgi Alma Hakkının Tanınmasındaki Hukuki Gereklilikler

Anonim şirket ile pay sahibi arasındaki ilişki klasik borçlar hukuki ilişkilerinden farklı olarak sui generis bir yapıdadır ve çok boyutludur⁵³. Anonim şirket organizasyonu içindeki çok boyutlu ilişkiler yumağı pay sahibinin değişik sebeplerle bilgiye ulaşmasını sağlar⁵⁴. Anonim şirket yapısı içinde pay sahibinin iki temel konumu mevcuttur. Bunlardan biri paya sahip olmasından kaynaklı ortak konumu, diğeri ise tüzel kişiliğin bir parçası olma konumudur. Bundan dolayı hem ortak sıfatından dolayı hem de tüzel kişiliğin bir parçası olmasından dolayı bilgiye muhatap olması durumu söz konusudur⁵⁵. Pay sahiplerinin şirket içindeki bu farklı konumlarından dolayı aydınlatılmaları yönündeki hukuki gereklilik farklı görünümde karşımıza çıkmaktadır.

1.4.1. Ortak Konumu

Bu görünümde ilki pay sahibinin ortak konumundan doğan yatırımcı sıfatından kaynaklı bilgi alma ihtiyacının karşılanmasıdır. İkincisi de yine ortak konumundan doğan pay sahipliğinden kaynaklı haklarını sağlıklı bir şekilde kullanabilmesi için gerekli olan bilgi ihtiyacının karşılanmasıdır⁵⁶. Bu iki görünümde de bilgi ihtiyacının giderilmesi pay sahibinin şahsi menfaatlerine hizmet etmektedir. Bunlarla ilişkili olarak bilgi alma hakkı pay sahibinin sermaye egemenliğini elinde bulunduran çoğunluk pay sahiplerine karşı korunması ve genellikle çoğunluğun menfaatleri doğrultusunda hareket eden yönetim kurulu üzerinde kendisine dolaylı bir kontrol sağlanması işlevine de hizmet eder⁵⁷.

⁵² 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun genel gerekçesinde de modern şirketler hukukuna uygun olarak pay sahibinin konumunun güçlendirilmiş olduğu dile getirilmektedir, bkz. Genel Gerekeçe paragraf 132.

⁵³ Tekinalp, *Bilanço*, 30-31; Kaya, *Bilgi Alma*, 2.

⁵⁴ Akbay, 29.

⁵⁵ Akbay, 30.

⁵⁶ Karasu, 78.

⁵⁷ Kaya, *Bilgi Alma*, 22; B. Sümer, 95.

Pay sahibinin yatırımcı sıfatından kaynaklı bilgi alma ihtiyacı, şirketteki paylarının kaderini belirlemesi açısından önemli bir fonksiyon icra eder⁵⁸. Pay sahibi hukuki anlamda olmasa da ekonomik anlamda getirdiği sermaye payı nedeniyle şirketin maliki durumundadır⁵⁹. Getirdiği sermayenin nasıl yönetildiği hakkında bilgi sahibi olmak istemesi doğaldır⁶⁰. Zira şirketteki hisselerinin geleceği hakkında alacağı kararların isabetli olması bakımından şirketin içinde bulunduğu mali ve iktisadi durum hakkında bilgilere gereksinim duymaktadır. Ancak şirketin gidişatı hakkında yeterli bilgi sahibi olursa paylarının akıbeti hakkında doğru kararlar alabilir⁶¹. Bu anlamda paylarının geleceğine yönelik değerlendirmede bulunmasına olanak sağlayan araçlara sahip olması gerekir⁶². Şirketin gidişatına göre paylarını devredip devretmeme ya da ileride gerçekleştirilecek sermaye arttırılması durumlarında rüçhan⁶³ hakkını kullanıp kullanmama hususlarında tercihlerde bulunarak paylarının geleceğine ilişkin kararlarını bilinçli bir şekilde tayin edebilecektir⁶⁴. Bu noktada ihtiyaç duyduğu bilgiyi öncelikle kamuyu aydınlatma ilkesi ile yakın ilişki içinde olan TTK 437/1 kapsamındaki şirketin bilgi verme yükümlülüğü gereği pay sahiplerinin incelemesine hazır tutulan bilgi kaynaklarından elde eder. Ancak pasif bilgi alma olarak ifade edilen bu bilgiler yılda bir defaya mahsus sunulan geçmişe dönük bilgiler olarak çoğu zaman bireysel anlamda pay sahibini tatmin etmemektedir⁶⁵. Pay sahibinin 437/1 hükmü kapsamındaki tablo ve raporlarla sunulan belgeler üzerinden elde etmiş olduğu spontan bilgi, pay sahiplerinde başka bilgiler öğrenme isteği de uyandırabilir⁶⁶.

Ortak konumundan kaynaklı diğer pay sahipliği haklarını etkin bir şekilde kullanabilmesinin sağlanması da hakkın tanınmasındaki en önemli amaçlardan birisi

⁵⁸ Akbay, 30; Ünal, 7.

⁵⁹ Ömer Teoman, *Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Oy Hakkından Yoksunluğu* (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1983), 1; Kaya, *Bilgi Alma*, 22; Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 78.

⁶⁰ Kaya, *Bilgi Alma*, 22.

⁶¹ Ali Ergin Çelebi, "Şirketler Topluluğunda Hakim Şirket Pay Sahiplerinin Bağlı Şirketler Hakkında Bilgi Alma Hakkı", *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:17, S:2, 2018, 525.

⁶² Akbay, 30.

⁶³ Rüçhan hakkı konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Şükrü Yıldız, *Anonim Ortaklıkta Yeni Pay Alma Hakkı* (İstanbul: Beta Yayıncılık, 1996), 230.

⁶⁴ Kaya, *Bilgi Alma*, 23.

⁶⁵ Kaya, *Bilgi Alma*, 22; Ocak, 710; Karasu, 79.

⁶⁶ Selçuk Öztekin, "Şirketler Grubunda Yavru Şirketlerdeki Azınlık Pay Sahiplerinin Türk Ticaret Kanunu m.363/İsviçre Borçlar Kanunu m. 697 Çerçevesinde Bilgi Alma Hakkı", *Prof. Dr. Ernst E. Hirsh'in Hatırasına Armağan* (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1986), 303; Kaya, *Bilgi Alma*, 124 (dipnot 116); Karasu, 79; Akbay, 7.

olarak ifade edilmektedir⁶⁷. Zira pay sahipliği haklarının işlevsel kullanılabilmesi için şirketin iş ve işlemleri hakkında yeterli bilgiye sahip olunması gereklidir⁶⁸. Pay sahipleri, pay sahipliği sıfatından kaynaklı haklarını kural olarak genel kurulda kullanmaktadır⁶⁹. Anonim şirketlerin korporatif yapısı gereği pay sahiplerinin şirket yönetiminde etkili olabilecekleri tek yer genel kurul toplantılarıdır⁷⁰.

Genel kurul toplantılarında gündem maddelerine ilişkin yapılacak görüşmelerde, oy hakkı gibi katılma haklarını⁷¹ bilinçli bir şekilde kullanabilmeleri için şirket işleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmaları şarttır⁷². Pay sahipleri, oy hakkı başta olmak üzere pay sahipliği sıfatından kaynaklı diğer haklarını ancak bilgi alma hakkı sayesinde edindikleri bilgiler doğrultusunda işlevsel olarak kullanabilir⁷³. Özellikle finansal tablolara ilişkin veya yönetim kurulu üyelerinin ibrasına ilişkin yapılan oylamalarda pay sahiplerinin iradelerinin kullanacakları oyları vasıtasıyla sağlıklı bir şekilde tezahür edebilmesi için yönetim kurulunun faaliyetlerine ilişkin yeterli derecede aydınlatılmış olması gerekir⁷⁴. Pay sahibinin ibra kararında etkili olabilmesi ona yeterince bilgi alma hakkı sağlanması ile mümkündür⁷⁵. Bununla bağlantılı olarak pay sahiplerinin iptal davası ya da sorumluluk davası açma şeklindeki koruyucu haklarını kullanıp kullanmama noktasında karar alabilmeleri için de yeterli düzeyde

⁶⁷ Kaya, *Bilgi Alma*, 25; Karasu, 78; Arslan Kaya, “Özel Denetim İsteme Hakkının Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı İle İlişkisi”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C: 31, S:1, 2015, 63.

⁶⁸ İmregün, *Menfaat İhtilafları*, 13; Tekinalp, *Finansal Bilgi*, 21; Kaya, *Bilgi Alma* 25; Karasu, 79; Akdağ Güney, 38; Bahtiyar, *Ortaklıklar*, 258; Oruç Hami Şener, *Ortaklıklar Hukuku* 5. bası (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022), 519.

⁶⁹ Mustafa Tolga Tümoğlu, “Anonim Şirketlerde Ortakların Bilgi Alma Hakkı, Hakkın Düzenlenişi ve Hukuki Niteliği”, *Legal Hukuk Dergisi*, C:14, S:168, 2016; 6703; Akbay, 73; B. Sümer, 72.

⁷⁰ Teoman, *Oy Hakkı*, 2; Yıldız, *Yeni Pay*, 114; Kaya, *Bilgi Alma*, 10; Yıldız, *Eşit İşlem*, 52.

⁷¹ Payın sahibine bahşettiği haklar açısından temelde ikili bir ayırım mevcuttur: malvarlıksal haklar ve malvarlıksal nitelikli olmayan haklar. Doktrinde malvarlıksal nitelikte olmayan haklar farklı başlıklar altında incelenebilmektedir. Tekinalp malvarlıksal nitelikte olmayan hakları katılma hakları, aydınlatıcı haklar ve koruyucu haklar şeklinde sınıflandırmaktadır ve bu ayırmda bilgi alma hakkını aydınlatıcı haklar başlığı altında ele almaktadır, bkz. Tekinalp/Poroy/ Çamoğlu, *Ortaklıklar II*. Bahtiyar ise pay sahipliği haklarını mali haklar ve kişisel haklar olarak sınıflandırmaktadır, bkz. Bahtiyar, *Ortaklıklar*, 248. Pulaşlı pay sahipliği haklarını malvarlığı hakları ve katılma hakları olarak sınıflandırmaktadır, bkz. Hasan Pulaşlı, *Şirketler Hukuku Genel Esaslar*, 8. Baskı (Ankara: Adalet Yayınevi, 2022), 570.

⁷² İmregün, 306; Kaya, *Bilgi Alma*, 163; Karasu, 78; Mehmet Bahtiyar, "Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı", *Makaleler II* (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2008),170; Aslı E. Gürbüz Usluel, *Türk Özel Hukukunda Özellikle Anonim Şirketlerde Ticari Sırrın Korunması*, (İstanbul: Vedat Kitapçılık,2009), 169; Atalay, 53; Pulaşlı, *Şerh*, 1483; Akbay, 48.

⁷³ Kaya, *Bilgi Alma*, 25; Ocak, 710; Muhammed Sulu, *Ticari Sırların Korunması* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2016), 69; Ergin Çelebi, 525; Şener, 519; B. Sümer, 95.

⁷⁴ Pulaşlı, *Şerh*, 1483; Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, *Ortaklıklar II*, 50; B. Sümer, 67.

⁷⁵ Zühtü Aytaç, *Anonim Ortaklıklarda İbra* (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1982), 71; Aydın Çelik, *Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Üyelerinin İbrası* (Ankara: Adalet Yayıncılık, 2007), 88; Pulaşlı, *Şerh*, 1483.

bilgilendirilmiş olmaları şarttır⁷⁶. Konuya ilişkin verilebilecek bir başka örnek önemli miktarda şirket varlığının satışına ilişkin genel kurulda alınacak karardır. Genel kurul toplantısında böyle bir gündem maddesinin varlığı halinde de şirket yönetim kurulunun pay sahiplerini bu konuya ilişkin yeterli derecede aydınlatmış olması önem arz etmektedir. Bu bakımdan söz konusu satışın önemli miktarda şirket varlığını oluşturup oluşturmadığı, hangi gerekçelerle böyle bir satış yapılmasının gerekli olduğu, bu satıştan elde edilecek gelirin ne şekilde kullanılacağı, ortaklığın bu satıştan ne tür bir menfaat elde edeceği ve satış kararı alınmaması halinde ortaklığın hangi durumlarla karşılaşabileceği gibi hususlarda yönetim kurulunun pay sahiplerini özellikle bilgilendirmesi gerekir⁷⁷.

1.4.2. Tüzel Kişiliğin Bir Unsuru Olması

Pay sahibinin şirket içindeki ikinci konumu tüzel kişiliğin bir parçası olmasından kaynaklanan konumudur⁷⁸. Bu anlamda pay sahipleri tüzel kişiliğin bir parçası olarak da bilgiye muhatap olmaktadır. Anonim ortaklıklar ticaret şirketleri arasında en gelişmiş kurumsal yapıya sahip tüzel kişilikleridir ve faaliyetlerini de organları vasıtasıyla yerine getirmektedir. Anonim şirket organizasyonu içinde şirketin irade ve karar organı olan genel kurul pay sahiplerinden teşekkül etmektedir. Pay sahipleri genel kurul toplantılarında görüşülen gündem konularına ilişkin olarak kullandıkları oylar vasıtasıyla şirket iradesinin oluşmasına iştirak ettiklerinden genel kurulun sağlıklı karar alabilmesi açısından tüzel kişiliğin bir parçası konumundaki pay sahiplerine yeterli bilgi akışının sağlanması son derece önemlidir. Bu anlamda söz konusu olan kolektif bilgilendirme anonim şirket kurumsal yapısından kaynaklı ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda kolektif bilgi pay sahibinin anonim şirket tüzel kişiliğinin bir parçası olması nedeniyle muhatap olduğu bilgiye karşılık gelmektedir⁷⁹. Genel kurulun sağlıklı bir işleyişe sahip olması için yönetim kurulu tarafından bilgilendirilmesi bu kapsamdadır. Bilgi alma hakkının kural olarak genel kurulda kullanılması esasının benimsenmiş olmasının amacı da kolektif bilgilendirmedir⁸⁰.

⁷⁶ Kaya, *Bilgi Alma*, 26; Karasu, 79; Akdağ Güney, 38; Yurtman, 680.

⁷⁷ Dursun Saat, *Anonim Ortaklıkta Önemli Miktarda Şirket Varlığının Satışı* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021), 182.

⁷⁸ Akbay, 30.

⁷⁹ Akbay, 32.

⁸⁰ Kaya, *Bilgi Alma*, 282.

Zira pay sahipleri tamamen kişisel menfaatleri doğrultusunda bilgi alma hakkını kullanabilir ancak pay sahibinin sorusuna genel kurulda verilecek olan cevap diğer pay sahiplerinin iradelerinin şekillenmesi noktasında etkili olabilir. Bu bakımdan hakkın genel kurulda kullanılması sorulan soruya ilişkin tüm pay sahiplerinin bilgilendirilmesine de hizmet etmektedir⁸¹.

Detaylı organizasyona sahip anonim şirket yapısı içinde pay sahiplerinin doğrudan yönetim ve denetime katılma imkânı yoktur⁸². Ancak genel kurula katılıp oy hakkını kullanmak suretiyle dolaylı olarak yönetime ve denetime katılma olanağı elde etmektedirler⁸³. Pay sahibinin şirket yönetim, denetimi ve temsilinde söz sahibi olması genel kurul toplantılarına katılıp gündem konularına ilişkin oy kullanmaktan ibarettir⁸⁴. Bu anlamda yönetime tanınan geniş takdir yetkisinin pay sahipleri vasıtasıyla denetimi yoluyla yönetimin dolaylı kontrolü imkânı sağlanmış olmaktadır⁸⁵. Bu açıdan bilgi alma ve inceleme hakkı, şirket organlarının dolaylı denetimine ve amaca uygun faaliyette bulunmasına da hizmet eder. Zira söz konusu hak şirketin hakimiyetini elinde bulunduranları da hesap verme ve dürüstlük ilkelerine uygun şeffaf bir yönetim gerçekleştirmeye zorlar. Bu bakımdan şirket yöneticilerini hak ve yetkilerini kullanırken daha temkinli davranmaya sevk eder⁸⁶. Bilgi alma hakkı bu anlamda yönetime tanınan geniş takdir yetkisinin pay sahipleri aracılığıyla dengelenmesinde önemli bir rol oynar⁸⁷. Dolayısıyla bilgi alma ve inceleme hakkı, iç kontrol ve denge mekanizmaları bağlamındaki fonksiyonuyla anonim şirketin sağlıklı bir işleyişe sahip olması ve münferit ve azınlık pay sahiplerinin çoğunluğun gücü karşısında korunması amacına da hizmet etmektedir⁸⁸.

⁸¹ İclal Nihal Baraç Evcı, “Anonim Şirkette Özel Denetim İsteme Hakkı: Özellikle Hakkın Şartları, Diğer Bilgi Alma Hakları ile İlişkisi ve Kapsamının Belirlenmesinde Hakimın Rolü”, *Ord. Prof. Dr. Şevket Memedali Bilgişin’in Anısına Armağan* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021), 111.

⁸² Kaya, *Bilgi Alma*, 66; Pulaşlı, *Şerh*, 1505.

⁸³ Çevik, 7; Yıldız, *Eşit İşlem*, 52.

⁸⁴ Ömer Teoman, “Anonim Ortaklıkta Paylar Üzerinde İntifa Hakkı Bulunması Durumunda Oy Hakkı Dışındaki Yönetim Haklarının Kimin Tarafından Kullanılacağı Sorunu”, *Tüm Makalelerim*, C. 1 (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2000), 338; Kaya, *Bilgi Alma*, 14; Bahtiyar, *Bilgi Alma*, 170.

⁸⁵ Öztekin, 301; Kaya, *Bilgi Alma*, 24.

⁸⁶ Kaya, *Bilgi Alma*, 14; Akdağ Güney, 39.

⁸⁷ Kaya, *Bilgi Alma*, 14-15; Akbay, 47.

⁸⁸ Kaya, *Bilgi Alma*, 27.

Tüm bu hususları dikkate aldığımızda, bilgi alma hakkının sadece pay sahiplerinin kişisel menfaatlerine hizmet etmekle kalmadığını, bununla birlikte anonim şirket organlarının fonksiyonlarını sağlıklı bir şekilde yerine getirmesine ve organların dolaylı kontrolünün sağlanmasına da hizmet ettiğini belirtmek gerekir.

1.5. Bilgi Alma Hakkının Tarihsel Gelişimi

1.5.1. Türk Hukukunda Hakkın Tarihsel Gelişimi ve İlgili Düzenlemeler

1.5.1.1. 865 Sayılı Ticaret Kanunu

4 Ekim 1926 tarihinde yürürlüğe giren 865 Sayılı Ticaret Kanunu'nda da mezkûr hakka ilişkin doğrudan bir düzenleme mevcut olmamakla birlikte geniş anlamda bu hak ekseninde değerlendirilebilecek 359 ve 373. madde düzenlemeleri mevcuttu⁸⁹. 359. madde denetçilere şikâyet hakkına ilişkin iken, 373. madde de ise bilanço ve faaliyet raporlarının açıklanmasına ilişkin düzenleme yer almaktadır. Ancak bu hükümler kanunun yürürlükte olduğu dönemde de bilgi alma hakkı ekseninde uygulama alanı bulmadığı gibi, öğretide de bilgi alma hakkı ile ilişkilendirilmeyip pay sahiplerinin doğrudan doğruya yönetim ve denetim işlerine etki etmesine olanak tanıyan bireysel hak olarak ele alınmıştır⁹⁰.

1.5.1.2. 6762 Sayılı Ticaret Kanunu

Doktrinde bilgi alma hakkının aktif ve pasif boyutuyla bir üyelik hakkı olarak pay sahiplerine ilk kez 6762 sayılı TTK ile tanınmış olduğu ifade edilmektedir⁹¹. Mülga 6762 sayılı TTK' da pay sahiplerinin bilgi alma ve inceleme hakkı “Malumat Alma Hakkı” üst başlığı altında 362 ve 363. maddelerde düzenlenmiştir. “Bilanço” kenar başlıklı⁹² 362. maddede pasif yönüyle bilgi alma hakkı düzenlenmesine yer verilirken, “Ticari defterler ve sır saklama mükellefiyeti” başlıklı 363. madde de aktif bilgi alma

⁸⁹ Kaya, *Bilgi Alma*, 103; Ünal, 165.

⁹⁰ Kaya, *Bilgi Alma*, 103.

⁹¹ Kaya, *Bilgi Alma*, 103.

⁹² Bilanço kenar başlığı madde metnini kapsayıcı nitelikte olmadığından, doktrinde haklı olarak eleştirilmiştir. Mehzaz kanun hükmünde olduğu gibi bilançonun açıklanması başlığına yer verilmesinin daha isabetli olacağı belirtilmiştir, bkz. Kaya, *Bilgi Alma*, 41; Ocak, 718.

hakkı ele alınmıştır. Ancak bu düzenlemeler muğlak ifadeleri ve hakkı dar bir eksenle ele almaları nedeniyle doktrinde oldukça eleştirilen hükümlerdir⁹³.

362. madde kapsamında kar-zarar hesabı, bilanço, yıllık rapor ve kar dağıtımına ilişkin belgelerin genel kurul toplantısından en az on beş gün önce pay sahiplerinin emrine amade tutulması yoluyla pay sahiplerinin ihtiyaç duyduğu temel bilgileri elde etmesi amaçlanmasına rağmen bahsi geçen bilgi araçlarının eksik ve yetersizliği amaçlanan faydanın gerçekleşmesini sağlamaktan uzaktır⁹⁴. Bu düzenleme kapsamında yasayla garanti edilmiş spontan bilgi akışı söz konusudur⁹⁵. Sunulan bilginin spontan olması pay sahibinin aktif bir talepte bulunmasına gerek olmaksızın pay sahibine bu bilgilerin sunulmasından kaynaklanır. Burada şirketin bilgi verme yükümlülüğü kapsamında bu bilgileri sunması zorunludur. Zira 362. madde emredici nitelikte bir hüküm olarak kamuyu aydınlatma ilkesinin bir gereği olarak düzenlenmiş bir hükümdür ve bu bakımdan şirket yönetici ve deneticilerine hesap verme yükümü yüklemiştir⁹⁶. Söz konusu belgeler aracılığıyla sunulan bilgiler yılda bir defaya mahsus verilen geçmişe dönük ve statik bilgilerdir⁹⁷. Bu anlamda ihtiyaç duydukları bilgileri elde etmek noktasında pay sahiplerini tatmin etmemektedir⁹⁸.

Mülga 6762 sayılı TTK' nın bilgi alma hakkına ilişkin bir diğer düzenlemesi olan 363. maddesi anlaşılması güç bir şekilde muğlak ifadelerle kaleme alınmıştır⁹⁹. Söz konusu düzenleme ile pay sahiplerine yalnızca şüpheli gördükleri hususlara ilişkin olarak denetçilerden gerekli açıklamaları talep etme yetkisi vermiştir. Bu yönüyle pay sahibinin aktif bilgi alma hakkı, sadece denetim cephesi yönüyle düzenlenerek, soru sormak suretiyle bilgi alma cephesi eksik bırakılmıştır. Bununla birlikte pay sahibinin bilgi talebinin geri çevrilmesi durumunda nasıl bir yol takip edeceğine ilişkin bir hususa da yer verilmemiştir¹⁰⁰. Bu anlamda söz konusu hükümde bilgi alma hakkı tam manasıyla düzenlenememiştir¹⁰¹. Zira esasen pay sahibinin bilgi alma hakkı soru

⁹³ Öztekin, 303; Kaya, *Bilgi Alma*, 105; Ocak, 719; Karasu, 74; Pulaşlı, *Şerh*, 1482; Ünal, 167.

⁹⁴ Kaya, *Bilgi Alma*, 68-69; Karasu, 73.

⁹⁵ Akbay, 8.

⁹⁶ Ocak, 723; Usluel, 165.

⁹⁷ Öztekin, 303; Kaya, *Bilgi Alma*, 68; Karasu, 79; Usluel, 165; Şener, 520.

⁹⁸ Karasu, 79; Şener, 520.

⁹⁹ Kaya, *Bilgi Alma*, 4.

¹⁰⁰ Pulaşlı, *Şerh*, 1483.

¹⁰¹ Yıldız, *Eşit İşlem*, 215; Ramazan Durgut/Ahmet Emre Kaplan, “Anonim Şirket Pay Sahiplerinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:13, S:171-172, 2018, 127; Ünal, 167. Nitekim 6102 sayılı TTK' nın gerekçesinde de bu gerçeklik şu şekilde ifade

sormak suretiyle bilgi alma, inceleme ve dava açma hakkını da içine alan çok boyutlu bir nitelik arz etmektedir¹⁰². Kaya, aydınlanma talebi bakımından üç aşamalı bir sürecin söz konusu olduğunu, bunların pasif bilgi alma, aktif bilgi alma (soru sormak suretiyle bilgi alma ve inceleme yapmak suretiyle bilgi alma) ve dava yolu olduğunu dile getirmiştir¹⁰³.

1.5.1.3. 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu

Bilgi alma hakkı, 6102 sayılı TTK' nın 437. maddesinde “Bilgi alma ve inceleme hakkı” kenar başlığıyla düzenlenmiştir. Hukukumuzda aktif bilgi alma hakkı ilk kez bu düzenlemeyle birlikte tanınmıştır¹⁰⁴. Söz konusu hüküm düzenlenirken doktrinde yapılan eleştiriler, çağdaş anonim şirketler hukukunun gerekleri ve mukayeseli hukuk düzenlemeleri de dikkate alınarak, pay sahiplerine modern şirketler hukuku anlayışına uygun şekilde kapsamı genişletilmiş ve dava hakkıyla güçlendirilmiş bir bilgi alma hakkı tanınmıştır¹⁰⁵. Nitekim kanun gerekçesinde de mülga kanun zamanında bilgi alma ve inceleme hakkının tam manasıyla düzenlenmemiş olduğu ifade edilerek bu eksikliğin giderilmesine yönelik kapsamlı bir düzenlemeye gidildiği belirtilmiştir¹⁰⁶. Doktrinde de 437. madde düzenlemesiyle birlikte, bilgi alma hakkının zayıf noktaları var olmakla birlikte hem usul ve içerik noktasında hem de dava ve takip şartları noktasında iyileştirilerek güçlü bir hak seviyesine getirilmiş olduğu ifade edilmektedir¹⁰⁷.

TTK m. 437/1 fıkrasında mülga kanun zamanındaki düzenleme aynen korunarak genel kurul toplantısı öncesinde rapor ve belgelerin pay sahiplerinin incelemesine hazır tutulmasına ilişkin hükme yer verilmiştir. Bu düzenlemeye göre finansal tabloların,

edilmiştir: “6762 sayılı Kanunda, pay sahibinin genel kurulda bilgi almasına ilişkin hakkı, yani “bilgi alma hakkı” gerçek anlamı ile düzenlenmemiştir”.

¹⁰² Kaya, *Bilgi Alma*, 57.

¹⁰³ Kaya, *Bilgi Alma*, 69.

¹⁰⁴ Ünal, 169.

¹⁰⁵ Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, *Ortaklıklar II*, 57; Ünal, 170.

¹⁰⁶ Gerekçe: “6762 sayılı Kanunda, pay sahibinin genel kurulda bilgi almasına ilişkin hakkı, yani “bilgi alma hakkı” gerçek anlamı ile düzenlenmemiştir. Ayrıca 6762 sayılı Kanun, pay sahibinin genel kurul dışında bilgi almasına yani inceleme hakkına teknik anlamı ile yer vermemiştir. 437'nci madde, çeşitli ülkelerin düzenlemeleri değerlendirilerek ve bağlı şirketler gerçeğini de göz önünde tutarak bu eksikliği gidermeyi amaçlamıştır. Bu sebeple Tasarıyla, pay sahibine çağdaş ölçülerle örtüşen ve kamuyu aydınlatma, kurumsal denetim ve dürüst hesap verme ilkelerine göre düzenlenmiş bulunan kapsamlı bir bilgi alma ve inceleme hakkı tanınmıştır. Hüküm her iki hakkı da içermektedir”.

¹⁰⁷ Kaya, Makale, 62.

konsolide finansal tabloların, yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunun, denetleme raporları ve kar dağıtım önerisinin genel kurul toplantısından en az 15 gün önce merkez ve şubelerde pay sahiplerinin emrine amade tutulması gerekir. Bunlardan finansal tablolar ve konsolide tablolar bir yıl süre ile pay sahiplerinin bilgilenmelerine açık tutulur. Pasif bilgi alma hakkı olarak nitelendirilen bu düzenleme kamuyu aydınlatma ilkesi¹⁰⁸ uyarınca şirket yönetiminin bilgi verme yükümlülüğüne ilişkindir¹⁰⁹.

TTK 437. maddenin 2-5 fıkralarında “aktif bilgi alma hakkı” kapsamında yer alan düzenlemelere yer verilmiştir. Aktif bilgi alma hakkı kapsamında “bilgi alma hakkı” ve “inceleme hakkı” şeklinde birbirinden ayrı, bağımsız iki talep yer almaktadır¹¹⁰. Söz konusu haklar birbirinden bağımsız olduğu için birlikte kullanılmaları gibi bir zorunluluk söz konusu değildir. Bu iki talebin birbiriyle bağlantılı olması bağımsız niteliklerine zarar vermez¹¹¹. Maddenin 2. fıkrasında genel kurulda soru sormak suretiyle bilgi alma hakkı düzenlenirken, 4. fıkrada ise genel kurul dışında da kullanılmasına imkân verilen inceleme hakkına ilişkin düzenlemeye yer verilmiştir¹¹².

437/2 fıkrasında bilgi alma hakkının aktif cephesi olarak ifade edilen pay sahiplerinin genel kurulda şirketin işleri hakkında yönetim kuruluna, denetimin yapılma şekliyle sonuçları hakkında ise denetçilere soru sormak suretiyle bilgi alması hakkı düzenlenmiştir. Bu düzenleme kapsamında bilgi verme yükümü 200. madde çerçevesinde bağlı şirketleri de kapsar. Bu kapsamda verilen bilgilerin hesap verme ve dürüstlük ilkeleri bakımından özenli ve gerçeğe uygun olması gerektiği hüküm altına alınmıştır. Bu düzenlemede pay sahiplerinden birine genel kurul dışında bilgi

¹⁰⁸ Anglo-sakson hukuku kaynaklı kamuyu aydınlatma ilkesi özellikle halka açık anonim şirketlere yüklenen bir ödevi ifade etmektedir. Kamuyu aydınlatma ilkesi en geniş tabirle şirkete ilişkin yapılan açıklamaların, verilen bilgilerin tümüdür. İlke hakkında detaylı bilgi için bkz. Güzin Üçışık, “Türk Hukukunda Anonim Ortaklıklarda Kamuyu Aydınlatma İlkesi”, *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* C:3, S:1, 2009, 1 vd.

¹⁰⁹ Ocak, 710; Durgut/Kaplan, 124.

¹¹⁰ Kaya, Makale, 63; Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, *Ortaklıklar II*, 50; Cengiz, 9.

¹¹¹ Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, *Ortaklıklar II*, 50

¹¹² Nitekim gerekçede “bilgi alma hakkının genel kurul içinde ve dışında inceleme hakkına dönüşebilmesi için genel kurulun izni veya yönetim kurulunun kararı gereklidir” denilerek genel kurul dışında da inceleme talebinin yönetim kuruluna yöneltilmesine imkan verilmiştir. Bu nedenle bilgi alma hakkı kural olarak genel kurulda kullanılırken, inceleme hakkının genel kurul dışında da kullanılması mümkündür.

verilmesi durumunda, talep edilirse aynı bilgi gündemle ilgili olmasa da aynı kapsam ve ayrıntıda verilir.

437/3 kapsamında, bilgi alma ve inceleme hakkının sınırları düzenlenmiştir. Buna göre bilgi verilmesi talebi, ancak şirket sırlarının açıklanması veya korunması gereken diğer şirket menfaatlerinin tehlikeye girebileceği gerekçesiyle reddedilebilir.

437/4 kapsamında pay sahiplerinin şirket defter ve yazışmalarını inceleme hakkı düzenlenmiştir. Bu fıkra kapsamında pay sahiplerine izin alındığı takdirde uzman aracılığıyla da inceleme yapma imkânı verilmiştir. Fıkroda inceleme hakkı soru bağlamında tanınmıştır. Bilgi alma hakkından farklı olarak inceleme hakkı açısından ön şart olarak genel kurulun açık izni ya da yönetim kurulunun bu husustaki kararının varlığının gerekli olduğu düzenlenmiştir.

6102 sayılı TTK ile bilgi alma hakkına ilişkin getirilen en önemli yenilik 5. fıkroda yer verilen bilgi alma ve inceleme hakkının mahkeme aracılığıyla kullanılmasına yönelik düzenlemedir¹¹³. Bu fıkra kapsamında pay sahiplerine mahkemeye müracaat hakkı tanınarak bilgi alma hakkının etkinliği arttırılmıştır. Düzenlemeye göre, bilgi alma ve inceleme talepleri haksız olarak reddedilen, cevapsız bırakılan, ertelenen ve bu fıkra anlamında bilgi alamayan pay sahipleri, red durumunda reddi izleyen on gün içinde, diğer hallerde ise makul bir süre sonra mahkemeye başvurabilir.

437/6 fıkrasında ise hakkın şirket organlarının kararıyla veya esas sözleşmeyle sınırlandırılmayacağı düzenlenmiştir.

¹¹³ Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 384; Durgut/Kaplan, 127; B. Sümer, 28.

1.5.2. Mukayeseli Hukukta İlgili Düzenlemeler

1.5.2.1. Avrupa Birliği Hukukunda

1.5.2.1.1. Genel Olarak

İkinci dünya savaşının Avrupa üzerinde ekonomik ve hukuki anlamda yaratmış olduğu yıkıcı etkiler, Avrupa ülkelerini hem barış ve istikrar ortamının kalıcılığını sağlamak hem de daha büyük yıkımların önüne geçmek için çözümler arayışına sevk etmiştir. Bu doğrultuda devletler arasında kurucu anlaşmalar imzalanmak suretiyle kurulacak topluluklar vasıtasıyla ülkeler üstü bir iş birliği amaçlanmıştır. Bunlardan ilki 1951 tarihinde imzalanan Paris Antlaşması ile kurulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğudur. Sonrasında, kömür ve çeliğin yanı sıra diğer sektörlerde de ekonomik işbirliği sağlamak amacıyla 1957 yılında imzalanan Roma Antlaşması ile Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) kurulmuştur. Topluluk anlaşması 1958 tarihinde yürürlüğu girmiş ve bu tarihten günümüze dek Avrupa Ekonomik Topluluğu kendi bünyesinde yeni bir hukuk düzeni inşa etmiřtir¹¹⁴. Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ortak bir pazar yaratılması ve belirli ekonomik sektörlerde sınırlamaların kaldırılması planlanmıştır. Bu hedeflerin gerçekleştirilmesi noktasında Roma Antlaşmasının üye devletlerin hukuklarının uyumlaştırılması ve denkleştirilmesini sağlama konularına ilişkin muhtelif maddelerinde, topluluk organlarına gerekli hukuki düzenlemeleri yapma yetkisi tanınmıřtır¹¹⁵.

Topluluğun en temel hedeflerinden biri olan ortak pazarda sermayenin serbestçe dolaşması gayesine paralel olarak Avrupa Birliği Hukuk düzenlemeleri arasında şirketler Hukukuna ilişkin düzenlemeler en önemli konulardan birini teşkil etmektedir¹¹⁶.

Ortak pazar bütünleşmesini sağlamak için Avrupa Birliği tarafından yapılan düzenlemeler konuya ilişkin tüzük ve yönergelerde somutlaşmıştır. Birlik tasarrufları,

¹¹⁴ Yıldız, *Yeni Pay*, 31.

¹¹⁵ Yıldız, *Yeni Pay*, 31.

¹¹⁶ Murat Sümer, ‘‘Avrupa Birliğinde şirketler Hukuku Alanında Yapılan Uyumlaştırma Çalışmaları ve Avrupa Tipi şirket Formları’’, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, C:18, S:2, 2019, 558.

Şirketler hukuku alanında daha çok yönergeler üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle doktrinde söz konusu düzenlemeler, “doğrudan olmayan bir şirketler hukuku” olarak nitelendirilmiştir. Zira yönergelerin tüzüklerden farklı olarak doğrudan uygulanma kabiliyetleri bulunmamaktadır¹¹⁷. Yönergelerde yer alan düzenlemelerin üye devletlerde uygulanabilmesi için gerekli değişikliklerin yapılması suretiyle bu düzenlemelerin iç hukuka aktarılması gerekmektedir.

1.5.2.1.2. İlgili Düzenlemeler

Avrupa Birliği müktesebatında şirketler hukukuna ilişkin birçok konu 1968’ ten itibaren kabul edilen yönergelerde düzenlenmiştir¹¹⁸. Avrupa Birliği hukuku düzenlemelerini bilgi alma hakkı kapsamında ele aldığımızda, konuya ilişkin düzenlemeler arasında, öncelikle Konsey tarafından 1968 yılında kabul edilen 68/151 sayılı Bir No’lu Şirketler Hukuku Yönergesi¹¹⁹ göze çarpmaktadır. Anılan yönerge üye devletlerde şirket ortaklarının ve üçüncü kişilerin menfaatine konulmuş bulunan koruyucu hükümlerin koordinasyonuna ilişkindir. Kamuyu aydınlatma yönergesi olarak da adlandırılan bu düzenlemede, üye devletlerdeki şirketler bakımından, kamuyu aydınlatmaya ilişkin düzenlemeler kapsamında, şirketle ilgili menfaat gruplarının bilgisine sunulması gereken asgari içeriklerin neler olduğu belirtilmiştir¹²⁰. Yönerge kapsamına üye devletlerin sınırlı sorumlu sermaye şirketleri olarak nitelendirilen anonim, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket girmektedir.

Pay sahiplerinin şirket faaliyetleri hakkında aydınlatılmasına hizmet eden düzenlemeler bakımından pay sahiplerine sunulan bilgi kaynaklarının kaliteli ve güvenilir bir içeriğe sahip olması da oldukça önem arz eden bir husustur. Bu noktada özellikle finansal tablolar, faaliyet raporları ve şirket muhasebelerine ilişkin

¹¹⁷ Yıldız, *Yeni Pay*, 31-32; M. Sümer, 562.

¹¹⁸ Bununla birlikte şirketler hukukuna ilişkin çıkarılmış bazı tüzükler de mevcuttur. Bunlar: 1)25.07.1985 tarih ve 2137/85 sayılı Avrupa Ekonomik Çıkar Gruplarına İlişkin Tüzük, 2) 08.10.2001 tarih ve 2157/2001 sayılı Avrupa Şirketi Esas Sözleşmesine İlişkin Tüzük, 3) 22.07.2003 tarih ve 1435/2003 sayılı Avrupa Kooperatif Esas Sözleşmesine İlişkin Tüzük.

¹¹⁹ 9 Mart 1968 tarih ve 68/151 sayılı Bir No’lu Şirketler Hukuku Konsey Yönergesi Türkçe çevirisi için bkz. Şükrü Yıldız, *Avrupa Birliğinin Şirketler Hukukuna İlişkin Yayınlanmış Konsey Yönergeleri* (Erzurum, 2000), 11 vd.

¹²⁰ 68/151 sayılı Yönergenin 2. maddesinde bu içeriklerin neler olması gerektiği bentler halinde tek tek sayılmıştır, bkz. Yıldız, *Yönergeler*, 12.

düzenlemeler de bilgi alma hakkının işlevsel kılınması noktasında kritik bir öneme sahiptir. Bu açıdan değinilmesi gereken düzenlemelerden biri, Konsey tarafından 1978 yılında kabul edilen 25 Temmuz 1978 tarihli ve 78/660 sayılı Topluluk üyesi ülkelerin şirketlerinin muhasebesinin uyumlaştırılmasına ilişkin Dördüncü Yönerge'dir. Anılan Yönergenin 2. Maddesinin 3. paragrafına göre, yıllık mali tabloların ortaklığın malvarlığını, mali durumunu ve faaliyet sonuçlarını tam olarak göstermesi zorunludur¹²¹. Yönergenin 46. maddesinde ise faaliyet raporunun içeriğinin ne şekilde olması gerektiğine ilişkin düzenlemeye yer verilmiştir. Maddenin 1. paragrafına göre, faaliyet raporunun en az, işlerin gelişimini ve ortaklığın durumunu gerçekleri yansıtacak şekilde açıklayan bilgileri içermesi zorunludur¹²². Söz konusu yönerge, şeffaflık ve dürüst resim ilkesi esaslarının, şirketler hukuku öğretisine egemen olmasını sağlayan ve Uluslararası finansal raporlama standartlarının uygulanmasının yolunu açan ayrıntılı bir düzenlemedir¹²³.

Konuya ilişkin bir başka düzenleme şirketlerin konsolide finansal tablolarına ilişkin 13 Temmuz 1983 tarihli ve 83/349 sayılı 7. Yönerge'dir. Yönergenin 16. maddesine göre, konsolide finansal tablolar açık ve gerçeği yansıtacak şekilde hazırlanmalıdır ve bu tablolar konsolidasyona alınan bütün işletmelerin varlık, finans ve faaliyet sonuçlarını fiili duruma uygun şekilde yansıtmak zorundadır¹²⁴. Anılan yönergenin 38. maddesinde ise uygunluğu onaylanmış olan konsolide finansal tabloların 68/151 sayılı 1 no' lu yönergeye uygun olarak kamuya açıklanacağı düzenlemesine yer verilmiştir¹²⁵. Bahsettiğimiz bu düzenlemeler, pay sahiplerinin şirket faaliyetleri hakkında ihtiyaç duydukları temel bilgi düzeyini karşılayan finansal tablolar ve faaliyet raporları gibi bilgi kaynaklarının kaliteli ve yeterli bilgiyi içermesi gerekliliği bakımından oldukça önemlidir. 6102 sayılı TTK' da, finansal raporlama¹²⁶ ve muhasebe konularına ilişkin düzenlemeleri AB'nin konuya ilişkin yönergelerinde yer alan düzenlemelerle uyum içindedir. Nitekim bu gerçeklik, 6102 sayılı TTK' nın

¹²¹ Yıldız, *Yönergeler*, 54.

¹²² Yıldız, *Yönergeler*, 76.

¹²³ 6102 sayılı TTK genel gerekçesinden.

¹²⁴ Bkz. Yıldız, *Yönergeler*, 104.

¹²⁵ Bkz. Yıldız, *Yönergeler*, 113.

¹²⁶ TTK 515. madde: “Anonim şirketlerin finansal tabloları, Türkiye Muhasebe Standartlarına göre şirketin malvarlığını, borç ve yükümlülüklerini, öz kaynaklarını ve faaliyet sonuçlarını tam, anlaşılabilir, karşılaştırılabilir, ihtiyaçlara ve işletmenin niteliğine uygun bir şekilde; şeffaf ve güvenilir olarak; gerçeği dürüst, aynen ve aslına sadık surette yansıtacak şekilde çıkarılır”.

yürürlüğe girmiş olduğu 2012 yılına ilişkin ilerleme raporunda¹²⁷ şu şekilde dile getirilmiştir:

Muhasebe konusunda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Finansal raporlamaya ilişkin yasal çerçeve mevcuttur. 40 adet Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standardı (TAS/IFRS), standartlara ilişkin 22 yorum ve KOBİ' ler için IFRS kabul edilmiştir. Bunlar, ilgili uluslararası finansal raporlama standartları ile tam uyumludur¹²⁸.

Bununla birlikte söz konusu bilgi kaynaklarının içeriklerinin güvenilirliğinin sağlanabilmesi konusunda ise bu belgelerin bağımsız denetçiler yoluyla denetiminin sağlanması önem arz etmektedir. Bununla bağlantılı olarak bilgi alma hakkı bakımından önem arz eden bir diğer Avrupa birliği düzenlemesi 10 Nisan 1984 tarihli ve 84/253 sayılı Bağımsız Dış Denetimin Uyumlaştırılmasına İlişkin Sekizinci Yönerge'dir. Yönergede, yıllık hesapların denetimine ilişkin kurallar düzenleme altına alınmıştır. Yönergenin, üye ülkelerde yasal denetim hususundaki düzenlemelerin büyük ölçüde harmonizasyonunun sağlanmasını amaçladığı ifade edilmiştir¹²⁹.

Bilgi alma ve inceleme hakkına ilişkin önemli bir başka düzenleme ise 25 Temmuz 1985 tarihinde kabul edilen 85/2137 sayılı Avrupa Ekonomik Çıkar Grupları Hakkında Konsey Tüzüğüdür¹³⁰. Tüzüğün 18. maddesi¹³¹ bilgi alma ve inceleme hakkını düzenlemektedir. Anılan maddeye göre, her bir şirket ortağının ortaklık işleri hakkında bilgi alma ve ortaklık defter ve kayıtlarını inceleme hakkına sahip olduğu düzenlemesine yer verilmiştir. 6102 sayılı TTK' nın 437. maddesi, anılan tüzüğün 18. maddesi ile uyum içerisindedir. Avrupa birliği hukukunda olduğu gibi hukukumuzda

¹²⁷ Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan ilerleme raporları için bkz. <https://www.avrupa.info.tr/tr/ilerleme-raporlari-744> (E. T: 11.4.2022).

¹²⁸ 2012 yılı İlerleme Raporu, 50.

¹²⁹ Ali Çalışkan, "Sekizinci Yönerge Çerçevesinde Avrupa Birliğinde Bağımsız Denetim", *Sayıştay Dergisi*, S:63, 2006, 54. Şirketler hukukuna ilişkin çıkarılan yönergelerin büyük bir kısmı (1 nolu, 2 nolu, 3 nolu, 11 nolu) 2017/1132 sayılı Yönerge ile tek çatı altında birleştirilmiştir. Bu yönerge 12.08.2022 tarihinde güncellenmiştir. Güncellenmiş son metin için bkz. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:02017L1132-20220812&qid=1672140372435&from=en> (E. T: 25.11.2022). Belirli şirket tiplerinin yıllık muhasebelerine ilişkin 4 nolu yönerge (78/660 sayılı) ile konsolide hesaplar hakkındaki 7 nolu yönerge (83/349 sayılı) 2013/34 sayılı yönerge ile birleştirilmiş ve bu yönerge de 21.12.2021 tarihinde güncellenmiştir. Metnin son hali için bkz. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:02013L0034-20211221&from=EN> (E. T: 29.11.2022). Bağımsız dış denetime ilişkin 8 nolu yönergenin (84/253 sayılı) yerini 2006/43 sayılı yönerge almış, bu yönergede 2014/56 sayılı yönerge ile değişikliğe uğramıştır.

¹³⁰ Tüzük metni için bkz.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31985R2137&from=EN>

¹³¹ Article 18: "each member shall be entitled to obtain information from the manager or managers concerning the grouping's business and to inspect the grouping's books and business records".

da bilgi alma ve inceleme hakkı tüm pay sahiplerine ferdi bir pay sahipliği hakkı olarak tanınmıştır.

2000’li yılların başından itibaren Şirketler hukuku alanında yapılan çalışmalar kapsamında, Avrupa Komisyonu tarafından 21 Mayıs 2003 tarihinde Şirketler Hukukunun Modernizasyonu ve Kurumsal Yönetimin Geliştirilmesi- İlerleme Planı başlıklı tebliğ¹³² Avrupa Konseyi ve Paramentosu’ na sunulmuştur. Anılan tebliğde payları borsada işlem gören şirketlerde hissedar haklarının güçlendirilmesi gerektiği vurgulanmış ve bu husus ilerleme planının temel hedeflerinden biri olarak gösterilmiştir. Planda, hissedarların çeşitli hakları (soru sorma, öneride bulunma, genel kurul toplantılarına elektronik ortamda katılma gibi) kullanmalarına yardımcı olmayı amaçlayan bir yasal çerçevenin geliştirilmesi acil olarak ele alınması gereken hususlardan birisi olarak ifade edilmiştir¹³³.

Bu doğrultuda yapılan çalışmalar sonucunda halka açık şirketlerde belli hissedar haklarının kullanılmasına ilişkin 2007/36 sayılı Hissedar Hakları Yönergesi¹³⁴ 2007 yılında kabul edilmiştir. Mezkûr yönergede pay sahiplerinin bilgi alma hakkına ilişkin önemli düzenlemelere yer verilmiştir. Yönergede yer alan açıklama kısmında da bu konuya ilişkin değinilen hususlar mevcuttur. Tüm pay sahiplerinin genel kurula sunulacak olan belgeleri incelemek için yeterli zamana sahip olması gerektiği değinilen hususlardan biridir¹³⁵. Her bir pay sahibinin prensip olarak genel kurul gündeminde yer alan konulara ilişkin soru sorma ve bu sorularının cevaplandırılması olanağına sahip olması gerektiği, bununla birlikte soruların nasıl ve ne zaman sorulacağı ve cevaplandırılacağına ilişkin kuralların belirlenmesinin üye devletlere bırakılması gerektiği de ifade edilmiştir¹³⁶. Yönergenin 5. maddesinde genel kurul öncesi bilgilendirme (*information prior to the general meeting*) konusu düzenlenmiş ve hangi tür bilgi ve belgelerin genel kurul toplantısından önce pay sahiplerine

¹³² “Modernising Company Law and Enhancing Corporate Governance in the European Union- A Plan to Move Forward” başlıklı bu tebliğ 4 Kasım 2002 de yayınlanmış, 21 Mayıs 2003 tarihinde ise Avrupa Konseyi ve Paramentosu’na sunulmuştur.

¹³³ Tebliğ metni için bkz. <https://ecgi.global/content/modernising-company-law-and-enhancing-corporate-governance-european-union-plan-move-forward> (E. T: 23.4.2022).

¹³⁴2007/36 sayılı yönerge için bkz.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02007L0036-20220812> (E. T: 3.5.2022)

¹³⁵ OJL 184/18 par.6

¹³⁶ OJL 184/18 par.8

sunulması gerektiği ve şirketlerin internet sitesinde de genel kurul toplantı tarihinden en az 21 gün öncesinden sunulması gereken asgari içeriklerin neler olması gerektiği düzenlenmiştir. Yönergenin 9. maddesinde soru sorma hakkı (*right to ask question*) düzenlenmiştir. Buna göre her bir pay sahibinin genel kurul gündem konularına ilişkin soru sorma hakkı mevcuttur. Şirket, pay sahipleri tarafından sorulan soruları cevaplandırmak zorundadır. Maddenin ikinci fıkrasında ise soru sorma hakkı ve şirketin cevaplandırma yükümlülüğüne (*obligation to answer*) ilişkin olarak, özellikle pay sahiplerinin belirlenmesi, genel kurul toplantılarının hazırlanması ve sağlıklı işleyişi, gizliliğin korunması ve şirket çıkarları gibi hususların korunmasına yönelik gerekli önlemlerin üye devlet tarafından alınabileceğini ya da üye devletlerin şirketler tarafından bu önlemlerin alınmasına izin verebileceği de belirtilmiştir. Yönergede yer alan temsil konusuna ilişkin 10. madde düzenlemesi de bilgi alma hakkı açısından önem arz etmektedir.

Vekaleten oy kullanma (*proxy voting*) başlıklı 10. maddede, temsilcinin de genel kurulda temsil edilen pay sahibinin sahip olduğu konuşma ve soru sorma haklarından aynı şekilde istifade edebileceği belirtilmiştir. Maddenin devamında, medeni hakları kullanma ehliyeti hariç olmak üzere üye devlet hukuklarında yer alan temsilci olarak atanmaya ilişkin sınırlayıcı şartlara yer veren hukuk kurallarının Üye devletler tarafından kaldırılacağı hüküm altına alınmıştır¹³⁷. Bu hüküm pay sahiplerinin genel kurulda temsil edilmesini ağır şekil şartlarına bağlayan düzenlemeleri engellemesi bakımından son derece önem arz etmektedir.

2007/36 sayılı Hissedar Hakları Yönergesi üzerinde 17 Mayıs 2017 tarihinde kabul edilen 2017/828 sayılı Hissedar Hakları Yönergesi II ile birtakım değişiklikler¹³⁸ meydana getirilmiştir. Mezkûr yönerge ile mevcut düzenlemelere eklenen yeni hükümler olmuştur ancak yukarıda bahsetmiş olduğumuz pay sahiplerinin genel kurul öncesi bilgilendirilmesi (*art 5: information prior to the general meeting*) ve pay sahiplerinin soru sorma hakkına (*art 9: right to ask question*) ilişkin düzenlemeler

¹³⁷ “The proxy holder shall enjoy the same rights to speak and ask questions in the general meeting as those to which the shareholder thus represented would be entitled. Apart from the requirement that the proxy holder possess legal capacity, Member states shall abolish any legal rule which restricts, or allows companies to restrict, the eligibility of persons to be appointed as proxy holders”.

¹³⁸ Söz konusu değişiklikler daha ziyade sermaye piyasası ile ilgili olup halka açık anonim şirketlerde pay sahiplerinin uzun vadeli katılımını teminat altına almaya yönelik ve güç boşluğunu doldurmaya yönelik konulara ilişkindir.

üzerinde değişiklik yapılmamış söz konusu maddeler güncel metinde¹³⁹ de aynı şekilde yer almaktadır.

1.5.2.2. İngiliz Hukukunda

İngiliz Şirketler hukuku alanında temelde şahıs (*partnership*) ve sermaye şirketleri (*companies*) olmak üzere ikili bir ayırım mevcuttur¹⁴⁰. Sermaye şirketlerine ilişkin kodifikasyon çalışmaları sonucunda 1948 tarihli Companies Act kabul edilmiştir. Bu kanunu 1967 tarihli ve sonrasında da 1985 tarihli Companies Act takip etmiştir. Ancak bu dönemlerde kanunda, her soruna ilişkin kapsamlı düzenlemelerin bulunmamasından ötürü mevzu hukuktan (*statute law*) ziyade kazai hukuk (*judiciary law*) uygulama bulmaya devam etmiştir. Şirketler hukukuna ilişkin uygulamaların yeknesaklaştırılması amacıyla yapılan kodifikasyon çalışmaları neticesinde 2006 tarihli Companies Act in kabul edilmesiyle birlikte 1985 tarihli Companies Act yürürlükten kaldırılmıştır.

2006 tarihli Şirketler Kanununda temel ayırım sermaye şirketlerinin halka kapalı olup olmaması üzerinden yapılmıştır. Buna göre borsada işlem görmeyen şirketler özel şirket (*private company*); borsada işlem gören şirketler ise halka açık şirket (*public company*) olarak tasnif edilmiştir. TTK' dan farklı olarak 2006 Şirketler Kanunu' nda şirket tipleri teker teker ele alınmamıştır. Bunun yerine kanunun her bir kısmında belli bir konu başlığı üzerinden bütüncül bir şekilde düzenleme yapma yoluna gidilmiştir¹⁴¹. 2006 tarihli kanun ile “şirket pay sahipleri” (*company's members*) başlıklı 8. Kısımda, önemli birtakım değişikliklere yer verilmiştir. Özellikle pay defterini inceleme hakkına yönelik kısıtlamalara ilişkin hükümde yapılan düzenleme bu önemli değişikliklerden birisidir¹⁴².

¹³⁹ Hissedar Hakları Yönergesinin son versiyonu 12.08.2022 tarihinde yayınlanmıştır. Bkz. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:02007L0036-20220812&from=EN> (E. T: 15.09.2022)

¹⁴⁰ İngiliz hukukundaki şirket türleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Sabih Arkan, “İngiliz Hukukunda Ortaklık Türleri, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C:8, S:3, 1976, 102 vd.

¹⁴¹ Kanunun 3. kısmında şirket esas sözleşmesi, 8. kısımda pay sahipleri, 10. kısımda yönetim kurulu, 16. kısımda denetim konuları tüm sermaye şirketleri bakımından düzenlenmiştir.

¹⁴² Boyle/Birds, *Boyle & Birds' Company Law* 6th Edition (Bristol: Jordans, 2007), 411.

2006 tarihli Şirketler Kanunu¹⁴³nun (*Companies Act:CA*) çeşitli maddelerinde pay sahiplerinin her birine bilgi alma ve inceleme hakkı kapsamında yer alan önemli birtakım haklar sunulmuştur. Bunlardan birisi CA 116. maddede yer verilen pay defterini inceleme ve nüsha isteme hakkına (*rights to inspect and require copies the register of members*) ilişkin düzenlemedir. Söz konusu düzenlemeye göre pay sahipleri herhangi bir ücret ödmeden pay defterini inceleme ve belirlenen harç bedeli karşılığında nüshasını isteme hakkına sahiptir. Pay defterini inceleme veya nüshasını isteme hakkı için şirkete talepte bulunulduğunda, talebin CA 116.maddenin 4. fıkrasında sayılan bilgileri (talepte bulunan kişinin ismi ve adresi, talep edilen bilginin hangi amaçla kullanılacağı, bilginin herhangi bir kimseye paylaşılıp paylaşılmayacağı, paylaşılacaksa bu kişinin ismi ve adresi) de içermesi gerekir. CA 117. maddeye göre, talebi alan şirketin, 5 iş günü içerisinde talebi karşılaması ya da mahkemeye başvurması gerekmektedir. Şirketin mahkemeye başvurması halinde, inceleme talebinde bulunan pay sahibine bunu bildirmesi gerekmektedir. Mahkemenin söz konusu talebin uygun bir amaç (*proper purpose*) doğrultusunda yapılmadığı kanaatine varması halinde, mahkemeye, şirkete talebi yerine getirmemesini emretme yetkisi tanınmıştır. Bunun yanı sıra, mahkeme, şirketin benzer yöndeki taleplerle karşılaşacağı kanaatine varırsa, şirkete, bu talepleri de yerine getirmemesini emretme yetkisine sahiptir. Buna ek olarak, mahkeme, şirket tarafından mahkemeye başvuru için yapılan masrafların tamamının veya bir kısmının pay defterini inceleme talebinde bulunan kimse tarafından karşılanmasını da kararlaştırabilir¹⁴⁴.

2006 tarihli kanunda bilgi alma hakkına ilişkin bir diğer önemli düzenleme CA 229. maddede yer alan yöneticilerin hizmet akitlerini inceleme hakkıdır (*right to inspect and require copies the directors' service contracts*). Buna göre yöneticilerin hizmet akdi herhangi bir ücret ödenmesi gerekmeden tüm pay sahipleri tarafından incelenebilir. Bunun yanı sıra, her bir pay sahibi belirlenen harç bedelini ödemek suretiyle akitlerin nüshasını da talep edebilir. Talebin alınmasının ardından 7 gün içerisinde nüshaların temin edilmesi gerekir. Maddenin 3. fıkrası uyarınca, inceleme talebinin şirket tarafından reddedilmesi ya da reddedilmese de 2. fıkra da öngörülen 7 günlük sürede temerrüde düşülmesi durumu suç (*offence*) teşkil etmektedir. Bundan

¹⁴³ Kanun metni için bkz. <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/section/116> (E. T: 27.10.2022).

¹⁴⁴ Boyle/Birds, 423.

dolayı incelemeye izin vermeyen ya da talebi karşılamada temerrüde düşen şirket yetkililerinin her birinin cezai sorumluluğu gündeme gelecektir¹⁴⁵. CA madde 229/5 uyarınca, talebin reddi veya temerrüde düşülmesi durumlarında, mahkemeye başvurulması halinde, mahkeme derhal inceleme yaptırılmasını, nüsha talebi var ise nüshanın talepte bulunan pay sahibine gönderilmesini emreder. CA 238. maddesi kapsamında da her bir pay sahibine şirket yöneticilerinin tazminat sorumluluğuna ilişkin düzenlemeleri (*provision protecting directors from liability*) inceleme yetkisi tanınmıştır. Pay sahipleri ücret ödemedi bu düzenlemeleri inceleme ve harç bedelini ödemek suretiyle nüshasını isteme hakkına sahiptir. Bu madde kapsamında tanınan inceleme hakkının kullanılmasına izin verilmemesi de benzer şekilde suç teşkil etmektedir ve şirket yetkililerin cezai sorumluluğu söz konusu olacaktır. Mahkemeye başvurulması durumunda mahkeme derhal inceleme yaptırılmasını veya nüshanın talepte bulunan pay sahibine gönderilmesine karar verir. CA 319A maddesinde ise sermaye piyasalarında işlem gören şirketler bakımından genel kurul toplantısında soru sorma hakkı (*traded companies: questions at meetings*) düzenlenmiştir. Maddeye göre, şirket pay sahipleri tarafından genel kurul toplantısında sorulan şirketin işlerine ilişkin soruları cevaplandırmak zorundadır. Ancak genel kurul gündeminin gereksiz olarak meşgul edilmesi (*interfere unduly with the preparation fort he meeting*) söz konusu ise veya talebin karşılanması şirkete ait gizli bilgilerin açıklanması (*disclosure of confidential information*) sonucunu doğuracaksa soruların cevaplandırılması zorunluluğu söz konusu değildir. Yine şirket web sitesinin soru-cevap kısımlarında, sorulan soruların cevapları halihazırda mevcut ise ya da soruya cevap verilmesi şirketin menfaatleri ve genel kurulun sağlıklı şekilde işlemesi bakımından sakıncalı ise cevaplandırma zorunluluğu bulunmamaktadır. Bilgi alma ve inceleme hakkı kapsamında değinilmesi gereken bir diğer düzenleme ise CA 358.maddesinde yer alan genel kurul toplantısına ilişkin kayıtları inceleme hakkıdır. Bu düzenlemeye göre, genel kurul toplantılarına ilişkin kayıtlar pay sahipleri tarafından herhangi bir bedel ödemeksizin incelenebilecektir ve belirlenen harç tutarının ödenmesi durumunda bu kayıtlara ilişkin nüsha talebinde de bulunulabilecektir. Hakkın kullanılmasına ilişkin talebin gerekleri yerine getirilmezse ya da reddedilirse bu durumda şirket yetkililerinin cezai sorumluluğu söz konusu olacaktır zira maddenin 5. fıkrasında hakkın

¹⁴⁵ CA 229. m. nin 4. fıkrası uyarınca, bu bölüm kapsamındaki suçu işleyen kişi, standart ölçekte 3. düzeyi aşmayan bir para cezasına; aykırılığın devamı durumunda, gecikilen her bir gün için standart ölçekte 3. düzeyin onda birini geçmeyen bir para cezasına çarptırılır.

kullanımının engellenmesinin suç teşkil ettiği, 6. fıkrasında ise suçu işleyen kimseler için belirlenecek para cezasının miktarına ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir.

Kıta Avrupası hukuk sistemine dahil olan ülkelerle kıyasladığımızda, İngiliz Hukukunda pay sahiplerinin bilgi alma ve inceleme hakkına ilişkin düzenlemelerde hakkın gereğinin yerine getirilmemesi durumlarının suç teşkil etmesi önemli bir farklılık olarak göze çarpmaktadır. Böylece İngiliz hukukunda, hakkın ihlal edilmesi hallerinde şirket yetkililerinin cezai sorumluluğunun gündeme gelmesi, hakkın etkinliğinin sağlanması noktasında son derece önemli bir düzenleme olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.5.2.3. Fransız Hukukunda

Fransız Ticaret hukuku alanında 1966-1967 arasında yapılan reform çalışmalarında bilgi alma hakkına ilişkin düzenlemeler için Anglo-sakson hukuku örnek alındığından söz konusu düzenlemeler Kıta Avrupası hukuku düzenlemelerinden önemli farklılıklara sahiptir¹⁴⁶. Fransız Hukukunda bilgi alma hakkı, diğer kıta avrupası hukuk sistemlerine nazaran daha geniş kapsamlıdır¹⁴⁷. 24 Temmuz 1966 tarihli Fransız Ticaret Şirketleri Kanunu¹⁴⁸'nda yer alan bilgi alma hakkına ilişkin düzenlemelerde pay sahiplerine geniş bir bilgi alma hakkı tanınarak haklarını daha bilinçli kullanmaları hedeflenmiştir. 21 Eylül 2000 tarihinde kabul edilen ve halihazırda yürürlükte olan Ticaret Kanununda¹⁴⁹ (*Code de Commerce:CC*) da pay sahiplerinin bilgi alma hakkına ilişkin bu düzenlemeler aynen muhafaza edilmiştir. Pay sahiplerinin bilgi alma hakkı 2000 li yılların başında Fransa'da da kurumsal yönetime (*gouvernance de l'entreprise*) ilişkin tartışmaların da yeniden merkezinde yer almaya başlamıştır¹⁵⁰.

Anonim Şirkete ilişkin düzenlemeler CC L 225-1 ila L225-270. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Bilgi alma hakkı Fransız Hukukunda iletişim hakkı (*droit de*

¹⁴⁶ Kaya, *Bilgi Alma*, 98.

¹⁴⁷ Alain Alcouffe/Christian Kalweit, "Droits a l' Information Des Actionnaires et Actions Sociales Des Associés en France et Allemagne", *Revue Internationale de Droit Economique*, C:17, S:2, 2003,160.

¹⁴⁸ Loi n°66-537 du 24 juillet 1966 sur les sociétés commerciales. 1966 tarihli bu Kanun metni için bkz. <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000000692245/> (E. T: 05.12.2022).

¹⁴⁹Yürürlükte olan kanun metni için bkz. <https://www.legifrance.gouv.fr/liste/code?etatTexte=VIGUEUR> (E. T: 18.12.2022).

¹⁵⁰ Alcouffe/Kalweit, 161.

communication) terimi ile ifade edilmektedir¹⁵¹. Yasal düzenlemelere uygun olarak yayınlanan bilançolar, pay sahipleri açısından birincil bilgi kaynaklarını (*les sources primaires*) oluşturmaktadır. Bu bilgiler genel kurul esnasında şirketin yönetim (*organe de direction*) ve denetim (*organe de surveillance*) organlarından elde edilen bilgiler ile tamamlanmaktadır¹⁵².

Pay sahiplerinin bilgi alma hakkı olarak nitelendirdiğimiz hak, temelde 2 boyuta sahiptir. Bunlardan ilki pay sahibinin (*actionnaire*) genel kurul ile ilişkili olarak geçici süreliğine bilgilendirilmesi (*droit de communication préalable*); diğeri ise yılın her döneminde süreklilik arz edecek şekilde bilgilendirilmesi (*droit de communication permanent*) şeklindedir¹⁵³.

CC L225-117¹⁵⁴. maddesine göre, her pay sahibi CC L225-115.maddede yer alan ve son 3 faaliyet dönemine ilişkin ortaklık belgelerini, genel kurul toplantı tutanaklarını (*process-verbaux des assemblées*) ve hazır bulunanlar listesini (*les feuilles de presence*), her zaman (*a toute époque*) incelemeyi talep edebilir. Bunun yanı sıra CC L225-116¹⁵⁵.maddesinde de genel kurul toplantısından önce her bir pay sahibi, pay sahipleri listesinin (*la liste des actionnaires*) bildirimini elde etme hakkına sahiptir. CC 225-108¹⁵⁶. maddesinde ise pay sahiplerinin şirket işlerinin gidişatı hakkında isabetli kararlar almalarını ve haklarını bilinçli bir şekilde kullanmalarına yarayacak belgelerin şirket yönetim kurulu veya icra kurulu tarafından pay sahiplerinin istifadesine sunulması gerektiği düzenlenmesine yer verilmiştir. Bu belgelerin pay sahiplerine iletilmesinden itibaren, her bir pay sahibinin, genel kurulda cevaplandırılmak üzere yazılı soru sorma yetkisine sahip olduğu düzenlenmiştir¹⁵⁷. CC 225-118¹⁵⁸.maddesinde ise CC 225-115,116,117. maddelerinde öngörülen genel kurul öncesinde belgelerin iletilmesine ilişkin hakkın, payın üzerinde birden fazla kişinin hak sahibi olduğu durumlarda müşterek pay sahiplerinden her birine, intifa hakkı söz konusu olduğu durumlarda da hem intifa hakkı sahibine hem de malike de ait olduğu

¹⁵¹ C. Houpin/H. Bosvieux, *Des Sociétés Civiles et Commercial et Des Associations* (Paris, 1937), 214.

¹⁵² Alcouffe/Kalweit, 162.

¹⁵³Jean Hémard/François Térre/Pierre Mabilat, *Sociétés Commercial* (Paris: Dalloz, 1974), 242; Alcouffe/Kalweit, 170.

¹⁵⁴ Bu madde 1966 tarihli kanunun 170. maddesinin yeni kanuna aktarılmış şeklidir.

¹⁵⁵ Bu madde 1966 tarihli kanunun 169.maddesinin yeni kanuna aktarılmış şeklidir.

¹⁵⁶ Bu madde 1966 tarihli kanunun 162. maddesinin yeni kanuna aktarılmış şeklidir.

¹⁵⁷ Alcouffe/Kalweit, 172.

¹⁵⁸ Bu madde 1966 tarihli kanunun 171. maddesinin yeni kanuna aktarılmış şeklidir.

düzenlemesine yer verilmiştir. Pay sahibinin belgelerin iletilmesine yönelik talebi reddedilirse, mahkeme kararı ile hakkın kullanılması da mümkündür. CC L.238-1. maddesine göre, mahkeme şirket yetkililerini, iletişim belgelerini iletmeye mahkûm edebileceği gibi pay sahibinin talebi üzerine hakkın kullandırılmasının sağlanması için bir temsilci atanması (*la nomination d'un mandataire*) yönünde de karar verebilir.

1.5.2.4. İtalyan Hukukunda

İtalyan Hukukunda şirketler hukuku düzenlemeleri öncelikle 1865 tarihli ilk ulusal Ticaret Kanunu'nda (*Codice di Commercio*) ele alınmıştır. 1942 yılında özellikle sermaye şirketleri ekseninde önemli bir reform yapılmış ve ticaret hukuku ve şirketler hukukuna ilişkin hükümler İtalyan Medeni Kanunu (*Codice Civile*) içine derç edilmiştir¹⁵⁹. Böylece ticaret hukukunun ayrı bir kanun olarak düzenlenmesi uygulamasından vazgeçilerek Medeni Kanun içerisinde düzenlenmesi esası benimsenmiştir. Ticaret hukukuna ilişkin olarak sermaye şirketleri ve kooperatifler hakkındaki maddelerde 2003 tarihli reform kapsamında önemli değişiklikler gerçekleştirilmiştir¹⁶⁰.

Şirketler hukukuna ilişkin düzenlemeler İtalyan Medeni Kanunu'nun 5. kitabının 5. kısmında düzenlenmiştir. Söz konusu kısmın 5. bölümünde ise 2325 ila 2451. maddeler arasında anonim şirkete (*societa per azioni*) ilişkin düzenlemeler yer almaktadır.

İtalyan şirketler hukukunda, anonim şirket pay sahiplerinin hakları, mali haklar (*diritti patrimoniali*) ve yönetsel haklar (*diritti amministrativi*) şeklinde tasnif edilmektedir. Bilgi alma hakkı (*diritto di informazione*) bu bakımdan yönetsel haklar kategorisi içerisinde ele alınmaktadır¹⁶¹.

¹⁵⁹ Hülya Çoştan, "İtalyan Şirketler Hukukunun ve 2003 tarihli Şirketler Hukuku Reformunun Genel Hatları", *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C:24, S:4, 2008, 179-180.

¹⁶⁰ 2003 tarihli reform düzenlemesine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Çoştan, 187 vd.

¹⁶¹ Federico Bal/Marco Ventoruzzo, Shareholder rights in an SPA (Italy), 9.

Bkz. <https://www.gattai.it/wp-content/uploads/2020/12/Shareholder-rights-in-an-SPA-Italy.pdf> (E. T: 23.11.2022).

İtalyan Hukukunda limited şirket¹⁶² (*società a responsabilità limitata*) ortaklarına tanındığı şekilde anonim şirket pay sahipleri için genel bir bilgi alma hakkı düzenlemesine yer verilmemiştir. Bunun temel nedeni anonim şirketlerde, şirket yönetimi ve şirket yatırımcısı olan pay sahiplerinin birbirinden önemli derecede ayrılmış olmasıdır¹⁶³. Bununla birlikte 2422. madde düzenlemesinde pay sahiplerine, şirket defterlerini inceleme hakkı (*diritto d'ispezione dei libri sociali*) tanınmıştır. Söz konusu maddeye göre, pay sahipleri, pay sahipleri defteri (*il libro dei soci*) ve genel kurul toplantı ve müzakere defterini (*il libro delle adunanze e delle deliberazioni delle assemblee*) inceleme hakkına sahiptir.

1.5.2.5. Alman Hukukunda

Alman hukukunda bilgi alma hakkına ilişkin ilk düzenlemeye 1937 tarihli kanunun 112.maddesinde yer verilmiştir¹⁶⁴. Ancak bu düzenleme kapsamında yer verilen bilgi alma hakkının kullanımı hususunda yönetim kuruluna tanınan takdir yetkisi düzenlemenin sıkıntılı noktalarından birisini oluşturmaktaydı¹⁶⁵. Hakkın gereğinin yerine getirilmesi durumunda şirketin, kamunun menfaatlerinin zarar görme tehlikesi mevcut ise bu talebin şirket yönetim kurulu tarafından reddedilmesi durumu söz konusu olabilmekteydi. Bu nedenle hakkın uygulanma kabiliyeti noktasında sıkıntılı bir düzenleme söz konusuydu. 1965 yılında kabul edilen Alman Paylı Ortaklıklar Kanunu (AktG) 131.maddesinde ise, 1937 tarihli düzenlemede yer alan bilgi alma talebinin reddi sebebine ilişkin ‘‘şirketin üstün menfaatleri’’, ‘‘halk ve imparatorluğun genel menfaati’’ gibi muğlak ifadelerin yerine red sebeplerine ilişkin kesin bir listeye yer verilmiştir¹⁶⁶. 1965 tarihli kanunda hakkın icra kabiliyeti de mahkeme aracılığıyla kullanılmasına imkân vermek suretiyle geliştirilmiştir¹⁶⁷. AktG 132. maddesinde bilgi talebinin haksız bir şekilde karşılanmaması halinde dava açma imkânı tanınmıştır¹⁶⁸. Alman hukukunda, anonim şirket pay sahiplerinin bilgi alma hakkı hem zaman hem

¹⁶² İtalyan Şirketler hukukunda limited şirket ortaklarının bilgi alma hakkına ilişkin düzenleme yöneticilerin sorumluluğu ve pay sahiplerinin kontrolü (*responsabilità degli amministratori e controllo dei soci*) başlıklı 2476. maddenin 2. fıkrasında yer almaktadır. Söz konusu düzenlemeye göre, her ortak şirketin defterleri ile yönetime ilişkin belgelerini inceleme hakkına sahip olduğu gibi bunun yanı sıra şirketin işleri hakkında şirket yöneticilerinden bilgi talebinde de bulunabilir.

¹⁶³ Bal/Ventoruzzo, 10.

¹⁶⁴ Ünal, 8.

¹⁶⁵ B. Sümer, 42; Ünal,10.

¹⁶⁶ Kaya, *Bilgi Alma*, 216.

¹⁶⁷ Kaya, *Bilgi Alma*, 216; B. Sümer,48.

¹⁶⁸ Ünal, 12.

de içerik bakımından sınırlandırılmıştır¹⁶⁹. Pay sahibi bilgi alma hakkını yalnızca genel kurulda ve genel kurul gündem maddelerinin sağlıklı bir şekilde değerlendirilmesi için gerekli olması durumunda kullanabilecektir¹⁷⁰.

1.5.2.6. İsviçre Hukukunda

Bilgi alma ve inceleme hakkı, İsviçre Borçlar Kanununun¹⁷¹ 696 ve 697. maddelerinde pay sahiplerinin kontrol hakları (*droits de contrôle des actionnaires*) üst başlığı altında düzenlenmiştir. Pasif bilgi alma hakkı, raporların açıklanması (*communication du rapport de gestion*) kenar başlıklı 696.maddede düzenlenmiştir. Söz konusu hükme göre, faaliyet ve denetleme raporunun genel kurul toplantısından en az 20 gün önce pay sahiplerinin incelemesine hazır tutulması gerekmektedir¹⁷². Ayrıca pay sahipleri bu belgelerin bir suretinin kendilerine verilmesini de talep edebilir. Maddenin 3. fıkrasına göre de her pay sahibi genel kurul toplantısını takip eden 1 yıl içinde şirket faaliyet raporu (*le rapport de gestion*) ve denetim raporunun (*le rapport de révision*) genel kurul tarafından onaylanmış şeklini de isteyebilir¹⁷³.

İsviçre Borçlar Kanunu'nun (*Code des Obligations*) 697.maddesinde ise aktif bilgi alma ve inceleme hakkı ile dava hakkı, bilgi alma ve inceleme (*renseignements et consultation*) başlığı altında düzenlenmiştir. Söz konusu maddeye göre, pay sahipleri genel kurul toplantısı esnasında yönetim kurulundan şirket işleri, denetçilerden ise denetim ve denetim sonuçlarına ilişkin bilgi talep edebilir. Maddenin 2. fıkrasında ise gereklilik kriterine (*critere de nécessité*) yer verilmiştir. Buna göre bilgi ancak pay sahipliği haklarının tatbiki bakımından gerekli olması (*être nécessaire a l'exercice des droits de l'actionnaire*) kaydıyla verilebilir. Gereklilik kriterinin gerçekleştiğini ispat yükü pay sahibinin üzerindedir, ancak Federal Mahkeme burada ispat kolaylığı sağlayarak incelemede bulunurken ortalama makul bir pay sahibinin gözünden istenen

¹⁶⁹ Ünal, 13.

¹⁷⁰ Kaya, *Bilgi Alma*, 96.

¹⁷¹ Kanun metni için bkz. https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/27/317_321_377/fr

¹⁷² Olivier Hari, "Le Droit a l' Information et de Participation des Actionnaires d'une Société Anonyme Dans une Procédure d' Assainissement Ordinaire ou Bancaire", *Transparence et Secret Dans l'Ordre Juridique Suisse*, 2010, 94.

¹⁷³ Hari, 94.

bilginin gerekli olup olmadığını araştırmaktadır¹⁷⁴. Aynı fıkroda gereklilik kriterinin yanı sıra pay sahiplerinin bilgi talebinin ancak ortaklık sırlarının (*secret des affaires*) ve korunmaya değer diğer şirket menfaatlerinin (*autres intérêts sociaux dignes de protection*) zarar görmesi gerekçeleriyle reddedilebileceği düzenlenmiştir. Maddenin 3. fıkrasında ise inceleme hakkına yer verilmiştir. Bu fıkra uyarınca, pay sahiplerinin şirket defter (*les livres*) ve yazışmalarını (*la correspondance*) inceleyebilmesi ancak genel kurulun açık izni veya yönetim kurulu kararıyla mümkündür¹⁷⁵. Bilgi alma hakkında olduğu gibi inceleme hakkı bakımından da 3. fıkroda talebin ortaklık sırrı ve korunması gereken diğer şirket menfaatlerinin zarara uğraması gerekçeleriyle reddedilebileceği açıkça ifade edilmiştir. İnceleme talebine ilişkin yönetim kurulu tarafından verilen red kararlarının yeterli derece somut bir şekilde gerekçelendirilmiş olması gerekir. Şirket sırlarının tehlikede olduğuna ilişkin soyut nitelikte bir gerekçelendirme yeterli olmayacaktır¹⁷⁶. Maddenin 4. fıkrasında ise bilgi alma ya da inceleme taleplerinin reddi durumunda, pay sahiplerinin mahkemeye başvuru hakkına yer verilmiştir.

2020 yılında İsviçre’de anonim şirketler hukuku alanında önemli bir revizyon gerçekleştirilmiştir¹⁷⁷. Revizyon hükümleri 19.06.2020 tarihinde İsviçre Parlamentosu tarafından nihayet kabul edilmiştir¹⁷⁸. Söz konusu revizyon düzenlemeleri henüz yürürlüğe girmemiştir¹⁷⁹. Revizyon paketinde bilgi alma ve inceleme hakkına ilişkin

¹⁷⁴ Hari, 95. Buna ilişkin Federal Mahkeme kararı için bkz. ATF III 71, http://relevancy.bger.ch/php/clir/http/index.php?highlight_docid=atf%3A%2F%2F132-III-71%3Afr&lang=fr&type=show_document (E. T: 28.12.2022).

¹⁷⁵ Şirket defter ve yazışmaları (*les livres et la correspondance*) kavramı, İsviçre Federal Mahkemesi tarafından pay sahibinin haklarını kullanmasını sağlamaya yardımcı olacak her türden yazılı belgeyi kapsar şekilde yorumlanmaktadır. Buna ilişkin Federal Mahkeme tarafından 4 Haziran 2003 tarihinde verilen mahkeme kararı için bkz. Arrêt 4C.234/2002 du 4 juin 2003 https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/fr/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F04-06-2003-4C-234-2002&lang=fr&type=show_document&zoom=YES& (E.T: 25.12.2022).

¹⁷⁶ Hari, 95.

¹⁷⁷ 2000’ li yılların başında çalışmaları başlayan revizyon paketi, 2007 yılında kanun taslağı olarak hazırlanmış ve yıllar içinde tasarının görüşülmesi esnasında çeşitli eklemeler ve çıkarmalar yapılmıştır. 2020 yılında kabul edilen metin büyük ölçüde 2016 tarihli metne dayanmaktadır. Bkz. Ayşe Şahin, “İsviçre Anonim Ortaklıklar Hukuku Revizyonu Kapsamında Genel Kurullara İlişkin Olarak Öngörülen Değişiklikler”, *Tüzel Kişilikler Penceresinden Anonim Ortaklık Sempozyumu* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020), 385.

¹⁷⁸ Damiano Canapa/ Arthur Grisoni/ Marine Antonoff, “Le Droit de Suisse des Sociétés en 2020: Modifications Législatives et Jurisprudence”, *Sui-Generis*, 2021, 294.

¹⁷⁹ İsviçre Federal Konseyi, resmi internet sayfasında, 19.06.2020 tarihinde kabul edilen revizyon hükümlerinin 01/01/2023 tarihinde yürürlüğe gireceğini açıklamıştır. Bkz. <https://www.admin.ch/gov/fr/accueil/documentation/communiques.msg-id-92018.html> (E. T: 22.12.2022).

de önemli değişiklikler mevcuttur¹⁸⁰. Revizyona ilişkin gerekçe metni düzenlemesinde bilgi alma ve inceleme hakkına ilişkin açıklamalar da yer almaktadır. Gerekçede¹⁸¹, bilgi alma ve inceleme haklarının, şirket içinde şeffaflığın sağlanmasına ilişkin garantör konumunda olduğu, bu hakların pay sahiplerinin korunması hususunda önemli bir rol oynadıkları belirtilmiş, günümüzde borsaya kote edilmemiş anonim şirket pay sahiplerinin şirket işleri konusunda bilgi edinebilmek noktasında zayıf araçlara (*faibles moyens*) sahip olduğu ve bilgilendirilmelerine ilişkin haklarını ancak genel kurul bünyesinde değerlendirebildikleri ifade edilmiştir¹⁸². Gerekçede Federal Konsey, bilgi alma hakkının tüm pay sahiplerinin önemli konular (finansal tabloların onaylanması, kar dağıtımı, organların seçimi, ibra, özel denetim talebi, hukuki sorumluluk davası) hakkında makul kararlar almasına da izin vermesi gerektiğini dile getirmiştir¹⁸³. Pay sahiplerinin hukuki açıdan korunması noktasında bilgi alma ve inceleme haklarının önemli bir rol oynadığı çünkü bu hakların pay sahiplerinin koruyucu birtakım hukuki mekanizmaları (özel denetim talebinde bulunma, hukuki sorumluluk davası) kullanıp kullanmama noktasında karar almalarında etkili olduğu da belirtilmiştir¹⁸⁴.

Revizyon düzenlemesinde yürürlükteki düzenlemeden farklı olarak aktif bilgi alma hakkı (madde 697) ve inceleme hakkı (madde 697a) ayrı ayrı maddelerde düzenleme altına alınmıştır. Dava hakkı ise 697b maddesinde düzenlenmiştir. Aktif bilgi alma hakkına ilişkin 697. maddede de yürürlükte olan düzenlemede olduğu gibi tüm pay sahiplerinin genel kurulda şirket yönetim kurulundan ve denetçilerden bilgi talep edebileceği şeklindeki düzenleme aynen korunmuştur. Bununla birlikte maddenin 2. fıkrasında yeni bir azınlık hakkı getirilmiştir. Buna göre, pay veya oy haklarının en az %10 una sahip olan azınlık, şirket yönetim kurulundan, genel kurul dışında, yazılı olarak bilgi talebinde bulunabilir. Bu düzenleme ile birlikte, şu an hala yürürlükte olan

¹⁸⁰ Revizyon düzenlemeleri için bkz. <https://www.fedlex.admin.ch/filestore/fedlex.data.admin.ch/eli/oc/2020/746/fr/pdf-a/fedlex-data-admin-ch-eli-oc-2020-746-fr-pdf-a.pdf> (E. T: 13.06.2022).

¹⁸¹ Revizyon gerekçe metni için bkz. <https://www.fedlex.admin.ch/eli/fga/2017/112/fr> (E.T: 13.06.2022).

¹⁸² “*les droits de demander des renseignements et de consulter certains documents sont les garants d’une certaine transparence au sein de la société...Aujourd’hui, les actionnaires des sociétés non cotées ne disposent que de faibles moyens pour obtenir des informations...Ils ne peuvent faire valoir leur droit d’être informés que dans le cadre de l’assemblée générale*”. Bkz. Revizyon Gerekçe metni, 408.

¹⁸³ Jean-Luc Chenux/ Marina Joos Castelli, “Révision et Modernisation du Droit de la Société Anonyme Suisse”, *Revue Pratique des Sociétés*, S:6, 2017, 687.

¹⁸⁴ Revizyon gerekçe metni, 408.

düzenlemeden farklı olarak pay sahiplerine genel kurul dışında da bilgi talebinde bulunma imkânı tanınmıştır. Ancak bu imkân bireysel olarak her bir pay sahibine değil, %10 azınlığa tanınmıştır. 3.fıkra da şirket yönetim kurulunun bu talebe en geç 4 ay içerisinde cevap vermesi gerektiği hüküm altına alınmıştır. Buna ek olarak talebe ilişkin yönetim kurulu tarafından genel kurul dışında verilen cevabın, eşit işlem ilkesine riayet edilmesi amacıyla en geç talebi takip eden ilk genel kurul toplantısında diğer pay sahiplerinin incelemesine sunulması gerekmektedir¹⁸⁵. Gerekçede bu yükümlülüğün genel kurul toplantısı beklenmeksizin, elektronik araçlardan faydalanılmak suretiyle de yerine getirilebileceği, bu bakımdan dikkat edilmesi gereken tek hususun eşit işlem ilkesine (*égalité de traitement entre les actionnaires*) uygun davranmak olduğu belirtilmiştir¹⁸⁶. Maddenin 4. fıkrasında ise gereklilik kriteri ve hakkın sınırına ilişkin (şirket sırları ve diğer şirket menfaatleri) yürürlükteki düzenleme aynen korunmuştur, fikranın devamında taleplerin ancak yazılı olarak reddedilebileceği düzenlenmiştir. Gerekçede 4.fıkra uyarınca yapılan açıklamada, talep edilen bilginin pay sahipliği haklarının kullanılması bakımından gerekli (*nécessaire a l'exercice des droits des actionnaires*) olmaması ve bilginin verilmesinin şirket sırları (*le secret des affaires*) ve korunması gereken diğer menfaatleri (*d'autres intérêts dignes de protection*) zarara uğratması durumunda yönetim kurulu tarafından bu talebin reddedilebileceği, retlerin yazılı olarak yapılması gerektiği, genel kurul dışında tanınan bilgi alma hakkının pay sahiplerinin meraklarını tatmin etmek için tanınmış kayıtsız şartsız bir hak olmadığı da vurgulanmıştır¹⁸⁷.

Revizyon metninde inceleme hakkı 697a maddesinde ele alınmıştır. İnceleme hakkı bakımından da getirilen önemli bir değişiklik söz konusudur. İnceleme hakkı revizyon maddesinde bireysel bir pay sahipliği hakkı olmaktan çıkarılarak bir azınlık hakkına dönüştürülmüştür. Federal Meclis, revizyon düzenlemeleri hakkında pay sahiplerinin korunması ve şeffaflığın güçlendirilmesinin arzulandığını gerekçede açık bir şekilde ifade etmiş olmasına rağmen, inceleme hakkına ilişkin getirilen revizyon

¹⁸⁵ Chenaux/ Castelli, 687.

¹⁸⁶ “elles peuvent aussi être communiquées immédiatement a tous les actionnaires, par exemple par voie électronique. Il importe uniquement de veiller a l'égalité de traitement entre les actionnaires”. Bkz. Revizyon Gerekçe metni, 489.

¹⁸⁷ “le conseil d'administration peut refuser de fournir les renseignements demandés s'ils ne sont pas nécessaires a l'exercice des droits des actionnaires et s'ils compromettent le secret des affaires ou d'autres intérêts prépondérants de la société. Tout refus doit être motive par écrit. Le droit aux renseignements, hors de l'assemblée générale, n'est pas un droit inconditionnel permettant aux actionnaires de satisfaire leur curiosité”. Bkz. Revizyon Gerekçe metni, 489.

düzenlemesine bakıldığında bu düzenleme, inceleme hakkını genişletmekten ziyade daraltmaktadır¹⁸⁸. Maddenin 1. fıkrasına göre, pay veya oy haklarının en az %5 ine sahip olan azınlık şirket defter ve yazışmalarını inceleme talebinde bulunabilir. İnceleme talebi bakımından yürürlükteki düzenlemeden farklı olarak, revizyon düzenlemesinde, genel kurula inceleme talebine ilişkin yetki verilmemiş, inceleme talebinin tek muhatabı olarak yönetim kurulu adres gösterilmiştir. Gerekçede yönetim kurulu ve genel kurul arasında yetki konusuna ilişkin problemlerin (*problemes de compétence*) önüne geçilmesi için böyle bir tercihte bulunulduğu ifade edilmiş, genel kurulun yönetim kurulu gibi sadakat yükümlülüğü (*devoir de fidélité*) altında olmadığı ve çoğu zaman dokümanların incelenmesinin şirket sırları bakımından zarara yol açıp açmayacağını değerlendirebilecek durumda olmadığı belirtilmiştir¹⁸⁹. Maddenin 2. fıkrasına göre ise şirket yönetim kurulunun bu talebe en geç 4 ay içerisinde cevap vermesi gerekmektedir. Fıkranın devamında, inceleme esnasında pay sahiplerinin not da alabileceği düzenlemesine yer verilmiştir. Maddenin 3. fıkrasında inceleme hakkı bakımından da gereklilik kriteri ve hakkın sınırına ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır.

Dava hakkı CO 697b maddesinde düzenlenmiş, buna göre bilgi alma ve inceleme talepleri reddedilen pay sahiplerinin dava açabileceği hükmüne yer verilmiştir. Yürürlükte olan düzenlemede bilgi alma ve inceleme davası bakımından herhangi bir süreye yer verilmezken, revizyonda 30 günlük bir süre öngörülmüştür. Gerekçede dava hakkına ilişkin yapılan açıklamalarda dava hakkı bakımından süre öngörülmesinin şirket çıkarlarının korunmasına ilişkin hukuki korumayı güçlendirmiş olduğu ifade edilmiştir¹⁹⁰.

¹⁸⁸ Chenaux/Castelli, 687.

¹⁸⁹ “*le projet abandonne l'idée que l'assemblée générale puisse se prononcer sur le droit de consultation, ce afin d'éviter des problèmes de compétences entre le conseil d'administration et l'assemblée générale. Du reste, l'assemblée générale n'est pas soumise au devoir de fidélité et n'est souvent pas à même de juger si la consultation de tels documents porterait par exemple atteinte au secret des affaires*”. Bkz. Revizyon Gerekçe metni, 490.

¹⁹⁰ Revizyon Gerekçe metni, 490.

1.6. Bilgi Alma Hakkının Hukuki Niteliği

1.6.1. Bireysel Hak Niteliği

Bireysel haklar, pay sahiplerinin bireysel menfaatlerine hizmet eden ve her bir pay sahibi tarafından ferdi olarak kullanılabilen haklardır. Pay sahiplerine bireysel hakların tanınmasının en önemli sebebi çoğunluk pay sahiplerinin gücünün sınırlandırılması ve pay sahipleri arasında denge kurulması ihtiyacıdır¹⁹¹. Bilgi alma ve inceleme hakkı bireysel bir pay sahipliği hakkı olarak kabul edilmektedir¹⁹². Bireysel olma niteliği hakkın münferiden her bir pay sahibine ait olduğunu ifade eder¹⁹³.

Anonim şirketlerde pay sahipliği haklarından yararlanma bakımından oransallık ilkesi esasına göre sermayeye katılım oranı önem arz etmektedir¹⁹⁴. Ancak bilgi alma ve inceleme hakkı oransallık ilkesinin istisnalarından birini teşkil eder¹⁹⁵. Zira bilgi alma ve inceleme hakkının kullanımında pay oranının herhangi bir etkisi bulunmamaktadır¹⁹⁶. Belli bir pay oranına sahip olma, azınlık ya da çoğunluk oluşturma gibi şartlar aranmamaktadır¹⁹⁷. Tek bir paya sahip olunması dahi bilgi alma ve inceleme hakkının kullanımı için yeterlidir¹⁹⁸. Bu bakımdan anonim şirket organlarının bilgi alma hakkı açısından tüm pay sahiplerine eşit davranma yükümü vardır¹⁹⁹.

Anonim şirketler hukukunun evrensel ilkelerinden birisi olan eşit işlem ilkesi²⁰⁰ pay sahiplerinin eşit şartlarda eşit işleme tabi tutulması esasına dayanan nispi eşitliktir.

¹⁹¹ B. Sümer, 48.

¹⁹² Teoman, Bilgi Alma, 20; Kaya, *Bilgi Alma*, 81; Karasu, 76; Usluel, 164; Gönen Eriş, *Açıklamalı-İçtihatlı 6335-6552 sayılı Kanunlarla Güncellenmiş TTK Hükümlerine Göre Ticari İşletme ve Şirketler, Cilt III, 2. baskı* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2014), 2640; Kaya, Makale, 63; Pulaşlı, *Şerh*, 1485; Akdağ Güney, 39; Ünal, 174; B. Sümer, 48.

¹⁹³ Pulaşlı, *Şerh*, 1485.

¹⁹⁴ Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, *Ortaklıklar I*, 687.

¹⁹⁵ Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, *Ortaklıklar I*, 688; Akdağ Güney, 41.

¹⁹⁶ Aytaç, 73; Yıldız, *Eşit İşlem*, 214.

¹⁹⁷ Kaya, *Bilgi Alma*, 82; Karasu, 76; Durgut/Kaplan, 128.

¹⁹⁸ B. Sümer, 49. Ancak 2020 revizyonu ile İsviçre hukukunda inceleme hakkı bireysel bir hak olmaktan çıkarılarak azınlık hakkına çevrilmiştir.

¹⁹⁹ Yıldız, *Eşit İşlem*, 71.

²⁰⁰ 6762 sayılı mülga kanun zamanında da doktrin ve yargı kararları ile benimsenen ve anonim şirketler hukuku açısından evrensel nitelikte olan eşit işlem ilkesi ilk kez 6102 sayılı TTK ile yasal düzenlemeye kavuşturulmuştur. İlkenin düzenlendiği 357.madde hükmü nispi eşitlik esasına dayanır. Zira söz konusu hükümde “*pay sahipleri eşit şartlarda eşit işleme tabi tutulur*” denilmektedir. Bu anlamda

Ancak bazı pay sahipliği hakları bakımından ise tüm pay sahipleri mutlak eşitlik esası gözetilerek korunmaktadır. Bu haklardan biri olan bilgi alma hakkını kullanma konusunda her bir pay sahibine mutlak eşitlik esası gözetilerek eşit imkanlar tanınmıştır²⁰¹. Bundan dolayı münferit pay sahiplerine nazaran şirket hakimiyetini elinde bulunduran pay sahiplerinin ayrıcalığı yoktur²⁰².

Bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılabilmesi için yalnızca pay sahibi sıfatına sahip olunması yeterlidir, hak başkaca bir koşula bağlı değildir²⁰³. Pay sahibinin sermaye oranına ve payına ilişkin hususlar bu hakkın kullanımı açısından önem arz etmez. Bu bakımdan taahhüt edilen sermayenin tamamen ödenip ödenmemesi, azınlık veya çoğunluk oluşturması gibi hususlar pay sahipleri arasında farklılık yaratmayacaktır. Bu sebeplerden ötürü eşit işlem ilkesinin mutlak tezahürlerinden biri²⁰⁴ olarak ifade edilen bilgi alma ve inceleme hakkı pay sahipleri arasında menfaat dengesinin sağlanması açısından da kilit bir rol oynamaktadır²⁰⁵. Payın imtiyazlı olmasının da bilgi alma hakkı açısından herhangi bir önemi bulunmamaktadır. Zira TTK da imtiyaz tanınabilecek haklar sınırlandırılmıştır ve bilgi alma hakkı bakımından imtiyaz tanınması mümkün değildir²⁰⁶. Payların nitelikleri üzerinden yapılan ayrımlar da (adi-imtiyazlı pay, bedelli-bedelsiz pay gibi) bilgi alma hakkı bakımından önem teşkil etmez. Pay sahibi sıfatına sahip olunması yeterlidir, sahip olunan payın niteliğine ilişkin sınıflandırmalar bilgi alma hakkı üzerinde etki yaratmaz.

1.6.2. Bağımsız Hak Niteliği

Bağımsız haklar, pay sahibinin başka bir hakkı kullanmasına gerek olmadan doğrudan doğruya başvurabileceği haklardır. Bu hakların diğer pay sahipliği hakları ile birlikte kullanılması gibi bir zorunluluk bulunmamaktadır. Hakkın bağımsızlığı hususunda farklı görüşler mevcuttur. Azınlıkta kalan görüşe göre, bilgi alma ve inceleme hakkı,

oransallık ilkesinin geçerli olacağı nispi eşitlik düzenlenmiştir. Ancak bilgi alma hakkı hisse oranlarından bağımsız olarak mutlak eşitlik esasına uygun olarak düzenlenmiştir. Eşit işlem ilkesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Yıldız, *Eşit İşlem*, 214 vd.

²⁰¹ Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, *Ortaklıklar I*, 692; Akdağ Güney, 41.

²⁰² Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, *Ortaklıklar II*, 54.

²⁰³ Kaya, *Bilgi Alma*, 81-82; Ocak, 721; Pulaşlı, *Şerh*, 1486; B. Sümer, 49.

²⁰⁴ Yıldız, *Eşit İşlem*, 214; Kaya, Makale, 62; Pulaşlı, *Şerh*, 1486; Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, *Ortaklıklar II*, 50 .

²⁰⁵ Dolu, 16; Yurtman, 679.

²⁰⁶ B. Sümer, 50.

pay sahiplerinin genel kurulda iradelerinin şekillenmesine hizmet eden yardımcı bir haktır, bu anlamda oy hakkının uzantısıdır²⁰⁷. Çoğunluk görüşüne göre ise bilgi alma ve inceleme hakkı her ne kadar diğer hakların sağlıklı bir şekilde kullanılmasında önemli bir rol oynasa da bu durum bilgi alma ve inceleme hakkının bağımlı yardımcı bir hak olarak yorumlanacağı anlamına gelmez, bilgi alma ve inceleme hakkı bu nedenle bağımsız bir pay sahipliği hakkıdır²⁰⁸. Bunun en temel gerekçesi 6102 sayılı TTK’ da bilgi alma ve inceleme hakkını düzenlerken Türk kanun koyucusunun, İsviçre ve Alman Hukuku düzenlemelerinden farklı olarak gereklilik kıstasına²⁰⁹ yer vermemiş olmasıdır²¹⁰. Bu kıstas İsviçre Hukukunda diğer pay sahipliği haklarının kullanılması için gerekli olma (*être nécessaires a l’ exercice des droits de l’actionnaire*) şeklinde tezahür ederken, Alman Hukukunda ise gündemdeki konuların gereği gibi değerlendirilmesi için gerekli olma şeklinde ele alınmıştır²¹¹. Hakkın bağımsız olduğunun kabulü, hakkın kullanımını kolaylaştırması bakımından önemlidir²¹². Zira 437. madde kapsamında gereklilik kriterine yer verilmemiş olması hakkın bağımsız niteliğini doğrulamaktadır²¹³. Bununla birlikte kanunda başlı başına bağımsız bir madde düzenlenmiş olması da bilgi alma ve inceleme hakkının başka bir hakla ilişkilendirilmeksizin doğrudan doğruya başvurulabilecek bir hak olarak düzenlendiğinin göstergelerinden biridir²¹⁴. Pay sahibi yalnızca aydınlanma gereksinimini karşılamak için bu hakkı kullanabilir²¹⁵. Yine bilgi alma talebinin genel kurul tarafından reddedilmesi durumunda söz konusu genel kurul kararına karşı iptal yoluna başvurmaksızın doğrudan doğruya 437. maddenin 5. fıkrası kapsamında tanınan dava yoluna başvurulması imkânı da bu hakkın bağımsız olduğunu destekler niteliktedir²¹⁶. Ayrıca hakkın müktesep hak niteliğinde olduğunun kabul edilmesi de

²⁰⁷ Teoman, İntifa, 338; Teoman, *Oy Hakkı*, 2; Yıldız, *Yeni Pay*, 114.

²⁰⁸ Aytaç, 71; Kaya, *Bilgi Alma*, 77; Yıldız, *Eşit İşlem*, 215; Karasu, 76; Usluel, 164; Eriş, 2640; Can, *Limited Şirket*, 42; Pulaşlı, *Şerh*, 1487; Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, *Ortaklıklar II*, 50; Akbay, 59; Dolu, 66; Durgut/Kaplan, 128; Akdağ Güney, 40; Murat Can Atakan, “Anonim Şirketlerde Pay Sahiplerinin Bilgi Alma Hakkının İhlalinden Dolayı Yönetim Kurulu Üyelerinin Sorumluluğu”, *Terazi Hukuk Dergisi*, C:14, S:151, 2019, 77; B. Sümer, 51; Cengiz, 40.

²⁰⁹ Madde gerekçesinde gereklilik kriterine yer verilmemesinin nedeni “*gereklilik koşulu hakkın kullanılmasını tehlikeye sokardı*” denilerek dile getirilmiştir

²¹⁰ Akdağ Güney,40; B. Sümer, 50.

²¹¹ Pulaşlı, *Şerh*, 1488.

²¹² Akdağ Güney, 40.

²¹³ Karasu, 77; Cengiz, 40.

²¹⁴ Kaya, *Bilgi Alma*, 81.

²¹⁵ Pulaşlı, *Şerh*, 1487; Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 379.

²¹⁶ Durgut/Kaplan, 129.

onun bağımsız hak olduğunu doğrular niteliktedir. Zira yardımcı bir hak bakımından müktesep hak karakteri söz konusu olamaz²¹⁷.

Bilgi alma hakkının yardımcı bir hak olarak nitelendirilmesi, hakkın kullanımını noktasında pay sahibine diğer haklarını kullanmak için bilgiye ihtiyaç duyduğunu kanıtlama yükümlülüğü yükleyecek hem de diğer haklarda meydana gelen sınırlama doğrudan bilgi alma hakkının da sınırlandırılmasına sebebiyet verecektir²¹⁸. Ancak bu durum, bilgi alma hakkına ilişkin düzenlemenin lafzına ve getiriliş amacına aykırıdır²¹⁹.

Eski İsviçre ve Alman öğretisinde bilgi alma hakkı diğer hakların kullanılmasına hazırlık sağlayan nitelikte yardımcı bir hak olarak ele alınmıştır²²⁰. Bu görüş bilgi alma hakkının hiçbir zaman yalnızca bilgi edinmek amacıyla kullanılamayacağı, bu hakka yönelik talebin ancak başta oy hakkı olmak üzere diğer pay sahipliği haklarının kullanılmasına bağlı olarak gündeme gelebileceği gerekçeleri ile savunulmuştur²²¹. İsviçre öğretisinde bu görüşün şiddetle eleştirilmesi, zamanla sonuç vermiş ve İsviçre Federal Mahkemesi ilk kez 82 II 217 sayılı kararıyla içtihat değişikliğine giderek hakkın bağımsız nitelikte olduğu kabul etmiştir²²².

1.6.3. Müktesep Hak Niteliği

Müktesep hak²²³, bir hukuk süjesinin malvarlığına dahil olmuş olan, sahibinin rızası olmaksızın üzerinde hiçbir değişiklik yapılamayan ve kendisinden alınamayan haklar olarak tanımlanmaktadır²²⁴. Bu nitelikteki hakların, sahibinin rızası hilafına sınırlandırılması veya kaldırılması mümkün değildir, bu anlamda hak sahibinin rızası

²¹⁷ Kaya, *Bilgi Alma*, 81.

²¹⁸ Akbay, 61-62; Ünal, 176; B. Sümer, 50.

²¹⁹ Ünal, 176.

²²⁰ Akdağ Güney, 40.

²²¹ Kaya, *Bilgi Alma*, 78.

²²² Kaya, *Bilgi Alma*, 79.

²²³ 6762 sayılı Kanununun 385. maddesinde tanımlanan müktesep hak kavramı, mülga kanun zamanında doktrin ve yargı kararlarını da oldukça meşgul etmiştir. 6102 sayılı kanunda kavrama ilişkin bir tanım yer almamaktadır. Bununla birlikte kavramın 452. maddede: “genel kurul, aksine esas sözleşmede hüküm bulunmadığı takdirde, kanunda öngörülen şartlara uyarak, esas sözleşmenin bütün hükümlerini değiştirebilir; müktesep ve vazgeçilmez haklar saklıdır” şeklinde vazgeçilmez hak kavramı ile birlikte anılmıştır. Bkz, Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, *Ortaklıklar I*, 682; Bahtiyar, *Ortaklıklar*, 264-265.

²²⁴ Kaya, *Bilgi Alma*, 72; Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, *Ortaklıklar I*, 682-683; Bahtiyar, *Ortaklıklar*, 264.

olmaksızın bu haklar üzerinde tasarruf edilemez²²⁵. Kavram idare hukuku temelli olmakla birlikte pay sahiplerinin çoğunluk gücü karşısında korunması amacıyla anonim şirketler hukuku alanında da kullanılmaya başlanmıştır²²⁶. Müktesep haklar ile pay sahibinin çoğunluk gücü ile alınan ve haklarını kısıtlar nitelikteki kararlara karşı koymasına imkân tanınmıştır. Zira bu hak söz konusu kararlara ilişkin pay sahibine veto hakkı tanıyarak rızası olmadığı müddetçe hakkın kendisi bakımından kısıtlanmasının önüne geçmektedir. Pay sahibinin hukuki alanına girdikten sonra, rızası olmaksızın, müktesep hak üzerinde tasarrufta bulunulması mümkün olmamaktadır²²⁷.

437/6 fıkrasında yer alan, “*Bilgi alma ve inceleme hakkı esas sözleşmeyle ve şirket organlarından birinin kararıyla kaldırılamaz ve sınırlandırılmaz*” şeklindeki düzenleme, bu hakkın pay sahibinin rızası olsa dahi sınırlandırılmayacağını göstermektedir²²⁸. Nitekim kanun gerekçesinde de bilgi alma ve inceleme haklarının müktesep ve sınırlandırılmaz hak niteliğinde olduğu açıkça dile getirilmiştir. 447/1/b düzenlemesinde yer alan, bilgi alma ve inceleme hakkını sınırlandıran organ kararlarının butlanla batıl olduğuna ilişkin düzenleme de bunu doğrular niteliktedir²²⁹.

6762 sayılı TTK'nın müktesep hakka ilişkin 385.madde düzenlemesinin anlam bakımından muğlak olması²³⁰, doktrinde mutlak ve nisbi müktesep hak ayrımını doğurmuştur. Bu ayrıma göre nisbi müktesep hakların özüne dokunulmamak suretiyle, ortaklık menfaatlerinin söz konusu olduğu durumlarda çoğunluk kararıyla sınırlandırılabilmesi, mutlak müktesep hakların ise sınırlandırılmayacağı ve vazgeçilmez olduğu kabul edilmektedir²³¹.

Bilgi alma hakkının müktesep hak olup olmadığına ilişkin doktrinde hakim olan görüş nispi müktesep hak olduğu yönündedir²³². Zira madde metninde bilgi alma hakkı bakımından şirket sırrı ve korunması gereken diğer şirket menfaatleri sınırı

²²⁵ Akbay, 63; Bahtiyar, *Ortaklıklar*, 264.

²²⁶ Kaya, *Bilgi Alma*, 73.

²²⁷ B. Sümer, 53.

²²⁸ Kaya, *Bilgi Alma*, 73; Karasu, 77.

²²⁹ Kaya, Makale, 63.

²³⁰ Ocak, 716.

²³¹ Kaya, *Bilgi Alma*, 74 (dipnot 135); Ocak, 716-717.

²³² Kaya, *Bilgi Alma*, 73; Karasu, 77; Usluel, 164; Eriş, 2640; Pulaşlı, *Şerh*, 1486.

öngörölmüş, inceleme hakkı bakımından ayrıca genel kurulun izni veya yönetim kurulunun kararı aranmıştır²³³. Kaya müktesep hak nitelendirmesi bakımından bilgi alma ve inceleme hakkının aktif ve pasif görünümleri arasında bir ayırım yapılması gerektiğini ifade etmektedir²³⁴. Yazara göre, pasif bilgi alma hakkına ilişkin düzenlemenin emredici nitelikte olmasından dolayı genel kurul öncesi birtakım belgelerin pay sahiplerinin incelemesine hazır tutulması zorunludur, bu hakkın sınırlandırılması mümkün değildir, bu düzenleme bakımından şirketin takdir yetkisi bulunmamaktadır. Bu anlamda pasif bilgi alma mutlak müktesep hak niteliği taşıır²³⁵. Öte yandan aktif bilgi alma hakkı ise nisbi nitelikte müktesep haktır²³⁶. Zira kanunda öngörölen sınırlar çerçevesinde aktif bilgi alma hakkının sınırlandırılması mümkündür. Mülga kanunda bu sınır 363. maddede düzenlenirken, 6102 sayılı TTK da 437/3 fıkrasında düzenlenmiştir. Hükme göre bilgi alma talebi ancak şirket sınırlarının açığa çıkması ve diğer şirket menfaatlerinin tehlikeye düşmesi gerekçeleriyle geri çevrilebilir. Bu iki hususta talebin sınırlandırılmasına imkân tanındığından aktif bilgi alma hakkı ve inceleme hakkı nispi müktesep hak olarak nitelendirilmektedir²³⁷. Doktrinde genellikle bilgi alma hakkının müktesep hak niteliği taşıdığı kabul edilmektedir. Ancak farklı görüşler de mevcuttur. Bu görüşlerden birine göre, bilgi alma hakkından pay sahibinin rızası ile dahi vazgeçmesi mümkün değildir, hakkın en önemli özelliği vazgeçilmez olmasıdır, bu özelliği dikkate alındığında bilgi alma hakkı müktesep hak niteliği taşımamaktadır²³⁸. Sümer de madde metninde yer verilen hakkın “*şirket sırrı ve korunması gereken diğer şirket menfaatlerinin tehlikeye girebileceği gerekçesi*” sınırları ile inceleme hakkı bakımından öngörölen “*genel kurulun açık izni veya yönetim kurulunun kararı*” na tabi olmasına ilişkin düzenlemelerin menfaatler dengesini sağlamaya yönelik düzenlemeler olduğunu belirterek bu düzenlemelerin, bilgi alma hakkının nisbi müktesep hak teşkil ettiğinin göstergesi olarak kabul edilemeyeceğini düşünmektedir²³⁹. Mülga kanun döneminde konuyu ele alan Ocak’ a göre, İsviçre Hukukundan ithal alınmış olan ve doktrinde tartışmalı olan müktesep hak kavramı anonim ortaklıklar hukukunda kullanılması zorunlu bir kavram değildir, çoğunluğa karşı pay sahibinin korunması amacıyla yer verilen bu kavram yerine başka

²³³ Karasu, 77.

²³⁴ Kaya, *Bilgi Alma*, 75.

²³⁵ Öztekin, 302; Kaya, *Bilgi Alma*, 75.

²³⁶ Kaya, *Bilgi Alma*, 75.

²³⁷ Karasu, 77.

²³⁸ Can, *Limited Şirket*, 41.

²³⁹ B. Sümer, 59.

yollarla da pay sahibi çoğunluk karşısında korunabilir²⁴⁰. Yazar, müktesep hakkın karakteristik özelliğinin pay sahibinin rızasıyla haktan vazgeçebilmesi olduğunu, bilgi alma hakkının müktesep hak niteliğinde olmadığını, hakkın vazgeçilmez nitelikte olduğunu kabul etmektedir²⁴¹.

Dolu, bilgi alma ve inceleme hakkına dokunulamama perspektifinden yaklaşıldığını, bu açıdan bakıldığında hakkın hem müktesep hak hem de vazgeçilmez hak şeklinde düzenlenmiş olduğunu dile getirmektedir²⁴². Yazara göre, hakkın pay sahibi tarafından dahi bertaraf edilemez oluşu vazgeçilmez niteliğini yansıtmaktadır. Bununla birlikte dokunulamama açısından söz konusu olan ikinci durum pay sahibi dışında bir başka süje tarafından hakka müdahale edilememesi durumudur ki bu da kanun metninde esas sözleşme değişikliği ve organ kararıyla müdahale olarak ifade edilmiştir. Bu yönüyle de hakkın müktesep hak niteliği taşıdığını ifade etmektedir²⁴³. Akbay da mezkûr hakkın hem müktesep hem vazgeçilmez nitelikte olduğunu belirtmekle birlikte hakkı esasen şekillendiren unsurun vazgeçilmez niteliği olduğunu belirtmektedir.²⁴⁴

1.6.4. Vazgeçilmez Hak Niteliği

Vazgeçilemez haklar, pay sahiplerinin kendi iradeleriyle dahi vazgeçmeleri mümkün olmayan, kendi tasarruflarına bırakılmamış olan haklardır. Vazgeçilemez hak kavramı Türk Ticaret Kanunu'nda tanımlanmamıştır. Doktrinde ise şu şekilde tanımlanmıştır:

Sınırlandırılması veya tamamen kaldırılması pay sahibinin rızasına bağlı olmayan, onun vazgeçemeyeceği, ondan alınamayacak, yani pay sahiplerinin yoksun bırakılamayacağı, kanunen tanınan ve korunan, gereğinde sınırları kanunen gösterilen haklar²⁴⁵.

Vazgeçilmez haklar ancak kanunda öngörülen sınırlar çerçevesinde sınırlandırılabilir²⁴⁶. Vazgeçilemez haklardan feragat edilmesi mümkün değildir. Zira

²⁴⁰ Ocak, 717.

²⁴¹ Ocak, 718.

²⁴² Dolu, 74.

²⁴³ Dolu, 74.

²⁴⁴ Akbay, 67.

²⁴⁵ Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 353.

²⁴⁶ Durgut/Kaplan, 130.

bu haklar sadece pay sahiplerinin menfaatleri bakımından değil, aynı zamanda anonim şirketin korporatif yapısının güvencesini teşkil eden haklardır²⁴⁷.

Gerekçede, hakkın vazgeçilemez olup olmadığı yönündeki değerlendirme doktrin ve yargı kararlarına bırakılmıştır. Doktrinde bilgi alma ve inceleme hakkının vazgeçilemez hak niteliğinde olduğu ekseriyetle kabul edilmektedir²⁴⁸. Hakkın vazgeçilemez olma niteliği, pay sahibinin hakkı kullanma mecburiyetinde olduğu şeklinde yorumlanamaz²⁴⁹. Hakkın kullanılıp kullanılmaması yönündeki karar pay sahibine aittir²⁵⁰. Pay sahibi bu hakkı genel kurulda kullanmamak suretiyle somut olay bakımından hakkından feragat edebilir ama bu teknik anlamda feragat anlamına gelmez²⁵¹. Pay sahibinin hakkı kullanıp kullanmama hususunda sahip olduğu serbesti hakkından vazgeçebileceği, feragat edebileceği anlamlarına gelmemektedir²⁵². Baştan ve genel olarak bu haktan vazgeçilmesi mümkün değildir²⁵³. Zira bilgi alma ve inceleme hakkı sadece pay sahiplerinin menfaatine hizmet etmemekte aynı zamanda anonim şirketin temel yapısının korunması açısından da önem arz etmektedir²⁵⁴. Bilgi alma hakkı aynı zamanda yönetimi de şirketin kaynak ve imkanlarını hesap verme ve dürüstlük ilkelerine uygun kullanmaya zorlamaktadır²⁵⁵. Bu açıdan şirketin şeffaf ve hesap verebilir bir işleyişe sahip olması gerekliliğine de hizmet ettiğinden sadece pay sahipleri açısından değil, şirket açısından da son derece kıymetlidir.

²⁴⁷ Nuri Erdem, “6102 Sayılı Yeni TTK’ya Göre Anonim Ortaklık Pay Sahiplerinin ‘Müktesep’ (Kazanılmış) Hakları”, *Regesta*, C:2, S:1, 2012, 31.

²⁴⁸ Yıldız, *Eşit İşlem*, 214; Karasu, 78; Sami Karahan/Hayri Bozgeyik, *Şirketler Hukuku, 1. Baskı* (Konya: Mimoza Yayınları, 2012), 633; Eriş, 2642; Kaya, Makale, 62; Hediye Bahar Sayın, *Pay Sahibi Haklarının Korunması Kapsamında Anonim Şirket Yönetim Kurulu Kararlarının Butlanı* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2015), 79; Akbay, 67; Akdağ Güney, 41; Atakan, 77.

²⁴⁹ Karasu, 78; Akbay, 65.

²⁵⁰ Pulaşlı, *Şerh*, 1486; Durgut/Kaplan, 131.

²⁵¹ Kaya, Makale, 63; Pulaşlı, *Şerh*, 1486; Sayın, 179.

²⁵² Durgut/Kaplan, 131.

²⁵³ Kaya, Makale, 62; Pulaşlı, *Şerh*, 1486.

²⁵⁴ Durgut/Kaplan, 130.

²⁵⁵ Atalay, 54.

1.7. Bilgi Alma Hakkının Süjeleri

1.7.1. Bilgi Alma Hakkının Sahibi

1.7.1.1. Pay Sahibi

Sermaye şirketlerinin en saf halini oluşturan anonim ortaklıklarda merkez kavram olma özelliği taşıyan pay bünyesinde 3 temel anlamı barındırır. Bunlardan biri payın esas sermayenin bir parçası olmasıdır²⁵⁶. TTK 329. maddesinde belirtildiği gibi anonim şirket sermayesi belirli ve paylara bölünmüş şirkettir. Her bir payın itibari (nominal) değeri vardır. Payların itibari değeri ile payların çarpımı esas sermayeye eşittir. Bir diğer anlamı ise payın tecessüm ettiği kıymetli evrak niteliğindeki hisse senetlerini ifade etmesidir. Anonim ortaklıkta payların hisse senedine bağlanması zorunluluğu söz konusu değildir. Bu nedenle paylar hisse senedinde tecessüm etmemiş çıplak paylar ya da hisse senedinde tecessüm etmiş nama veya hamiline yazılı paylar olarak ortaya çıkabilir. Bir diğer anlamı ise her bir payın bir ortaklık statüsünü ifade etmesidir. Bu anlamda her bir pay kendisine bağlanan hak ve yükümlülüklerle birlikte bir ortaklık mevkiini teşkil eder²⁵⁷. Anonim şirketlerde, şahıs şirketlerinden farklı olarak ortaklık mevkiî kişilere değil paya bağlıdır²⁵⁸. Buna göre payın maliki olmalarından ötürü pay sahipleri paydan kaynaklanan birtakım hakları da kullanma yetkisine sahiptir. Bu bakımdan pay, kendisine bağlanan hak ve borçların kaynağıdır²⁵⁹.

Anonim şirkette pay sahipliği aslen veya devren kazanılır. Kuruluşa veya sermaye artırımında oluşan payların edinilmesi suretiyle kazanma aslen kazanmadır. Devren kazanma ise payın bir başkasından devralınması suretiyle gerçekleşir.

Anonim şirkette paylar sabit, pay sahipliği konumu ise değişken olduğundan dolayı pay sahipliğinden kaynaklanan hak ve yükümlülükler pay sahibinin şahsına değil, paya

²⁵⁶ Çevik, 757; Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, *Ortaklıklar I*, 615.

²⁵⁷ Çevik, 758; Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 77.

²⁵⁸ İmregün, 273; Bahtiyar, *Ortaklıklar*, 99; Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, *Ortaklıklar I*, 616.

²⁵⁹ Kaya, *Bilgi Alma*, 128; Yıldız, *Eşit İşlem*, 69; Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 86.

bağlanmıştır²⁶⁰. Kural olarak anonim ortaklıkta paylar serbestçe devredilebilir²⁶¹. Payın el değiştirmesiyle birlikte paydan kaynaklanan hak ve yükümlülükler de payı devralan kimseye geçer. Şahıs şirketlerinde sermayeden ziyade ortakların kimliği ve kişiliği önem taşırken, anonim şirketin anonimlik niteliğinin de bir sonucu olarak payların kimin elinde bulunduğu önem arz etmemektedir. Zira sermaye şirketlerinde ortakların kimliği ve kişiliğinden ziyade sermaye unsuru ön plandadır. Bu anlamda anonim şirket payını devralan kimseler söz konusu ortaklık statüsünün sahibi olacak ve bu statüden kaynaklı birtakım hak ve yükümlülükler de sahip olacaktır. Bu durumda payın devralınması suretiyle pay sahipliğinin kazanılması söz konusudur.

TTK 437. maddede düzenlenen bilgi alma ve inceleme hakkı anonim şirket pay sahiplerine tanınmış bir haktır. Bu anlamda mezkûr hak pay sahipliği sıfatına bağlıdır. Pay sahibi sıfatına sahip olmayan 3. kişilerin bu hakkı kullanması mümkün değildir²⁶². Madde düzenlemesindeki gerek 2. Fıkıradaki “*pay sahibibilgi isteyebilir*”, gerek 5. fıkradaki “*bu fıkra anlamında bilgi alamayan pay sahibi*” şeklinde yer verilen ibarelerde hakkın pay sahibine tanınmış olduğu açık bir şekilde ifade edilerek hakkın pay sahibi sıfatına bağlı olduğu vurgulanmaktadır²⁶³. Kanun sistematigi içerisinde de bilgi alma ve inceleme hakkına, genel kurula ilişkin düzenlemelerde yer alan “pay sahibinin kişisel hakları” başlığı altında yer verilmesi de bu hakkın kural olarak pay sahiplerine tanındığının bir göstergesidir.

Pay sahibi kavramı anonim şirketler hukukuna özgü bir kavram olduğundan diğer ticaret şirketlerindeki ortak²⁶⁴ kavramından daha farklı bir konumu ifade etmektedir. Bu farklılık, pay sahibinin şirket içindeki konumunun belirlenmesi hususunda da önem arz etmektedir. Zira şahıs şirketlerindeki ortakların konumundan farklı olarak, pay sahipliği konumundan kaynaklı haklar doğrudan şirket yönetim ve denetimine katılma imkânı vermediğinden pay sahibi şirket yönetimine uzak bir konumdadır. Bilgi alma gereksiniminin temelinde de diğer şirket türlerindeki ortaklar gibi bizatihi şirket

²⁶⁰ Halil Arslanlı, “Anonim Şirkette Pay ve Pay Sahipliği”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C:23, S:3-4, 2011, 248; Çevik, 758; Yıldız, *Eşit İşlem*, 69; Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, *Ortaklıklar I*, 617.

²⁶¹ Bahtiyar, *Ortaklıklar*, 237. Devir serbestliği kuralının istisnası esas sözleşmeye hüküm konulmak suretiyle bağlı nama yazılı paylar oluşturulabilmesi durumudur.

²⁶² Kaya, *Bilgi Alma*, 127.

²⁶³ Kaya, *Bilgi Alma*, 129.

²⁶⁴ Doktrindeki yazarlar anonim şirket pay sahiplerini ifade etmek için ortak teriminin kullanılmasının uygun olmadığını dile getirmektedir. Bkz. Çevik, 74; Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 77.

faaliyetleri içerisinde yer almaması yatmaktadır. Pay sahibi anonim şirket payları açısından söz konusu olan devir serbestliği ilkesi kapsamında kural olarak istediği zaman şirketteki payını serbestçe bir başkasına devrederek şirketle arasındaki ortaksal ilişkiyi tamamen sona erdirebilir²⁶⁵. Bu doğrultuda anonim şirkette pay devirleri de diğer ticaret şirketlerine nazaran daha kolay kurallara bağlanmıştır²⁶⁶. Anonim şirketlerde anonimlik nitelikleri gereği payların serbestçe devredilmesi esası benimsenmiştir²⁶⁷.

Bilgi alma ve inceleme hakkının kullanımı için önem arz eden tek husus pay sahibi sıfatına haiz olmaktır. Başka hiçbir şart aranmadığından hakkın kullanımında mutlak eşitlik ilkesine de uymak gerekir²⁶⁸. Burada paya ilişkin olan payın çıplak pay veya hisse senedine bağlanmış olması ya da taahhüt edilen sermaye borcunun tamamen ödenmemiş olması gibi hususlar hakkın kullanımına etki etmeyecektir²⁶⁹

İlmühaber verilmiş olması durumunda da ilmühaber²⁷⁰ sahibi kimse pay sahibi sıfatına haiz olduğundan bilgi alma ve inceleme hakkını kullanabilecektir.

Yönetim kurulu üyesi olan pay sahibinin 437. madde kapsamında bilgi alma ve inceleme hakkını kullanmasının önünde bir engel bulunmamaktadır. Ancak 437. madde kapsamında bu hakkın kullanılması durumunda 3. fıkra kapsamındaki sınırlamalarla karşı karşıya kalınması söz konusu olacağından yönetim kurulu üyesi sıfatını taşıyan pay sahibi bilgi alma hakkını öncelikle 392. madde kapsamında kullanmalıdır²⁷¹.

²⁶⁵ Dolu, 77.

²⁶⁶ Limited şirketlerde pay devri için taraflar arasında imzaların noterce tasdik edilmiş olduğu yazılı bir devir sözleşmesi yapılması ve devrin şirket genel kurulunca onaylanması da gereklidir. Bkz, Şükrü Yıldız, *Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Limited Şirketler Hukuku* (İstanbul: Arıkan Yayıncılık, 2007), 137.

²⁶⁷ Bahtiyar, *Ortaklıklar*, 237.

²⁶⁸ Kaya, *Bilgi Alma*, 130.

²⁶⁹ Kaya, *Bilgi Alma*, 130; Şafak Narbay, *Anonim Ortaklıkta Pay Defteri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2003), 222-223.

²⁷⁰ Hisse senetleri çıkarılmadan önce bunların yerine geçici olarak verilen kıymetli evrak niteliğindeki ilmühaberler de hisse senetleri gibi açıklayıcı niteliktedir, bu nedenle pay üzerindeki haklar kıymetli evrak niteliğindeki ilmühaberlerden önce de mevcuttur.

²⁷¹ Durgut/Kaplan, 126.

1.7.1.1.1. Pay Sahipliği Sifatının İspatı

Hakkın kullanımında önem arz eden husus pay sahipliğinin ispatı noktasındadır²⁷². Burada başvurulacak ilk kaynak olarak pay defteri kayıtları önem arz etmektedir. Pay defteri anonim şirketin defter tutma zorunluluğu kapsamında tutması gereken defter türlerinden biridir ve şirketteki pay durumunu gösterir²⁷³. Özellikle bilgi alma hakkını kullanacak pay sahibinin çıplak pay, nama yazılı pay senedi veya ilmühaber sahibi olması söz konusu olduğunda ispat aracı olarak pay defteri önemli bir fonksiyona sahiptir²⁷⁴. Pay defteri yönetim kurulu tarafından tutulmak zorundadır. Şirkete karşı pay sahipliğinden doğan hakların ileri sürülebilmesi için pay sahipliği sıfatına haiz olduğunun ortaya konulması gerekecektir. Bu noktada pay defterindeki kayıtlar yol gösterici olacaktır. Zira 499.m.1.f. hükmü gereği, “*şirket, senede bağlanmamış pay ve nama yazılı pay senedi sahipleriyle, intifa hakkı sahiplerini, ad, soyad, unvan ve adresleriyle, pay defterine kaydeder*”. Dolayısıyla çıplak paylar, nama yazılı hisse senetleri ve ilmühaberler bakımından defter kayıtları esas alınacaktır. Bu açıdan pay defterinde adı yazılı olan kimse kural olarak şirket karşısında pay sahibi konumundadır ve bilgi alma hakkı da kendisi tarafından kullanılacaktır²⁷⁵. Tedavül kabiliyeti sağlanması açısından payların hisse senetlerinde tecessüm ettirilmesi mümkündür. Hisse senedine bağlanması noktasında da hisse senetlerinin nama ya da hamiline yazılı olması yönünden bir ayırım mevcuttur. Burada bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılması hususunda şirkete karşı hak sahipliğinin belirlenmesi önem arz etmektedir. Bu konu 6102 sayılı TTK’ nın “Şirkete karşı yetkili olma” başlıklı 426.maddesinde düzenlenmiştir. Burada payların senede bağlanıp bağlanmaması ayrımı ile senede bağlandığı durumlarda hamiline mi nama yazılı mı olduğu ayrımları önem arz etmektedir. Payın hisse senediyle somutlaştırılmadığı durumlarda çıplak pay olarak ifade edilen paylar karşımıza çıkmaktadır. 426.madde düzenlemesine göre senede bağlanmamış paylardan doğan pay sahipliği hakları, pay defterinde kayıtlı bulunan pay sahibi veya pay sahibince yazılı olarak yetkilendirilmiş kişi tarafından kullanılır. Payın hisse senedinde tecessüm ettiği durumlarda ise nama ve hamiline yazılı paylarda şirket karşısında hak sahibi olunup olunmadığının belirlenmesinde bir

²⁷² Kaya, *Bilgi Alma*, 130; Narbay, 222.

²⁷³ Fatih Bilgili/Ertan Demirkapı, *Şirketler Hukuku Dersleri* (Bursa: Dora Yayınları, 2017), 370.

²⁷⁴ Narbay, 222.

²⁷⁵ Narbay, 222.

farklılık söz konusudur. Öncelikle belirtmek gerekir ki, nama yazılı pay senetleri bakımından çıplak paylar bakımından uygulanan kural geçerli olacaktır. Buna göre pay sahipliğini belirleme noktasında pay defterindeki kayıt esas alınacaktır. Dolayısıyla çıplak pay veya nama yazılı hisse senedi söz konusu olduğu durumlarda bunların devralınması pay sahipliği haklarının kullanılmasında tek başına yeterli olmayacaktır. Zira anonim ortaklığa karşı bu hakların ileri sürülebilmesi için payı devralan kimselerin pay defterine kaydedilmeleri için şirket yönetim kuruluna müraacat etmesi gerekecektir. Şirket yönetim kurulu hak kullanımı konusunda yetkili olup olunmadığını pay defterindeki kayıtları esas almak suretiyle belirleyecektir²⁷⁶. Devir gerçekleştirilmesine rağmen, müracaatta bulunulmamış ve pay defterinde gerekli değişiklikler yapılmamışsa, bu durumda genel kurula katılma ve bilgi alma hakkı eski malik tarafından kullanılacaktır²⁷⁷. Ancak önemle belirtmek gerekir ki söz konusu pay defteri kayıtları hak sahipliği açısından aksi ispat edilebilir karine niteliğine sahiptir²⁷⁸. Bununla paralel olarak defter kayıtlarının kurucu değil açıklayıcı nitelikte olduğu doktrinde ağırlıklı görüştür²⁷⁹. Hamiline yazılı pay senetleri bakımından ise tedavül kabiliyetlerinin de bir sonucu olarak daha farklı bir kural benimsenmiştir. Hamiline yazılı pay senedinin zilyedi bulunduğunu ispat eden kimse, şirkete karşı pay sahipliğinden doğan hakları kullanmaya yetkilidir. Bu anlamda senedin zilyedliği esas alınmaktadır. Ancak artık zilyedliğin ispatı da tek başına yeterli değildir. Zira 31 Aralık 2020 tarihinde Resmi Gazete²⁸⁰, de yayınlanan 7262 sayılı Kanun²⁸¹ ile hamiline yazılı pay senetlerine ilişkin TTK hükümlerinde köklü değişiklikler yapılmıştır²⁸². Söz konusu düzenlemeyle birlikte hamiline yazılı senetlerin ihracı

²⁷⁶ Nama yazılı pay senedi bakımından muntazam ciro silsilesini içeren pay senedine zilyetlikle beraber pay defteri kaydı esas alınmalıdır. Bkz. Erdoğan Moroğlu, *Anonim Ortaklıkta Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2016), 268.

²⁷⁷ Kaya, *Bilgi Alma*, 132 (dipnot 22).

²⁷⁸ Akdağ Güney, 45.

²⁷⁹ Kaya, *Bilgi Alma*, 132; Abuzer Kendigelen, “Anonim Ortaklık Payı (Pay Senedi) Üzerinde Hapis Hakkı ve Bu Hakka Konu Oluşturan Paya İlişkin Oy Hakkının Kime Ait Olacağı Sorunu”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi* C:19, S:1, 1997, 133; M.Halil Çonkar, *Anonim Ortaklıkta Pay Sahipliği Sıfatının İspatlanması* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2009), 217; Bahtiyar, *Ortaklıklar*, 277.

²⁸⁰ RGT:31.12.2020 RGS: 31351

bkz.

<https://www.resmigazete.gov.tr/31.12.2020#:~:text=31%2F12%2F2020%20tarihli%20ve%2031351%2022.%20m%C3%BCkerrer%20say%C4%B1%C4%B1,Kararlar%C4%B1%2C%20Y%C3%B6netmelikler%20ve%20Tebli%C4%9Fler%20yay%C4%B1mlanm%C4%B1%C5%9Ft%C4%B1r.>

²⁸¹ Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önlenmesine İlişkin Kanun.

²⁸² Söz konusu değişiklikler Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD)nezdinde kurulan Mali Eylem Görev Grubu (MEGG) tarafından hazırlanan “Şeffaflık ve Tüzel Kişilerin Gerçek Faydalanıcısı” başlıklı 24 nolu hamiline yazılı paylara ilişkin tavsiye kararına tam uyumun sağlanması amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bkz. İsmail Kırcı/Ufuk Tekin, “Suç Gelirlerinin Aklanması ve Terörün Finansmanı ile Mücadele Çerçevesinde OECD Mali Eylem Görev Grubunun Hamiline Yazılı Paylarla

bakımından yönetim kuruluna; devri noktasında da pay sahiplerine Merkezi Kayıt Kuruluşu'na bildirimde bulunma yükümlülüğü²⁸³ getirilmiştir. Bu nedenle hamiline yazılı hisse senetleri bakımından artık sadece ibraz değil, aynı zamanda Merkezi Kayıt Kuruluşu'na yapılan bildirim de esas alınacaktır. Bildirim yükümlülüğüne uyulmaması durumunda da pay sahipliğinden doğan hakların şirkete karşı ileri sürülmesi mümkün olmayacaktır²⁸⁴. Bu düzenlemeyle birlikte anonim şirketin karakteristik özelliklerinden birisi olan anonimlik²⁸⁵ özelliği önemli ölçüde ortadan kaldırılmıştır. Anonimlik niteliği, ortaklık mevkiilerinin sahiplerinin bilinmesinin önem taşımadığını ifade eder ve bu özellik hamiline yazılı senetlerde belirginleşir²⁸⁶. Anonimlik özelliğinin somutlaştığı hamiline yazılı payların kayıt altına alınmasıyla birlikte bu tür senetleri elinde bulunduran pay sahiplerinin kimliklerini gizli tutma olanaklarının önüne geçilmiştir²⁸⁷. Düzenleme öncesi hamiline yazılı hisse senedi sahiplerine, genel kurul toplantılarına katılırken ve oy kullanırken kimliklerinin sorulması mümkün değildi, zilyetlik hak sahipliğini ispat noktasında yeterliydi²⁸⁸. Getirilen düzenlemeyle birlikte hamiline yazılı hisse senetleri bakımından genel kurul toplantısından en geç 1 gün önce giriş kartı almak suretiyle toplantılara katılma uygulaması da sona erdirilmiş, bu doğrultuda “şirkete karşı yetkili olma” başlıklı 426. madde hükmünün 2. fıkrası “*hamiline yazılı pay senedinin zilyedi bulunduğunu ispat eden ve Merkezi Kayıt Kuruluşuna bildirilen kimse, şirkete karşı pay sahipliğinden doğan hakları kullanmaya yetkilidir*” şeklinde düzenlenmiştir²⁸⁹.

İlgili Tavsiye Kararı ve Ulusal Mevzuatlarda Buna Uyum Çabaları”, *Ord. Prof. Dr. Şevket Memedali Bilgişin'in Anısına Armağan* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021), 479.

²⁸³ Bildirim yükümlülüğü ile hamiline yazılı payların maliklerinin kimliği tespit edilebilecek ve bu payların terör finansmanı ve suç gelirlerinin aklanması gibi amaçlarla kötüye kullanımının önüne geçilmesi hedeflenmektedir. Bkz, Kırca/Tekin, 466.

²⁸⁴ Kırca/Tekin, 481; Bahtiyar, *Ortaklıklar*, 275; Şener, 614.

²⁸⁵ Anonim şirketin karakteristik özelliklerinden biri olan “anonimliğin” anlamı ve buna ilişkin olarak hamiline yazılı pay senetlerinin rolü hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Muharrem Tütüncü, “Anonim Şirketin Sonu: Hamiline Yazılı Pay Senetleri İçin Öngörülen Yeni Düzenlemeler”, *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:16, S:2-2, 2017, 752.

²⁸⁶ Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 78.

²⁸⁷ Hamiline yazılı pay senetlerinin malikinin kim olduğunun belirlenememesi bu senetlerin terör örgütlerinin finanse edilmesinde ve kara para aklanmasında kullanılması tehlikesine zemin hazırladığı için hamiline yazılı pay senetlerine ilişkin bildirim zorunluluğu öngören yasal düzenlemelerle bu tehlike bertaraf edilmeye çalışılmaktadır. Bkz. Tütüncü, 776.

²⁸⁸ Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 78.

²⁸⁹ 7262 sayılı Kanun'un 30. maddesi ile yapılan değişiklik öncesi 426/ 2 düzenlemesi “*hamiline yazılı pay senedinin zilyedi bulunduğunu ispat eden kimse, şirkete karşı pay sahipliğinden doğan hakları kullanmaya yetkilidir*” şeklindeydi.

Pay sahipliğinin ispatı noktasında başvurulabilecek kaynaklardan birisi de hazirun cetvelidir. Hazirun cetveli genel kurul toplantı tutanağına bağlanması ve pay sahiplerinin önceden imzalaması gereken bir kayıt olması sebebiyle pay defterine kıyasla daha güçlü bir delildir²⁹⁰.

1.7.1.1.2. Oydan Yoksunluk Halinde Pay Sahibinin Durumu

Oy hakkının donması²⁹¹ halinde pay sahiplerinin bilgi alma ve inceleme hakkını kullanıp kullanamayacağı konusuna da bu başlık altında değinmek gerekir. Kaya oy hakkından yoksun olan pay sahibinin genel kurula katılarak bilgi alma hakkını kullanabileceğini, zira yoksunluğun sadece oy hakkının kullanılması ile sınırlı olduğunu dile getirmektedir²⁹². Narbay’ da oy hakkının donması durumunda, oy hakkı dışındaki pay sahipliği haklarını kullanmaya yetkili olan pay sahibinin bilgi alma hakkını da kullanabileceğini belirtmektedir²⁹³. Akbay’da oy hakkından yoksun olan pay sahiplerinin genel kurula katılmasına müsaade edildiğinden yola çıkarak bilgi alma ve inceleme hakkını kullanabileceklerinin teorik olarak kabul edilebileceğini, ancak somut olayda bilgi alma ve inceleme taleplerine ilişkin korunabilir hukuki menfaatlerinin olup olmadığının araştırılması gerektiğini dile getirmektedir²⁹⁴. Dolu ya göre de oydan yoksunluk hali bilgi alma hakkının kullanımı üzerinde bir etki yaratmayacaktır²⁹⁵. Kanaatimizce de oy hakkından yoksun olunmasının pay sahipliği sıfatı üzerinde herhangi bir etkisi yoktur²⁹⁶. Dolayısıyla pay sahibinin oy hakkından yoksun olması pay sahipliği sıfatına bağlı diğer haklarını kullanması önünde bir engel teşkil etmemektedir²⁹⁷. Bilgi alma hakkı bağımsız bir hak olduğu için de oy hakkından yoksunluk durumu bilgi alma hakkı üzerinde herhangi bir etki yaratmaz²⁹⁸. Aksi yönde bir kabul, bilgi alma ve inceleme hakkının esas sözleşme veya organ kararıyla

²⁹⁰ Çonkar, 245; Betül Birinci, “Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2019), 66.

²⁹¹ Oy hakkının donması ve oydan yoksun pay farklı müesseselerdir. 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunundan önce yürürlükte olan 2499 kanun Sermaye Piyasası Kanunu’ nun 14/A maddesine göre, anonim şirketlerin esas sözleşmelerinde hüküm bulunmak şartıyla oy hakkından yoksun paylar ihraç etmesi mümkündür. Ancak şu an ki mevzuatımıza göre (6362 Sayılı SerPK) hukukumuzda oydan yoksun pay çıkartmak mümkün değildir.

²⁹² Kaya, *Bilgi Alma*, 133.

²⁹³ Narbay, 222.

²⁹⁴ Akbay, 72.

²⁹⁵ Dolu, 88.

²⁹⁶ Kaya, *Bilgi Alma*, 133.

²⁹⁷ Kaya, *Bilgi Alma*, 133.

²⁹⁸ Kaya, *Bilgi Alma*, 133; Dolu, 88.

kaldırılmayacağı yönündeki hükme (437/6, eTTK 363/3) de aykırılık oluşturacaktır²⁹⁹.

1.7.1.1.3. Pay Sahipliği Haklarının Donması Halinde Pay Sahibinin Durumu

Şirketin kendi paylarını iktisap etmesi bilgi alma ve inceleme hakkı bakımından değerlendirilmesi gereken bir diğer durumdur. Anonim Şirketin kendi paylarını iktisap etmesine ilişkin kurallar 6102 sayılı TTK'nın 379-389 maddeleri arasında düzenlenmiştir. Şirketin kendi paylarını iktisap etmesi durumunda bu paylardan doğan hakların ne şekilde kullanılacağına ilişkin düzenleme "Hakların Kullanılması" başlıklı 389. maddede yer almaktadır. Söz konusu hükme göre, "*bedelsiz payların iktisabı hariç, şirketin devraldığı kendi payları hiçbir pay sahipliği hakkı vermez*". Gerekçede anılan bedelsiz payların da şirkete pay sahipliği hakları sağlamayacağı açıkça dile getirilmiştir³⁰⁰. 389. madde düzenlemesi dikkate alındığında, payların şirket tarafından iktisap edilmesi durumunda bu paylardan kaynaklı bilgi alma ve inceleme hakkı da diğer pay sahipliği hakları gibi kullanılamayacaktır³⁰¹.

1.7.1.2. Bağlı Nama Yazılı Hisse Senetlerinin Devri Halinde Hak Sahibi

Anonim şirkete özgü en temel ilkelerden biri payların serbestçe devredilebilmesi esasını ifade eden devir serbestliği ilkesidir³⁰². Bu ilke kapsamında anonim şirketlerde payların hisse senedine bağlanmış olup olmaması fark etmeksizin kural olarak serbestçe devredilebileceği kabul edilmektedir. Payların serbestçe devredilebilirliği kuralının istisnası nama yazılı paylar bakımından gündeme gelebilecek olan bağlam konusudur. TTK 490 maddesine göre, "*kanunda veya esas sözleşmede aksi*

²⁹⁹ Kaya, *Bilgi Alma*, 133; Dolu, 88.

³⁰⁰ 389. madde gerekçesinden: "*...şirket sadece, söz konusu paylardan kaynaklanan bedelsiz payları iktisap edebilir; ancak anılan bedelsiz paylar da şirkete pay sahipliği hakları sağlayamaz..*".

³⁰¹ 6762 sayılı TTK döneminde anonim şirketin kendi paylarını iktisap edemeyeceği kuralı mevcuttu ancak bu kuralın mutlak surette uygulanmasının sakıncaları dikkate alınarak birtakım istisnalara yer verilmiş ve bu istisnai durumlar uyarınca şirket tarafından kendi paylarının iktisap edilmesi durumunda bu payların genel kurulda temsilinin caiz olmadığı kuralına yer verilmiştir. Bu durum hukukta pay sahipliği haklarının donması şeklinde ifade edilmiştir. Bkz, Kaya, *Bilgi Alma*, 134. Ancak bu donma hükmünün hangi pay sahipliği haklarını kapsadığı noktasında tereddütler yaşandığı dile getirilmiş, Kaya bilgi alma ve inceleme hakkı bakımından doktrinde bu konu bakımından açıkça bir değerlendirmede bulunulmadığını, bununla birlikte genel kurula katılma ve oy hakkı başta üzere bilgi alma ve inceleme hakkının donduğunun zımnen kabul edildiğini ifade etmektedir. Bkz, Kaya, *Bilgi Alma*, 134.

³⁰² Anonim Şirket payının devredilebilirliği ilkesi, anonim şirketlerin hem temel ilkelerinden birisidir hem de onu tanımlayan bir niteliktir. Bkz, Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 156.

öngörülmedikçe, nama yazılı paylar, herhangi bir sınırlandırmaya bağlı olmaksızın devredilebilirler”.

Nama yazılı pay senetlerinin devrini sınırlandıran veya onaya bağlayan hükümlere bağlam denilmektedir³⁰³. Bağlam kanuni veya esas sözleşmesel olabilir. Kanuni bağlam TTK 491. maddesinde yer almaktadır. Bu düzenlemeye göre bedeli tamamen ödenmemiş olan nama yazılı paylar ancak şirketin onayı ile devrolunabilir. Dolayısıyla kanuni bağlam düzenlemesine göre, şirket tarafından devre onay verilmemesi durumunda, paydan doğan haklar devralan kişiye geçmez, zira devreden kişi bu durumda pay sahibi olarak kalmaya devam etmiş olduğu için bilgi alma hakkı ancak devreden pay sahibi tarafından kullanılabilir³⁰⁴. TTK 492/1 uyarınca esas sözleşmede yer verilecek bir düzenlemeyle de nama yazılı payların devri bakımından şirket onayı şartı getirilebilir. Bu durumda esas sözleşmesel bağlam söz konusu olmaktadır.

Bilgi alma ve inceleme hakkı bakımından önem arz eden husus, nama yazılı payın devrine şirket tarafından onay verilmeyen durumlarda bilgi alma hakkının kimin tarafından kullanılacağına tespiti noktasıdır. Bu konuda öğretide hakların geçişine ilişkin geliştirilen birlik ve bölünme teorilerinden hangisinin benimsendiğine göre verilen cevap farklılaşacaktır. 6102 sayılı Kanun bu konu bakımından nama yazılı payların borsaya kote edilmiş olup olmamasına göre ikili bir ayırımıda bulunmuştur. Bu bakımdan, borsaya kote edilmemiş nama yazılı paylar bakımından, kanun koyucu birlik teorisini benimsemiştir³⁰⁵. Bu doğrultuda 494. Maddenin 1. fıkrasında, şirket tarafından onay verilmediği müddetçe bu paylara bağlı tüm hakların devredende kalacağı düzenlenmiştir. Bu durumda paydan doğan bilgi alma ve inceleme hakkı da diğer tüm pay sahipliği hakları gibi devralan kişi tarafından kullanılamayacaktır. Zira bu payların kabul edilinceye kadar genel kurulda temsil edilmesine imkân verilmediğinden ve bilgi alma hakkının genel kurulda kullanılması öngörüldüğünden dolayı hak bu süreç boyunca kullanılamayacaktır³⁰⁶.

³⁰³ Bahtiyar, *Ortaklıklar*, 277.

³⁰⁴ Akdağ Güney, 47.

³⁰⁵ Bahtiyar, *Ortaklıklar*, 282.

³⁰⁶ Akdağ Güney, 47.

Borsaya kote edilmiş anonim şirket payları bakımından ise, 495/1 uyarınca, esas sözleşmede bir iktisap üst sınırı öngörülmüş ve bu üst sınır aşılmışsa ancak bu durumda devrin şirket tarafından reddedilebileceği düzenlemesine yer verilmiştir. Hakların geçişi başlıklı 497. maddenin 1. fıkrasına göre, borsaya kote nama yazılı paylar borsada iktisap edildikleri takdirde, paylardan kaynaklanan haklar payların devri ile birlikte devralana geçer. Borsa dışında iktisap edilmeleri durumunda ise söz konusu haklar, pay sahipliği sıfatının şirket tarafından tanınması için, devralanın şirkete başvuruda bulunmasıyla devralana geçer.

TTK madde 497/2 de, devralanın şirket tarafından tanınmaya kadar, paylardan doğan, genel kurula katılma ve oy hakkını ve oy hakkına bağlı diğer haklarını kullanamayacağı düzenlemesine yer verilmiştir. Gerekçede şu açıklamaya yer verilmiştir:

Nama yazılı pay senetleri ister borsada ister borsa dışında iktisap edilmiş olsunlar, şirket devralanı pay defterine kaydetmediği sürece oy ve ona bağlı haklar kullanılamaz. Buna karşılık malvarlıksal haklar herhangi bir sınırlamaya bağlı olunmaksızın kullanılabilir. Bunun sebebi oy ve ona bağlı hakların şirket üzerindeki hakimiyet ile doğrudan ilgili bulunması, buna karşılık hisse senetlerine yatırım yapan kişinin malvarlıksal hakları kazanmasının gerekliliğidir.

Öğretide Kendigelen, borsaya kote edilmiş nama yazılı paylar bakımından bölünme teorisinin kabul edildiğini dile getirmektedir. Buna karşın Bilgili/Demirkapı ise bölünme teorisi kabul edilmiş olsaydı, malvarlıksal haklar dışında kalan idari hakların devreden tarafından kullanılmasına izin verilmiş olması gerektiğini, ancak kanun metninde devreden oy hakkını kullanabileceğine ilişkin bir düzenleme bulunmadığını ifade ederek, burada hakların geçmiş olmasına rağmen, idari hakların kullanılmaması durumu olduğunu dile getirmektedir³⁰⁷.

TTK m. 497/3 düzenlemesinde, şirket tarafından tanınmamış devralanların, hakların geçmesinden sonra, oy hakkından yoksun pay sahibi olarak pay defterine yazılacağı düzenlemesine yer verilmiştir. Öğretide Dolu, pay defterine oydan yoksun pay sahibi olarak kaydedilen devralana bilgi alma ve inceleme yapma olanağının tanınması gerektiğini savunmaktadır. Yazara göre, aksi yönde bir kabul hem hakkın hukuki niteliğiyle hem de düzenlemenin getiriliş amacıyla bağdaşmayacaktır³⁰⁸.

³⁰⁷ Bilgili/Demirkapı, 370.

³⁰⁸ Dolu, 86-87.

Borsada işlem gören nama yazılı paylar bakımından, bu payları devralanlar şirket tarafından tanınmadığı müddetçe genel kurula katılmaları mümkün olmadığından, kanaatimizce, bilgi alma hakkını da kullanamayacaklardır. Zira bilgi alma hakkı sistemizde genel kurulda kullanılma esasına göre düzenlenmiş bir pay sahipliği hakkıdır. Kaldı ki, payları borsada işlem gören anonim şirketler SPK 16/1 gereği halka açık ortaklık hükümlerine tabi olacaklarından, bu tip anonim şirketler bakımından pay sahiplerinin aydınlatılması daha ziyade kamuyu aydınlatma faaliyetleri kapsamında gerçekleştirilmektedir³⁰⁹. Bu doğrultuda, halka açık anonim şirketlerde ilgililerin aydınlanma ihtiyacı Kamuyu Aydınlatma Platformu³¹⁰ (KAP) vasıtasıyla gerçekleştirilmektedir. Sermaye Piyasası Kurulu' nun "Kamuyu Aydınlatma Platformu Tebliği³¹¹" i kapsamında kamuya açıklanacak her türlü bilgi ve belgenin Kamuyu Aydınlatma Platformuna iletilmesi gerekmektedir.

1.7.1.3. Devredenin İradesi Olmaksızın Payın Kazanılması Durumları

1.7.1.3.1. Miras Yolu ile İntikal Hali

Miras hukuku kapsamında, ölen kimsenin malvarlığı, külli halefiyet ilkesi gereği bir bütün olarak geride kalan mirasçılara geçmektedir. Terekenin intikali ölüm anıyla birlikte gerçekleşir³¹². Murisin terekesi Türk Medeni Kanunu'nun 599. maddesi³¹³ uyarınca, ölümlerle birlikte kanun gereği kendiliğinden mirasçılara intikal etmiş olduğundan kural olarak herhangi bir işlem yapılmasına gerek olmadan miras kazanılmaktadır. Bu durumda miras reddedilmemişse ve resmi defter tutulma davası açılmamışsa, miras kazanılmış sayılacağından, kanun koyucu buna ilişkin ayrıca bir düzenleme yapma ihtiyacı duymamıştır³¹⁴. Bu bakımdan red ve resmi defter tutulması gibi istisnai haller dışında ayrıca mirasın kabul edilmiş olduğu yönünde bir beyanda bulunulması şartı aranmamıştır. Zira red hükümleri ile resmi defter tutma talepleri

³⁰⁹ Halka açık anonim şirketlerde pay sahiplerinin bilgilendirilmesi sürecine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Keskin, *Halka Açık Anonim Ortaklıkların Kamuyu Aydınlatma Yükümlülüğü* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2018).

³¹⁰ Kamuyu aydınlatma platformu, sermaye piyasası ve Borsa mevzuatı uyarınca kamuya açıklanması gerekli bildirimlerin elektronik imzalı olarak iletildiği ve kamuya duyurulduğu sistemdir.

³¹¹ RGT: 27.12.2013, RGS: 28864.

³¹² Hüseyin Hatemi, *Miras Hukuku* (İstanbul: On İki Levha yayıncılık), 151; Ahmet M. Kılıçoğlu, *Miras Hukuku*, (Turhan Kitabevi, 2018)280.

³¹³ TMK m.599/1: "mirasçılar, miras bırakanın ölümü ile mirası bir bütün olarak, kanun gereğince kazanırlar".

³¹⁴ Kılıçoğlu, 284.

hariç mirasçılar, mirasbırakanın ölümü üzerine kanun gereği kendiliğinden mirasçılara intikal eder³¹⁵.

Miras bırakan öldüğünde, terekenin içeriği çoğu zaman bellidir. Ancak bazı durumlarda, terekenin içeriğinin, yani murisin mamalekinde yer alan aktif ve pasiflerin neler olduğunun belirsiz olması söz konusu olabilir. Bu tür durumlarda gündeme gelebilecek olan mirasın reddi (TMK m.609) veya terekenin resmi defterinin tutulması (TMK m.619) gibi, istisnai haller söz konusu olabilir.

Mirasın açılması ölüm olayıyla birlikte hukuken kendiliğinden gerçekleşir. Mirasın kazanılması üzerine mirasçının mirası, kayıtsız şartsız kabul etmesi mümkün olduğu gibi reddetmesi de mümkündür. Mirasçının mirası kabul veya reddetmesinde etkili olan en önemli sebep hiç şüphesiz terekenin mali durumudur. Miras açıldığında miras bırakanın malvarlığının durumu çoğu zaman bellidir. Bu konuda kanun koyucu tarafından öngörülen durumlardan biri terekenin borca batık olduğunu düşünen mirasçıların başvurabileceği mirası red kurumudur (TMK m.609). Mirasın reddi hukuksal sonuçlar doğuran bir irade açıklamasıdır³¹⁶. TMK m.609/1 uyarınca, “*mirasın reddi, mirasçılar tarafından sulh mahkemesine sözlü veya yazılı beyanla yapılır*”. Mirasın reddi hakkı bakımından 3 aylık bir süre³¹⁷ öngörülmüştür. Mirasın reddedilmesi durumunda bu irade açıklaması, geriye doğru etki doğurarak mirasın açılması anından itibaren söz konusu olan mirasın kazanılması durumunu ortadan kaldırır.

Bir diğer ihtimal ise terekenin borca batık olduğu aşikar olmasa bile bu ihtimalin güçlü olmasıdır. Kimi zaman ölen kimsenin terekesinin durumu belirsiz olabilir, alacak ve borçları belli olmayabilir. Terekenin borca batık olduğu düşünülüyorsa ya da böyle bir ihtimalin varlığı kuvvetle muhtemel ise mirasçıların buna ilişkin başvurabileceği yollar mevcuttur. Bu bakımdan kanun koyucu mirasçılar için birtakım kolaylıklar

³¹⁵ Hayri Domaniç, *Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması, TTK Şerhi II* (İstanbul: Temel Yayınları, 1988),1327; Şükrü Yıldız/İbrahim Özbay, “Bağlı Nama Yazılı Payların TTK m.418 f.4’ de Yazılı Sebeplerle Kazanılmasında Yönetim Kurulu Üyeleri ile Pay Sahiplerine Tanınan Gerçek Değerden Satın Alma Hakkı”, *Makalelerim* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2018), 614.

³¹⁶ Kılıçoğlu, 285.

³¹⁷ Bu süre hak düşürücü süre niteliğindedir. Bu süre içerisinde miras reddedilmemişse sonrasında reddedilmesi mümkün olmayacaktır.

öngörmüştür. Böyle bir ihtimalin var olabileceğini öngören kanun koyucu kanunda terekenin resmi defterinin tutulması talebini düzenlemiştir. Bu istisnai hal konumuz bakımından önem arz etmekte olduğu için miras yolu ile intikal hali bakımından ayrıca irdelenmesi gereken önemli bir noktayı teşkil etmektedir. Zira burada söz konusu olan süreç, tereke üzerinde hak sahibi olunması bakımından öteleyici bir durum yaratmaktadır. Defter tutulmasından sonra mirasın reddedilmesi veya kabulü mümkün olduğundan, defter tutulmasına ilişkin süreç ölen kişinin bırakmış olduğu tereke üzerinde hak sahibi olunmasını ileriye etkili olacak şekilde ötelemektedir. Bu dava sadece davayı açan kimse için değil, diğer ilgililer üzerinde de etkili olduğundan bu süreç içinde tereke üzerinde ilgili kimselerin işlem yapabilmesi de mümkün olmayacaktır. Böyle bir dava söz konusu olduğunda, ilgili kimselerin mahkemeye kabul veya redde ilişkin açık bir beyanda bulunması gerekecektir.

Terekenin resmi defterinin tutulmasının en önemli amacı, mirasçılarının terekenin mali durumu hakkında bilgi sahibi olması ve terekenin resmi defterinin tutulmasıyla terekenin aktif ve pasiflerini görerek mirası kabul ve red hakkını kullanabilmesidir³¹⁸. Terekenin mahiyetinin belirsiz olduğu durumlarda bu belirsizliğin giderilmesi amacıyla mirasçılara sunulmuş önemli bir seçimlik haktır³¹⁹. Mirasçılar terekenin resmi defterinin tutulması ve mirasın tutulan deftere göre kabul edilmesi halinde terekenin borçlarından sadece deftere yazılanlardan sorumlu olacaklar ve deftere yazılmayanlardan ise kural olarak sorumlu olmayacaklardır. TMK m.619' a göre, “*mirasçılardan birinin defter tutma istemi, diğerleri hakkında da etkili olur*”. Buna göre terekenin resmi defterinin tutulmasını istemeyen, mirası kabul veya reddetmemiş mirasçılar da resmi defter tutulmasının sonuçlarından yararlanır ve onlar da TMK m.627' deki seçimlik haklardan (mirasın reddi, resmi tasfiye, mirasın tutulan deftere göre kabul veya kayıtsız şartsız kabul) birini kullanabilir. Mirasçılık sıfatlarının geçici niteliğinin devam etmesi halinde terekenin resmi defterinin tutulması diğerleri hakkında da etkili olacaktır³²⁰. Zorunlu yönetim işlerinin yapılabileceği düzenlenmişse de zorunlu işin yapılmasına ve yürütülmesine kimin karar vereceği konusunda bir düzenleme getirilmemiştir. Doktrinde zorunlu işlerin yapılmasına Sulh Mahkemesinin karar vereceği ve bu konuda mirasçılardan birini veya üçüncü bir kişiyi

³¹⁸ Sezer Çabri, *Miras Hukuku Şerhi, C.II* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020), 702-703.

³¹⁹ Kılıçoğlu, 303.

³²⁰ Mustafa Dural, *Türk Özel Hukuku, Miras Hukuku, C.IV* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2015), 424-425.

görevlendireceği, mirasçılarının veya ilgililerin tek başına zorunlu işleri yapma yetkisinin olmadığı, mirasçılardan birinin terekenin zorunlu işlerini görmesinin, ret hakkını ortadan kaldırmayacağı, zorunlu işlerin yapılması, terekenin olağan yönetimi niteliğinde olan işlerden olup, mirasın kabulü sonucu doğurmayacağı belirtilmiştir³²¹.

Mirasçılardan her biri sulh mahkemesince belirlenen beyanda bulunma süresi içinde mirası reddettiğini veya resmi tasfiye istediğini ya da deftere göre veya kayıtsız şartsız kabul ettiğini beyan edebilir (TMK m.627/1). Mirasçılar, beyanda bulunma süresi içinde dilediği hakkı seçebilir. Mirasçılarının beyanda bulunma süresi içinde, hangi hakkı kullandığını sulh mahkemesine yazılı veya sözlü olarak beyan etmesi gerekir³²². Mahkemece belirlenen süre içinde beyanda bulunulmaması halinde ise mirasın tutulan deftere göre kabul edilmesi sonucu doğacaktır (TMK m.627/2). Beyanda bulunma süresinin geçmesiyle, mirasçı, mirası, tutulan deftere göre kabul etmiş olur. Sonradan terekenin olağan yönetimini aşan işlere karışılması, tereke mallarının gizlenmesi veya kendisine mal edilmesi, bu sonucu değiştirmez³²³.

Resmi defter tutulması sonucunda mirasçının sahip olduğu haklar yenilik doğuran niteliktedir. Mirasçının beyanda bulunarak mirası kabul etmesi, reddetmesi, resmi tasfiye istemesi veya mirası tutulan deftere göre kabul etmesi kesin olarak hüküm ve sonuç doğurur ve seçilen haktan geriye dönülemez. Buna göre, mirasçının mirası reddetmesi halinde, ret beyanının sulh mahkemesine yöneltilmesiyle birlikte mirasçılık sıfatı kesin olarak sona ermiş olur. Sonradan ret beyanı geri alınarak diğer haklar kullanılamaz³²⁴. Birden fazla mirasçının bulunması ve her birinin farklı bir seçim hakkını kullanması hallerinde, birinin seçtiği hak diğerini etkilemez. Her bir mirasçı, kendi seçtiği hakkın sonuçlarına tabi olacaktır. Mirasçılardan birinin mirası tutulan deftere göre kabul etmesi, diğer mirasçının ise mirası reddetmesi veya kayıtsız şartsız kabul etmesi mümkündür³²⁵.

Mirasçılardan biri tarafından tereke için resmi defter tutulması amacıyla dava açılması, TMK 599/1 hükmünün uygulanmasına engel oluşturur. Zira bu durumda mirasçılarının

³²¹ M. Dural, 427; Çabri, 736-737.

³²² M. Dural, 428-429.

³²³ Çabri, 754-755.

³²⁴ Çabri, 755-756.

³²⁵ M. Dural, 429-430; Çabri, 756-757.

mirası kabul edip etmeyeceği belli değildir. Bundan dolayı, anılan dava süresince, mirasçılar, miras bırakanın ölümü ile mirası bir bütün olarak kanun gereğince kazanmamışlardır. Bu nedenle mirasın kabul edilmesi için, resmi defter tutma davasının bitmesi, bir aylık inceleme süresinin başlaması, belirlenen inceleme süresinin sona ermesinden sonra da mahkemenin her mirasçıyı bir ay içinde beyanda bulunmaya çağırmasını gerekli kılan bir usulün (TMK m.623, 626) tamamlanması zorunludur. Resmi defter tutma usulünde mirasçı, herhangi bir beyanda bulunmaması halinde tutulan deftere göre mirası kabul etmiş sayılır (TMK m.627). Resmi defter tutma usulünde mirasçıların mirası kabul etmesi, resmi defter tutulmadan mirasın kabulünden farklı olarak bir irade açıklamasını gerektirmektedir³²⁶.

Tüm bu hususları dikkate aldığımızda, istisnai bir durum olan resmi defter tutulması talebinin söz konusu olması halinde, kanunda öngörülen süreç tamamlanmadan, henüz mirasçı sıfatının iktisabı söz konusu olmayacaktır.

Konuyu anonim şirket payları açısından ele alacak olursak, ölen kişinin sahip olduğu anonim şirket paylarının mirasçılara ne zaman intikal etmiş olacağı hususunun aydınlatılması gerekecektir. Pay sahibinin ölmesi durumunda, malvarlığının bir unsuru olan şirket payları da mirasçılara mirası red ve terekenin resmi defterinin tutulması talebine dair istisnai haller hariç olmak üzere kural olarak ölüm anıyla birlikte intikal etmiş olacaktır³²⁷. Bu doğrultuda miras sebebiyle şirket paylarının el değiştirmiş olması için mirasçı sıfatının varlığı yeterlidir³²⁸. Bu bakımdan şirket payları ister çıplak pay olsun ister hisse senedi ile somutlaştırılmış (nama veya hamiline yazılı hisse senetleri) olsun sonuç değişmeyecektir, pay sahibinin vefatıyla birlikte anonim şirket payları istisnai haller hariç olmak üzere mirasçılara intikal edecektir. Şirket paylarının mirasçılarının malı olması için ayrıca senetlerin cirosuna ve teslimine ya da pay defterlerine ya da senetler üzerine işlenmesine de ihtiyaç bulunmamaktadır³²⁹. Burada payların kazanılması bakımından herhangi bir işlem yapılması gerekmemektedir. Ancak mirasçılar pay sahipliğini ispat noktasında bazı ispat araçlarına gereksinim

³²⁶ Kılıçoğlu, 305.

³²⁷ Domaniç, 1327.

³²⁸ Domaniç, 1327.

³²⁹ Domaniç, 1327.

duyabilir³³⁰. Mirasçuların pay sahipliğini kazanmış olduklarını hangi ispat araçları ile ispatlayacak oldukları ise payların niteliğine göre farklılık gösterebilecektir. Burada ispat hususunda, Sulh Mahkemesinden alınacak veraset ilamı (mirasçılık belgesi) akla ilk gelen ispat araçlarından biridir ancak söz konusu belge ispat noktasında tek başına yeterli olmayacaktır.

Burada değinilmesi gereken önemli bir husus şirket paylarının hisse senedinde tecescüm ettirilmiş olup olmaması durumudur. Payın hisse senedine bağlanmış olması durumunda hak sahipliğinin ileri sürülmesi noktasında kıymetli evrak hukukuna ilişkin birtakım kurallar gündeme gelecektir. Bunun sebebi, anonim şirket paylarının ister nama ister hamiline yazılı olsun, hisse senedine bağlanmış olması durumunda, mezkûr hisse senetlerinin kıymetli evrak niteliği taşımasıdır.

Hamiline yazılı hisse senetlerinde zilyetliğin geçirilmesi yoluyla, nama yazılı hisse senetlerinde ise ciro ve zilyetliğin geçirilmesi suretiyle mülkiyet devralana geçer. Bu bakımdan pay defterine kaydın mülkiyetin kazanılmasında bir etkisi yoktur. Ancak nama yazılı hisse senetlerinden doğan hakkın şirkete karşı ileri sürülebilmesi için pay defterine kayıt gereklidir.

Kıymetli evrakların en belirgin özelliği senette bulunan hak ile sened arasında kuvvetli bir bağın bulunmasıdır. Bundan dolayı kıymetli evrakın içerdiği hakkın istenebilmesi ya da kullanılabilmesi için mutlaka kıymetli evrakın ibraz edilmesi gerekmektedir. Bu bakımdan senedin içerdiği hak, kıymetli evraktan ayrı olarak ileri sürülemez³³¹. Bundan dolayı nama yazılı hisse senetleri söz konusu ise mirasçular, pay defterine kaydolmak için anonim şirketin yöneticilerine başvuruda bulunduğu zaman, bu senetlerden doğan hakkı ileri sürebilmeleri için, bu payları usulüne uygun bir şekilde devralmış olmaları yetmeyecektir, aynı zamanda hisse senetlerini de ibraz etmek zorundadır. Zira burada kıymetli evrak söz konusu olduğundan kıymetli evrak niteliğini haiz belge olmadan hakkın ileri sürülmesi mümkün değildir. Buna ek olarak, miras gibi kanuni geçiş hallerinde veraset ilamı ve miras paylaşım sözleşmesinin de

³³⁰ Burak Saldıroğlu, *Anonim ve Limited Şirketlerde Pay Sahipliğinin İspatı* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022), 155.

³³¹ Ali Bozer/Celal Göle, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 8. Bası (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2018), 15.

sunulması gerekmektedir. Anonim şirket resen mirasçıları pay defterine işleyemez. Mirasçılar pay defterine kaydedilmelerini, kendilerine kalan hisse senetlerini ve mahkemeden almış oldukları veraset ilamı ile mirasçılık sıfatlarını tevsik etmek suretiyle bizzat isteyebilirler³³².

Bu açıdan bakıldığında pay sahibinin ölmesi durumunda, mirasçıların bilgi alma ve inceleme haklarını şirkete karşı ileri sürebilmeleri pay defterine kaydedilmelerine bağlı olduğundan, mirasçıların hisse senetlerinden doğan pay sahipliği haklarını kazanmış olduklarını ispat noktasında Sulh Hukuk Mahkemesinden almış oldukları mirasçılık belgesi ve taksim sözleşmesinin yanı sıra aynı zamanda hisse senetlerini de şirket yönetimine ibraz ederek pay defterine kaydedilmeyi talep etmeleri gerekmektedir. Hisse senetleri kıymetli evrak niteliğinde olduğundan bunlardan doğan hakkın, senetler ibraz edilmeden ileri sürülmesi mümkün olmayacağı için hisse senetlerinin de ibrazı şarttır. Bunun temel sebebi şirket paylarının hisse senedine bağlanmış olmalarından dolayı kıymetli evrak olarak tedavül kabiliyeti kazanmalarındır.

Anonim şirketlerde kural olarak pay devri serbestisi söz konusu olduğundan, murisin ölmeden önce sahip olduğu şirket paylarının tamamını veya bir kısmını bir başkasına devretmiş olması ihtimali de söz konusu olabilir. Bundan dolayı anonim şirket paylarının mirasçılara intikalinden söz edilebilmesi için öncelikle terekeye dahil olması koşulunun varlığı gereklidir. Aksi takdirde tereke kapsamında yer almayan bir unsurun miras yolu ile intikali de söz konusu olmayacaktır. Burada özellikle nama yazılı hisse senetleri bakımından, murisin ölmeden önce nama yazılı hisse senedini tam ciro veya beyaz ciro yoluyla devretmiş olması ihtimali gündeme gelebilir. Ciro yoluyla devredilmiş olan hisse senedini devralan kimsenin, şirket yönetim kuruluna başvurmamasından dolayı pay defterine kaydedilmemiş olması ihtimali de mevcuttur. Böyle bir durumda pay defterinde malik gözüken kimse ile gerçekte malik olan kimse farklı kimselerdir. Bu bakımdan nama yazılı hisse senedini ciro yoluyla devralan kimse mi pay sahibi sıfatına haizdir yoksa mirasçılar mı pay sahibi sıfatını haiz olur bunun yanıtlanması gerekir. Burada söz konusu nama yazılı hisse senedi muris tarafından ölmeden önce bir başkasına ciro yoluyla devredilmiş olduğundan, devir usulüne uygun

³³² Fırat Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 2. Bası (Ankara: Turhan Kitabevi,1997),166; Narbay, 261.

olarak yapıldıysa, hisse senedi mirasçılara intikal eden terekenin kapsamında yer almaz. Dolayısıyla pay sahiplerinin senetleri elinde bulundurmadıklarından dolayı ölüm anında senetteki hakların kendilerine intikal etmiş olduğunu ispat edebilmeleri de mümkün olmayacaktır. Her ne kadar pay defterinde hak sahibi olarak murisin adı yazılı olsa da mirasçılar yalnızca mirasçılık belgesini ibraz ederek kendilerinin pay defterine kaydını sağlayamadığından dolayı pay sahipliği haklarını kullanmaları da mümkün olmayacaktır. Burada söz konusu senetler ölüm olayı vuku bulmadan önce devredildiği için tereke kapsamı dışında kalmıştır bundan dolayı hisse senetlerinin mirasçılara intikal etme durumu söz konusu olmayacaktır. Bu durumda böyle bir devirden haberdar olmayan ve bu doğrultuda da hisse senetlerinin nerede olduğunu bilmeyen mirasçıların başvurabileceği bir yol olarak nama yazılı kıymetli evrakın iptali davası gündeme gelebilir. İptal davasının amacı, belli bir prosedür sonunda mahkemenin vereceği karar ile, hakkın senetsiz kullanılmasına veya yeni bir senet düzenlenmesine olanak vermektir³³³. Dolayısıyla kıymetli evrak niteliğindeki hisse senetlerinin, murisin varsa banka kasasında, ev veya ofisindeki kasasında olup olmadığı araştırılmalı, bulunmuyorsa kıymetli evrakın iptali davası açılması gerekecektir.

Mahkemenin vereceği iptal kararı hakkın içeriğinde herhangi bir değişiklik yaratmaz. Ancak bu karar hakkı senetten çözümlenerek hakkın senet olmaksızın da ileri sürülmesine olanak verir. Bu bakımdan nama yazılı hisse senedi elinde bulunmayan mirasçılar şirket yönetimine mirasçılık belgesini ibraz ederek pay defterine kaydedilmek için talepte bulduklarında, şirket yönetimi senedin ibrazını isteyecek olduğundan, mirasçılar kıymetli evrak niteliğindeki hisse senedindeki hakkı senetten çözdürmek suretiyle deftere kaydedilebilmek istiyorlarsa bu durumda iptal davası açıp gerekli prosedürleri işlettikten sonra mahkemenin vereceği kıymetli evrakın iptali kararıyla, senet ile hakkın arasındaki bağı kaldırabilirler. İptal kararı verilmesi için belli bir prosedür işletilmektedir. Senedin kimin elinde bulunduğu bilinmiyorsa mahkeme senedin ibrazı için ilan yapılmasına karar verir. İlan içeriğinde senedi elinde bulduran birisi varsa senedi ibraz etmeye davet edilir, aksi takdirde senedin iptal edileceği uyarısı da ilan içerisinde yer alır. Senet mahkemece verilen süre içinde ibraz edilmezse mahkeme senedin iptaline karar verir. Ancak iptal kararı şekli anlamda hak

³³³ Mehmet Bahtiyar, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 16. Bası (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2018), 36.

sahibinin teşhisini sağladığından, maddi hukuk anlamında etkili değildir. Dolayısıyla senedi elinde bulunduran kişi sonradan ortaya çıkararak senedin haksız olarak iptal edildiğini ve meşru hak sahibinin kendisi olduğu iddiasında bulunarak, lehine iptal kararı verilen kimselere karşı dava açabilir³³⁴.

Murisin ölümü ile birlikte mirasçılara intikal eden anonim şirket payları açısından bir diğer ihtimal bu payların hisse senedine bağlanmamış çıplak pay olması durumudur. Burada murisin ölmeden önce şirket payını bir başkasına devretmiş olma ihtimali açısından farklı bir sonuç söz konusu olacaktır. Zira çıplak payların devri alacağın temlik hükmüne tabidir. Bu bakımdan çıplak payların devri için yazılı bir temliknamenin varlığı gereklidir. Fakat bu temlikname kıymetli evrak niteliğinde olmadığından içerdiği hak ile senet arasında, kıymetli evrakta olduğu gibi kuvvetli bir bağ bulunmaz. Bu bakımdan, adi senet niteliğindeki temliknamenin tek işlevi ispat noktasındadır. Dolayısıyla çıplak payların intikal etmesi durumunda mirasçılar yalnızca veraset ilamını (mirasçılık belgesini) ve miras paylaşım sözleşmesini ibraz etmek suretiyle, şirket yönetim kuruluna başvurarak pay defterine kaydedilmelerini talep edebilir. Zira burada çıplak payın tecessüm etmiş olduğu kıymetli evrak niteliğinde bir hisse senedi mevcut değildir.

Bu konu bakımından ele alınması gereken bir diğer önemli husus ise miras yolu ile intikal etmiş olan hisselerin bağlı nama yazılı hisse senedi olması durumudur. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda borsaya kote edilmemiş olan anonim şirketlerin bağlı nama yazılı hisseleri bakımından birlik teorisi benimsenmiş, mülga kanun zamanında var olan bölünme teorisi terk edilmiştir³³⁵.

Borsaya kote edilmemiş olan anonim şirketlerdeki bağlı nama yazılı hisse senetlerinin, kanuni geçiş halleri ile intikal etmesi 494.maddenin 2. fıkrasında şu şekilde düzenlenmiştir:

Payların miras, mirasın paylaşımı, eşler arasındaki mal rejimi hükümleri veya cebri icra gereği iktisap edilmeleri halinde, bunların mülkiyeti ve bunlardan kaynaklanan malvarlığına ilişkin haklar derhal; genel kurula katılma haklarıyla oy hakları ise ancak şirketin onayı ile birlikte devralana geçer.

³³⁴ Bahtiyar, *Kıymetli*, 36-37.

³³⁵ Murat Yusuf Akın, “Bağlı Nama Yazılı Payların Miras Yoluyla İntikalinde 3 Mahkeme Ara- Kararı Hakkında Düşünceler”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:16, S: 203, 2021,1063.

Fıkra lafzen ele alındığında, mehfum-u muhalifinden, şirket tarafından onay verilinceye kadar katılma hakları ile oy haklarının devreden kimsede kaldığı şeklinde bir yorumda bulunulması söz konusu olabilir. Ancak bu yönde bir yorumda bulunulması hem TTK da benimsenen birlik teorisi ile hem de miras hukuku için söz konusu olan külli halefiyet ilkesi ile uyumlu olmadığından kabul edilemez. Ayrıca, bu durumda şirket tarafından onay verilinceye kadar miras yolu ile intikal etmiş paylardan doğan katılma hakları ile oy hakkının artık varolmayan (murise) bir hukuki süjeye aidiyeti gibi tuhaf bir durum da söz konusu olacağından bu da hukuk mantığıyla bağdaşmayan bir hal yaratmış olacaktır³³⁶. Öğretide Tekinalp bu durumda malvarlıksal haklar dışında kalan haklar bakımından askıda hükümsüzlük durumunun söz konusu olduğunu düşünmektedir. Akın ise bu görüşe 6102 sayılı kanunda kanun koyucu tarafından benimsenen birlik teorisi anlayışıyla uyumlu olmadığı gerekçesiyle katılmamaktadır. Yazar borsada kote edilmemiş anonim şirketlerdeki bağlı nama yazılı payların miras yolu ile intikal etmesi durumunda bu paylardan doğan tüm hakların geçtiği, ancak katılma hakları bakımından ise bu hakların kullanımının şirket onayına bağlı olduğu şeklinde anlaşılması gerektiği kanaatindedir³³⁷.

Borsaya kote edilmemiş şirketler bakımından kanuni geçiş hallerinde şirket tarafından onay vermektan kaçınılması ancak doktrinde kaçış klozu³³⁸ olarak da ifade edilen intikal eden payların gerçek değerinden satın alınmasının teklif edilmesi suretiyle mümkündür. Kaçış klozu sayesinde anonim ortaklık pay sahibi olarak görmek istemediği kimseyi kabulden kaçınabilecektir³³⁹. Akın, şirketin kaçış klotuna başvurarak gerçek değerden satın alma önerisinde bulunması durumunda, bu hakkın, yenilik doğurucu bir hak olmaktan ziyade istisnai hallerde söz konusu olan sözleşme yapma mecburiyeti doğurduğunu, bu durumda iktisap eden mirasçılarının söz konusu payları satma borcunun doğduğunun kabulünün daha yerinde olacağı kanaatindedir³⁴⁰.

³³⁶ Akın, 1076.

³³⁷ Akın, 1076.

³³⁸ Kaçış klozu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ferah Türkoğlu Utku, “Borsaya Kote Edilmemiş Nama Yazılı Paylarda Anonim Şirketin Kaçış Klozu Kullanarak Pay Devri Onayı Talebini Reddetmesi”, *Legal Hukuk Dergisi*, C:14, S:160, 2016, 1943 vd; Esra Cenkeci, “TTK m. 493/1 Bağlamında Güncel Bir Sorun: Kaçış Klotunun Uygulanmasında Esas Sözleşmesel Dayanak”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C:36, S:2, 2020.

³³⁹ Ayşe Çoşar, “Anonim Şirketin ‘Kaçış Klozu’ Vasıtasıyla Kendi Paylarını İktisap Ederken TTK m. 379’ daki Yüzde Onluk Sınır ile Bağlı Olup Olmadığı Sorunu”, *Terazi Hukuk Dergisi*, C:15, S:164, 2020, 726.

³⁴⁰ Akın, 1079.

Taraflar gerçek değer üzerinde uzlaşamadıkları takdirde mahkemeye başvurarak gerçek değer in tespiti başvurusunda bulunabileceklerdir.

1.7.1.3.2. Eşler Arasındaki Mal Rejimi Hükümleri

TMK m.202 ve devamında yer alan eşler arasındaki mal rejimine ilişkin düzenlemeler, eşlerin evlilik sırasındaki malvarlıklarına ilişkin olarak, eşlerin birbirlerine ve üçüncü kişilere karşı olan konumlarını belirler³⁴¹. Kanun koyucu tarafından tipe bağlılık çerçevesinde öngörülen 4 temel mal rejimi türü mevcuttur. Bunlar: edinilmiş mallara katılma, mal ayrılığı, paylaşmalı mal ayrılığı ve mal ortaklığı rejimidir. TMK 202/1 uyarınca Türk Hukukunda yasal mal rejimi, edinilmiş mallara katılma rejimidir. Edinilmiş mallara katılma rejimi, eşler tarafından hiçbir tercih yapılmaması durumunda kanun gereği tabi olunan mal rejimi türüdür³⁴².

Bu mal rejimlerinde ortaya çıkabilecek olan mal grupları: edinilmiş mallar, kişisel mallar ve paylı mallardır.

Anonim ortaklık payının bu rejimler içerisinde yer alan hangi tür mal grubu içerisinde yer aldığı sorusu payın ediniliş biçimine göre belirlenecektir³⁴³. Payın edinilmiş mal olarak tespit edilmesi durumunda, pay bedeline karşılık gelen değer in de TMK m.219/II b.5 anlamında edinilmiş malın yerine geçen değer olması sebebiyle edinilmiş mal sayılmalıdır. Bununla birlikte payın temettüsü de edinilmiş mal olarak kabul edilir³⁴⁴. Kişisel malların gelirinin kanunda açıkça edinilmiş mal olarak kabul edilmesinden dolayı, edinilmiş malın gelirinin de evleviyetle edinilmiş mal olarak kabul edilmesi gerekmektedir³⁴⁵. Anonim şirket payınının iktisabı, eşler arasında tercih edilen mal rejimi türüne göre şekillenecektir.

³⁴¹ Mustafa Dural/Tufan Ögüz/Mustafa Alper Gümüş, *Türk Özel Hukuku C.III, Aile Hukuku* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2016), 195.

³⁴² Dural/Ögüz/Gümüş, 195.

³⁴³ Çiğdem Mine Yılmaz ve Sevgi Bozkurt Yaşar, ‘‘Eşler Arasındaki Mal Rejimi Hükümleri Çerçevesinde Anonim Şirketlerde Bağlı Nama Yazılı Payların İktisabı’’, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S:133, 2017, 460.

³⁴⁴ Yılmaz/Bozkurt, 460.

³⁴⁵ Yılmaz/Bozkurt, 461.

Borsaya kote edilmemiş anonim şirketlerde bağlı nama yazılı payların eşler arasındaki mal rejimi hükümleri uyarınca iktisabı 493/4 de yer verilen kanuni (irade dışı) geçiş hallerinden birisini oluşturmaktadır. Edinilmiş mallara katılma rejiminde, bağlı nama yazılı hisse senetlerinin devri söz konusu olmaz. Ancak bağlı nama yazılı paylar eşlerin müşterek mülkiyetine tabi mallar kapsamında yer alıyorsa, tasfiyede mezkûr payların TMK m.226/f.2 ye göre eşlerden birisine verilmesi söz konusu olacaktır³⁴⁶. Bu durumda payı iktisap etmiş olan eşin devrin onaylanması için şirkete başvuruda bulunması durumunda, şirketin bu onayı vermektan imtina etmesi ancak mezkûr payı gerçek değerinden satın alma teklifinde bulunması ile (kaçış klozu) mümkündür. Bu durumda şirketin esas sözleşmedeki bağlam hükmünü ileri sürerek onay vermektan kaçınması mümkün olmayacak, şirket ancak gerçek değerden satın almayı önererek onay vermektan kaçınabilecektir³⁴⁷. Eşler arasındaki mal rejimine ilişkin iktisap hallerinde de, bu paylardan kaynaklı hakların kullanılması noktasında 494/2 uyarınca bir ayırım yapılmış olsa da, burada miras yolu ile kazanımda da bahsetmiş olduğumuz gibi söz konusu payın mülkiyeti ve paydan doğan tüm hakların, payı edinen eşe geçmiş olduğunun, ancak yönetsel hakların sadece kullanılması noktasında şirket onayının arandığı şeklinde kabulün daha yerinde olacağı kanaatindeyiz. Zira aksi yönde bir kabul, yeni TTK da benimsenen birlik teorisine aykırı bir yorum oluşturacak bu irade dışı devir hallerinde bölünme teorisinin benimsenmiş olduğu izlenimi yaratacaktır.

1.7.1.3.3. Cebri İcra

Anonim şirket paylarının cebri icraya konu olması durumunda, bu hisselerin satın alan kimseye intikal etmesi satış kararının kesinleşmesiyle ve satış tarihinden itibaren gerçekleşir³⁴⁸. Cebri icra ile payların iktisap edilmiş olması durumunda payı iktisap eden kimselerin şirket yönetimine pay defterine kayıt için başvurmaları halinde şirket iktisap eden kişiyi deftere kaydetmek zorundadır. Bu durumda şirket yönetimi ancak şirket borsaya kote edilmemiş şirket ise ve iktisap edilen paylar da bağlı nama yazılı pay ise kaçış klotuna dayanarak gerçek değerden satın alma teklifinde bulunarak pay defterine kaydetmektan imtina edebilir.

³⁴⁶ Yıldız/Özbyay, 617.

³⁴⁷ Yılmaz/Bozkurt, 507.

³⁴⁸ Domaniç, 1328.

1.7.1.4. Temsilci Aracılığıyla Kullanılması

Kural olarak bilgi alma ve inceleme hakkı bizzat pay sahibi tarafından genel kurulda kullanılır³⁴⁹. Ancak bazı durumlarda kanuni temsil veya iradi temsil gündeme gelebilir. Özellikle anonim şirketlerin diğer ticaret şirketlerinden farklı olarak pay sahibinin kişiliğinden ziyade sermayeye dayalı yapıya sahip olması da pay sahipliği haklarının temsilci aracılığıyla kullanılmasını geniş ölçüde mümkün hale getirmektedir³⁵⁰.

Kanuni temsil pay sahibinin iradesi dışında kanuni düzenleme gereği gerçekleşen temsil halleridir. Pay sahibinin yerine; ehliyetsizlik durumunda veli, vasi ya da kayyım tarafından, tasfiye halinde tasfiye memurları, iflas halinde iflas idaresi tarafından kanuni temsil hükümleri uyarınca bilgi alma hakkını kullanır³⁵¹. Kanuni temsili zorunlu kılan bir diğer durum payın üzerinden birden çok kişinin mülkiyetinin söz konusu olduğu müşterek mülkiyet halidir. Bu durumda payın bölünmezliği ilkesi³⁵² gereği paydan doğan hakların birden çok kişi tarafından kullanılması mümkün olmadığından kanun gereği (TTK 432) payın malikleri tarafından ortak bir temsilci atanması ve paydan doğan hakların genel kurulda atanan bu temsilci tarafından kullanılması gerekecektir³⁵³.

Kanuni temsil dışında pay sahibinin iradi olarak pay sahipliği haklarını temsilci aracılığıyla kullanması da gündeme gelebilir. Bazı durumlarda pay sahibi temsilci tayin etmek suretiyle haklarını kullanma ihtiyacı duyabilir. Kimi hallerde hastalık, hazır olamama gibi gerekçelerle genel kurula katılamadığı durumlarda bilgi alma hakkını temsilci aracılığıyla kullanma ihtiyacı doğabilir³⁵⁴. Özellikle diğer haklara nazaran pay sahibinin en çok bilgi alma hakkı noktasında bu hakkı temsilci aracılığıyla kullanma ihtiyacı duyması mümkündür. Bu durum finansal belgelerin incelenmesi durumunda söz konusu olabilmektedir çünkü bu belgelerin düzenlenme biçimine ve

³⁴⁹ Kaya, *Bilgi Alma*, 144.

³⁵⁰ Kaya, *Bilgi Alma*, 145.

³⁵¹ Kaya, *Bilgi Alma*, 149; Karasu, 80.

³⁵² Bu ilke, bir payın sağladığı hakların anonim şirkete karşı birden fazla kimse tarafından ayrı ayrı kullanılmasına, verdiği hakların bir kısmının bir şahsa diğer bir kısmının başka bir şahsa devredilmesine engel olmak amacı ile getirilmiş bir ilke olarak TTK'nın 477. maddesinde yer almaktadır. Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, *Ortaklıklar I*, 625.

³⁵³ Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, *Ortaklıklar I*, 625.

³⁵⁴ Karasu, 80.

teknikğine aşına olmayan pay sahibinin bu konuda bir uzman aracılığıyla bu hakkı kullanmak ihtiyacı duyması kuvvetle muhtemeldir³⁵⁵. Bunun dışında birtakım başka etmenler de pay sahibinin temsilci aracılığıyla hakkı kullanmasında etkili olabilir.

TTK 426/1 gereği, senede bağlanmamış paylar, nama yazılı pay senetleri ve ilmühaberlerden doğan pay sahipliği haklarının temsilci tarafından kullanılabilmesi için pay sahibi tarafından yazılı olarak yetkilendirilmiş olması şarttır.

Hamiline yazılı pay senetleri açısından ise 7262 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle birlikte artık bu payların Merkezi Kayıt Kuruluşunca kayden izlenmesi söz konusu olduğundan pay sahipliği haklarının kullanılması noktasında tek başına zilyedliğin ispatı yeterli olmayacaktır, aynı zamanda bu kişilerin Merkezi Kayıt Kuruluşuna bildirilmiş olması şartı aranmaktadır. Burada başka birtakım şartların da yerine getirilmesi gerekecektir. Genel kurulu toplantıya çağırarak olan Yönetim Kurulu, hazır bulunanlar listesini hazırlarken hamiline yazılı pay sahipleri bakımından Merkezi Kayıt Kuruluşu tarafından sağlanan pay sahipleri çizelgesini dikkate alacaktır (Tebliğ m.6.f.1), Söz konusu pay sahipleri çizelgesinde yer alan pay sahiplerinin temsilcileri bunu yönetim kuruluna belgelendirmek suretiyle genel kurul toplantılarına katılabilecektir (Tebliğ m.6.f.4). “Anonim Şirketlerin Genel Kurul Toplantılarının Usul ve Esasları ile Bu Toplantılarda Bulunacak Temsilcileri Hakkında Yönetmelik³⁵⁶” in “Toplantıya katılma hakkı” başlıklı 18. maddesinin 7. fıkrası gereği gerek nama gerek hamiline yazılı pay senedi sahiplerinin vekilleri vasıtasıyla toplantıda temsil edilebilmeleri için vekâletnamenin noter onaylı şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Bununla birlikte hamiline yazılı pay senedi sahiplerinin genel kurul toplantısına katılabilmeleri için hem Merkezi Kayıt Kuruluşu tarafından sağlanan pay sahipleri çizelgesinde isim veya unvanlarının bulunması hem de hamiline yazılı pay senedine zilyet olduklarını genel kurul toplantısına katılabilecekler listesini imzalamadan önce yönetim kuruluna ispat etmeleri gerekeceğinden,(Yönetmelik, m.18.f.3), Temsilci vasıtasıyla pay sahipliği haklarının kullanılabilmesi noktasında da söz konusu temsilcinin Merkezi Kayıt Kuruluşu kayıtlarında ismi yazılı olan pay sahibi tarafından yetkilendirilmiş olması ve aynı zamanda senedin zilyedi olduğunu da ispat etmesi gerekecektir. Zira pay sahibinin genel kurula katılabilmesi için öncesinde

³⁵⁵ Kaya, *Bilgi Alma*, 146.

³⁵⁶ Bundan sonra yönetmelik olarak anılacaktır.

yönetim kuruluna hamiline yazılı hisse senedine zilyet olduğunu ispat etmesi şartı arandığından (Yönetmelik, m.18.f.3) temsilcinin de genel kurul toplantısına katılabilmesi için hamiline yazılı hisse senetlerini zilyetliğinde bulundurması gerekmektedir. 7262 sayılı Kanun ile birlikte hamiline yazılı hisse senedi sahiplerinin Merkezi Kayıt Kuruluşuna bildirilmesi yükümlülüğü getirilmesiyle birlikte temsilci aracılığıyla bu senetlerden doğan haklarını genel kurulda kullanmak isteyen maliklerin 426/2' deki şartları ve tebliğ ve yönetmelik hükümlerinin gereklerini yerine getirmesi gerekecektir.

Dolayısıyla çıplak paylar, nama yazılı hisse senetleri ve ilmühaberler bakımından, temsilcinin, pay defterinde kayıtlı olan malik tarafından usulüne uygun bir şekilde hazırlanmış noter onaylı vekaletname ile yetkilendirilmesi gerekirken; hamiline yazılı hisse senetleri bakımından ise temsilcinin, Merkezi Kayıt Kuruluşunda kayıtlı bulunan malik tarafından usulüne uygun bir şekilde hazırlanmış noter onaylı vekaletname ile yetkilendirilmiş olmasının yanı sıra hamiline yazılı hisse senetlerinin zilyedi bulunduğunu da ispat etmesi gerekecektir.

425. madde hükmüne göre, pay sahibi pay sahipliğinden doğan haklarını kullanmak için genel kurul toplantısına bizzat katılabilir ya da temsilcisini yollayabilir. Temsilci pay sahiplerinden biri olabileceği gibi, pay sahibi olmayan bir kimsenin de temsilci olarak yollanması mümkündür.

Öğretide Karasu bilgi alma ve inceleme hakkının herhangi bir kişi aracılığıyla kullanılamayacağını, bilgi alma hakkını kullanacak temsilcinin diğer pay sahiplerinden biri veya mesleği gereği sır saklama yükümlülüğü olan kişilerden olması gerektiğini, aksi takdirde şirket sırlarının rakipler tarafından ele geçirilmesi tehlikesinin doğacağını ifade etmektedir³⁵⁷. Yazar bu nedenle esas sözleşmeye buna ilişkin bir hüküm konulması gerektiğini belirtmektedir³⁵⁸. Şener de benzer şekilde uzmanın mutlaka yasal bakımdan sır saklama yükümüne tabi bir kişi olması gerektiğini savunmaktadır³⁵⁹. Akbay' a göre ise bu görüşü savunmak oldukça güçtür. Zira 6102 sayılı TTK' nın 437/3 düzenlemesi uyarınca ortaklık sırları, bilgi alma ve

³⁵⁷ Karasu, 81.

³⁵⁸ Karasu, 81.

³⁵⁹ Şener, 523.

inceleme hakkının sınırını oluşturduğundan pay sahipleri genel kurulda bilgi alma hakkını kullanırken ortaklık sırlarını öğrenememektedir³⁶⁰. Temsilcinin belli niteliklere haiz olması yönündeki bir sınırlandırma hakkın kullanılmasını sınırlandıracığından bu hakkın hukuki nitelikleriyle de bağdaşmamaktadır. Zira bilgi alma ve inceleme hakkının müktesep hak karakterinden ötürü esas sözleşmeyle sınırlandırılması mümkün değildir. Hakkın sınırı mezkûr maddenin 3. fıkrasında şirket sırları ve korunması gereken şirket menfaatleri olarak düzenlenmiştir. Bunun dışında esas sözleşmeyle öngörülecek bir sınır hakkın kullanımını zorlaştıracığından modern şirketler hukuku anlayışla da bağdaşmamaktadır. Güney de pay sahibinin, pay sahibi olan ya da olmayan bir temsilciyi genel kurula yollayabileceğini düzenleyen 425/1 gibi bir açık bir düzenleme karşısında, temsilcinin sır saklama yükümlülüğünün olması gerektiği şeklinde bir kısıtlamanın kabul edilmesinin mümkün olmadığını, esas sözleşmeye bu yönde bir hüküm konulamayacağını dile getirmektedir³⁶¹.

Bir kimsenin birden fazla paya sahip olması halinde bu payların bir kısmı bakımından bizzat kendisi genel kurula katılıp pay sahipliği haklarını kullanırken, bir kısmı bakımından da temsilci atamak suretiyle pay sahipliği haklarını kullanabilir. Zira her bir pay bağımsız bir pay sahipliği mevkiini teşkil etmekte olup bu payların aynı pay sahibinde toplanmış olması payların birbirinden bağımsız olduğu gerçeğini değiştirmez³⁶². Konuyu bilgi alma ve inceleme hakkı bakımından ele alan Sümer'e göre, her bir payın genel kurulda farklı kişiler tarafından temsil edilmesi durumunda bilgi alma ve inceleme hakkının temsilciler tarafından ayrı ayrı kullanılması mümkündür ancak bu kullanım genel kurulun işleyişine zarar vermeyecek şekilde olmalı bu bakımdan hakların sakınılarak kullanılması ilkesine uygun bir şekilde hakkın kötüye kullanılması durumu yaratmayacak şekilde kullanılması gerekir³⁶³.

³⁶⁰ Akbay, 75.

³⁶¹ Akdağ Güney, 48.

³⁶² Teoman, *Oy Hakkı*, 11; Arslanlı, 253; İmregün, 281.

³⁶³ B. Sümer, 133.

1.7.1.5. Ortak Sıfatı Olmadan Pay Üzerinde Hak Sahibi Olanlar

1.7.1.5.1. Pay Üzerinde İntifa Hakkı Bulunması

Sınırlı ayni hak niteliğindeki intifa hakkı anonim şirket payları üzerinde de tesis edilebilir. Bu durumda payın çıplak mülkiyeti payın malikinde kalmakla beraber, kural olarak kullanma ve semerelerinden yararlanma hakları lehine intifa hakkı tesis edilen kişiye ait olur. Anonim ortaklık payı üzerinde intifa hakkı tesis edildiği durumlarda da paydan doğan haklardan yararlanma yetkisi lehine intifa hakkı tesis edilen kişiye bırakılmıştır³⁶⁴. Kanun koyucu anonim ortaklık payları üzerinde intifa hakkı sahibi olanlara özel bir önem atfetmiş ve buna ilişkin özel düzenlemelere yer vermiştir. Bunlardan biri pay defteri kayıtlarına ilişkin 499. maddede yer almaktadır, 499/1 gereği, nama yazılı pay sahipleri gibi intifa hakkı sahipleri de ad, soyad, unvan ve adresleriyle pay defterine kaydedilir. Bir diğeri ise 432. madde de yer alan düzenlemedir. 432.maddenin 2. fıkrasında “*bir payın üzerinde intifa hakkı bulunması hâlinde aksi kararlaştırılmamışsa, oy hakkı, intifa hakkı sahibi tarafından kullanılır*” şeklinde oy hakkı açısından özel bir düzenleme getirilmiş olmasına rağmen oy hakkı dışında kalan diğer katılma hakları açısından intifa hakkı sahibinin durumuna ilişkin özel bir düzenlemeye yer verilmemiş olması doktrinde bu konuda farklı görüşlerin ortaya çıkmasında da etkili olmuştur³⁶⁵. Konuyu yönetsel haklar kategorisinde yer alan iptal davası açma hakkı bakımından ele alan Moroğlu’ na göre, her ne kadar 446. madde lafzında iptal davası açma hakkının pay sahibine ait olduğu ifade edilmiş olsa da intifa hakkı sahibinin de payın malikinin yanında münferiden iptal davası açmaya yetkilidir ve payın maliki ile aralarında ihtiyari dava arkadaşlığı söz konusu olacaktır³⁶⁶. Moroğlu, genel kurula katılma ve oy kullanma gibi pay sahipliği haklarını kullanabilen intifa hakkı sahibinin, bu hakların hukuki teminatı niteliğinde olan iptal davası açma hakkını kullanmasına izin verilmemesinin kabul edilemeyeceğini, Yargıtay 11. Hukuk Dairesi tarafından da bu görüşün benimsendiğini ifade etmiştir³⁶⁷. Yazar, üzerinde intifa hakkı tesis edilen pay üzerinde hem payın malikinin hem intifa hakkı sahibinin çıkarlarının bulunduğu ve bu çıkarların her zaman birbiriyle uyumlu

³⁶⁴ Kaya, *Bilgi Alma*, 152.

³⁶⁵ Kaya, *Bilgi Alma*,152.

³⁶⁶ Moroğlu, 270.

³⁶⁷ Moroğlu, 270-271.

olmayacağını belirterek malikin yanında intifa hakkı sahibinin de iptal davası açabilme noktasında yetkili olduğunun kabul edilmesi gerektiğini dile getirmiştir³⁶⁸. Teoman konuya ilişkin yazmış olduğu makalede yönetsel haklardan özellikle bilgi alma ve iptal davası açma haklarının intifa hakkı sahibi tarafından kullanılmasının zorunlu olduğunu dile getirmiştir³⁶⁹. Yazara göre bilgi alma oy hakkının doğal bir uzantısı mahiyetindedir ve bilgi alma hakkından yararlanmayan intifa hakkı sahibinin kullanacağı oyun pratikte beklenen faydayı sağlamaktan uzak olacağından hiçbir anlamı olmayacaktır³⁷⁰. Teoman payın maliki ile intifa hakkı sahibinin çıkarlarının çoğu zaman birbiriyle çatıştığını, malikin çıkarının daha çok payın değerinin korunması ve ortaklığın geleceğinin güvence altına alınması yönünde olmasına karşın intifa sahibinin çıkarının ise payın getirdiği kazançlardan en yüksek oranda yararlanmak yönünde olduğunu ve kanun koyucunun intifa hakkı sahibinin, pay sahibinin menfaatlerini hakkaniyete uygun bir şekilde gözetmemesi halinde pay sahibine karşı sorumlu olduğunu düzenlediğini belirtmiş, bu nedenle intifa sahibinin çıkarlar durumunu tartması gerekmesine rağmen bilgi alma hakkından yoksun bırakılması durumunda yeterince aydınlanmadan gelişigüzel bir şekilde alacağı kararlar bakımından sorumlu tutulamayacağını, bu nedenle bilgi alma hakkından da istifade etmesi gerektiğini haklı olarak dile getirmiştir³⁷¹. Kaya da bilgi alma ve inceleme hakkının hem pay sahibine hem de intifa hakkı sahibine tanınması gerektiğini düşünmektedir³⁷². Yazara göre bilgi alma hakkının malikte kalacağı kabul edildiği takdirde yeterli şekilde aydınlanmayan intifa hakkı sahibinin oy hakkı tek başına bir anlam ifade etmeyecek ve bir yarar sağlamayacaktır³⁷³.

Akbay, oy hakkını haiz olan intifa hakkı sahibinin, bilgi alma hakkına da sahip olduğunun kabul edilmesi gerektiğini, aksi yönde bir kabulün intifa sahibinin pay sahibinin menfaatini hakkaniyete uygun bir şekilde gözetmesini öngören 432/2/2.

³⁶⁸ Moroğlu, 272.

³⁶⁹ Teoman, İntifa, 338.

³⁷⁰ Teoman, İntifa, 339; Aytaç, 73.

³⁷¹ Teoman, İntifa, 339.

³⁷² Kaya, Bilgi Alma, 156. Cengiz tarafından yazılan monografik çalışmada intifa hakkı sahibinin bilgi alma hakkına sahip olmadığı görüşünün doktrinde azınlıkta olan görüş olduğu ve Kaya'nın da bu azınlıkta kalan görüşün taraftarı olduğu belirtilmiştir. Ancak Kaya konuya ilişkin eserinde intifa hakkı sahibine de bilgi alma hakkının tanınmasının gerektiğini açıkça dile getirmektedir, bkz. Kaya, Bilgi Alma, 156. Cengiz tarafından dipnotta işaret edilen kısım, intifa hakkına ilişkin kısım değil, intifa senetlerine ilişkin kısımdır. Yazarın intifa hakkı ve intifa senedine ilişkin kısımları karıştırmış olduğunu belirtmemiz gerekir. Bkz. Cengiz, 107.

³⁷³ Kaya, *Bilgi Alma*, 153.

cümle düzenlemesiyle çelişki oluşturacağını belirtmektedir³⁷⁴. Yazar intifa hakkı sahibi yanında pay sahibine de bilgi alma hakkı tanınması gerektiğini bu sonuca, bilgilendirmeye duyulan ihtiyaç çerçevesinde de ulaşılabileceğini, pay sahibinin pay sahibi sıfatının devam ettiğini, bu noktada yatırımının kaderini belirlemesi noktasında ihtiyaç duyacağı bilgilere ulaşabilmesi gerektiğini dile getirmektedir³⁷⁵.

1.7.1.5.2. Payın Hapis, Rehin, Tevdi veya Ariyete Konu Olması

Payın hapis hakkı, rehin hakkı, tevdi veya ariyet işlemine konu olması durumlarında payın mülkiyeti değil sadece zilyetlik devredilmektedir. Bu açıdan bakıldığında mevcut pay sahibi malik olarak kalmaya devam ettiğinden bilgi alma hakkından da kendisi yararlanacaktır³⁷⁶. Zira bilgi alma hakkı, pay sahipliği sıfatına bağlı bir hak olarak anonim şirket payı üzerindeki mülkiyet hakkının doğrudan bir sonucu olduğundan, zilyedliği devralana geçmez³⁷⁷.

1.7.2. Bilgilendirme Yükümlüsü ve Bilgilendirmekle Görevli Olanlar

Bilgi alma ve inceleme hakkı bakımından bilgilendirme yükümlüsü anonim şirket tüzel kişiliğinin kendisidir³⁷⁸. Zira bilgi alma talebinin haksız olarak reddedilmesi durumunda bilgi alma ve inceleme davası anonim şirket tüzel kişiliğine karşı açılmaktadır³⁷⁹. Genel kurulda şirket işleri hakkında yönetim kurulundan, denetimin şekli ve sonuçları hakkında ise denetçiden bilgi talep edileceği düzenlemesiyle kanun koyucu bu organ veya kişiler dışında başka organ ve kişinin yetkili ve görevli olmadığını vurgulamaktadır³⁸⁰. Bilgi alma ve inceleme talepleri bakımından bilgilendirme yükümlüsü anonim şirkettir ancak şirket bu konuda yönetim kurulu ve denetçiler tarafından temsil edilmektedir³⁸¹. Nitekim 437.maddenin gerekçesinde,

³⁷⁴ Akbay, 99.

³⁷⁵ Akbay, 100.

³⁷⁶ Akdağ Güney, 49.

³⁷⁷ Kaya, *Bilgi Alma*, 159.

³⁷⁸ Karasu, 81.

³⁷⁹ Akbay, 136.

³⁸⁰ Karasu, 81.

³⁸¹ Karasu, 81.

yönetim kurulu ve denetçi, pay sahibinin bilgi alabileceği iki görevli ve sorumlu ‘ilgili’ olarak ifade edilmektedir³⁸².

Bilgi alma hakkı kullanılması genel kurul toplantısına bağlanmış bir haktır, pay sahibi kural olarak bilgi alma hakkını genel kurulda kullanacaktır³⁸³. Bu doğrultuda 407/2 düzenlemesiyle de bilgi vermekle görevlendirilmiş olan yönetim kurulu ve denetçilerin genel kurul toplantılarında hazır bulunması gerektiği düzenlemesi getirilmiştir.

1.7.2.1. Yönetim Kurulu

Anonim şirketin temsil ve idare organı olan yönetim kurulu, pay sahiplerinin genel kurulda bilgi talep edebileceği asıl muhatap olarak karşımıza çıkmaktadır. Yönetim kuruluna yüklenen bilgi verme görevi, yönetim kurulunun şirket içerisindeki konumu ve üstlendiği yetki ve görevlerle de yakından ilişkilidir. Yönetim kurulunun bilgi verme yükümlülüğü, hesap verme yükümlülüğü ile de yakından ilişkilidir. Yönetim kurulunun hesap verme yükümlülüğü kendisini geniş anlamda bilgi verme yükümlülüğü olarak gösterir³⁸⁴. Bu nedenle yönetim kurulunun hesap verme yükümü ile pay sahiplerinin bilgi alma hakkı arasında bir sebep sonuç ilişkisi bulunmaktadır. Yönetim kurulu, anonim şirket yapısı içerisinde kendisine ait olmayan yabancı malvarlığını yöneten güvenilir kişi konumundadır³⁸⁵. Bu bakımından da hukukumuzda başkasına ait malları yöneten kimseler hesap vermek ve bu kapsamda bilgi vermekle yükümlü olduğundan, yönetim kurulu üyelerinin bilgi verme yükümünün temelini, anonim şirket ile yönetim kurulu arasındaki hukuki ilişki belirlemektedir³⁸⁶. Bu ilişki doktrinde de çoğunlukla kabul edildiği şekilde vekalet akdi olarak nitelendirilmekte³⁸⁷ ve bu kapsamda yönetim kurulunun hesap verme yükümlülüğü doğmaktadır. Yönetim kurulunun hesap verme yükümlülüğü sadece anonim ortaklığa karşı değil, ayrıca her

³⁸² 437/2 gerekçesinden: “*pay sahibinin genel kurulda bilgi alabileceği iki görevli ve sorumlu ‘ilgili’ vardır: (a)yönetim kurulu (b)denetçiler...*”

³⁸³ Pulaşlı, *Şerh*, 1494.

³⁸⁴ Aytaç, 70.

³⁸⁵ Çevik, 7.

³⁸⁶ Kaya, *Bilgi Alma*, 162.

³⁸⁷ Çevik, 532; İmregün, 202; Ömer Teoman, “Yürürlükteki Hukukumuz ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’na Göre Anonim Ortaklık Genel Kurul Toplantılarına Katılmak Zorunda Olanlar”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C:25, S:4, 2009, 23; Tekinalp/ Poroy/Çamoğlu, *Ortaklıklar I*, 389.

bir pay sahibine karşı da organ sıfatı gereği söz konusudur³⁸⁸. Yönetim kurulunun hesap verme yükümlülüğü borçlar hukuku kaynaklı vekalet akdinden kaynaklanmakla birlikte, bunun yanı sıra özel olarak Ticaret Kanununda da düzenlenmiştir. Bu bakımdan hesap verme yükümlülüğünün ticaret kanununda somutlaştığı hallerden birisi de 437. madde ekseninde yönetim kuruluna yüklenen bilgi verme yükümlülüğüdür. Dolayısıyla 437. maddede yer verilen şirket faaliyetleri hakkında bilgi verme yükümü, aslında hesap verme yükümlülüğünün (geniş anlamda bilgi verme yükümlülüğü) bir yansıması olarak ifade edilebilir. Zira mezkûr maddede öngörülen bilgi verme yükümlülüğünün konusunu esas itibariyle şirket faaliyetleri olduğundan yönetim kurulu anonim şirket bünyesinde üstlenmiş olduğu görevle alakalı olarak bilgi vermektedir³⁸⁹.

Yönetim kurulu üyelerinin bu yükümü yerine getirmesi bakımından genel kurul toplantılarına katılmaları gerekmektedir. Zira pay sahipleri bilgi alma hakkını genel kurulda kullanacak ve bu doğrultuda sorularını toplantıya katılan yönetim kurulu üyelerine soracaktır. Bu nedenle yönetim kurulunun bilgi ve hesap verme yükümü sadece yıllık raporların sunulmasından ibaret değil, aynı zamanda genel kurul toplantılarında bizzat raporlara ilişkin soruların cevaplandırılmasını da içine alır³⁹⁰. Mülga 6762 sayılı kanunda yönetim kurulu üyelerinin genel kurul toplantılarında bizzat hazır bulunmalarını zorunlu kılan açık bir düzenleme mevcut değildi ve bu durum bilgi alma hakkı açısından birtakım problemleri de beraberinde getirmekteydi. Mülga kanun zamanında bu probleme dikkat çeken Teoman, özellikle az sayıda aile üyesinin pay sahibi olduğu, bunlarında bir kısmının yönetici olduğu aile tipi anonim şirketlerde yönetici pozisyonundaki ortakların genel kurul toplantılarda kendilerini bir üçüncü kişi vasıtasıyla temsil ettirmesi hallerinde, yönetim kurulu üyesi olmayan pay sahiplerinin bilgi alma haklarını kullanabilecekleri herhangi bir muhatap bulamamalarından ötürü bilinçsizce oy kullanmak durumunda kaldıklarını ifade etmiştir³⁹¹. Bu problemlerin çözülebilmesi için kanuna, yönetim kurulu üyelerinin genel kurul toplantılarında hazır bulunma zorunluluğunu öngören bir hükmün eklenmesi gerektiğini dile getirmiştir³⁹².

³⁸⁸ Kaya, *Bilgi Alma*, 162.

³⁸⁹ Dolu, 113.

³⁹⁰ Kaya, *Bilgi Alma*, 163.

³⁹¹ Teoman, Genel Kurul, 23.

³⁹² Teoman, Genel Kurul, 26.

Nitekim 6102 sayılı TTK' nın 407. maddesinin ikinci fıkrasında yer verilen hükümle, 6762 sayılı mülga kanundaki boşluk giderilmiş ve genel kurul toplantılarına katılma zorunluluğuna ilişkin açık bir düzenlemeye yer verilmiştir. 407/2 düzenlemesine göre:

Murahhas üyelerle en az bir yönetim kurulu üyesinin genel kurul toplantısında hazır bulunmaları şarttır. Diğer yönetim kurulu üyeleri genel kurul toplantısına katılabilirler. Denetçi genel kurulda hazır bulunur. Üyeler ve denetçiler görüş bildirebilirler.

Söz konusu düzenlemenin gerekçesinde, hükmün getiriliş amacının pay sahiplerinin yönetim ve denetime ilişkin sorularının cevaplanmasının sağlanması olduğu açıkça ifade edilmiştir.

1.7.2.2. Genel Kurul

437. maddenin 4. fıkrasında pay sahiplerinin sorusunu ilgilendiren kısımlara ilişkin olarak şirket defter ve yazışmalarını inceleme hakkı bakımından anonim şirket yönetim kurulu ile birlikte genel kurul da yetkili kılınmıştır. Bu noktada inceleme hakkı bakımından Genel Kurul ve Yönetim Kuruluna tanınmış alternatif yetki söz konusudur. İnceleme talebine izin verme hususunda her iki organ da birbirinden bağımsız olarak yetkiye sahiptir³⁹³. Genel kurulun incelemeye izin verip vermeme noktasında takdir hakkı bulunmaktadır. Ancak bu noktada sınırsız bir takdir yetkisinden söz edilmesi mümkün değildir³⁹⁴. Genel Kurulun, bilgi alma ve inceleme hakkı bakımından 437. maddenin 3. fıkrasında öngörülen şirket sırrı ve korunması gereken şirket menfaati sınırlarını dikkate almak suretiyle inceleme talebi hakkında karar vermesi gerekmektedir.

1.7.2.3. Bağımsız Denetime Tabi Anonim Şirketlerde Denetçi

6762 sayılı TTK döneminde şirketin zorunlu organlarından biri olan denetçinin, 6102 sayılı TTK ile organ olmaktan çıkarılmasıyla birlikte korporatif denetim esası yerine bağımsız dış denetim düzenlemesine gidilmiştir. Bu kapsamda bağımsız denetime tabi olan şirketler ise TTK 397/4 kapsamında belirlenmektedir. Denetçinin organ olmaktan çıkarılması bilgi verme yükümlülüğünü ortadan kaldırmamaktadır. Zira denetçinin bilgi verme yükümlülüğü şirket ile arasındaki denetim sözleşmesinden

³⁹³ Öztekin, 312.

³⁹⁴ B. Sümer, 163.

kaynaklanmaktadır³⁹⁵. Bundan dolayı bağımsız dış denetime tabi anonim şirketler bakımından denetçi de bilgi vermekle yükümlü muhataplardan biridir. Bu husus 437. maddenin 2.fikrasında açıkça gösterilmiştir. Nitekim gerekçede de denetçinin, şirketin organı olmamasından dolayı bilgi vermekle yükümlü olmaması gibi bir durumun söz konusu olmadığı, bilgi verme yükümünün denetçinin üstlenmiş olduğu görevden doğmuş olduğu açıkça dile getirilmiştir. TTK 407/2 kapsamında denetçinin genel kurul toplantısında hazır bulunmasına yönelik düzenleme ile de bilgi alma hakkının kullanılmasının sağlanması kolaylaştırılmaktadır. Bu düzenleme ile denetçilerin genel kurul toplantısında hazır bulunması kuralına yer verilerek, pay sahiplerinin denetime ilişkin soracakları sorularına muhatap bulması sağlanmaktadır.

6102 sayılı TTK kapsamında getirilen bağımsız dış denetim kurumu, kanunun ilk halinde tüm anonim şirketler bakımından öngörülmüş iken kanunun yürürlüğe girmesine birkaç gün kala 6335 sayılı kanunla yapılan değişiklikle tüm anonim şirketler bakımından değil, yalnızca 397/4 uyarınca belirlenecek olan anonim şirketler açısından öngörülmüştür. Bu kapsamda bağımsız dış denetime tabi olmayan sermaye şirketlerinde, pay sahiplerinin denetime ilişkin bilgi alma haklarını kullanmaları mümkün olmayacaktır³⁹⁶. Ancak bu tür şirketler bakımından ihtiyari denetim gündeme gelebilecektir. Doktrinde Durgut ve Kaplan, bağımsız dış denetime tabi olmayan şirketlerin de ihtiyari olarak bağımsız dış denetim yaptırabileceğini, bu durumda, pay sahiplerinin denetçilerden bilgi alma hakkına sahip olduğunu zira bilgi verme yükümlülüğünün denetim sözleşmesinden kaynaklandığını dile getirmektedir³⁹⁷.

1.8. Bilgi Alma Hakkı Bakımından Önem Arz Eden Hukuki Müesseseler

1.8.1. Kamuyu Aydınlatma İlkesi

Kamuyu aydınlatma ilkesi Anglo- Sakson hukuku kaynaklıdır. Kökeninin hangi ülke olduğu konusunda görüş ayrılıkları mevcuttur. Bu görüşlerden birine göre ilkenin temeli Amerikan hukukuna dayanmaktadır³⁹⁸. Kamuyu aydınlatmanın İngiliz Hukuku

³⁹⁵ Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 379.

³⁹⁶ Pulaşlı, *Şerh*, 1484.

³⁹⁷ Durgut/Kaplan, 134.

³⁹⁸ Paslı, 19.

kökenli olduğunu savunanlar ise İngiltere’de anonim şirketlerin gelişip çoğaldığı dönemin 16. ve 17. yüzyıllar olmasından dolayı ilkenin İngiliz Hukukunda ortaya çıktığını dile getirmektedir³⁹⁹. İlkenin Anglo-Sakson hukuku kaynaklı olması, kıta Avrupası sistemine nazaran bu sisteme dahil olan ülkelerde halka açık anonim şirketlerin yaygınlığı ve sermaye piyasalarının gelişmiş olmasından ötürüdür. Kıta Avrupası ülkelerinde daha çok şirket içi menfaat gruplarının korunması esası ön planda tutularak, şirketin dışında kalan ilgililere gereken ölçüde önem verilmemiştir⁴⁰⁰. Buna karşın Anglo-Sakson hukuk sisteminde yer alan ülkelerde ise alacaklılar ve potansiyel pay sahiplerinin korunması esası öncelikle gözetilmiştir. Özellikle Amerika ortaklık dışı ilgi çevrelerine daha çok yoğunlaşarak, potansiyel pay sahiplerinin ve alacaklıların korunmasına yönelik düzenlemelerini Mavi Gök Kanunları (*Blue-Sky Laws*) ile somutlaştırılmış, bu düzenlemelerle şirket ilgililerinin hileli işlemlerle aldatılmak suretiyle mavi göğü satın almalarının önüne geçilmek istenmiştir. Kamuyu aydınlatma ilkesine yönelik asıl düzenlemeler ise 1933 tarihli Securities Act ile 1934 tarihli Securities Exchange Act düzenlemeleridir⁴⁰¹.

Kamuyu aydınlatma en geniş anlamıyla şirket yöneticilerinin bilgi verme yükümlülüğünü ifade eder ve en çok halka açık anonim şirketler cephesinde gelişme göstermiş bir ilkedir⁴⁰². Bu ilke ile anonim şirketin faaliyetleri hakkında gerçek, açık ve yeterli bilgi verilmesi amaçlanmaktadır. Doktrinde Tekinalp tarafından “*kamuyu aydınlatma anonim ortaklıkların yönetimi tarafından, işletmenin mali durumu ve ekonomik faaliyeti konusunda verilen bilgilerin, yapılan açıklamaların tümü*”⁴⁰³ şeklinde tanımlanmıştır.

İlke OECD tarafından yayınlanan Kurumsal Yönetim İlkelerinin V. Bölümünde “kamuyu aydınlatma ve şeffaflık” ilkesi başlığı altında düzenlenmiştir⁴⁰⁴.

Kamuyu aydınlatma ilkesi ile pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkı arasında yakın bir ilişki söz konusudur. Zira yukarıda da belirtildiği üzere bu ilke en geniş

³⁹⁹ Üçışık, 4.

⁴⁰⁰ Ocak, 712.

⁴⁰¹ Ocak, 711.

⁴⁰² Ocak, 710.

⁴⁰³ Tekinalp, *Bilanço*, 13.

⁴⁰⁴ Üçışık, 2.

tabiriyle şirketin durumu hakkında yapılan açıklamaların, verilen bilgilerin tümü olarak ifade edilmektedir⁴⁰⁵. Bu anlamda bu iki müessese arasındaki benzerlik ve farklılar da üzerinde durulması gereken bir konudur.

Her iki müessesede en geniş anlamıyla şirket hakkında ilgililerin aydınlatılmasına hizmet etmektedir. Kamuyu aydınlatma ilkesi özellikle yatırımcıların bilgilendirilmesine ve sermaye piyasalarının güvenilirliğini sağlanmasına yönelik düzenlemelerle yatırımcıların sermaye piyasasında güven içinde faaliyette bulunulmasının sağlanmasına odaklanır⁴⁰⁶. Öte yandan bilgi alma hakkı ise pay sahiplerinin şirket idaresinden uzak olmalarından dolayı yatırımları hakkında ihtiyaç duydukları bilginin kendilerine sağlanmasını temin eder. Kamuyu aydınlatma kavramı bilgi alma hakkından doğan bir kavram olmakla beraber bu kavramı aşan bir seviyeye gelmiş ve kamu menfaati güden bir fonksiyon icra ederek kamu hukuku karakterine bürünmüştür⁴⁰⁷.

Bu iki hukuki müessese arasında bağlantı olmakla birlikte önemli farklarda bulunmaktadır. Bunlardan biri muhataplara ilişkindir. Bilgi alma hakkı pay sahipliği sıfatına bağlı olarak her bir pay sahibine tanınmış bireysel bir haktır. Oysa kamuyu aydınlatma ilkesinin muhatabı sadece mevcut pay sahipleriyle sınırlı değildir, bunları da kapsayacak şekilde daha geniş bir kitleye hitap etmektedir⁴⁰⁸. Kamuyu aydınlatma ilkesinin muhatabı pay sahipleriyle (*shareholders*) birlikte şirketle ilgili diğer menfaat grupları (*stakeholders*) olarak da ifade edilen potansiyel pay sahipleri, alacaklılar, çalışanlar ve hatta devlettir⁴⁰⁹. Bir diğer önemli fark bilgi alma hakkı pay sahiplerinin talebine ve sorularına dayanan aktif bir niteliği sahip iken kamuyu aydınlatma ilkesi kapsamında yapılan bilgilendirmeler ise yasal düzenlemeler gereği düzenli olarak ve belli aralıklarla ve mevzuat çerçevesinde belirlenen kapsamda, ilgililerin talepte bulunmasına gerek olmadan yapılır⁴¹⁰. Bu anlamda bilgi alma hakkı kapsamında pay sahiplerinin talebine dayanan reaktif (tepkisel) bir bilgi akışı söz konusu olurken, kamuyu aydınlatma ilkesi kapsamında ise talep gerektirmeyen spontan ve yasal olarak

⁴⁰⁵ Haluk Kabaalioğlu, *Sermaye Piyasasında Kamuyu Aydınlatma İlkesi* (İstanbul: Ege Matbası, 1985), 3; Tekinalp, *Bilanço*, 13; Ocak, 711.

⁴⁰⁶ Karasu, 98.

⁴⁰⁷ Can, *Limited Şirket*, 17.

⁴⁰⁸ Can, *Limited Şirket*, 17.

⁴⁰⁹ Karasu, 100.

⁴¹⁰ Can, *Limited Şirket*, 17.

garanti edilmiş bir bilgi akışı söz konusu olur⁴¹¹. Bu açıdan özellikle TTK 437/1 kapsamındaki düzenleme kamuyu aydınlatma ilkesi ile yakın ilişki içerisindedir. Zira 1. fıkra kapsamında belirli belge ve raporların genel kurul toplantısından önce pay sahiplerinin incelemesine amade tutulması pay sahiplerinin talebi söz konusu olmaksızın yasal düzenleme gereği şirketin bilgi verme yükümlülüğü kapsamında gerçekleştirilmektedir. Bu anlamda yasa ile garanti edilmiş bir bilgi akışı söz konusu olmaktadır. Öğretide bu konuda aktif-pasif bilgi alma ayrımı yapılarak, 1. fıkra kapsamında pay sahibinin talebi olmadan kendisine sunulan bilgilerin bilgi alma hakkının pasif yönünü, pay sahibinin soru sormak ve şirket belge ve yazışmalarını incelemek suretiyle edindiği bilgilerin ise hakkın aktif yönünü oluşturduğu belirtilmektedir⁴¹².

1.8.2. Kurumsal Yönetim İlkeleri

Kurumsal yönetim özellikle 2000 li yılların başında ortaya çıkan şirket skandallarıyla birlikte anonim şirketler ekseninde yoğun bir şekilde ele alınmaya başlanmış bir yönetim felsefesidir⁴¹³. Söz konusu skandallar (Enron, Parmalat vb.) şirketlerin yönetim ve denetim süreçlerine ilişkin zafiyetlerin varlığını ortaya koymuştur. Bu skandalların en meşhurlarından biri olan Enron skandalı⁴¹⁴ küresel çapta etkiler yaratarak finansal raporlama ve denetime ilişkin yasal düzenlemelerin yapılmasına zemin hazırlamıştır⁴¹⁵.

Anonim şirketin işleyişine hakim olan çoğunluk ilkesi etkisini şirket iradesinin tezahür ettiği genel kurulda gösterir⁴¹⁶. Çoğunluk her zaman mutlak manada olmayabilir burada esas alınan genel kurulda temsil edilen sermayenin ya da oyların çoğunluğudur.

⁴¹¹ Can, *Limited Şirket*, 17.

⁴¹² Öğretide TTK m. 437/1 kapsamındaki düzenlemenin hak niteliğinde olmaktan ziyade yükümlülük olduğunu, bunun iç kamuyu aydınlatmaya ilişkin bir düzenleme olarak bilgi alma hakkı kapsamında ele alınmaması gerektiğini ve ayrı bir maddede düzenlenmesi gerektiği görüşü savunulmaktadır. Bkz. Dolu, 50.

⁴¹³ Aysel Çetinkaya Uyar, “Anonim Ortaklıklarda Kurumsal Şeffaflık: Amerikan Hukukundaki Güncel Gelişmeler ve Türk Hukukuna İlişkin Değerlendirmeler”, *Tüzel Kişilik Penceresinden Anonim Ortaklık Sempozyumu* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020), 205.

⁴¹⁴ 2002 yılında Amerika Birleşik Devletlerinde meydana gelen bu skandal şirketin iflasıyla sonuçlanmış ve anonim şirketlerdeki yönetim ve denetime ilişkin süreçlerin yeniden gözden geçirilmesinde etkili olmuştur.

⁴¹⁵ Tepki olarak ortaya çıkan ilk düzenleme Enron skandalının yaşandığı Amerika’ da Temmuz 2002’ de kabul edilen Sarbones Oxley Kanunu olmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz. Çetinkaya Uyar, 212 vd.

⁴¹⁶ Paslı, 11.

Bu açıdan gerçekte sermayenin çoğunluğuna sahip olan fakat bunu genel kurula yansıtamayan örgütlenmemiş dağınık pay sahipleri karşısında, örgütlenmiş azınlık şirket yönetimini ele geçirmiş olabilir⁴¹⁷. Şirketi kontrolü altında bulunduran grubun şirketin idaresini gerçekleştirirken ortaklığın menfaatlerini öncelikle gözetmesi gerekir ama uygulamada bunun gözetilmediği gerçekliğiyle karşılaşmaktadır. Şirket hakimiyetini ele geçiren pay sahiplerinin bu gücü kötüye kullanma ihtimalinin varlığı kurumsal yönetimin öneminin artmasında etkili olmuştur⁴¹⁸.

Kurumsal yönetim ilk kez Amerika’ da Mavi Gök Kanunu (*Blue Sky Laws*) ile başlamış⁴¹⁹, oradan da İngiliz Hukuku’na geçmiştir⁴²⁰. Kurumsal yönetimin tanımlanması güç bir kavram olmasının temelinde birçok hukuki ve ekonomik olguyu bünyesinde barındırması gerçeği yatmaktadır⁴²¹.

Anonim şirketlerde etkili olan mülkiyet-kontrol ayrımının yol açtığı sorunların çözümü de kurumsal yönetimin odak noktalarından birisidir. Mülkiyet-kontrol ayrımı nedeniyle yönetim kurulu kendisine ait olmayan malvarlığı üzerinde tasarrufta bulunmaktadır ve bu da beraberinde birtakım ihmaller ve kötüye kullanımları da getirebilir. Öte yandan yönetim kurulunun ihmallerinin ve hatalı kararlarının yaratacağı sonuçlara ekonomik anlamda şirket malvarlığının sahibi olan pay sahipleri katlanacağından risk pay sahipleri üzerindedir. Bu anlamda yönetenler ile yönetimden etkilenenler arasındaki ilişkileri düzenleyen kurallar bütünü olarak kurumsal yönetim kuralları önemli bir fonksiyon icra etmektedir⁴²².

Adillik (hakkaniyet), şeffaflık, hesap verebilirlik (iç sorumluluk) ve sorumluluk (dış sorumluluk) şeklinde dört temel ilkeye dayanan⁴²³ kurumsal yönetim anlayışı, şirketin her türlü etki ve çatışmadan uzak bir şekilde yönetilmesinin sağlanmasını amaçlar. Bu dört temel ilke ve kamuyu aydınlatma ilkesi kapsamında yapılan düzenlemelerle şirketle ilgili tüm çıkar gruplarının menfaatlerinin optimum seviyede gözetilmesine ve şirketlerin daha şeffaf bir şekilde yönetilmesine hizmet eden kurallar benimsenmiştir.

⁴¹⁷ Kaya, *Bilgi Alma*, 6.

⁴¹⁸ Paşlı, 12.

⁴¹⁹ Çetinkaya Uyar, 210.

⁴²⁰ Paşlı, 18.

⁴²¹ Paşlı, 20.

⁴²² Paşlı, 36.

⁴²³ Dört temel ilke hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Badak, 28; Eminoğlu, 14.

Bu yönetim felsefesine göre anonim şirketler tıpkı devletler gibi kendisini oluşturan bireylerin varlığından etkilenmeden, onlardan bağımsız olarak yönetilmelidir.

Eşit işlem ilkesi ve pay sahipliği haklarının korunması hakkaniyet ilkesinin; kamuyu aydınlatma ilkesinin gereklerinin yerine getirilmesi ise şeffaflık ilkesinin⁴²⁴ yansımasıdır⁴²⁵. İç sorumluluk ilkesi yöneticilerin başkasının mallarını yöneten güvenilir kişi olmalarından kaynaklı olan hesap verme borçlarıyla ilişkilidir. Dış sorumluluk ilkesi de pay sahiplerinin (*shareholders*) yanı sıra şirket dışında kalan ancak şirketle menfaat ilişkisi bulunan diğer çıkar gruplarının (*stakeholders*) da menfaatlerinin gözetilmesi esasına dayanır⁴²⁶.

1.8.3. Eşit İşlem İlkesi

Anonim şirketlerdeki hakimiyet ilişkisi çoğunluk esasına göre şekillenmektedir. Çoğunluğun sahip olduğu imkanları kendi şahsi çıkarlarını ön plana alacak şekilde kullanması ihtimali kuvvetle muhtemeldir. Bu sakınca karşısında kanun koyucunun başvurduğu yolların başında pay sahiplerinin her birine tanınan bireysel haklar, belli bir pay oranına sahip olan azınlık pay sahiplerine tanınan azınlık hakları gelmektedir. Kanun koyucu tarafından başvuru bir başka yol ise pay sahiplerinin çoğunluğun gücü karşısında korunmasına imkân veren eşit işlem ilkesidir. Bu bakımdan eşit işlem ilkesi, şirketin gücü ile çoğunluğun etkisini, azınlığın yararına sınırlayan genel bir hukuk ilkesidir⁴²⁷.

6102 sayılı TTK' nın 357. maddesi ile yasal düzenlemeye kavuşturulan eşit işlem ilkesi anonim şirketler hukukunun evrensel kurallarından birisi olarak kabul edilmektedir. Eşit işlem kuralının gayesi çoğunluğun, idare organlarının ve ortaklığın faaliyetlerinin, hakların ve malların, yükümlülüklerin, denetim gücünün ve başka olguların keyfi ve orantısız olarak dağıtılmasının engellenmesidir⁴²⁸. İlkenin temel amacı keyfi ayrımların önüne geçmektir. Eşit işlem ilkesi, objektif kıstaslarla haklı

⁴²⁴ Şeffaflık ilkesi ile kamuyu aydınlatma ilkesinin birbirinin muadili olarak kullanılması bkz. Karasu, 100; Eminoğlu, 15.

⁴²⁵ Paslı, 73-74.

⁴²⁶ İlkelere ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Paslı, 69-78; Eminoğlu, 15-24.

⁴²⁷ Yıldız, *Eşit İşlem*, 285.

⁴²⁸ Yıldız, *Eşit İşlem*, 57.

gösterilemeyen ayrımcılığı yasaklar⁴²⁹. İlke dürüstlük kuralının anonim ortaklıklar hukukundaki tezahürü olarak da nitelendirilmektedir⁴³⁰.

Anonim ortaklıklar hukukunda nispi eşitlik esastır⁴³¹. Zira TTK 357. maddede, “*pay sahipleri eşit şartlarda eşit işleme tabi tutulur*” denilmektedir. Kural nispi eşitlik esası olmakla birlikte istisnai olarak bazı pay sahipliği hakları açısından aralarında fark gözetilmeksizin tüm pay sahiplerine eşit imkanlar sunularak mutlak eşitlik esası dikkate alınmıştır. Nitelikleri bakımından pay sahibinin tasarrufuna bırakılmayan, pay sahibinin kendi rızası ile dahi feragat edemeyeceği vazgeçilmez haklarda mutlak eşitlik esastır⁴³². Bu pay sahipliği haklarından birisi bilgi alma ve inceleme hakkıdır. Bilgi alma ve inceleme hakkı, eşit işlem ilkesinin mutlak olarak uygulandığı durumlardan birini teşkil eder⁴³³.

Bilgi alma hakkı bakımından ilke özel bir önem arz etmektedir. Nitekim TTK 437. madde kapsamında getirilen düzenlemedeki kurallarda da pay sahipleri arasında eşitliğin sağlanması hususu göz önünde bulundurulmuştur. Eşit işlem ilkesi bilgi alma hakkının verildiği veya sınırlandırıldığı bütün durumlarda uygulanma yeteneğini haizdir⁴³⁴. Anonim ortaklıklarda birtakım pay sahipleri şirket yönetimi ile yakın ilişkiye sahip olmalarından ötürü diğer pay sahiplerinin ulaşamadığı bazı bilgilere kolaylıkla erişebilmektedir. Bu durum pay sahipleri arasındaki dengenin bozulmasına yol açar ve eşit işlem ilkesine aykırılık teşkil eder⁴³⁵. Bilgi alma hakkı açısından bütün pay sahiplerinin mutlak eşitlik esasına uygun olarak aynı imkanlara sahip olması esastır, bu nedenle şirket organlarının da bu kurala aykırı olarak pay sahiplerini farklı işlemlere tabi tutması kabul edilemez. Aksi bir durum eşit işlem ilkesinin ihlaline yol açacaktır. Bu şekilde şirket organlarının pay sahipleri arasında eşitsizlik oluşturacak kararlar alması yasaklanmıştır⁴³⁶. TTK m. 437/2 fıkrasının 4.ve 5. cümlelerinde yer verilen:

Pay sahiplerinden herhangi birine bu sıfatı dolayısıyla genel kurul dışında bir konuda bilgi verilmişse, diğer bir pay sahibinin istemde bulunması üzerine, aynı bilgi, gündemle ilgili

⁴²⁹ Yıldız, *Eşit İşlem*, 77.

⁴³⁰ Eminoğlu, 80.

⁴³¹ Eminoğlu, 82.

⁴³² B. Sümer, 75.

⁴³³ Ocağ, 718; Yıldız, *Eşit İşlem*, 214; Kaya, Makale, 62; Pulaşlı, *Şerh*, 1086; Eminoğlu, 82; Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, 50.

⁴³⁴ Yıldız, *Eşit İşlem*, 217.

⁴³⁵ Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 381-382.

⁴³⁶ Yıldız, *Eşit İşlem*, 77.

olmasa da aynı kapsam ve ayrıntıda verilir. Bu halde yönetim kurulu bu maddenin üçüncü fıkrasına dayanamaz

şeklindeki düzenleme doktrinde “*eşit işlem ilkesinin bilgi alma ve inceleme hakkı yönünden özel görünümü*⁴³⁷” olarak da ifade edilmektedir⁴³⁸.

1.9. Bilgi Alma Hakkının Sınırları

1.9.1. Şirket Sırrı

Pay sahibinin kişisel menfaatlerine hizmet eden bilgi alma hakkı sınırsız bir hak değildir. Özellikle hakkın pay sahibinin menfaati ile şirket menfaatinin karşı karşıya geldiği noktalardan birini oluşturması, sınırlandırılması gerekliliğini de beraberinde getirmektedir. Hakkın eşit işlem ilkesi kapsamında bütün pay sahiplerine sunulmuş olmasıyla birlikte anonim şirket pay sahiplerinin şahıs ortaklıklarında mevcut olan sadakat yükümlülüğü ile şirkete bağlı olmaması da hakkın sınırlandırılmasında etkili olan olgulardandır⁴³⁹. Zira sadakat yükümlülüğü bulunmayan pay sahibinin ortaklık menfaatlerini öncelikle gözetme gibi bir yükümü olmadığından⁴⁴⁰ kendi kişisel menfaatlerini ön planda tutması durumu kaçınılmazdır. Nitekim kanun gerekçesinde de genel kurulların rakiplerce de izlenebileceği ve pay sahiplerinin hakkın tanınış amacıyla bağdaşmayan hatta bununla ters düşen amaçlarla bilgi talebinde bulunabileceği gerçeğine işaret edilerek eşit işlem ilkesi gereği tüm pay sahiplerine tanınan bu hakkın sınırlandırılmasının menfaatler dengesinin bir gereği olduğu belirtilmiştir. Bu doğrultuda şirketin menfaatlerini korumak amacıyla hakkın sınırları maddenin 3. fıkrasında düzenlenmiştir⁴⁴¹.

⁴³⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. Bölüm II, 2.2.2.5.

⁴³⁸ Abuzer Kendigelen, *Yeni Türk Ticaret Kanunu Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2011), 290; Yıldız, *Eşit İşlem*, 176; Akbay, 114; Dolu, 55; Birinci, 23; Fatma Beril Özcanlı, “Bilgi Alma Davasında Hakimın Rolü”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:16, S: 197-198, 2021, 213; Yurtman, 684; Şener, 522; B. Sümer, 79. Bu düzenlemenin eşit işlem ilkesinin bir görünümü olarak değerlendirilemeyeceği görüşü için bkz. Halil Ali Dural, “Anonim Şirket Pay Sahibinin Genel Kurul Dışında Talep Ettiği Bilginin Genel Kurul Dışında Verilmesinin Sonuçları”, *Sermaye Şirketler Hukukunda Güncel Gelişmeler Sempozyumu* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020), 281.

⁴³⁹ Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, *Ortaklıklar II*, 57.

⁴⁴⁰ Teoman, *Oy Hakkı*, 12.

⁴⁴¹ Durgut/Kaplan, 138.

Bilgi alma hakkının sınırı 437. maddenin 3. fıkrasında açık bir ifadeyle şu şekilde düzenlenmiştir: “*bilgi verilmesi, sadece, istenilen bilgi verildiği takdirde şirket sırlarının açıklanacağı veya korunması gereken diğer şirket menfaatlerinin tehlikeye girebileceği gerekçesi ile reddedilebilir*”. Düzenlemede iki sınır öngörülmüştür, bunlar şirket sırları ve korunması gereken diğer şirket menfaatleridir. Doktrinde fıkra kapsamında getirilen sınırlama bilgi alma hakkının objektif sınırı olarak da ifade edilmektedir⁴⁴². Gerekçede bu sınırın hem bilgi almayı hem inceleme hakkını kapsadığı açıkça ifade edilmiştir⁴⁴³. Bu bakımdan 3. fıkranın inceleme hakkının da sınırını çizmesinden dolayı, inceleme hakkını düzenleyen 4. fıkradan sonra gelmesi maddenin sistematigi açısından daha doğru bir tercih olabilirdi. Bilgi alma hakkının modern şirketler hukuku anlayışı doğrultusunda mümkün olduğunca genişletilmesi anlayışı benimsenmekle birlikte hakkın sınırının çizilmesinin menfaatler dengesinin bir gereği olduğu gerçeği de gerekçede ifade edilmektedir.

Tüzel kişiler açısından hukukumuzda da benimsenen gerçeklik teorisinin⁴⁴⁴ yansıması olarak tüzel kişilerin de tıpkı gerçek kişiler gibi gizlilik alanlarının var olduğu kabul edilmektedir⁴⁴⁵. Bu gizlilik alanının korunmasında şirketin önemli çıkarları mevcuttur. Anonim şirketin rekabet gücünün korunması ve rakiplerine karşı ekonomik üstünlük sağlaması noktasında şirketin mahremiyet alanının korunması şirketin çıkarları açısından son derece önem arz etmektedir. Anonim ortaklığın ekonomik gizlilik alanının muhafazası başarılı olmasının mutlak koşullarından biri olarak ifade edilmektedir⁴⁴⁶. Şirketin ekonomik gizlilik alanları üçüncü kişilere olduğu gibi pay

⁴⁴² Kaya, *Bilgi Alma*, 263.

⁴⁴³ Doktrinde TTK 437. maddenin lafzı ve sistematigi dikkate alındığında inceleme hakkının şirket sırrı ve korunması gereken şirket menfaati kriterlerine bağlanmadığı, oysa bu yöndeki tehlikenin inceleme hakkında evleviyetle mevcut olduğu zira inceleme hakkında bilgi alma hakkından farklı olarak pay sahibinin denetçiler veya yönetim kurulu vasıtasıyla değil, bizzat incelemede bulunarak şirkete ait sırlara vakıf olabileceği tehlikesine dikkat çekilmiş ve eTTK dan farklı olarak yTTK da kanuni sır saklama yükümü öngörülmediğinden hem pay sahibinden hem de uzman aracılığıyla inceleme hakkının kullanılması durumunda uzmandan sır saklama taahhüdü istenebileceği belirtilmiştir. Bkz. Kaya, Makale, 65.

⁴⁴⁴ Tüzel kişiler açısından varsayım ve gerçeklik teorisi Alman Hukukçular tarafından geliştirilmiş iki farklı teoridir. Varsayım teorisine göre tüzel kişiler devlet eliyle oluşturulmuş yapay varlıklardır. Gerçeklik teorisine göre ise tüzel kişilerin gerçek kişilerden tek farkı iradelerinin oluşumu noktasındadır, bu nedenle insana özgü olanlar dışında tüm hak ve borçlara ehildir. Türk hukukunda da tüzel kişiler açısından benimsenen gerçeklik teorisidir, teori Türk Medeni Kanunu 48. maddesine şu şekilde yansımıştır: “*tüzel kişiler, cins, yaş, hısımlık gibi yaradılış gereği insana özgü niteliklere bağlı olanlar dışındaki bütün haklara ve borçlara ehildirler*”.

⁴⁴⁵ Kaya, *Bilgi Alma*, 264; Karasu, 90; Sulu, 70; Akbay, 47.

⁴⁴⁶ Kaya, *Bilgi Alma*, 264.

sahiplerine de kural olarak kapalıdır⁴⁴⁷. Burada önem arz eden hususlardan birisi de pay sahibinin bilgi alma talebinin geri çevrilmesinde Yönetim Kurulunun talep edilen bilginin şirket sırrı ya da korunması gereken diğer şirket menfaati kapsamına girdiği yönündeki iddiasının tek başına yeterli olmayacağı, bu iddianın somut gerekçelere dayandırılması gerekliliğidir.

Hüküm düzenlemesinde esinlenen Mevaz İsviçre Borçlar Kanununun da şirket sırrı ve korunması gereken diğer şirket menfaatleri tanımlanmamıştır. 6102 sayılı TTK’ da bununla paralel olarak bu terimlere ilişkin bir tanıma yer verilmemiştir. Doktrinde tanım vermekten kaçınılmasında şirket sırrı ve ticaret sırrı kavramlarının çeşitli yerlerde farklı varsayımlarla bağlantılı olarak kullanılmasının ve farklı anlayışlar çerçevesinde değişen bir içeriğe sahip olmasının etkili olduğu belirtilmiştir⁴⁴⁸. Gerekçede dar veya geniş bir tanım vermek suretiyle hükmün uygulanmasının genişletilmesi veya daraltılması şeklinde bir sonuca yol açmamak için bundan kaçınıldığı dile getirilmiştir. Ancak akabinde şirket sırrı açısından “*rakip bir şirketin bilmediği, öğrenmemesi gereken, şirketin zararına kullanabileceği, elde etmek için çalıştığı, peşinde olabileceği bilgi*” ölçüsünün kabul edilebileceği de gerekçede dile getirilmiştir.

Doktrinde sırra ilişkin yapılan çeşitli tanımlar mevcuttur. Bunlardan birine göre sır, “*gizli kalması sahibi veya sahiplerine menfaat sağlayan, bu nedenle sahibinin başkaları tarafından öğrenilmesini istemediği, tek bir kişi ya da belli bir topluluğa ait her türlü iş, işlem ya da olaya ilişkin bilgi*” şeklinde tanımlanmıştır⁴⁴⁹.

6762 sayılı Mülga Kanun’un 363. maddesinde “*şirketin iş sırları*”⁴⁵⁰ kavramına yer verilmiştir. Öğretide, şirketin gizlilik alanına ilişkin ortaklık sırrı ifadesi kullanılarak bunun iş sırları ve fabrika sırlarını kapsayan bir üst kavram olarak ele alınmış olduğu dile getirilmiştir⁴⁵¹. Kaya’ ya göre iş sırları kavramından ziyade daha kapsamlı olan ortaklık sırrı kavramının kullanılması daha isabetli bir tercihtir. Zira iş sırları ortaklık

⁴⁴⁷ Pulaşlı, *Şerh*, 1484.

⁴⁴⁸ Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, *Ortaklıklar II*, 58.

⁴⁴⁹ Usluel, 7.

⁴⁵⁰ eTTK m. 363/ 2 düzenlemesinde: “*...hiç bir ortak şirketin iş sırlarını öğrenmeye selahiyetli değildir...*” ifadesine yer verilmiştir.

⁴⁵¹ Kaya, *Bilgi Alma*, 265.

sırlarının yalnızca bir bölümünü oluşturmaktadır. Bununla birlikte yazar ortaklık sırrının daha genel anlamda ortaklık menfaatine karşılık geldiğini de dile getirmektedir⁴⁵². Öğretide Usluel'e göre, mülga 363/2 de yer verilen "şirkete ait iş sırları" kavramından, ortaklığın kuruluşun tasfiye aşamasına kadar geçirdiği aşamalarda her türlü yönetim faaliyeti, kâr-zarar durumu, müşteri portföyü gibi ortaklığa ekonomik çıkar sağlayacak her türlü bilginin anlaşılması gerekir ve bu tabirle esasen anlatılmak istenen şey şirketin ticari sırlarıdır⁴⁵³. Yazar ticari sırrı şu şekilde tanımlamaktadır:

bir ticari işletme veya şirketin faaliyet alanı ile ilgili yalnızca belirli sayıdaki mensupları veya diğer görevlileri tarafından bilinen, elde edilebilen, gizliliği nedeniyle rakiplerince bilinmemesi ve üçüncü kişilere açıklanmaması gereken, ancak mevzuatın gerekli kıldığı hallerde yetkili mercilere verilebilen, ticari işletmenin ve şirketin ekonomik hayattaki başarı ve verimliliği için büyük önemi bulunan ve ekonomik menfaat sağlayan; işletme ya da şirketin gizli kalması için hal ve şartlara göre gerekli güvenlik önlemlerini aldığı, halihazırda ya da olası bir ekonomik değer taşıyan, sahibinin sırrının saklanması yönünde açık veya örtülü iradeye sahip olduğu gizli bilgidir⁴⁵⁴.

Yazara göre ticari sır kavramı şirket sırrı kavramını da kapsayacak şekilde uygulama alanı gelişmiş bir kavramdır⁴⁵⁵.

1.9.1.1. Mutlak Şirket Sırrı

Doktrinde anonim şirket sırları mutlak ve nispi şirket sırrı olarak sınıflandırılmaktadır⁴⁵⁶. Mutlak şirket sırları, daha çok anonim şirketin üçüncü kişilerle yapmış olduğu bir sözleşmeden ötürü ya da yasal düzenlemeler uyarınca açıklanmaması gereken şirket sırlarıdır⁴⁵⁷. Bu sırların sözleşmenin yapılmış olduğu kimselerin rızası olmadıkça pay sahipleriyle paylaşılması mümkün değildir⁴⁵⁸. Mutlak şirket sırrına bankaların müşterilerinin hesap numaraları bilgileri veya sağlık alanında faaliyet gösteren şirketlerin hastalarına ilişkin bilgiler örnek olarak gösterilmektedir⁴⁵⁹.

⁴⁵² Kaya, *Bilgi Alma*, 265-266.

⁴⁵³ Usluel, 14-15.

⁴⁵⁴ Usluel, 29.

⁴⁵⁵ Usluel, 54.

⁴⁵⁶ Kaya, *Bilgi Alma*, 266.

⁴⁵⁷ Kaya, *Bilgi Alma*, 267.

⁴⁵⁸ Kaya, *Bilgi Alma*, 267.

⁴⁵⁹ Kaya, *Bilgi Alma*, 267.

1.9.1.2. Nispi Şirket Sırrı

Nispi şirket sırları mutlak şirket sırlarından farklı olarak üçüncü kişilerden ziyade bizzat ortaklığın kendi menfaatleri gereği muhafaza edilmesi gereken sırlardır. Nispi şirket sırlarından yararlanan bizzat anonim şirketin kendisi olduğundan bu sırlarının açıklanıp açıklanmaması noktasında yetkili organların tasarrufta bulunma yetkisi mevcuttur⁴⁶⁰. Bu bakımdan somut bir olayda şirketin korunması gereken meşru menfaatlerine zarar verilmemesi koşuluyla şirketin yetkili organı pay sahibi tarafından talep edilen bilgiyi karşılama yönünde bir tasarrufta da bulunabilir⁴⁶¹.

1.9.2. Korunması Gereken Diğer Şirket Menfaatleri

6102 sayılı TTK m. 437/3 düzenlemesinde hakkın bir diğer sınırı “*korunması gereken diğer şirket menfaatleri*” olarak gösterilmiştir. Tekinalp’ e göre korunması gereken diğer şirket menfaatleri kavramı şirket sırlarının aksine somut olaylara bağlıdır. Fakat bu kavramın uygulama alanına genelde sır olarak düşünülebilecek bilgiler girmektedir⁴⁶². Yazar ihale, kriz yönetimi, bir konsorsiyumdaki ilişkilerdeki uyuşmazlıklar, bir rekabet mücadelesindeki silahlar ve taktikler gibi güncel olaylar bağlamındaki menfaatleri korunması gereken diğer şirket menfaatleri örneği olarak sıralamaktadır⁴⁶³. Korunması gereken diğer menfaatlerin sırdan farklılaşan yönü bunların şirketin kaynakları, ürünleri, imkanları, üretimi ile ilgili değil ilişkiler ile bağlantılı olmasıdır⁴⁶⁴. Usluel, anonim ortaklığın her türlü menfaatinin iktisadi olmasından ve bunun da ticari sır kavramına tekabül etmesinden ötürü kanun metninde ve doktrinde yer alan bu ikili ayrımın doğru olmadığını aslında her ikisinin aynı olgulara karşılık geldiğini dile getirmektedir⁴⁶⁵. Kanaatimizce, kanun metnindeki lafzî ifade dikkate alındığından da benzer bir sonuca ulaşılabilir. Zira metinde diğer şirket menfaatleri ifadesi kullanılarak şirket sırlarının da şirket menfaatinin içeriğine dahil olduğu şirket sırları dışında kalan diğer şirket menfaatlerinin de korunmasının amaçlandığının vurgulandığı dile getirilebilir. Dolayısıyla kanun metninde yapılan bu

⁴⁶⁰ Çevik, 549; Pulaşlı, *Şerh*, 1498.

⁴⁶¹ Kaya, *Bilgi Alma*, 267.

⁴⁶² Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 383.

⁴⁶³ Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, *Ortaklıklar II*, 58.

⁴⁶⁴ Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, *Ortaklıklar II*, 59.

⁴⁶⁵ Usluel, 167.

ayrımın, doktrinde her iki kavramın farklı olgular şeklinde ayrı ayrı değerlendirilmesi şeklinde olumsuz bir sonuca yol açtığı da göz önüne alınacak olursa böyle bir ikili ayırmadan ziyade yalnızca “*korunmaya değer şirket menfaatleri*” kavramına yer verilerek daha az kafa karışıklığına yol açacak şekilde hakkın sınırlandırılması yoluna gidilebilirdi.

Pay sahibinin bilgi alma talebinin reddedilmesi ancak haklı gerekçelerin varlığı halinde başvurulması gereken istisnai bir yoldur⁴⁶⁶. Bu noktada tereddüt yaşanması durumunda talebin reddedilmesinden ziyade karşılanması gerekmektedir. Pay sahibinin talebinin yönetim kurulu tarafından reddedilmesi durumunda reddin afaki gerekçelere dayanmaması gerekir⁴⁶⁷.

1.9.3. Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı

Bilgi alma hakkının bir diğer sınırını hakkın kötüye kullanılması yasağı oluşturmaktadır⁴⁶⁸. Doktrinde hakkın kötüye kullanılması yasağı bilgi alma hakkının sübjektif sınırı olarak da ifade edilmektedir⁴⁶⁹. Sübjektif sınır olarak nitelendirilmesi her bir pay sahibi açısından somut olayın şartlarına göre değerlendirilmesi gerekliliğinden kaynaklanmaktadır. Kaynağını Türk Medeni Kanunu’nun 2. maddesindeki dürüstlük kuralından alan hakkın kötüye kullanılması yasağı genel emredici bir üst norm niteliğinde olduğundan bütün hakların kullanımı noktasında bir sınır oluşturur ve bilgi alma hakkı bakımından da gözetilmesi gereken emredici bir düzenlemedir. Hakkın kötüye kullanılması olarak nitelendirilebilecek durumlardan biri hakkın amacı dışında kullanılmasıdır. Bilgi alma hakkının tanınmasındaki en önemli amaç pay sahiplerinin şirketin durumu hakkında aydınlanması ve bu sayede pay sahipliği haklarını bilinçli bir şekilde kullanması ve yatırımları hakkında doğru kararlar alabilmesinin sağlanmasıdır. Dolayısıyla bilgi alma hakkının tanınmış olduğu amaç çerçevesinde kullanılması gerekir⁴⁷⁰.

⁴⁶⁶ Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, *Ortaklıklar II*, 51; Durgut/Kaplan, 140.

⁴⁶⁷ Durgut/Kaplan, 140.

⁴⁶⁸ Aytaç, 76; Çevik, 799; Kaya, *Bilgi Alma*, 270; Usluel, 169; Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, *Ortaklıklar II*, 51.

⁴⁶⁹ Kaya, *Bilgi Alma*, 270.

⁴⁷⁰ İsviçre Federal Mahkemesi tarafından 20 Nisan 2010 tarihinde verilen bir kararda, diğer tüm haklarda olduğu gibi hakkın kötüye kullanılması yasağının bilgi alma hakkının tatbiki bakımından da sınır teşkil ettiği, bilgi alma hakkının öngörülmüş olduğu amaca yabancı amaçlarla kullanılmasının hakkın kötüye kullanımı durumu oluşturduğu, pay sahibinin anonim şirketin genel çıkarlarına aykırı bir

Hakkın kötüye kullanılıp kullanılmadığı hususunun her somut olay üzerinden ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekecektir. Burada pay sahibinin hakkı ne amaçla kullandığı değerlendirilmesi gereken unsurlardan biridir. Hakkın aydınlanma amacıyla kullanılması gerekir. Bilgi alma hakkı, yabancı amaçlarla kullanılırsa hakkın kötüye kullanımından söz edilecektir⁴⁷¹. Pay sahibinin rekabet etme amacıyla ya da ortaklığa zarar verme kastıyla talepte bulunması halinde, bu durum hakkın düzenlenmesinin temel gayesi olan pay sahibinin haklarını bilinçli kullanmasının sağlanması amacıyla bağdaşmayacağından hak kötüye kullanılmış sayılır⁴⁷². Pay sahibinin devamlı ve gereksiz yere sorularla genel kurulu meşgul etmesi, ilgilileri rahatsız ve tedirgin etme şeklindeki davranışları kötüye kullanma olarak değerlendirilebilecek durumlardandır⁴⁷³. Pay sahibinin talebinin hakkın kötüye kullanılması niteliğinde olduğunun ortaya konulması noktasında ispat yükü şirket üzerindedir⁴⁷⁴.

şekilde rekabet etme amacıyla veya anonim şirkete zarar verme kastıyla bilgi alma hakkını kullanması durumlarının da hakkın kötüye kullanılması hallerine örnek teşkil ettiği ifade edilmiştir. Bkz. 4A_36/2010 du 20/04/2010. https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/fr/php/aza/http/index.php?lang=fr&type=highlight_simple_query&page=2&from_date=01.01.2010&to_date=01.01.2023&sort=relevance&insertion_date=&top_subcollection_aza=pus&query_words=%27%27soci%E9t%E9+anonyme%27%27.+++%27%27actionnaire%27%27.+%27%27+art.+697+CO%27%27&rank=17&azaclir=aza&highlight_docid=aza%3A%2F%2F20-04-2010-4A_36-2010&number_of_ranks=25277 (E. T: 17.09.2022).

⁴⁷¹ Aytaç, 77; Ocak, 732; Ergin Çelebi, 545.

⁴⁷² Kaya, *Bilgi Alma*, 270.

⁴⁷³ Aytaç, 77; Çevik, 799.

⁴⁷⁴ Kaya, *Bilgi Alma*, 271.

BÖLÜM II

BİLGİ ALMA VE İNCELEME HAKKI

2.1. Pasif Bilgi Alma Hakkı

2.1.1. Genel Olarak

6762 sayılı Mülga Kanun'un 362. maddesinin karşılığı olan 437/1 düzenlemesi doktrinde birçok yazar tarafından kabul edilen ayrıma göre pasif bilgi alma hakkı olarak nitelendirilmektedir⁴⁷⁵. Bu nitelendirmenin temel sebebi pay sahibinin fıkra kapsamında sunulan belgelerdeki bilgileri sadece incelemekle yetinip bunlara ilişkin soru sorma yetkisinin bulunmaması ve bu doğrultuda da şirket tüzel kişiliğinin de soruları cevaplandırarak bir ilgili bulundurmamak zorunda olmamasıdır⁴⁷⁶. Söz konusu düzenleme emredici niteliktedir⁴⁷⁷ ve bu açıdan yasa tarafından garanti edilmiş bir bilgi akışı söz konusudur⁴⁷⁸. Bu bakımdan söz konusu düzenleme kapsamında pay sahiplerine şirketin bilgi verme yükümlülüğü kapsamında fıkroda belirtilen belgeler üzerinden bilgiler sunulmaktadır. Söz konusu düzenleme şirket yöneticilerine ve denetçilere hesap verme yükümü yüklemiştir⁴⁷⁹. Zira hesap verme borcu genel bir bilgi verme yükümlülüğü olarak somutlaşmaktadır⁴⁸⁰. Bu yükümün yerine getirilmesi Yönetim Kurulu açısından bilanço, yıllık faaliyet raporu, kar dağıtım önerisinin hazırlanıp genel kurula sunulması suretiyle icra edilirken, denetçiler tarafından ise denetim raporunun düzenlenip genel kurula sunulmasıyla gerçekleştirilir⁴⁸¹. TTK m. 437/1 düzenlemesi kamuyu aydınlatma ilkesi kapsamında değerlendirilebilecek nitelikte bir düzenlemedir. Kaya düzenlemeyi ilgilisi pay sahibi olan iç kamuyu

⁴⁷⁵ Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, *Ortaklıklar II*, 52; Akdağ Güney, 42; Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 378; B. Sümer, 6; Şener, 520.

⁴⁷⁶ Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, *Ortaklıklar II*, 52.

⁴⁷⁷ Ocak, 723.

⁴⁷⁸ Akbay, 8.

⁴⁷⁹ Ocak, 731.

⁴⁸⁰ Ocak, 714.

⁴⁸¹ Ocak, 715.

aydınlatma niteliğinde bir hüküm olarak ifade etmektedir⁴⁸². Doktrinde Dolu tarafından, söz konusu düzenlemenin hakkın temel bileşenlerinden biri olan talep unsurunu içermemesi sebebiyle haktan ziyade bir yükümlülük olmasından ötürü bilgi alma hakkı kapsamında değerlendirilemeyeceği ve bilgi alma hakkına ilişkin TTK 437. maddede yer almaması gerektiği de dile getirilmiştir⁴⁸³. Buna karşılık bizim de katıldığımız görüşe göre bu fıkra kapsamındaki düzenleme bilgi alma hakkının bir cephesini oluşturmaktadır. TTK 437/1 hükmü de maddenin geri kalanında olduğu gibi pay sahibinin şirketin işleri ve finansal durumu hakkında aydınlatılması amacına hizmet etmektedir. Dolayısıyla aynı amaca hizmet etmesinden ötürü bilgi alma hakkı kapsamında değerlendirilmelidir⁴⁸⁴. Tekinalp TTK m. 437/1 kapsamında pay sahiplerinin emrine amade tutulan belgeleri genel kurul belgeleri olarak nitelendirmiş ve hakkı incelerken bu düzenlemeyi olağan genel kurul öncesi inceleme hakkı olarak sınıflandırmıştır⁴⁸⁵.

TTK 437/1 hükmünde, şirkete ilişkin birtakım belgelerin genel kurul toplantısından en az on beş gün önce şirketin merkez ve şubelerinde incelemeye hazır bulundurulması yükümlülüğü düzenlenmiştir. Bu düzenleme emredici niteliktedir ve şirketin bu konuda tasarruf yetkisi bulunmadığından pasif bilgi alma hakkı mutlak müktesep hak olarak da nitelendirilmektedir.⁴⁸⁶ Zira bu fıkra kapsamında pay sahiplerine sunulan genel kurul öncesinde birtakım belgelerin incelenmesi yönündeki hakkın, aktif bilgi alma hakkında olduğu gibi sınırlandırılması mümkün değildir⁴⁸⁷, bu hususta şirketin takdir yetkisi bulunmamaktadır. Bu doğrultuda aktif bilgi alma talebinin kanunda öngörülen gerekçelerle sınırlandırılması mümkün olduğundan aktif bilgi alma hakkı ise nisbi müktesep hak olarak nitelendirilmektedir.

⁴⁸² Kaya, *Bilgi Alma*, 4.

⁴⁸³ Dolu, 50.

⁴⁸⁴ B. Sümer, 23.

⁴⁸⁵ Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 378.

⁴⁸⁶ Kaya, *Bilgi Alma*, 75.

⁴⁸⁷ Aktif bilgi alma hakkının kanunda gösterilen (437/3) şirket sırrı ve korunması gereken diğer şirket menfaatleri gerekçe gösterilerek sınırlandırılması mümkün olduğundan nispi müktesep hak olarak nitelendirilmesi söz konusudur.

2.1.2. Hakkın Konusu

2.1.2.1. İncelemeye Hazır Bulundurulacak Belgeler

Pasif bilgi alma hakkı kapsamında incelemeye hazır tutulması gereken belgeler TTK m. 437/1. fıkra kapsamında ismen sayılmıştır⁴⁸⁸. Bunlar finansal tablolar, konsolide finansal tablolar, yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu, denetleme raporları ve yönetim kurulunun kar dağıtım önerisi olarak sıralanmıştır. Bu belgeler dışında kalan başka bir belgenin genel kurul toplantısı öncesinde incelemeye hazır tutulması yükümlülüğü yoktur⁴⁸⁹. Düzenlemeyle pay sahiplerinin genel kurul toplantısı öncesinde birtakım temel bilgileri elde etmek suretiyle şirketin yönetimi ve mali durumu hakkında toplantı öncesi fikir sahibi olmaları ve genel kurul toplantısında da bu bilgiler doğrultusunda daha isabetli kararlar almaları amaçlanmıştır⁴⁹⁰. Sayılan pasif bilgi alma kaynakları kapsamında genel ve geçmiş döneme yönelik formel bilgiler sunulmaktadır⁴⁹¹. Fıkra kapsamında bu belgelerden sadece gelir tablosu ve bilançonun suretinin istenebilmesi mümkündür. Bu iki belge dışında kalanların suretini isteme hakkı kanunen tanınmamış olmakla birlikte böyle bir imkânın esas sözleşme veya yönetim kurulu kararı ile sunulması da söz konusu olabilir⁴⁹².

TTK 437/1 kapsamındaki pasif bilgi alma hakkının olağan genel kurul toplantıları kapsamında kullanılması mümkün olduğu gibi olağanüstü genel kurul toplantıları bakımından da kullanılması mümkündür⁴⁹³. Tekinalp' e göre, olağanüstü genel kurul toplantılarında, olağan genel kurul toplantılarında olduğu gibi kanunen öngörülen genel kurul belgeleri bulunmayacağı için, 437/1 hükmü olağanüstü genel kurul toplantıları için kıyas yoluyla uygulanmalıdır, somut olayın özelliğine göre varsa ara bilanço, yönetim kurulu açıklaması ya da yeminli/serbest mali müşavir görüşü gibi belgeler pay sahiplerinin görüşüne sunulmalıdır⁴⁹⁴.

⁴⁸⁸ Akdağ Güney, 43.

⁴⁸⁹ Ünal, 182.

⁴⁹⁰ Durgut/Kaplan, 131; Akdağ Güney, 42; Şener, 519.

⁴⁹¹ Karasu, 79; Şener, 520.

⁴⁹² Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, *Ortaklıklar II*, 53; Durgut/Kaplan, 132.

⁴⁹³ Durgut/Kaplan, 132.

⁴⁹⁴ Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, *Ortaklıklar II*, 53

Genel kurul belgelerini inceleme hakkı pay sahibine tanınmıştır. Ancak pay sahibinin bu incelemeyi kendisine yardımcı olacak bir uzman ile yapması ya da uzmanın pay sahibi adına tek başına da incelemede bulunması mümkündür. Son ihtimalde uzman bir vekaletname ile yetkilendirilmelidir⁴⁹⁵. Şirket defter ve yazışmalarının incelenmesi hakkına yönelik 437/4 düzenlemesinde, incelemenin uzman aracılığıyla da yapılabileceği açıkça dile getirildiğinden 437/1 kapsamında da bu imkânın kullanılabilmesi mümkündür⁴⁹⁶. Bu bakımdan pay sahibinin uzman temsilciyi vekaletname ile yetkilendirmesi yeterli olacaktır⁴⁹⁷.

İncelemeye hazır bulundurulması gereken belgelerden ilki finansal tablolardır. Bağımsız dış denetime tabi olmayan anonim şirketlerde bilanço ve gelir tablosu; bağımsız dış denetime tabi olan anonim şirketlerde ise bu tabloların yanı sıra özkaynak değişim tablosu ve nakit akış tablosu da finansal tablolar arasında yer almaktadır⁴⁹⁸. Pay sahiplerinin incelemesine sunulacak finansal tabloların şirketin mali durumunu gerçeğe uygun bir şekilde yansıtmasını sağlamaya yönelik kanunda öngörülen özel düzenlemeler de mevcuttur. Bunlardan biri TTK 515.m.de yer alan dürüst resim ilkesidir. Hükme göre:

Anonim şirketlerin finansal tabloları, Türkiye Muhasebe Standartlarına göre şirketin malvarlığını, borç ve yükümlülüklerini, öz kaynaklarını ve faaliyet sonuçlarını tam, anlaşılabilir, karşılaştırılabilir, ihtiyaçlara ve işletmenin niteliğine uygun bir şekilde; şeffaf ve güvenilir olarak; gerçeği dürüst, aynen ve aslına sadık surette yansıtacak şekilde çıkarılır.

Dürüst resim ilkesine göre hazırlanan tablolar net, anlaşılabilir, geçmiş yıllarla kıyaslanabilir, şeffaf ve güvenilir nitelikte olmalıdır⁴⁹⁹.

Pay sahiplerinin incelemesine sunulacak bir diğer belge ise şirketin Yönetim Kurulu tarafından hazırlanan yıllık faaliyet raporudur. Yıllık rapor pay sahiplerini aydınlatma vasıtalarından birisidir. Şirketin durumu hakkında pay sahiplerinin aydınlatılmasını sağlayacak bilgiler yıllık raporda yazılır ve gerekirse genel kurulda sözlü olarak yıllık raporda yer alan hususlara ilişkin açıklamalarda bulunulur. Yıllık raporda şirketin finansal durumu finansal tablolara göre değerlendirilir. Ayrıca bu raporda

⁴⁹⁵ Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, *Ortaklıklar II*, 52.

⁴⁹⁶ Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, *Ortaklıklar II*, 52.

⁴⁹⁷ Durgut/Kaplan, 133.

⁴⁹⁸ Finansal tablolar hakkında detaylı bilgi için bkz. Salih Canöz, *Anonim Şirketlerde İbra* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021), 91 vd.

⁴⁹⁹ Akdağ Güney, 43.

karşılaşılması muhtemel olan risklere de yer verilir. Genel kurula sunulan diğer belgeleri tamamlayıcı bir işleve sahip olan yıllık raporun içeriği alınacak kararlarda pay sahiplerinin oylarını hangi yönde kullanmaları gerektiği hususunda karar vermelerine de yardımcı olur⁵⁰⁰. Yönetim Kurulu tarafından hazırlanan bu rapor özellikle genel kurulda karara bağlanacak konulardan biri olan yönetim kurulu üyelerinin ibrası konusu bakımından oldukça önem arz etmektedir⁵⁰¹. Yıllık raporda bilançoda yer alan sayısal veriler açıklanmalı, ortaklığın malvarlığı ve ortaklık işlerinin gidişatı hakkında bilgiler yer almalıdır. Bu rapor aynı zamanda faaliyet dönemi boyunca gerçekleşen ve yıllık sonuçları etkileyen mühim olayları da içermelidir⁵⁰². Yıllık faaliyet raporunun pay sahiplerinin bilgilendirilmesini sağlama fonksiyonunu icra edebilmesi noktasında içeriğinin açık ve dürüst olması önem arz etmektedir⁵⁰³. Zira bu gereklilikleri bünyesinde barındırmayan raporlar pay sahiplerini aydınlatma gücünden yoksun olacağından kendisinden beklenen faydayı sağlamak noktasında yetersiz kalacaktır⁵⁰⁴. Ancak yönetim kurulu faaliyet raporunu hazırlarken raporda yer vereceği bilgileri şirket menfaatini koruması ilkesi doğrultusunda sınırlandırılmalıdır⁵⁰⁵. Zira şirket sırlarının çok zayıf bir sadakat yükümlülüğü bulunan pay sahipleriyle paylaşılması düşünülemez.

İncelemeye sunulacak bir diğer rapor denetim raporudur. Madde lafzında sadece denetim raporu ifadesi yer alsada da denetçi tarafından TTK 403. madde gereği hazırlanması gereken görüş yazılarının da raporla beraber incelemeye hazır bulundurulması gerekir⁵⁰⁶.

2.1.2.2. İnceleme Yeri

TTK m. 437/1' de sayılan belgelerin nerede inceleneceği de fıkrada hüküm altına alınmıştır. Buna göre, söz konusu belgeler anonim ortaklığın merkez ve şubelerinde pay sahiplerinin incelemesine hazır bulundurulacaktır. Bağımsız denetime tabi olan anonim ortaklıklarda pay sahiplerinin söz konusu belgelere merkez ve şubelerin yanı

⁵⁰⁰ Çevik, 530.

⁵⁰¹ Aytaç, 92; Akdağ Güney, 43; Canöz, 101.

⁵⁰² Çevik, 531.

⁵⁰³ Aytaç, 93.

⁵⁰⁴ Çevik, 531.

⁵⁰⁵ Çevik, 532.

⁵⁰⁶ Akdağ Güney, 44.

sıra internet sitesi üzerinden de erişme imkânı vardır. Zira bağımsız denetime tabi olan anonim şirketler internet sitesi kurmak ve bu belgeleri internet sitesi üzerinden pay sahiplerinin erişimine sunmak zorundadır⁵⁰⁷.

Mehaz İsviçre Hukukunda, birtakım belgelerin genel kurul öncesinde incelemeye hazır tutulmasına ilişkin halihazırda mevcut olan hüküm CO art. 696 düzenlemesidir. Ancak 1 Ocak 2023 tarihinde yürürlüğe girecek olan revizyon metni ile CO art. 696 kaldırılmış, pasif bilgi alma hakkına ilişkin yeni düzenlemeye CO 699a maddesinde yer verilmiştir. Gerekçede, yapılan değişiklikle birlikte madde içeriğinin modernleştirildiği belirtilmiştir⁵⁰⁸. CO art. 699a ya göre, söz konusu belgelerin elektronik ortamdan erişilebilir olmaması halinde her pay sahibinin belgelerin süresi içinde kendisine gönderilmesini talep edebileceği hükmüne yer verilmiştir. Gerekçede buna ilişkin yapılan açıklamada CO 696. maddenin yerini alacak olan bu düzenleme ile maddenin içeriğinin modernleştirildiği, anonim şirketin bu belgeleri elektronik vasıtalarla pay sahiplerinin erişimine açmış olması halinde (örneğin şirketin internet sitesi üzerinden kullanıcı adı ve şifre kullanarak erişime olanak verilmesi), yönetim kurulunun, pay sahiplerinin belgelerin kendilerine gönderilmesine ilişkin taleplerini reddedebileceği ifade edilmiştir⁵⁰⁹.

2.1.2.3. İnceleme Zamanı

Belgelerin genel kurul toplantısından en az on beş gün önce şirketin merkez ve şubelerinde incelemeye sunulması gerekmektedir. Pay sahipleri toplantıdan önceki bu süre zarfında mesai saatleri içinde olmak üzere birden çok seferde de bu belgeleri inceleyebilir⁵¹⁰. Kanunda belirtilen on beş günlük süre kısaltılamaz ancak uzatılması önünde bir engel bulunmamaktadır⁵¹¹.

⁵⁰⁷ İnternet sitesi kurma zorunluluğu 6102 sayılı TTK'nın 6335 sayılı Kanun ile değişikliğe uğramadan önceki halinde tüm sermaye şirketleri için öngörülmuş bir zorunluluk iken, kanunun yürürlüğe girmesine çok kısa bir süre kala mezkûr kanun ile yapılan değişiklik sonucu yalnızca bağımsız denetime tabi olan anonim şirketler için bir zorunluluk haline getirilmiştir. 6335 sayılı Kanun ile yapılan bu değişiklik şeffaflığı sekteye uğrattığı için de eleştirilmiştir. Bkz, Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, *Ortaklıklar II*, 51.

⁵⁰⁸ Revizyon Gerekçe metni, 498.

⁵⁰⁹ Revizyon Gerekçe metni, 498.

⁵¹⁰ Durgut/Kaplan, 132.

⁵¹¹ Akdağ Güney, 43; Ünal, 181.

Mehaz İsviçre Hukukundaki mevcut düzenlemeye göre, şirket faaliyet raporu ile denetleme raporunun olağan genel kurul toplantısından en geç yirmi gün öncesine kadar şirketin merkezinde ortakların incelemesine sunulması gerekir. Her pay sahibi bu belgelerin bir suretinin gecikmeksizin kendisine verilmesini isteyebilir (CO art. 696/1).

2.1.2.4. İncelemeye Hazır Bulundurma Yükümlülüğünün İhlaline İlişkin Sonuçlar

Fıkra kapsamında yer alan belgelerin şirket tarafından incelemeye hazır tutulması zorunludur. Bu konuda şirketin takdir hakkı bulunmamaktadır⁵¹². Ancak uygulamada pay sahipleri çoğu zaman genel kurul toplantısından önce merkez ve şubelere giderek bu belgeleri incelemediğinden şirkette bu fıkra kapsamındaki incelemeye hazır bulundurma yükümlülüğünü yerine getirmemektedir⁵¹³.

Burada genel kurul öncesi birtakım belgelerin incelemeye amade tutulmasına ilişkin TTK 437/1 düzenlemesine, TTK 1524. madde ile getirilen internet boyutuna da değinmek gereklidir. Zira mülga TTK da konuya ilişkin 362/1 hükmü ile 437/1 arasındaki en belirgin farklılık, internet üzerinden birtakım belgelerin erişime açılmasını öngören TTK 1524.m.ile getirilen şeffaflık boyutudur⁵¹⁴. Mezkûr madde internet sitesi açma yükümlülüğüne ilişkindir. Söz konusu düzenlemeye göre internet sitesi açmak zorunda olan şirketlerin bu sitenin belirli bir bölümünü şirketçe kanunen yapılması gereken ilanların yayımlanmasına özgülemesi zorunludur. TTK m. 1524/1/h bendi uyarınca, “*bilgi alma kapsamında sorulan sorular, bunlara verilen cevaplar, diğer yasalarda pay sahiplerinin veya ortaklarının aydınlatılması için öngörülen hususlar*” da internet sitesine konulması gereken unsurlardır.

TTK 1524. madde hükmü 6335 sayılı Kanun⁵¹⁵ ile değişikliğe uğramadan önce internet sitesi açma yükümlülüğü tüm sermaye şirketleri açısından öngörülen bir

⁵¹² Kaya, *Bilgi Alma*, 76.

⁵¹³ Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 378.

⁵¹⁴ Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 378.

⁵¹⁵ 6335 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile Türk Ticaret Kanunu'nun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun madde 34: bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120630-5.htm>.

zorunluluk iken yapılan değişiklikle beraber tüm sermaye şirketleri değil yalnızca TTK 397/4 uyarınca yalnızca bağımsız dış denetime tabi olan sermaye şirketleri bakımından internet sitesi açma zorunluluğu getirilmiştir. 6335 sayılı Kanun ile 1524. madde hükmünde yapılan bu değişiklik doktrinde de çağdaş bir açılımın önünü kapatan ve modern şirketler hukukunun şeffaflık anlayışını sekteye uğratan bir değişiklik olarak eleştirilmiştir⁵¹⁶. Bu müdahale ile Mülga 6762 sayılı Kanun zamanında olduğu gibi pay sahibi genel kurul belgelerini inceleyebilmek için merkez ve şubelere gitmek zorunda bırakılmıştır⁵¹⁷. Mevcut TTK 1524. madde düzenlemesine göre bağımsız dış denetime tabi olmayan sermaye şirketleri açısından TTK 437/1 de yer alan belgeleri internet üzerinden pay sahiplerinin erişimine açma zorunluluğu bulunmamaktadır. Bu da bağımsız denetime tabi olmayan anonim şirket pay sahiplerinin, bilgi alma hakkının kullanımını kolaylaştıran internet vasıtasıyla inceleme hakkından mahrum kalmasına sebebiyet vermektedir⁵¹⁸.

TTK 437/1 kapsamındaki incelemeye hazır bulundurma yükümlülüğünün ihlali halinde bunun yaptırımının ne olacağı hususunda doktrinde farklı görüşler mevcuttur. Tekinalp kanunda öngörülen düzene aykırılık teşkil eden bu ihlali, bütün pay sahipleri açısından gerçekleşen, şeffaflığa yönelik bir ihlal olarak değerlendirerek TTK 447. madde uyarınca genel kurul kararının butlanına karar verilebileceğini düşünmektedir. Yazar, bu ihlalin vazgeçilmez nitelikteki bir hakkın bertaraf edilmesi şeklinde değerlendirilmesi gerektiğini dile getirmektedir⁵¹⁹. Doktrinde yer alan diğer bir görüşe göre ise, söz konusu aykırılık bilgi alma ve inceleme hakkını tamamen sınırlandıran veya ortadan kaldıran nitelikte olmayıp bir defalık somut bir olayda vuku bulan bir ihlal olarak değerlendirilmelidir ve bu doğrultuda ilgili genel kurul kararı açısından gündeme gelmesi gereken yaptırım türünün iptal edilebilirlik olduğu dile getirilmektedir⁵²⁰. İptal edilebilirlik görüşüne dayanak olarak 1524. maddenin 2.

⁵¹⁶ Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, *Ortaklıklar II*, 51.

⁵¹⁷ Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, *Ortaklıklar II*, 51.

⁵¹⁸ Doktrinde Durgut ve Kaplan tarafından, 1524. maddede yapılacak bir değişiklikle tüm sermaye şirketleri açısından internet sitesi açma ve 437/1 de sayılan belgeleri site üzerinden pay sahiplerinin erişimine sunma şeklinde bir yükümlülüğün getirilmesinin isabetli olacağını dile getirmektedir. Bkz, Durgut/Kaplan, 150.

⁵¹⁹ Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 378.

⁵²⁰ Bahtiyar, *Bilgi Alma*, 171; Durgut/Kaplan, 133. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi tarafından 19.07.2007 tarihinde verilen bir kararda, “yönetim kurulu yıllık faaliyet raporunun, denetçi raporunun, safi kazancın nasıl dağıtılacağına dair tekliflerin anonim şirket genel kurul toplantısından en az 15 gün önce şirketin merkez ve şubelerinde pay sahiplerinin emrine amade bulundurulmasını öngören TTK’nın 362/1 inci (TTK m.437) maddesi hükmüne riayet olunmaması, genel kurul kararının yok sayılmasına

fıkrası gösterilmektedir⁵²¹. Söz konusu düzenlemeye göre⁵²², TTK 1524. maddenin birinci fıkrasında öngörülen internet sitesi üzerinden yayınlanması gereken içeriklerin yayınlanmasına ilişkin yükümlülüğe uyulmaması durumunda ilgili genel kurul kararlarının iptali gündeme gelecektir⁵²³.

Farklı bir görüşte olan Güney ise, yukarıda bahsettiğimiz her iki görüşe de karşı çıkmaktadır. Yazar, 1524. maddenin birinci fıkrası kapsamında öngörülen yükümlülüğe aykırılığın butlana tabi olduğu şeklindeki görüşe, böyle bir kabulün hukuki işlem güvenliğini yok edeceği gerekçesiyle karşı çıkmaktadır. Zira bu görüş doğrultusunda kanuna, esas sözleşmeye ve dürüstlük kuralına aykırılık teşkil etmeyen bir genel kurul kararı, sırf internet sitesinde yayımlanmadığından bahisle yıllar sonra bile butlan yaptırımına konu edilebilecektir. Bu yönde bir kabul hukuki işlem güvenliği ile de bağdaşmamaktadır⁵²⁴. Yazar, maddenin ikinci fıkrasında belirtilen iptal edilebilirlik müeyyidesine ise TTK 446.madde kapsamında getirilen etki prensibiyle çeliştiği için katılmamaktadır⁵²⁵.

Kırca, maddede öngörülen iptal edilebilirlik müeyyidesi bakımından yapmış olduğu değerlendirmede, birinci fıkraya aykırılığın genel kurul kararının konusuyla değil, meydana gelişi ile ilgili olduğunu belirtmiş, bu nedenle illiyet bağının tespitinin önem arz ettiğini dile getirmiştir. Genel kurul kararının meydana gelişine ilişkin aykırılıkta,

veya butlanına neden olmayıp, TTK' nın 381. maddesi (TTK 445. maddesi) hükmüne göre bir iptal sebebi teşkil edebilir. Ortağın bilgi alma hakkının ihlali nedeniyle, genel kurul toplantısında yanlış bir kararın alınması sonucu doğmuş ise, diğer gerekçeler yanında bu bilgi alma hakkının ihlali ile bağlantılı olarak da kararın iptali gündeme gelebilir'' şeklinde bir içtihatı yer verilmiştir. 11. HD, E. 2006/2171, K. 2007/10775, T. 19.07.2007 (www.legalbank.net).

⁵²¹ Durgut/Kaplan, 133.

⁵²² TTK 1524. m: '(1)397 nci maddenin dördüncü fıkrası uyarınca denetime tabi olan sermaye şirketleri, kuruluşlarının ticaret siciline tescili tarihinden itibaren üç ay içinde bir internet sitesi açmak ve bu sitenin belirli bir bölümünü şirketçe kanunen yapılması gereken ilanların yayımlanmasına özgülemek zorundadır. İnternet sitesinde yayımlanacak içerikler, bu Kanunda belli bir süre belirtilmiş ise bu süre içinde, belirtilmemiş ise içeriğin dayandığı işlemin veya olgunun gerçekleştiği tarihten, tescil veya ilana bağlandığı durumlarda ise tescil veya ilanın yapıldığı tarihten itibaren en geç beş gün içinde, şirketin kuruluşundan internet sitesi açılıncaya kadar geçen sürede yayımlanması gereken içerikler de bu sitenin açıldığı tarihte siteye konulur. (2) Birinci fıkrada öngörülen yükümlülüklerle uyulmaması, ilgili kararların iptal edilmesinin sebebini oluşturur, Kanuna aykırılığın tüm sonuçlarının doğmasına yol açar ve kusuru bulunan yöneticiler ile yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğuna neden olur. Cezai hükümler saklıdır''.

⁵²³ Doktrinde Akdağ Güney, 1524. madde bakımından öngörülen iptal yaptırımının 446.maddede getirilen etki prensibi ile çelişmesi nedeniyle yerinde olmadığını savunmaktadır. Bkz, Akdağ Güney, 45.

⁵²⁴ Akdağ Güney, 45 (dipnot 18).

⁵²⁵ Akdağ Güney, 45.

illiyet bağının tespiti bakımından nitelik itibariyle veya nicelik itibariyle hukuka aykırılık durumlarının gündeme gelebileceğini, genel kurul kararlarının iptali bağlamında internet sitesinde yer alan içeriklerin esas itibariyle toplantıya çağrı ve bilgi alma haklarına ilişkin olmasından ötürü, TTK 1524/1 hükmüne aykırılığın nitelik itibariyle hukuka aykırılık olduğunu belirterek, söz konusu aykırılığın pay sahibinin pay sahipliği ve katılım haklarını etkileyecek nitelikte olması sebebiyle başkaca bir şart aranmaksızın söz konusu ihlalin iptal sebebi sayılması gerektiği görüşündedir⁵²⁶.

2.2. Aktif Bilgi Alma Hakkı (Genel Kurulda Soru Sormak Suretiyle Bilgi Alma)

2.2.1. Genel Olarak

TTK m. 437/1 kapsamında tahdidi olarak sayılan belgeler aracılığıyla elde edilecek bilgiler pay sahipleri için yeterli olmayabilir⁵²⁷. Pay sahipleri bu bilgileri tamamlayacak ek bilgilere ihtiyaç duyabilir⁵²⁸. Bu bakımdan şirkete ilişkin tüm bilgilerin sınırsız bir şekilde pay sahiplerine açılması şirketin menfaatlerini korunması bakımından tehlike yaratacak olduğundan kabul edilemez. Bu noktada pay sahiplerinin talebine bağlı olarak işleyecek bir bilgi akışı sürecinin (reaktif bilgi akışı) işlevi ortaya çıkacaktır⁵²⁹.

TTK m. 437/2 hükmü kapsamında pay sahiplerine genel kurul toplantılarında yönetim kuruluna ve denetçilere soru sormak suretiyle bilgi alma hakkı tanınmıştır. TTK 407/2 kapsamında düzenlenen ‘‘murahhas üyelerle en az bir yönetim kurulu üyesinin genel kurula katılma yükümlülüğü’’ ne ilişkin hüküm ile pay sahiplerinin bilgi alma talepleri kapsamında yöneltecekleri sorulara muhatap bulabilmesinin sağlanması amaçlanmıştır⁵³⁰. Zira TTK 437/2 kapsamında şirketin işlerine ilişkin bilgi taleplerinin yöneltileceği muhatap şirketin yönetim kuruludur⁵³¹. Bu bakımdan TTK m. 407/2 hükmü ile bilgi alma hakkı arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Mülga yasa

⁵²⁶ İsmail Kırcı, *Anonim Şirket Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2022), 228,229.

⁵²⁷ Durgut/Kaplan, 125.

⁵²⁸ Öztekin, 303; Akbay, 7; Ünal, 183.

⁵²⁹ Akbay, 7.

⁵³⁰ Nurdan Orbay Ortaç ve Şengül Al Kılıç, ‘‘Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin ve Murahhasların Genel Kurula Katılması’’, *Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi*, C: 4, S:2, 2018, 215.

⁵³¹ Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 377.

döneminde yönetim kurulu üyelerinin genel kurul toplantılarına katılmalarını zorunlu kılan herhangi bir hükmün bulunmaması uygulamada bazı problemleri de beraberinde getirmiştir. Şirket pay sahipleri olağan genel kurul toplantılarında, eTTK 362 ve 363. maddelerinden kaynaklanan bilgi alma taleplerini yöneltebilecekleri herhangi bir muhatap bulamamalarından dolayı oy haklarını da bilinçsizce kullanmak durumunda kalmışlardır⁵³². Teoman mülga yasadaki yönetim kurulu üyelerinin genel kurul toplantılarında hazır bulunma yükümlülüğünü ilişkin düzenleme olmaması şeklindeki eksikliğe dikkat çekmiş, bu konuda kanuna hazır bulunma zorunluluğu öngören açık bir hüküm konulması gerektiğini belirterek bu tür açık bir hükmün sadece pay sahiplerinin bilgi alma haklarını kullanmasına hizmet edeceğine belirterek bu yükümlülüğe aykırılığın alınan kararlarının geçerliliğine etki etmeyeceğini dile getirmiştir⁵³³.

6102 sayılı TTK' nın 407. maddesine ilişkin gerekçeye bakıldığında, hükmün getiriliş amacının pay sahiplerinin yönetim ve denetime ilişkin sorularının cevaplanmasının sağlanması olduğu açıkça belirtilmiştir. TTK 407/ 2 kapsamında genel kurul toplantılarında denetçilerin hazır bulunmasının öngörülmesi de denetime ilişkin konularda pay sahiplerinin sorularına muhatap bulabilmesinin sağlanması amacıyla.

Bilgi alma hakkının genel kurulda kullanılması esastır⁵³⁴. İsviçre Federal Mahkemesi tarafından 27.07.2010 tarihinde verilen bir kararda⁵³⁵ “*tüm pay sahiplerine eşit muamelede bulunulmasını güvence altına almak amacıyla, 697. madde uyarınca, bilgi alma hakkının genel kurul esnasında kullanılması gerekir*”⁵³⁶ ifadelerine yer verilerek düzenleme ile eşit işlem ilkesine uygunluğun sağlanmasının amaçlandığı dile getirilmiştir. Mevzuat İsviçre düzenlemesiyle uyumlu olarak, TTK 437/2 de açıkça “*genel kurulda*” ibaresine yer verilmiştir. Nitekim bu düzenleme kanunun 407.maddesinin 1. fıkrasında yer alan, pay sahiplerinin şirket işlerine ilişkin haklarını

⁵³² Teoman, Genel Kurul, 23.

⁵³³ Teoman, Genel Kurul, 26.

⁵³⁴ Mevzuat İsviçre Borçlar Kanunundaki (CO) madde metninde de “genel kurul esnasında” (*lors de l'assemblée générale*) lafzına yer verilmiştir (CO art. 697/1).

⁵³⁵ https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F27-07-2010-4A_215-2010&lang=de&type=show_document&zoom=YES& (E. T. 26.09.2022).

⁵³⁶ 4A_215/2010 du 27/07/2010: “*le droit aux renseignements doit, conformément à l'art. 697 CO, être exercé lors de l'assemblée générale, afin de garantir l'égalité de traitement de tous les actionnaires*”.

genel kurulda kullanacağına ilişkin kural ile de uyumludur⁵³⁷. Bilgi alma ve inceleme hakkına ilişkin TTK 437. madde düzenlemesine kanun sistematigi içerisinde Genel Kurul başlıklı dördüncü bölümde yer verilmesi de hakkın genel kurulda kullanılacağı kuralını destekler niteliktedir⁵³⁸. Bununla birlikte bu durum, genel kurul öncesinde genel kurulda cevaplandırılmak üzere yönetim kuruluna yazılı olarak talepte bulunulmasına engel teşkil etmez⁵³⁹. Genel kurul öncesinde böyle bir talebin yöneltilmesi mümkündür ancak yetkili organ kural olarak bilgiyi genel kurul toplantısında verecektir⁵⁴⁰. Bu bakımdan genel kurul toplantısı dışında bilgi vermek zorunda değildir⁵⁴¹. Doktrinde Akbay tarafından da işaret edildiği üzere genel kurul toplantısından önce talepte bulunulmasının hem ortaklık hem hak sahipleri hem de bilgi verme yükümlülükleri açısından birçok noktada yararı olabilir. Bu yararlarından biri yönetim kurulunun soruyu cevaplayabilme noktasında bir hazırlık yapma fırsatı bulması ve böylece pay sahibinin talebinin daha doyurucu bir şekilde karşılanmasının sağlanmasıdır⁵⁴². Doktrinde Dural, bilginin ancak genel kurul toplantısında verilebileceği kuralının mutlak nitelik taşımadığını savunmaktadır⁵⁴³. Yazara göre TTK m. 437/2/4.cümlesinde yer alan “*pay sahiplerinden herhangi birine genel kurul dışında bir konuda bilgi verilmişse*” şeklinde yer alan ifadenin bilginin genel kurul dışında da verilebileceğini vurguladığını dile getirmektedir⁵⁴⁴.

Bilgi alma talebinin ne şekilde yapılacağına ilişkin madde düzenlemesinde herhangi bir açıklamaya yer verilmemiştir. Bu durumda talebin genel kurul toplantısı esnasında sözlü olarak dile getirilmesi veya genel kurul toplantısından önce toplantıda cevaplandırılması için yönetim kuruluna yazılı olarak talepte bulunulabilmesi mümkündür⁵⁴⁵. Ancak talebin istenildiği şekilde yerine getirilmemesi durumunda

⁵³⁷ Akbay, 103

⁵³⁸ Kaya, Makale, 74.

⁵³⁹ Kaya, Makale, 64; Akdağ Güney, 50.

⁵⁴⁰ Kaya, *Bilgi Alma*, 282.

⁵⁴¹ Akdağ Güney, 50. Özetek genel kurul toplantısı dışında bilgi verilemeyeceği görüşündedir. Bkz, Özetek, 305.

⁵⁴² Akbay, 106.

⁵⁴³ H. Dural, 278.

⁵⁴⁴ H. Dural, 278. Yazar bilgi verme yükümlüsü yönetim kurulunun genel kurul dışında talep edilen bilgiyi genel kurul dışında vermeyi tercih edebileceği gibi bilgiyi genel kurulda vereceği gerekçesiyle bilgi vermeyi reddedebileceğini de belirtmektedir.

⁵⁴⁵ Durgut/Kaplan, 127.

konunun mahkemeye taşınması söz konusu olduğunda ispat kolaylığı açısından yazılı talepte bulunulmasının daha isabetli olacağı doktrinde dile getirilmektedir⁵⁴⁶.

Pay sahibi bilgi alma talebinde bulunurken talebini gerekçelendirmek zorunda değildir⁵⁴⁷. Yalnızca aydınlanmak maksadıyla talepte bulunulması da mümkün. Ancak talebin genel bir nitelik taşımaması gerekir, bu anlamda talebe ilişkin muhatabın bilgi verebilmesi için ve hangi ölçüde bilgi verileceğinin tespit edilebilmesi noktasında talebin somutlaştırılmış olması, unsurlarının açık ve anlaşılır olması gerekir⁵⁴⁸.

TTK m. 437 kapsamında, pay sahiplerine genel kurul dışında bilgi verilmesine yönelik bir düzenleme söz konusu değildir⁵⁴⁹. Mevzuatımızdaki İsviçre Borçlar Kanunu'nda da benzer şekilde bu yönde bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak 2020 yılında kabul edilen ve henüz yürürlüğe girmemiş olan revizyon hükümlerinde buna ilişkin yeni bir düzenlemeye yer verilmiştir. CO art. 697/2 düzenlemesi ile genel kurul dışında yönetim kuruluna yapılacak yazılı bir başvuru ile şirket işleri hakkında bilgi talebinde bulunma imkânı getirilmiştir. Ancak bu hak bireysel bir pay sahipliği hakkı olarak değil, azınlık hakkı olarak tanınmıştır. Söz konusu düzenlemeye göre, borsaya kote edilmemiş olan anonim şirketlerde payların ve oy haklarının en az % 10' una sahip olan azınlık yönetim kuruluna genel kurul dışında yazılı bilgi alma talebinde bulunabilecektir⁵⁵⁰. CO art. 697/3 de, şirket yönetim kurulunun bu talebe en geç 4 ay içerisinde cevap vermesi gerektiği hüküm altına alınmıştır. Buna ek olarak talebe ilişkin yönetim kurulu tarafından genel kurul dışında verilen cevabın en geç talebi takip eden ilk genel kurul toplantısında diğer pay sahiplerinin incelemesine sunulması gerekmektedir. Gerekçede bu yükümlülüğün genel kurul toplantısı beklenmeksizin, elektronik araçlardan faydalanılmak suretiyle de yerine getirilebileceği, bu bakımdan dikkat edilmesi gereken tek hususun eşit işlem ilkesine (*égalité de traitement entre les actionnaires*) uygun davranmak olduğu belirtilmiştir⁵⁵¹.

⁵⁴⁶ Durgut/Kaplan, 128.

⁵⁴⁷ Durgut/Kaplan, 127.

⁵⁴⁸ Kaya, *Bilgi Alma*, 286.

⁵⁴⁹ H. Dural, TTK m. 437/2/4. cümle düzenlemesinden yola çıkarak pay sahibine genel kurul dışında bilgi verilmesinin yasaklanmadığını savunmaktadır. Yazara göre, yöneticiler genel kurul dışında bilgi vermek zorunda olmamakla birlikte genel kurul dışında da bilgi vermeyi tercih edebilir. Bkz, H. Dural, 274.

⁵⁵⁰ Revizyon

metni

bkz:

<https://www.fedlex.admin.ch/filestore/fedlex.data.admin.ch/eli/oc/2020/746/fr/pdf-a/fedlex-data-admin-ch-eli-oc-2020-746-fr-pdf-a.pdf> (E. T: 13.06.2022).

⁵⁵¹ Revizyon Gerekçe Metni, 489.

Gerekçede genel kurul dışında tanınan bilgi alma hakkının pay sahiplerinin meraklarını tatmin etmek için verilmiş bir hak olmadığına vurgu yapılarak bu talebin yönetim kurulu tarafından reddedilebileceği dile getirilmiştir. Red sebepleri olarak maddede talebin pay sahipliği haklarının kullanımı için gerekli olma koşulunu taşınamaması ve şirket sırları ve korunması gereken diğer şirket menfaatlerini ihlal etmesi gösterilmiştir. Talebin reddinin yazılı olması zorunluluğu da madde kapsamında düzenlenmiştir.

Doktrinde Sümer TTK m. 437/2 de yer verilen hakkın genel kurulda kullanılacağına ilişkin düzenlemenin hakkın öngörülme amacına uygun olmadığını ve hakkın işlevselliğini azalttığını, zira ülkemizde genel kurul toplantılarının zamanında yapılmamasından ötürü bilgi sahibi olunabilmesinin imkansız hale geldiğini, bu nedenle İsviçre’de revizyon düzenlemesi kapsamında getirilen genel kurul dışında bilgi alma hakkına ilişkin düzenlemenin Türk Hukukunda da ele alınması gerektiğini dile getirerek hukukumuzda da %10 azınlığa genel kurul dışında bilgi alma hakkı tanınması gerektiği kanaatindedir⁵⁵². Yazar bilgi alma hakkının kullanılmış olması şartının azınlığın özel denetim isteminde bulunulabilmesinin ön şartı olmasından dolayı genel kurul dışında bilgi alma imkânı tanıyan bir azınlık hakkı düzenlemesinin aynı zamanda özel denetim isteme hakkının kullanılmasını da daha işlevsel hale getirilebileceği görüşünü savunmaktadır⁵⁵³.

Bilgi alma hakkının ne şekilde kullanılacağına ilişkin mevzuatta bir açıklık bulunmamaktadır. Ancak bilgi alma genel kurul ekseninde düzenlenmiş bir hak olduğundan hakkın sözlü şekilde kullanılması ön plana çıkmaktadır⁵⁵⁴. Ancak bu genel kurul esnasında sorulan sorunun aynı içerikte yazılı olarak sorulması önünde bir engel oluşturmaz.

2.2.2. Hakkın Konusu ve Kapsamı

Anonim şirket pay sahibi TTK m. 437/2 uyarınca, yönetim kurulundan şirketin işleri, denetçilerden ise denetimin yapılma şekli ve sonuçları hakkında bilgi isteyebilecektir.

⁵⁵² B. Sümer, 246.

⁵⁵³ B. Sümer, 251.

⁵⁵⁴ Akbay, 174.

Bu noktada bilgi alma ve inceleme hakkının konu bakımından sınırı olmadığı⁵⁵⁵, yönetim ve denetim faaliyetleri içinde değerlendirilebilecek tüm iş ve işlemlerin hakkın konusunu oluşturduğu kabul edilmektedir⁵⁵⁶. Bilgi alma, şirketin finansal tablolarını, iş ve faaliyetlerini, yatırımlarını, çeşitli kişilerle ilişkilerini, harcamalarını ve hakim şirket konumunda olan anonim şirketler özelinde bağlı ortaklıklarını da kapsar⁵⁵⁷.

2.2.2.1. Şirket İşleri ve Denetim Faaliyeti

Bilgi alma hakkının konusuna yönetim ve denetim faaliyetleri içinde olan tüm hususlar girer⁵⁵⁸. Bu doğrultuda şirketin bütün faaliyetleri ile denetime ilişkin hususlar hakkın konusunu oluşturur⁵⁵⁹. Şirket işleri kavramının geniş yorumlanması gerekir⁵⁶⁰. Bu bakımdan pay sahiplerinin, şirketin faaliyetleri ve içinde bulunduğu finansal durum hakkında bir fikrinin oluşmasına imkân tanıyan her husus hakkın içeriğinin dahil olacaktır⁵⁶¹. Anonim ortaklık yönetiminin faaliyetleri, aldıkları kararlar, şirket hesaplarının denetimine ait tüm hususlar ve faaliyet raporunun içeriğinde yer teşkil eden personel politikası, işletme stratejisi, araştırma ve geliştirme konuları gibi konular bilgi alma hakkının konusunu teşkil eder⁵⁶².

Talep edilen bilgi şirketin finansal tablo ve yıllık faaliyet raporunda yer alsa da pay sahibi açıklama yapılmasını talep edebilir⁵⁶³.

Bilgi alma talebi, denetçinin bilgi verme yükümlülüğü bakımından ele alındığında denetçiye yalnızca denetim yapmış olduğu faaliyet dönemine ilişkin sorular sorulabileceğini kabul etmek gerekir⁵⁶⁴. Zira TTK m. 399 gereği denetçinin her faaliyet dönemi seçilmesi şarttır. Bu doğrultuda her faaliyet dönemi için tekrar seçim yapılması ve yeni bir denetim sözleşmesi imzalanması söz konusu olduğundan ve

⁵⁵⁵ Tekinalp, Finansal Bilgi, 19; Öztekin, 305-306; Kaya, *Bilgi Alma*, 194, 202.

⁵⁵⁶ Atalay, 55; Pulaşlı, *Şerh*, 1491; Durgut/Kaplan, 135.

⁵⁵⁷ Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 379.

⁵⁵⁸ Pulaşlı, *Şerh*, 1491.

⁵⁵⁹ Pulaşlı, *Şerh*, 1491.

⁵⁶⁰ Kaya, *Bilgi Alma*, 236; Karasu, 84; Şener, 520.

⁵⁶¹ Kaya, *Bilgi Alma*, 195.

⁵⁶² Pulaşlı, *Şerh*, 1491.

⁵⁶³ Durgut/Kaplan, 135.

⁵⁶⁴ Durgut/Kaplan, 135.

denetçinin bilgi verme yükümünün denetim sözleşmesinden doğmasından dolayı denetçiye, daha önceki dönemlere ilişkin sorular sorulmasından ziyade faaliyette bulunduğu döneme ilişkin sorular sorulabileceğinin kabul edilmesi gerekir⁵⁶⁵.

2.2.2.2. Bağlı Şirketler

TTK m. 437/2 düzenlemesine göre, bilgi verme yükümü 200. madde⁵⁶⁶ kapsamında bağlı şirketleri de kapsamaktadır. TTK 200. maddenin lafzına bakıldığında sadece hakim anonim ortaklığın pay sahiplerinin bağlı şirket hakkında bilgi alma talebinde bulunabileceği anlaşılmaktadır. Zira hükümde “*hakim şirketin her pay sahibi*” ibaresine yer verilmiştir. 200. maddede yer alan özel düzenleme sayesinde hakim şirket pay sahipleri, payına sahip olmadıkları bağlı şirketlere ilişkin birçok hususa ilişkin bilgi talep edebilecektir⁵⁶⁷. Hakim şirketin pay sahibinin bilgi alabilmesi için bağlı ortaklığın anonim şirket olması gibi bir zorunluluk söz konusu değildir⁵⁶⁸.

Tekinalp, bağlı şirkete ilişkin aydınlanmak isteyen pay sahibinin öncelikle bağlı ortaklığın finansal ve malvarlığı durumuyla hesap sonuçları hakkında bilgi edinebileceğini, bilginin yalnızca “*durumlar*” ile “*hesap sonuçları*” na ilişkin olduğunu, hesap sonuçlarının bağlı ortaklığın kar-zarar durumu ve bunun sebeplerine ilişkin olduğunu belirterek, pay sahibinin bu konular dışında kalan bağlı şirketin yatırımları, günlük yönetim şekli ve işlemleri, politikaları gibi konulara ilişkin soru soramayacağını zira iş, faaliyet ve yatırımlara ilişkin hususların sadece bağlı şirketin ortaklarını ilgilendirdiğini belirtmektedir⁵⁶⁹. Hakim şirket pay sahibi, bağlı ortaklık hakkında sırf aydınlanmak amacıyla da bilgi alabilir, bilgi alınabilmesi için olumsuz bir durumun varlığı şart değildir⁵⁷⁰.

⁵⁶⁵ Durgut/Kaplan, 135-136.

⁵⁶⁶ TTK madde 200: “*Hakim şirketin her pay sahibi genel kurulda, bağlı şirketlerin finansal ve malvarlığıyla ilgili durumları ile hesap sonuçları, hakim şirketin bağlı şirketlerle, bağlı şirketlerin birbirleriyle, hakim ve bağlı şirketlerin pay sahipleri, yöneticileri ve bunların yakınlarıyla ilişkileri, yaptıkları işlemler ve bunların sonuçları hakkında, özenli, gerçeği aynen ve dürüstçe yansıtan hesap verme ilkelerine uygun, doyurucu bilgi verilmesini isteyebilir*”.

⁵⁶⁷ Funda Özdin, “Şirketler Topluluğu Hukukunda Bilgilendirme Amacına Yönelik Özel Düzenlemelerin Menfaatler Dengesinin Sağlanması Açısından Değerlendirilmesi”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:16, S:197-198, 2021, 354.

⁵⁶⁸ Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 385.

⁵⁶⁹ Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 379.

⁵⁷⁰ Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 385.

TTK 200. madde uyarınca, hakim şirket pay sahibi bağlı şirketin malvarlığına ilişkin hususlarda bilgi alabilir. TTK m. 517 ve m. 518 uyarınca şirketler topluluğunun konsolide finansal tabloları ve yıllık faaliyet raporu hakim ortaklığın genel kurul toplantısına, denetçi raporu ile sunulur⁵⁷¹. Hakim ortaklığın pay sahibi bu belgelere ilişkin sorular sorup bilgi alma talebinde bulunabilir.

Bağlı şirketin malvarlığına ilişkin konuların yanı sıra hakim şirketin; söz konusu bağlı ortaklıkla, diğer bağlı ortaklıklarla yöneticileri ve bunların yakınlarıyla ilişkileri ve yaptığı işlemler, özellikle kayıp ve denkleştirme konusunda (TTK m. 202/1), bağlılık raporu (TTK m. 199), karşılıklı iştirak (TTK m. 197) ve bildirim ve tescil yükümlülükleri gibi hususlarda bilgi talebinde bulunabilir⁵⁷². Hakimiyet ilişkisi çerçevesinde hakim ve bağlı şirketlerin pay sahipleri, yöneticileri ve bunların yakınlarıyla ilişkileri ve yaptıkları işlemler hakkında bilgi talebinde bulunması birbiri içine girmiş girift menfaat ilişkilerini ve topluluk içi menfaat paylaşımlarını anlayabilmesi için pay sahibi açısından önem arz etmektedir. Ancak bağlı şirketin izlediği politikalar, geliştirdiği stratejiler ve yönetim şekli yalnızca bağlı şirket pay sahiplerini ilgilendirdiği için hakim şirket pay sahibinin bu konulara ilişkin bilgi alma hakkı bulunmamaktadır⁵⁷³.

6102 Sayılı TTK'nın "Bağlı şirketler hakkında bilgi alma" başlıklı 200. maddesinde hakim şirket pay sahiplerine bağlı ortaklıklar hakkında sadece bilgi alma hakkı tanınmış, bağlı ortaklıkları doğrudan inceleme hakkı tanınmamıştır⁵⁷⁴.

2.2.2.3. Gereklilik Kriterine Bağlı Olmama

Gereklilik kriteri, Alman ve İsviçre hukuklarında hakkın somut kapsamının belirlenmesi bakımından öngörülmüş olan, pay sahibinin bilgi alma talebinin kabul edilebilirliğine ilişkin bir kıstas olarak ortaya çıkmaktadır⁵⁷⁵. Gereklilik kriteri İsviçre

⁵⁷¹ Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 380.

⁵⁷² Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 380.

⁵⁷³ Durgut/Kaplan, 136.

⁵⁷⁴ Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 385. Ergin Çelebi, kanunda hakim şirket pay sahiplerinin bağlı şirketler hakkında inceleme hakkına sahip olup olmadığı meselesine ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiş olmasının inceleme hakkı verilmediği şeklinde yorumlanmaması gerektiğini, bilgi alma hakkına ilişkin düzenlemeler bütüncül bir yaklaşımla ele alındığında hakim şirket pay sahiplerine bağlı şirketlere ilişkin inceleme hakkı tanınması gerektiğini düşünmektedir. Bkz, Ergin Çelebi, 538.

⁵⁷⁵ Kaya, *Bilgi Alma*, 228.

Hukukunda, pay sahipliği haklarının kullanılması için gerekli olma (*être nécessaire a l' exercice des droit de l' actionnaire*) şeklinde tezahür ederken, Alman Hukukunda ise gündemde yer alan konuların gerçeğe uygun değerlendirilmesi için gerekli olma şeklinde tezahür etmiştir⁵⁷⁶.

Kaya, pay sahibinin bilgi talebinin hangi şartlara bağlı olduğunu (hakkın kapsamı), hakkın tanınma amacından yola çıkılarak tespit edilebileceğini, bu bakımdan hakkın tanınmasındaki temel amacın pay sahibinin ortaklığın içinde bulunduğu durumu gerçeğe uygun bir şekilde takdir edip bu doğrultuda haklarını bilinçli kullanmasını sağlamak olduğunu, dolayısıyla buradan yola çıkarak pay sahibinin bilgi alma hakkını keyfe keder kullanamayacağını, bilgiyi ancak haklarını bilinçli bir şekilde kullanması için gerekli ise talep edebileceğini belirtmektedir⁵⁷⁷. Bu bakımdan bilgi alma hakkının kapsamının belirlenmesi noktasında gereklilik koşulunun temel bir ölçüt olduğunu dile getirmektedir⁵⁷⁸.

TTK 437. madde bakımından mehzaz teşkil eden İsviçre ve Alman hukuklarında yer verilen gereklilik kriterine kanunumuzda yer verilmemiştir. Gerekçede, söz konusu kriterin hakkın kullanımını tehlikeye sokabilecek olduğu ve bu nedenle hakkın bu kritere bağlanmadığı belirtilmiştir⁵⁷⁹.

Doktrinde Pulaşlı, gereklilik kriterine yer verilmemesi ciddi biçimde eleştirmektedir. Yazara göre gereklilik koşuluna yer verilmesi, bilgi alma hakkını sınırlandırmamaktadır. Bu koşula yer verilmemesinin, kötü niyetli pay sahiplerine, ilgisiz konulara ilişkin sorular sormak suretiyle gereksiz yere genel kurulu meşgul etmek, yönetimi bezdirmek ve cevap alınmaması durumunda dava açmak suretiyle mahkemeleri işgal etme fırsatı yaratacaktır⁵⁸⁰.

Güney ise gereklilik kriterine yer verilip verilmemesinin hakkın tatbiki noktasında bir farklılık oluşturmayacağını, her iki olasılıkta da düzenlemenin yapılaş gayesi göz

⁵⁷⁶ Pulaşlı, *Şerh*, 1488.

⁵⁷⁷ Kaya, *Bilgi Alma*, 227.

⁵⁷⁸ Kaya, *Bilgi Alma*, 230.

⁵⁷⁹ TTK 437. madde gerekçesinden: “‘bilgi alma hakkı, kaynak İsv. BK m.697 (2)’nin aksine pay sahipliği haklarının kullanılabilmesi için ‘gerekli’ olması koşuluna bağlanmamıştır. Gereklilik koşulu hakkın kullanılmasını tehlikeye sokardı”.

⁵⁸⁰ Pulaşlı, *Şerh*, 1490.

önünde bulundurulmak suretiyle yapılacak yorumlarla, ortaya çıkabilecek problemlerin aşılmasının mümkün olduğunu dile getirmektedir⁵⁸¹. Zira bu kritere yer verilmemiş olması hakkın gelişigüzel bir şekilde sınırsızca kullanılabilmesi anlamına gelmez⁵⁸².

Akbay gereklilik kriterine yer verilmemesinin, yeni TTK' da benimsenen hakkın en kolay şekilde kullanılması amacıyla örtüşmekle olduğunu, bununla birlikte yasa koyucunun bu yöndeki tercihinin isabetli olup olmadığı hususunun tartışmaya açık olduğunu belirtmektedir⁵⁸³.

Ceylan, Türk Kanun Koyucusunun hakkın kullanımını zorlaştıracak olan gereklilik kriterine yer vermemesinin yerinde olduğunu, hakkın kullanımında dürüstlük kuralı gözetilmesi gereken temel bir esas olduğundan ortaya çıkması muhtemel birtakım problemlerin bu ilke dikkate alınmak suretiyle çözülebileceğini düşünmektedir⁵⁸⁴.

Kanaatimizce mehzaz hukuk sistemlerinde yer verilen gereklilik kriterine TTK m.437 de yer verilmemiş olması gerekçede de belirtildiği üzere hakkın kullanımının zorlaştırılmaması açısından yerinde bir tercihtir. Ancak Güney' in de belirttiği gibi bu kritere yer verilmemiş olması pay sahibinin bilgi alma hakkını istediği şekilde kullanacağı anlamına gelmez. Pay sahibinin bilgi alma talebi değerlendirilirken somut olayın şartları göz önünde bulundurularak bu talebin hakkın kötüye kullanımını niteliği taşıyıp taşımadığının tespit edilmesi ve buna göre bir sonuca varılması gerekir.

2.2.2.4. Gündeme Bağlı Olmama

Pay sahibinin bilgi talebi gündemdeki konularla sınırlı değildir⁵⁸⁵. Bu bakımdan bilgi alma talebi gündeme bağlılık ilkesinin istisnalarından biridir⁵⁸⁶. Kanun gerekçesinde bilgi alma talebinin gündem ile sınırlı olmadığı açıkça dile getirilmiş olmasına rağmen,

⁵⁸¹ Akdağ Güney, 51 (dipnot 36).

⁵⁸² Akdağ Güney, 51.

⁵⁸³ Akbay, 181

⁵⁸⁴ Çiğdem Ceylan, "Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı" (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, 2019), 83.

⁵⁸⁵ Madde gerekçesinde bu durum: "yönetim kurulu şirket işleri hakkında bilgi verir ve bilgi alma gündem ile sınırlı değildir" denilerek açıkça ifade edilmiştir.

⁵⁸⁶ Kaya, *Bilgi Alma*, 284;

Yargıtay 11. Hukuk dairesi tarafından 14.03.2017 tarihinde verilen bir kararda⁵⁸⁷, Yargıtay, genel kurulda pay sahibi tarafından sorulan sorulara gündem dışı konulara ilişkin olduğu gerekçesiyle şirket tarafından cevap verilmediğini belirtilmiş ve şirketin kanuna aykırı bir uygulaması olmadığını ifade ederek davacının açtığı davayı reddeden yerel mahkeme kararını onaylamıştır⁵⁸⁸.

Kanun koyucunun hakka ilişkin düzenlemeyi getiriş amacı ve gerekçede yer verilen talebin gündem konularına bağlı olmamasına ilişkin açıklamalar göz önünde bulundurulduğunda 11. Hukuk Dairesi tarafından verilen bu karara katılmak mümkün değildir. Zira pay sahibinin bilgi alma talebi yalnızca 3. fıkra çerçevesinde şirket sırrı ve korunması gereken diğer şirket menfaatlerinin tehlikeye girebileceği gerekçesi ile reddedilebilir. Aksi yönde bir kabul hakkın kullanımını önemli derecede sınırlandıracak olduğundan isabetli değildir. Kaldı ki Alman hukukunda olduğu gibi gündem konularının sağlıklı bir şekilde değerlendirilmesi için gerekli olma gibi bir koşula da kanunumuzda yer verilmemiş olması göz önünde bulundurulduğunda gündemdeki konulara ilişkin olmaması gerekçesine yer verilerek talebin geri çevrilmesi hakkın kanunda öngörülenin ötesinde olacak şekilde sınırlandırılması anlamına geleceğinden hakkın vazgeçilmez hak⁵⁸⁹ olma niteliğiyle de bağdaşmaz.

2.2.2.5. Eşit İşlem İlkesinin Özel Görünümü

Bilgi alma hakkının kural olarak genel kurulda kullanılması gerekliliği TTK m. 437/2'nin lafzında yer verilen "*pay sahipleri genel kurulda*" ibaresinden anlaşılmaktadır. Bu aynı zamanda TTK 407/1 de yer alan "*pay sahipleri şirket işlerine ilişkin haklarını genel kurulda kullanırlar*" düzenlemesinin de bir yansımasıdır⁵⁹⁰. Hakkın genel kurulda kullanılması esası pay sahipleri arasında eşitliğin sağlanması bakımından önem arz etmektedir.

⁵⁸⁷ 11. HD, E. 2015/13744, K. 2017/1501, T. 14.03.2017 (www.legalbank.net).

⁵⁸⁸ 11. HD, ilgili kararda, "...30.03.2015 tarihli genel kurulda davacının sorduğu sorulara cevap verildiği, gündemle ilgisi bulunmayan sorularına ise, gündem dışı konuların genel kurulda görüşülüp, tartışılıp, müzakere edilememesi nedeniyle cevap verilmediği, davalı şirketin kanuna aykırı bir uygulamasının söz konusu olmadığı, davalı şirket tarafından verilen cevapların yeterli ve bilgi edinme hakkını karşılar nitelikte bulunduğu gerekçesiyle..." ifadelerine yer vererek ilk derece mahkemesi tarafından verilen red kararını onamıştır.

⁵⁸⁹ Doktrinde belirtildiği üzere vazgeçilmez haklar ancak kanunda öngörülen sınırlar çerçevesinde sınırlandırılabilir.

⁵⁹⁰ H. Dural, 273.

Eşit işlem ilkesi, bilgi alma hakkının sınırlandırıldığı veya verildiği bütün hallerde uygulanma yeteneğini haizdir⁵⁹¹. Bu bakımdan hakkın icrası ve sınırlandırılmasına ilişkin tüm aşamalarda eşit işlem ilkesinin gözetilmesi gerekir. Bilgi alma hakkı özelinde eşit işlem ilkesi mutlak surette uygulanmaktadır⁵⁹². Zira hakkın kullanımı noktasında pay sahipleri arasında herhangi bir ayırım yapılması mümkün değildir.

Bununla birlikte fıkra lafzına bakıldığında, genel kurul dışında bilgi verilmesini açıkça yasaklayan bir ibare mevcut değildir. Fıkranın devamında genel kurul dışında bilgi verilmiş olması ihtimaline bağlanan sonuca ilişkin bir düzenlemeye yer verilmiştir. Bu düzenleme, doktrinde eşit işlem ilkesinin özel bir görünümü olarak da ifade edilmektedir⁵⁹³. Düzenleme şu şekildedir:

Pay sahiplerinden herhangi birine bu sıfatı dolayısıyla genel kurul dışında bir konuda bilgi verilmişse, diğer bir pay sahibinin istemde bulunması üzerine, aynı bilgi, gündemle ilgili olmasa da aynı kapsam ve ayrıntıda verilir. Bu halde yönetim kurulu bu maddenin üçüncü fıkrasına dayanamaz.

Düzenlemenin temelini Alman Paylı Ortaklıklar Kanunu' nun 131/4 hükmü oluşturmaktadır⁵⁹⁴. Bu düzenleme ile uygulamada genel kurul toplantısı dışında bazı pay sahiplerine bilgi verilmesi suretiyle ortaya çıkan eşitsizliğin giderilmesi hedeflenmiştir⁵⁹⁵.

Bazı pay sahiplerinin şirket yönetimi ile yakın ilişki içerisinde bulunmalarından dolayı her pay sahibinin elde edemediği bilgilere ulaşabilmeleri durumu pay sahipleri arasındaki dengeyi bozan bir durum olmakla birlikte eşit işlem ilkesine de aykırıdır. Bu bakımdan hem pay sahipleri dengesinin korunması hem de eşit işlem ilkesine uygunluğun sağlanması için böyle düzenleme ihdas edilmiştir⁵⁹⁶. Mezkûr düzenleme, genel kurul dışında bilgi verilmesi suretiyle yaratılan bilgi farklılığına çözüm getirmeyi amaçlamaktadır⁵⁹⁷.

⁵⁹¹ Yıldız, *Eşit İşlem*, 217.

⁵⁹² Yıldız, *Eşit İşlem*, 214.

⁵⁹³ Kendigelen, *İlk Tespitler*, 290; Yıldız, *Eşit İşlem*, 176; Akbay, 114; Dolu, 55; Birinci, 23; Özcanlı, 213; Şener, 522; B. Sümer, 79-80.

⁵⁹⁴ Gül Okutan Nilsson, "Türk Şirketler Topluluğu Hukukunun Hedefleri Bakımından İşlevsel Bir İnceleme ve Özellikle Hakim Şirketin Bilgi Alma Hakkı", *Karşılaştırmalı Şirketler Topluluğu Hukuku 80. Yaş Gününde Prof. Dr. Ünal Tekinalp'e Saygı Konferansı* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2018), 44.

⁵⁹⁵ Özdin, 350.

⁵⁹⁶ Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 381.

⁵⁹⁷ Akbay, 114.

Söz konusu hüküm ekseninde, eşit işlem ilkesi ikincil niteliktedir. Zira burada eşit işlem ilkesine başvurmaya ihtiyaç olmaksızın doğrudan başvurulabilecek bir düzenleme ile eşit işlem ilkesine uygunluk sağlanması amaçlanmıştır⁵⁹⁸. Bu düzenlemeyle, pay sahiplerinden birine genel kurul dışında bilgi verilmesi halinde, bu bilginin, diğer pay sahiplerinin talebi üzerine genel kurulda, onlarla da paylaşılması gerekmektedir⁵⁹⁹. Kanun koyucu keyfi bir uygulama ile pay sahipleri arasındaki dengenin bozulmasına engel olmak adına böyle bir çözüm yolu getirerek, talepte bulunulması halinde aynı bilginin aynı kapsamda diğer pay sahipleriyle de paylaşılması zorunluluğu getirmiştir. Verilen bilginin gündemle ilgili olup olmaması önem arz etmez⁶⁰⁰.

Hukukumuzda pay sahiplerinin genel kurul öncesinde genel kurulda cevaplandırılmak üzere soru yöneltmesi yönünde bir engel olmadığı dile getirilmektedir⁶⁰¹.

Doktrinde genel kurul dışında bilgi verilmiş olması ihtimaline ilişkin düzenlemeden yola çıkarak pay sahibinin genel kurul dışında da bilgi talep edebileceğini kabul etmek gerektiği dile getirilmiştir⁶⁰². Böyle bir taleple karşı karşıya kalan yönetim kurulu bu talebi karşılayabileceği gibi, ancak genel kurulda cevaplandıracağını belirterek geri de çevirebilir. Zira sistemimizde mehzaz İsviçre hukukunda olduğu gibi bilgi alma hakkının genel kurulda kullanılması esas alınmıştır. Bundan dolayı genel kurul dışında talepte bulunulması durumunda, bilginin talep anında verilmesi zorunluluğu yoktur⁶⁰³. Ancak bilginin genel kurul dışında verilmesini açıkça yasaklayan bir kural da olmadığından yönetim kurulunun bu talebi karşılamayı tercih edebileceği de dile getirilmektedir⁶⁰⁴. Pay sahiplerine talep ettikleri bilginin ancak genel kurulda verilebileceği kuralı bu bakımdan mutlak nitelik taşımamaktadır. TTK m. 437/2/ 4. cümlede yer alan ifade bunu göstermektedir⁶⁰⁵. Bu durumda iki olasılık karşımıza çıkmaktadır. Bilgi verme yükümlüsü olan yönetim kurulu bilgi alma talebini, bilgiyi

⁵⁹⁸ B. Sümer, 80.

⁵⁹⁹ Yıldız, 6102 sayılı TTK'nın 437/2/4 düzenlemesinin olmadığı dönemde, bu hükmün mehzazını teşkil eden düzenlemenin uygulanması gerektiğini önermiştir. bkz. Yıldız, *Eşit İşlem*, 216.

⁶⁰⁰ Yıldız, *Eşit İşlem*, 216.

⁶⁰¹ Kaya, Makale, 64. Bunun 6102 sayılı TTK'nın getirmiş olduğu yeniliklerden biri olduğu da doktrinde dile getirilmiştir. Bkz. Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, *Ortaklıklar II*, 51.

⁶⁰² H. Dural, 277.

⁶⁰³ Kaya, *Bilgi Alma*, 283; Akbay, 111.

⁶⁰⁴ Kaya, *Bilgi Alma*, 283. Bahtiyar, *Bilgi Alma*, 172. Doktrinde bu durum “*genel kurul dışında, yönetimin gönüllü bilgi paylaşımı*” olarak ifade edilmektedir. Bkz, Akbay, 112.

⁶⁰⁵ H. Dural, 278.

genel kurulda vereceği gerekçesi ile reddedebileceği gibi, genel kurul dışında bilgi verme yolunu da tercih edebilir⁶⁰⁶. Bu bakımdan yönetim kurulu genel kurul dışında bilgi verip vermeme konusunda takdir hakkına sahiptir⁶⁰⁷. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus, şirket organlarının kendilerine tanınan takdire bağlı yetkileri kullanırken keyfi uygulamalardan kaçınmaları gerekliliğidir⁶⁰⁸. Eşit işlem ilkesi bilgi alma hakkının sınırlandırıldığı veya verildiği bütün durumlarda uygulanabilme yeteneğine haizdir⁶⁰⁹. Genel kurul dışında bilgi verilmesiyle suretiyle pay sahipleri arasında yaratılan bilgi farklılığını gidermek amacıyla yapılan düzenleme eşit işlem ilkesine uygunluğun sağlanmasını hedeflemiş olduğundan doktrinde eşit işlem ilkesinin bir görünümü olarak ifade edilmektedir. Mezkûr 437/2/4. cümlesi, meclis görüşmeleri esnasında Komisyon tarafından düzenleme içeriğine eklenmiş ve yapılan eklemenin gerekçesi şu şekilde açıklanmıştır:

Özellikle, şirkete hakim herhangi bir sebeple şirket yönetim kurulu icra komitesi veya diğer yöneticiler üzerinde etkisi bulunan pay sahiplerinin genel kurul dışında çeşitli şirket kaynaklarından bilgi almalarına sıkça tanık olunmaktadır. Bu farklı konum menfaatler dengesini bozduğu gibi eşit işlem ilkesine de aykırıdır. 437'inci maddenin ikinci fıkrasına eklenen cümleyle pay sahipleri arasındaki eşitsizliğin ortadan kaldırılması amaçlanmaktadır. Eşit işlem ilkesinin ihlal edildiğinin likit delille ispatına gerek yoktur. Bazı pay sahiplerinin genel kurul dışında bilgi almış olduğunun emareleri varsa, olgular arasındaki ilişki veya ortaya çıkan sonuçlar bilginin bir kısım pay sahiplerine verildiği şüphesini güçlendiriyorsa bu hüküm uygulanmalıdır. Söz konusu halde yönetim kurulu “şirket sırrı” gerekçesini ileri süremez.

Bununla birlikte düzenlemenin amacının eşit işlem ilkesine uygunluğun sağlanması olduğunu kabul etmekle birlikte bu hükmün eşit işlem ilkesinin bir görünümü olmadığı da doktrinde dile getirilmektedir⁶¹⁰. Eşit işlem ilkesinin bir görünümü olarak kabul edebilmemiz için, verilen bilginin, talep şartına bağlanmadan, dışarıda bilgi verilmesini takip eden ilk genel kurul toplantısında diğer pay sahipleriyle de paylaşılması şeklinde bir düzenleme olması gerektiği, ancak mevcut düzenlemede bilginin genel kurulda paylaşılmasının talep şartına bağlanmasından dolayı bu hükmü eşit işlem ilkesinin bir görünümü olarak ifade etmenin mümkün olmadığı ifade edilmiştir⁶¹¹.

⁶⁰⁶ Doktrinde Akbay, kanun koyucunun bilgilendirmenin genel kurulda yapılmasını sağlamayı hedeflemiş olduğunu, bununla birlikte fiiliyatta ortaya çıkan genel kurul dışında bilgi verilmiş olması gerçeğine de göz ardı etmeyerek böyle bir bilgilendirme eşitsizliğini bu hükümle yaptırıma bağlamış olduğunu ifade etmektedir. Bkz, Akbay, 114.

⁶⁰⁷ Bahtiyar, Bilgi Alma, 172; H. Dural, 278.

⁶⁰⁸ Yıldız, *Eşit İşlem*, 95.

⁶⁰⁹ Yıldız, *Eşit İşlem*, 217.

⁶¹⁰ H. Dural, 281

⁶¹¹ H. Dural, 281.

Öte yandan, söz konusu hükmün pay sahipleri arasında eşitliği sağlama amacıyla düzenlendiği kabul edilmekle birlikte, hükmün uygulanabilmesi için genel kurul dışında bilgi verildiğinden diğer pay sahiplerinin haberdar olması ve bunun da ispat edebilmesi gerektiğinden, bunun ispatlanmasının da gerçekleşmesi zor bir olasılık olduğundan dolayı söz konusu hükmün bu amaca ulaşmaya elverişli olmadığı da dile getirilmiştir⁶¹².

Akbay, genel kurul dışında bilgi talebinde bulunulması olasılığının mevzuatımızda sistemli olarak düzenlenmediğini, bu olasılığa ilişkin getirilen TTK m. 437/2/4. cümlesinin, genel kurul dışında gönüllü bilgi paylaşımına ilişkin olduğunu, ancak genel kurul dışında verilen bilginin diğer pay sahiplerine de aktarılmasını öngören bu düzenlemenin bilgilendirme sürecinde eşitliği sağlayacak nitelikte olmadığını, zira burada diğer pay sahiplerinin talepte bulunması halinde bilginin genel kurul dışında değil genel kurulda verilecek olduğu öngörüldüğünden, düzenlemenin bilgilendirme yeri ve usulü bakımından eşitliği sağlayamadığı görüşündedir⁶¹³. Yazar söz konusu TTK m. 437/2/4.cümle düzenlemesinin eşit işlem ilkesinin gerçekleştirilmesi bakımından birçok yönden zayıf bir düzenleme olduğunu belirtmektedir. Yazara göre, düzenlemenin en zayıf noktalarından birisi de dışarıda verilen bilgiye ulaşılmasının ancak buna ilişkin diğer pay sahiplerinin talepte bulunması halinde söz konusu olmasıdır. Zira diğer pay sahiplerinin böyle bir talepte bulunabilmesi için bunu öğrenmiş olması ve ispat etmesi gerekmele birlikte bu hususun ispatı da oldukça güç olacaktır⁶¹⁴. Yazar bilgilendirme sürecinde eşitliğin sağlanabilmesi için genel kurul dışında bir pay sahibinin sorusu cevaplanmışsa, başka pay sahiplerinin de sorularına genel kurul dışında yanıt alma hakkı olması gerektiğini, pay sahiplerinin bu hususta farklı muamelelere maruz kalmaması gerektiğini dile getirmektedir⁶¹⁵.

Değnilmesi gereken bir diğer husus ise Alman Paylı Ortaklıklar Kanunu' nun 131/4 hükmünden alınan bu düzenlemenin TTK 437. madde ile uyumlu olmamasıdır. Zira Alman hukukunda gündemle ilgili olma hususu bilgi alma hakkının kapsamını tespit noktasında getirilmiş bir sınır teşkil ederken, Türk Kanun Koyucusu TTK m. 437

⁶¹² H. Dural, 281. Tekinalp söz konusu düzenlemenin ispat sağlanması halinde dava yolu ile etkin kılınabileceğini belirtmektedir. Bkz, Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 381.

⁶¹³ Akbay, 128.

⁶¹⁴ Akbay, 129.

⁶¹⁵ Akbay, 128.

gerekçesinde bilgi talebinin gündemle sınırlı olmadığı hususunu açıkça dile getirmiştir. Bu açıdan bakıldığında “*gündemle ilgili olmasa da*” ibaresi yanlış yorumlamalara yol açabilecek niteliktedir⁶¹⁶.

2.3. İnceleme Hakkı

2.3.1. Genel Olarak

İnceleme hakkı, pay sahibinin şirket defter ve yazışmalarını bizzat incelemek suretiyle bilgilenmesine olanak sağlayan, aktif bilgi alma hakkını tamamlayan ve teyit eden nitelikte, doğrudan yasadan doğan bir pay sahipliği hakkıdır⁶¹⁷. Bilgi alma ve inceleme talepleri pay sahibinin aydınlatılması gibi ortak bir amaca hizmet etmekle birlikte birbirinden bağımsız nitelik arz eden iki ayrı haktır⁶¹⁸. Bu iki hak arasında hem kullanılış biçimleri hem de kapsamaları noktasında farklılıklar söz konusudur. İnceleme hakkı bilgi alma hakkının somutlaştırılmış bir şekli, devamı niteliğindedir⁶¹⁹. TTK 437. madde metnine ilişkin gerekçede de bu durum “*bilgi alma hakkının genel kurul içinde ve dışında inceleme hakkına dönüşebilmesi*” ifadesiyle yansıtılmıştır. Zira her iki talepte bilgi edinilmesi ortak amacında birleşmektedir⁶²⁰.

Bilgi alma ve inceleme hakkı düzenleniş amaçları, unsurları, hukuki nitelikleri bakımından büyük oranda benzerlik göstermektedir⁶²¹. Ancak özellikle hakkın kullanımına ilişkin hususlarda aralarında önemli farklılıklar mevcuttur. İnceleme talebi bakımından öngörülen ve ön koşul olarak da ifade edilen, genel kurulun açık izni veya yönetim kurulunun kararı iki talep arasındaki en önemli farklılardan biridir.

⁶¹⁶ H. Dural, 280.

⁶¹⁷ Kaya, *Bilgi Alma*, 289; Pulaşlı, *Şerh*, 505.

⁶¹⁸ Kaya, *Makale*, 63; Akbay, 318.

⁶¹⁹ Pulaşlı, *Şerh*, 1506; Can, *Limited Şirket*, 13.

⁶²⁰ Öğretide Can, inceleme hakkını da kapsar bir şekilde bilgi alma hakkı ibaresini kullanarak bunu geniş anlamda bilgi alma hakkı olarak kavramsallaştırmıştır. Yazar, soru sormaya dayalı bilgi alma ve incelemeye dayalı bilgi alma hakkını geniş anlamda bilgi alma hakkı olarak değerlendirmektedir. Bkz. Can, *Limited Şirket*, 10-11. Yazar her iki talebin aynı maddede düzenlenmesinin sebebinin de her ikisinin de bilgi edinme ortak amacına hizmet etmesinden kaynaklandığını belirtmiş, bununla birlikte hakların uygulanışı yönünden farklı içerikte haklar olduğunu ifade etmiştir. Bkz., Can, *Limited Şirket*, 13.

⁶²¹ Kaya, *Bilgi Alma*, 291.

Pay sahibi inceleme talebi bakımından alternatif bir imkana sahiptir, inceleme talebini herhangi bir sıra gözetmeksizin yetkili organlardan birine yöneltebilir⁶²².

TTK 437. maddenin 4. fıkrasına göre, inceleme hakkı, pay sahibinin sorusunu ilgilendiren kısımlarla sınırlı olarak tanınmıştır⁶²³. Dolayısıyla inceleme hakkı, genel kurulda sorulan soru çerçevesinde kullanılacaktır. Ancak bu durum inceleme hakkının, soru sormak suretiyle bilgi alma hakkına bağlı olduğu anlamına gelmez⁶²⁴. İnceleme hakkının bilgi alma hakkı kullanılmaksızın doğrudan inceleme hakkının kullanılması amacıyla yöneltilen sorular kapsamında kullanılması mümkündür. Dolayısıyla inceleme talebinin bilgi alma hakkıyla bağlantılı olmaksızın da doğrudan kullanılabilmesi mümkündür⁶²⁵.

İnceleme hakkı mehz hukuk düzenlemelerinden farklı olarak soru bağlamında tanımlandığı için, pay sahibinin şirket defterlerinin tümünü veya sorusuyla ilgili olmayan kısımları incelemesi mümkün değildir⁶²⁶. İnceleme hakkının soru bağlamında tanınması ile pay sahibinin inceleme talebini mümkün olduğunca somutlaştırması amaçlanmıştır⁶²⁷. Bu bakımdan pay sahibinin inceleyeceği hususun ne olduğunu açıkça bildirmesi gerekir. Dolayısıyla soyut ve genel bir talepten ziyade talebini somut bir şekilde açıkça ortaya koyması zorunludur⁶²⁸.

2.3.2. Hakkın Konusu

2.3.2.1. Ticari Defter ve Yazışmalar

İnceleme hakkının konusu 4. fıkrada “*ticari defterler ile yazışmalar*” olarak gösterilmiştir. Ancak doktrinde hakkın konusunu oluşturan unsurların maddede sınırlayıcı olarak sayılmadığı, bu bakımdan da fıkrada yer verilen ifadenin geniş anlaşılması ve yorumlanması gerektiği belirtilerek burada asıl belirleyici olacak unsurun istenen belgelerin şirketin durumunu takdir etmeye imkân vermesi olduğu

⁶²² Kaya, *Bilgi Alma*, 293.

⁶²³ Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 381; Şener, 523.

⁶²⁴ Kaya, Makale, 64.

⁶²⁵ Kaya, Makale, 65.

⁶²⁶ Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 381; Dolu, 208; Şener, 523.

⁶²⁷ Akbay, 319.

⁶²⁸ Kaya, *Bilgi Alma*, 329; Atalay, 70; Dolu, 217; Birinci, 88.

hususuna dile getirilmiştir⁶²⁹. Bu doğrultuda yapılacak geniş yorum çerçevesinde sözleşme, taahhüt, talimat, mizan gibi birtakım belgelerin de inceleme hakkı kapsamında yer aldığı kabul edilmesi gerektiği dile getirilmiştir⁶³⁰.

Söz konusu fıkra uyarınca, inceleme hakkı soru ekseninde tanınmış olduğu için, pay sahibinin şirket defter ve yazışmalarının ancak sorusunu ilgilendiren kısımlarını inceleme hakkı bulunmaktadır. Dolayısıyla defterlerin veya yazışmaların tamamının incelenmesi söz konusu olmayacaktır⁶³¹. Hangi evrakların hangi kısımlarının inceleneceği hususu ise pay sahibinin sorusuyla şekillenecektir⁶³². Bundan dolayı pay sahibi ancak sorusuyla alakalı belli bir konu çerçevesinde şirket evraklarını inceleme hakkına sahiptir. Dolayısıyla talepte bulunurken inceleme konusu mümkün olduğunca açık bir şekilde somutlaştırılmalıdır⁶³³.

Ticari defterler TTK m.64 ve devamında düzenlenmiştir. Tacirlerin ticari faaliyetlerine ilişkin olarak mevzuatta öngörülen ticari defterleri tutma zorunluluğu bulunmaktadır. Anonim şirketlerde mevzuatımızca tüzel kişi tacir olan ticaret şirketlerinden biri olarak bu yükümlülüğe tabidir. Anonim şirkette bu yükümlülük yönetim kurulu tarafından yerine getirilmektedir. Yönetim kurulu mevzuat gereği tutulması gereken defterleri usulüne uygun olarak düzenli bir şekilde tutmak, defterleri kanun koyucunun emrettiği usul ve şekil dairesinde notere tasdik ettirmek ve defter ve evrakların süresi içinde saklanmasını da sağlamak zorundadır⁶³⁴. Bu doğrultuda anonim şirketin tutmak zorunda olduğu ticari defterler; yevmiye defteri, defteri kebir, envanter defteri (TTK m.64/3) gibi muhasebeye ilişkin defterler ile pay defteri, yönetim kurulu karar defteri ve genel kurul toplantı ve müzakere defteri (TTK m.64/4) gibi işletmenin muhasebesine ilişkin olmayan defterlerdir. Dolayısıyla TTK m. 437/4 uyarınca, bu ticari defterler, inceleme hakkının konusunu oluşturabilecektir. Hangi ticari defterlerin hangi kısımlarının inceleneceği ise pay sahibinin sorusu ile şekillenecektir.

⁶²⁹ Kaya, *Bilgi Alma*, 298; Akbay, 355.

⁶³⁰ Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 381.

⁶³¹ Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 381.

⁶³² Doktrinde Burak Sümer, inceleme hakkının pay sahibinin sorusuna tabi tutulmasının amacının incelenen ve incelenecek belgelerin kapsamının belirlenmesi olduğunu ifade etmektedir. Bkz. B. Sümer, 201.

⁶³³ Akbay, 326.

⁶³⁴ Çevik, 528.

Doktrinde Karasu, “*şirketin işleri*” nde olduğu gibi “*şirketin ticari defter ve yazışmaları*” ifadesinin de geniş anlaşılması gerektiğini, bu bakımdan inceleme hakkının şirket tarafından tutulan her türlü kaydı kapsadığını ifade ederek şirketin yasa gereği tuttuğu kayıtların yanı sıra şirketin haberleşmesine ilişkin her türlü kayıt, not, planlar, hesap defterleri, müşteri kartları ve mikrofilm gibi bilgi depolama aygıtlarını da inceleme hakkının kapsamına dahil etmektedir⁶³⁵. Tekinalp’te envanter, dayanak belgeler, dahili yazışmalar ve dijital taşıyıcıların inceleme kapsamında olduğunu, bu kapsama mizanın da dahil edilmesi gerektiğini belirtmektedir⁶³⁶.

2.3.2.2. Pay Defteri

Pay defteri, anonim şirketlerde pay sahiplerinin kaydedildiği ciltli ve sayfaları müteselsil sıra numaralı defterdir (TDİT m. 9/1). Bu defter, pay sahipliği sıfatının kazanılmasında kurucu bir etkisi bulunmayan, ortaklık içi işleve sahiptir⁶³⁷. Dolayısıyla pay defterindeki kayıtlar, şirkete karşı pay sahipliği ve bundan doğan hakların ileri sürülebilmesi noktasında önem arz eden bir hak sahipliğini ispat aracıdır⁶³⁸. Ancak pay sahipliğinin ispatı noktasında pay defterindeki kayıtlar tek ispat aracı olmadığı gibi bu kayıtlar hukuki niteliği bakımından da kurucu değil, açıklayıcı bir anlama sahiptir⁶³⁹.

Pay defterinin düzgün bir şekilde tutulması gerek anonim şirket bakımından gerek pay sahipleri açısından önem arz etmektedir. Mülga kanun döneminde pay defterinin ticari defter niteliğine ilişkin herhangi bir düzenleme mevcut değildi. Buna karşılık 6102 sayılı TTK da ise ticari defterlere ilişkin 64.m.de pay defteri de ticari defterlerden biri olarak sayılmıştır. Mülga kanun zamanında pay defterinin tutulması zorunlu bir ticari defter olduğuna ilişkin kanunda herhangi bir husus yer almadığından, pay sahiplerinin bu defteri inceleme yetkisi olup olmadığı doktrinde tartışmalıydı. Bu konuda doktrinde ağırlıklı olan görüş pay sahiplerinin kendilerine ilişkin kayıtları herhangi bir izne

⁶³⁵ Karasu, 85.

⁶³⁶ Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, *Ortaklıklar II*, 59.

⁶³⁷ Narbay, 106.

⁶³⁸ Narbay, 146.

⁶³⁹ Hasan Pulaşlı, *Bağlı Nama Yazılı Pay Senetleri* (Ankara: Dayınlarlı Hukuk Yayınları,1992), 89; Narbay, 223.

ihtiyaç duymaksızın inceleyebileceği yönündeydi⁶⁴⁰. Mülga kanun zamanında konuyu pay defteri açısından ele alan yazarlar mülga TTK 363. madde metninde yer alan “*şirketin ticari defterleriyle muhaberatını*” ifadesinden yola çıkarak, pay sahiplerinin bu madde anlamında pay defterini inceleme haklarının olmadığını⁶⁴¹, zira pay defteri ticari defter niteliğinde olmadığından dolayı pay defteri açısından kanunda inceleme hakkı bakımından öngörülen koşulların (genel kurulun açık izni veya yönetim kurulu kararı) varlığının aranmayacağını dile getirmişlerdir. Yıldız, pay sahibinin kendisine ilişkin kayıtları incelemek istediğinde, kendi hukuki menfaatinin korunmasını talep ettiğini, bu nedenle, pay sahibinin kendine ilişkin kayıtları inceleme konusundaki hakkının vazgeçilmez hak niteliğinde olduğunu, bundan dolayı pay sahibine bu hakkın serbestçe tanınması gerektiğini dile getirmiştir⁶⁴². Kaya, pay sahibinin kendisine ilişkin kayıtları incelemesinin, pay defterinin incelenmesinin olanaklı olduğu iki istisnai halden⁶⁴³ biri olduğunu belirterek bu hakkın doğrudan ortaksal pay sahipliği haklarından çıktığını ifade etmiştir. Yazar pay sahibinin kendine ilişkin kayıtları incelemeye yönelik bu hakkının doğrudan ortak sıfatından doğmasından dolayı, bireysel, bağımsız ve vazgeçilmez bir hak karakteri haiz olduğu görüşündedir⁶⁴⁴. Pulaşlı, pay sahiplerinin kendilerine ilişkin pay defterinde yer alan kayıtları inceleme hakkının pay sahipleri açısından vazgeçilmez haklardan olduğunu, bu nedenle pay sahiplerine bu hakkı serbestçe ve sınırsız şekilde tanımak gerektiğini açıkça kabul etmektedir⁶⁴⁵.

Dolayısıyla pay sahiplerinin pay defterinde kendilerine ilişkin kayıtları inceleme noktasında, kanunun inceleme hakkı bakımından mülga TTK m. 363/2 de (TTK m.437/4) aradığı ön şartların varlığının aranmaması gerekmektedir. Zira ortaksal pay sahipliği haklarının kullanılması hususunda pay defteri temel teşkil ettiği için, pay sahiplerinin, pay defterinde yer alan kendilerine ilişkin kayıtları inceleme hakkının doğrudan doğruya üyelik hakkından doğduğu dile getirilmektedir⁶⁴⁶. Doktrinde pay defteri bakımından pay sahibinin kendisine ilişkin kayıtları serbestçe ve

⁶⁴⁰ Yıldız, *Eşit İşlem*, 219; Narbay, 112.

⁶⁴¹ Pulaşlı, *Pay Senetleri*, 90.

⁶⁴² Yıldız, *Eşit İşlem*, 219.

⁶⁴³ Pay defterinin incelenmesini olanaklı kılan bir diğer istisnai hal ise sermaye taahhütlerinin tamamının ödenmediği durumlarda, ez meclis (dışarıdaki) sermaye alacaklarının borçlularının ödeme güçlerinin tespiti amacıyla yapılacak incelemedir. Bkz. Kaya, *Bilgi Alma*, 306.

⁶⁴⁴ Kaya, *Bilgi Alma*, 304-305-306.

⁶⁴⁵ Pulaşlı, *Pay Senetleri*, 92.

⁶⁴⁶ Pulaşlı, *Pay Senetleri*, 91.

sınırlandırılmadan inceleyebileceği ekseriyetle kabul edilmektedir⁶⁴⁷. Tartışmalı olan asıl husus pay defterindeki başkalarına ait kayıtların incelenip incelenemeyeceği noktasındadır. Burada mülga kanundan farklı olarak 6102 sayılı TTK' nın 64.maddesinde pay defterinin ticari defter olarak düzenlenmesi söz konusu olduğundan bu hususun göz ardı edilmemesi gerekir. Zira mülga kanun döneminde konuyu ele alan yazarlar, pay defterinin ticari defter olarak düzenlenmemiş olmasından yola çıkarak inceleme hakkı kapsamında olmadığını dile getirmekteydi. Yeni kanunda ise pay defteri ticari defterler arasında yer aldığı için konuya ilişkin değerlendirmede bulunurken bunun da ayrıca dikkate alınması gerekir.

Doktrinde, mülga yasadaki farklı olarak, TTK 64. madde de pay defteri de ticari defterlerden sayıldığından pay sahibine TTK m. 437/4 kapsamında tanınan inceleme hakkına konu olan ticari defterlerin kapsamına pay defterinin de dahil olmasından dolayı, pay sahibinin kendisine ait olmayan kayıtlar üzerinde de inceleme yetkisine sahip olduğu, fakat pay sahibinin başkasına ait kayıtları ancak sorusunu ilgilendiren kısımlarla sınırlı olarak sınırlı bir şekilde inceleyebileceği ifade edilmektedir⁶⁴⁸. Kaya, yukarıda da bahsetmiş olduğumuz iki istisna dışında, pay defterinde yer alan başkasına ait kayıtların genel kurulun açık izni veya yönetim kurulu kararı olsa dahi incelenemeyeceğini düşünmektedir. Zira burada diğer pay sahiplerinin anonim kalma yönündeki menfaatlerinin göz önünde bulundurulması gerektiğini aksi yönde bir kabulün pay sahiplerinin ekonomik gizlilik alanına tecavüz oluşturacağını dile getirerek, bahsetmiş olduğu iki istisnai hal dışında kalan hallerde, söz konusu pay defterindeki başkasına ait kayıtların bir kısmının veya tamamının incelenmesi yönündeki taleplerin reddedilmesi gerektiğini ifade etmiştir⁶⁴⁹. Konuyu mülga kanun zamanında ele alan Yıldız, diğer pay sahipleri hakkındaki kayıtların incelenemesinin genel kurul veya yönetim kurulunun iznine bağlı olduğunu, şirket organlarının bu izni verirken eşit işlem ilkesine uyması gerektiğini, zira bilgi alma hakkının tatbikinde eşit işlem ilkesinin gözetilmesinin zorunda olduğunu, bu bakımdan pay sahipleri arasında bu ilkeye aykırı uygulamalarda bulunulmaması gerektiğini dile getirmiştir⁶⁵⁰.

⁶⁴⁷ Kaya, *Bilgi Alma*, 306; Yıldız, *Eşit İşlem*, 219; Akbay, 363; Şener, 621.

⁶⁴⁸ B. Sümer, 212.

⁶⁴⁹ Kaya, *Bilgi Alma*, 307.

⁶⁵⁰ Yıldız, *Eşit İşlem*, 220.

Kanaatimizce, daha öncede değinmiş olduğumuz İngiliz hukukundaki pay defterinin incelenmesine ilişkin CA 116. ve 117. madde düzenlemeleri Türk Hukukunda da ele alınabilecek önemli düzenlemelerdir. İngiliz hukukunda, pay sahibi, pay defterini inceleme veya nüshasını isteme hakkı için şirkete talepte bulunulduğunda, talebin CA 116.maddenin 4. fıkrasında sayılan bilgileri (talepte bulunan kişinin ismi ve adresi, talep edilen bilginin hangi amaçla kullanılacağı, bilginin herhangi bir kimseye paylaşılıp paylaşılmayacağı, paylaşılacaksa bu kişinin ismi ve adresi) de içermesi gerekir. CA 117. maddeye göre, talebi alan şirketin, 5 iş günü içerisinde talebi karşılaması ya da mahkemeye başvurması gerekmektedir. Şirketin mahkemeye başvurması halinde, inceleme talebinde bulunan pay sahibine bunu bildirmesi gerekmektedir. Mahkemenin söz konusu talebin uygun bir amaç (*proper purpose*) doğrultusunda yapılmadığı kanaatine varması halinde, mahkemeye şirkete talebi yerine getirmemesini emretme yetkisi tanınmıştır. Bunun yanı sıra, mahkeme, şirketin benzer yöndeki taleplerle karşılaşacağı kanaatine varırsa, şirkete, bu talepleri de yerine getirmemesini emretme yetkisine sahiptir. Türk Hukukunda da kanaatimizce benzer bir düzenlemeye yer verilmesi düşünülebilir. Buna ek olarak, mahkeme, şirket tarafından mahkemeye başvuru için yapılan masrafların tamamının veya bir kısmının pay defterini inceleme talebinde bulunan kimse tarafından karşılanmasını da kararlaştırabilir. Bu noktada pay defterini inceleme talebini alan şirketin bu talebi 5 gün içinde karşılaması ya da talebi karşılamayacaksa bu durumda talebin uygun bir amaç doğrultusunda yapılmadığı iddiasıyla durumu yargı yoluna taşıyarak mahkemenin buna ilişkin karar vermesini talep etmesi güzel bir çözüm yöntemidir. Bu noktada pay sahibinin başka kimselere ait kayıtları inceleme talebi söz konusu ise bu talebin uygun bir amaç doğrultusunda yapılması şartının varlığı aranmıştır. Şirket uygunsuz gördüğü taleplere ilişkin mahkemeye müracaat ederek bu durumun tespitini isteyebilmelidir.

2.3.3. Hakkın Kullanımı

Bilgi alma hakkında olduğu gibi inceleme hakkında da talebin nasıl yapılacağına ilişkin kanun metninde herhangi bir açıklama yer almamaktadır. Bir pay sahipliği hakkı olması dolayısıyla kural olarak inceleme hakkının genel kurulda kullanılması yönünde hiçbir engel yoktur. Zira sistemimizde genel kurul bilgilendirmenin merkezi

fonksiyonunu icra etmektedir⁶⁵¹. Bu konuda genel kurula inceleme talebi yöneltilmesi durumunda, genel kurul tarafından yapılacak oylama ile talep kabul edilirse çeşitli durumlar söz konusu olabilir. Toplantı şirket merkezinde yapılıyorsa ve ilgili belgelerin toplantıya getirilmesi mümkün ise toplantıya kısa bir süre ara verilip belgeler genel kurula getirilerek pay sahibinin genel kurul esnasında incelemede bulunması imkânı sağlanabilir⁶⁵². Ancak kısa bir süre içinde inceleme bitirilemeyecekse bu durumda genel kurul, toplantıdan sonra hakkın kullandırılması kararı alabilir. Bu kararda, toplantı dışında hakkın kullanımına ilişkin yer, zaman, incelenecek belgeler vs gibi hususlara da yer verilir⁶⁵³. Sonrasında ortaya çıkabilecek uyuşmazlıklarının önüne geçmek adına, ayrıntıya inilerek, inceleme süresi, inceleme konusu, ilgili kısımların neler olduğu, kaç uzmanın çalışabileceği, soruları cevaplayacak kaç şirket yetkilisinin hazır bulunacağı gibi hususlara da kararda yer verilmesi gerekir⁶⁵⁴. Genel kurul inceleme talebini kabul edilip hakkın kullanımına ilişkin ayrıntıların belirlenmesini Yönetim kuruluna da bırakabilir⁶⁵⁵.

Pay sahibi inceleme talebini genel kurula yöneltmek yerine yönetim kuruluna yöneltmeyi de tercih edebilir. Zira TTK m. 437/4 uyarınca, pay sahibine alternatif bir imkân tanınmıştır⁶⁵⁶. Pay sahibi sıra gözetmeksizin talebini bu yetkili organlardan birine yöneltebilir⁶⁵⁷. Talebin yetkili organlardan biri tarafından olumsuz karşılanması durumunda, talebin diğer yetkili organa yöneltilmesi önünde de bir engel bulunmamaktadır. Ancak Kaya burada işlem pratiği açısından inceleme talebinin öncelikle konuya ilişkin etraflı, sağlıklı bilgiye sahip olan yönetim kuruluna yöneltilmesinin daha iyi olacağını dile getirmektedir⁶⁵⁸. Akbay inceleme hakkına yönelik 4. fıkrada, bilgi alma hakkına ilişkin 2. fıkrada yer aldığı gibi bir genel kurul vurgusu olmadığından ve inceleme hakkı bakımından iki organa alternatif yetki tanınmasından yola çıkarak, inceleme hakkının genel kuruldan bağımsız olarak her zaman ileri sürülebileceğini, bu noktada genel kurul dışında ileri sürülmesi durumunda

⁶⁵¹ Akbay, 321.

⁶⁵² Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 381.

⁶⁵³ Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 382.

⁶⁵⁴ Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 382.

⁶⁵⁵ Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 383.

⁶⁵⁶ Kaya, *Bilgi Alma*, 293; Akbay, 333.

⁶⁵⁷ Kaya, *Bilgi Alma*, 293; Akbay, 334.

⁶⁵⁸ Kaya, *Bilgi Alma*, 293.

diğer şartlar da oluşmuşsa dava hakkının önünün açılması gerektiği görüşündedir⁶⁵⁹. Kural olarak inceleme hakkı bizzat pay sahibi tarafından kullanılır. Ancak madde metninde, izin alınması durumunda incelemenin bir uzman aracılığıyla da yapılabileceği düzenlemesine yer verilmiştir. İncelenecek belgelerin pay sahipleri tarafından anlaşılması mümkün olmayan teknik bilgiler içermesi ihtimali göz önünde bulundurulduğunda, haktan beklenen faydanın sağlanması noktasında uzman yardımına izin verilmesi önem arz etmektedir. Hatta bu tür bir durumda teknik ve anlaşılması güç hususlara ilişkin olarak yapılacak incelemenin uzman vasıtasıyla yapılması pay sahibi açısından bir gereklilik halini alabilir⁶⁶⁰. Burada uzmanın kanunen sır saklama yükümlülüğüne tabi bir kişi olmasının gerekip gerekmediği noktasında doktrinde farklı görüşler mevcuttur. Görüşlerden birine göre, seçilecek uzmanın serbest muhasebeci mali müşavir gibi bağlı olduğu mevzuat gereği sır saklama yükümlülüğüne tabi olan bir kişi olması gerekir⁶⁶¹. Bu noktada yönetim kurulunun şirket adına uzmanın şahsına itiraz edebileceği dile getirilmektedir⁶⁶². Diğer bir görüşe göre, hak sahibinin seçtiği uzman kişi bakımından sır saklama yükümlülüğü aranmamalıdır. Şirket sırlarının öğrenilmesi endişesi söz konusuysa bu durumda, şirket yetkili organlarının inceleme talebini reddetme yetkilerinin zaten mevcut olduğu ifade edilmektedir. Bu görüşe göre, sır saklama yükümlülüğüne ilişkin koşul öne sürülerek hakkın seçilen uzman aracılığıyla kullanılmasına izin verilmemesi halinde bu durum red olarak kabul edilecek ve bilgi alma davası açma hakkı doğacaktır⁶⁶³. Dolayısıyla pay sahibinin uzman aracılığıyla inceleme yapmak istemesi durumunda şirket buna izin vermeyip yalnızca pay sahibi tarafından şahsen inceleme yapılabileceğini öne sürüyorsa bu durumda dava yoluna başvurulması olanaklı hale gelir. Bağlı şirketin defter ve yazışmalarının incelenmesi hakkın kapsamına girmemektedir. TTK m. 200 kapsamında bağlı şirketler hakkında bilgi edinilebilmesi ancak bilgi alma hakkına ilişkindir ve kıyas yoluyla inceleme hakkı bakımından uygulanamaz⁶⁶⁴.

⁶⁵⁹ Akbay, 322.

⁶⁶⁰ Akbay, 348.

⁶⁶¹ Durgut/Kaplan, 142; Şener, 523.

⁶⁶² Şener, 523.

⁶⁶³ Akbay, 349; Dolu, 211.

⁶⁶⁴ Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 382; Akbay, 356.

Mehaz İsviçre hukukunda da inceleme hakkı bireysel bir pay sahipliği hakkıdır. Ancak 2020 reformu ile getirilen revizyon düzenlemesinde (CO 697a) inceleme hakkı bireysel bir pay sahipliği hakkı olmaktan çıkarılarak bir azınlık hakkına dönüştürülmüştür⁶⁶⁵. İnceleme hakkına ilişkin getirilen bir başka değişiklik ise muhatap olarak yalnızca yönetim kurulunun adres gösterilmiş olmasıdır. Gerekçede yönetim kurulu ve genel kurul arasında yetki konusuna ilişkin problemlerin (*problemes de compétence*) önüne geçilmesi için böyle bir tercihte bulunulduğu ifade edilmiş, ayrıca genel kurulun yönetim kurulu gibi sadakat yükümlülüğü (*devoir de fidélité*) altında olmadığı ve çoğu zaman dokümanların incelenmesinin şirket sırları bakımından zarara yol açıp açmayacağını değerlendirebilecek durumda olmadığı belirtilmiştir⁶⁶⁶.

Sümer, İsviçre hukukunda getirilen yeni düzenlemenin Türk Hukukunda da uygulanması gereken önemli bir yenilik olduğunu dile getirmektedir⁶⁶⁷. Yazar, incelemeye izin verme yetkisinin yönetim kurulunun yanı sıra genel kurula da tanınmış olmasının anonim şirketler hukuku sistematiğine uygun olmadığını, bu yetkinin yalnızca yönetim kuruluna verilmesi gerektiğini, zira bir hususun şirket sırrı ya da korunması gereken şirket menfaati niteliği olup olmadığını en doğru şekilde takdir edebilecek organın yönetim kurulu olduğunu, şirket yönetim kurulunun şirket sırlarını koruması yükümlülüğüne ve bu yükümlülüğü ihlal etmesinden doğacak zararlardan sorumlu olduğuna ilişkin düzenlemelerin de bunu doğrular nitelikte olduğunu düşünmektedir⁶⁶⁸.

Kanaatimizce inceleme hakkının bireysel bir hak olmaktan çıkarılarak azınlık hakkına dönüştürülmesi yerinde bir tercih değildir. Zira bu düzenleme hakkın vazgeçilmez niteliği ve buna bağlı olarak mutlak eşitlik prensibine tabi olması gibi özellikleriyle örtüşmemektedir. İnceleme hakkının kullanılabilmesinin belli bir pay veya oy çoğunluğuna bağlanması hakkın işlevsel olarak kullanılması yönünde önemli bir engel

⁶⁶⁵ CO art. 697 a/1 uyarınca, pay veya oy haklarının en az %5 ine sahip olan azınlık inceleme talebinde bulunabilir.

⁶⁶⁶ Revizyon Gerekçe metni, 490.

⁶⁶⁷ B. Sümer, 252.

⁶⁶⁸ B. Sümer, 253.

teşkil edecektir. Bu bakımdan hakkın azınlık hakkına çevrilmesi görüşüne katılmamaktayız. Ancak alternatif yetki kuralının terk edilerek inceleme hakkı bakımından takdir yetkisinin yalnızca yönetim kuruluna bırakılması isabetli bir tercihtir. Zira Sümer'in de isabetli olarak belirttiği gibi bir hususun şirket sırrı veya korunması gereken şirket menfaati niteliğinde olup olmadığını en iyi değerlendirebilecek olan organ yönetim kuruludur. Yönetim kurulu tarafından reddedilen bir inceleme talebinin, alternatif yetki kuralına dayanılarak sonrasında genel kurula yöneltilmesi ve genel kurulun bu talebi kabul etmesi halinde yönetim kurulunun bu karara uygun hareket etmek zorunda olup olmadığı gibi tartışmaların ve belirsizliklerin önüne geçilmesi ve alternatif yetki kuralının ortaya çıkarabileceği bu tür sorunların bertaraf edilebilmesi için inceleme talebine ilişkin olarak yalnızca yönetim kurulunun yetkili kılınması kanaatimizce daha isabetli olabilir.

BÖLÜM III

BİLGİ ALMA VE İNCELEME DAVASI

3.1. Genel Olarak

Bilgi alma ve inceleme hakkı, şirket içi menfaatler çatışmasında çoğunluk pay sahipleri karşısında azınlıkta kalan pay sahiplerinin korunması amacıyla tanınmış bir bireysel pay sahipliği hakkıdır. Kanun koyucunun çoğunluk gücü karşısında münferit pay sahiplerini korumak amacıyla başvurduğu en temel yöntemlerin başında pay sahiplerine sadece pay sahibi sıfatına bağlı olarak tanınan bireysel haklar tesis etmek gelmektedir⁶⁶⁹. Ancak bireysel hakların tek başına tanınması, amaçlanan korumayı sağlamak konusunda yeterli olmamaktadır. Burada hakkın etkin bir şekilde kullanılmasına imkân verecek şekilde tesis edilmesi gerekliliği karşımıza çıkmaktadır⁶⁷⁰. Hakkın etkinliğinin artırılması noktasında ilk akla gelen yöntem hakkın dava aracılığıyla kullanılmasına imkân tanınmasıdır. Zira dava hakkıyla güçlendirilmeyen bir hak kağıt üstünde bir hak olmaktan öteye gidemeyecektir. Pay sahiplerinin hakka erişme noktasında şirket tarafından haksız olarak engellenmesi durumunda pay sahibinin mahkeme aracılığıyla korunmasının sağlanması hukuki bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu korumanın sağlanmaması durumunda, talebi şirket tarafından haksız olarak reddedilen pay sahibinin eli kolu bağlı kalacaktır. Kaya, hakkın mahkeme aracılığıyla kullanılması şeklinde bir doğrudan yaptırım aracına bağlanmamış olmasının, hakkın çoğunluğun insafına bırakılması anlamına geleceğini ve bunun da hakkın bireysel, vazgeçilmez ve bağımsız olma nitelikleriyle örtüşmeyeceğini ifade etmiştir⁶⁷¹.

⁶⁶⁹ Moroğlu, 1.

⁶⁷⁰ Kaya hakkın tek başına tanınmasının yeterli olmayacağını, dava yolu ile işlevsel kılınması gerektiğine işaret etmiştir. Bkz, Kaya, *Bilgi Alma*, 314.

⁶⁷¹ Kaya, *Bilgi Alma*, 313-314.

Mülga 6762 sayılı TTK da bilgi alma hakkının mahkeme yoluyla kullanılmasına ilişkin herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiş olması doktrinde haklı olarak eleştirilmekteydi⁶⁷². Mülga kanun döneminde dava hakkına ilişkin herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiş olsa da bu dönemde doktrindeki yazarlar tarafından genel hükümlerden yola çıkılarak bilgi alma hakkına ilişkin dava yoluna başvurulabileceği yorumunda bulunuluyordu⁶⁷³. Kaya, yasa ile güvence altına alınmış bireysel hakkın, şirket tarafından haksız olarak engellenmesi halinde ifa davası yoluyla korunmasının zorunlu olduğunu, aksini kabul etmenin kullanılmasında güçlükler yaşanan bilgi alma hakkını tamamen işlevsiz kılarak kağıt üzerinde bir hak olarak kalmasına yol açacağını haklı olarak ifade etmiştir⁶⁷⁴.

Mülga kanundaki düzenlemeye yönelik eleştirileri dikkate alan kanun koyucu 6102 sayılı TTK da bilgi alma hakkının mahkeme aracılığıyla kullanılmasına ilişkin düzenlemeye yer vererek hakkın işlevselliğini arttırmıştır. TTK m. 437/5 düzenlemesinde yer verilen hakkın mahkeme aracılığıyla kullanılması imkânı doktrinde de hakka yönelik getirilen en önemli yenilik olarak ifade edilmektedir⁶⁷⁵. Bu dava doktrinde bilgi alma davası olarak nitelendirilen anonim ortaklıklar hukukuna özgü bir dava türüdür⁶⁷⁶.

3.2. Davanın Hukuki Niteliği ve Amacı

6762 sayılı TTK da dava hakkına ilişkin özel bir düzenleme bulunmamasına rağmen genel hükümlerden hareketle hakkın mahkeme aracılığıyla kullanılmasının mümkün olduğu doktrindeki yazarlar tarafından kabul edilmekle beraber ne tür bir dava açılacağı konusunda farklı yaklaşımlar bulunmaktaydı⁶⁷⁷. Bu açıdan delil tespiti, genel kurul kararlarının iptali davası ve Yönetim kurulu üyelerine karşı açılacak hukuki sorumluluk davası konu ekseninde ele alınan başlıca dava türleriydi.

⁶⁷² Mülga kanun döneminde dava hakkına ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiş olsa da bu dönemde doktrindeki yazarlar tarafından genel hükümlerden yola çıkılarak bilgi alma hakkına ilişkin dava yoluna başvurulabileceği yorumunda bulunulmaktaydı. Bkz, Kaya, *Bilgi Alma*,

⁶⁷³ Kaya, *Bilgi Alma*, 314.

⁶⁷⁴ Kaya, *Bilgi Alma*, 315.

⁶⁷⁵ Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 384; Durgut/Kaplan, 127; B. Sümer, 18.

⁶⁷⁶ Kaya, *Bilgi Alma*, 320; Akbay, 401.

⁶⁷⁷ Kaya, *Bilgi Alma*, 316.

Bilgi alma hakkının delil tespiti yoluyla kullanılabileceği yaklaşımı, bu yolun anonim şirket yapısı ile bağdaşmayacağı ve ortaklık sırlarının korunması bakımından aykırılıklar teşkil edeceği gerekçesiyle haklı olarak eleştirilmekteydi⁶⁷⁸. Doktrinde ortada somut bir vaka iddiası yokken delilden ve dava öncesi bu delilin tespitinden söz edilemeyeceğini de dile getirilmiştir⁶⁷⁹. Delil tespiti yaklaşımının kabul edilmesi durumunda pay sahibi tarafından talep edilen hususların bilirkişi marifetiyle incelenmesi gündeme gelecektir ve bu durum hakkın doğasıyla bağdaşmamaktadır. İptal davası ve hukuki sorumluluk davası yollarının ise bilgi alma hakkı bakımından ancak dolaylı bir yaptırım aracı olarak görülebileceği, hakkın tesisi noktasındaki amacı gerçekleştirmekten uzak olduğu dile getirilmiştir⁶⁸⁰. Kaya, mülga kanun döneminde, bilgi alma hakkının hedeflediği amacın sağlanması açısından açılacak tek davanın ifa davası olabileceğini dile getirmiştir⁶⁸¹.

6102 sayılı TTK' nın 437/5 düzenlemesinde yer alan bilgi alma ve inceleme davasının, doktrinde ekseriyetle eda davası niteliğinde olduğu kabul edilmektedir⁶⁸². Zira HMK 105. m. ne göre, “*eda davası yoluyla mahkemeden, davalının, bir şeyi vermeye veya yapmaya yahut yapmamaya mahkûm edilmesi talep edilir*”. Bilgi alma davasında, davacı pay sahibi, mahkemeden, davalı anonim şirketi talep ettiği bilgiyi vermeye veya inceleme yapmak istediği belgeleri incelemeye açmaya mahkum edilmesini talep etmektedir. Dolayısıyla burada hakim sadece talebin haksız olarak reddedildiğini tespit etmemekte, bunun yanında bir de yapma yükümüne de hükmettiği için söz konusu dava bir tespit davası değil, eda davasıdır⁶⁸³. Bununla birlikte tespit davası açılmasında davacının hukuki yararı da mevcut değildir⁶⁸⁴. Zira yargılama sonucunda mahkeme tarafından verilecek tespit hükmü bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmasına olanak vermeyecektir.

⁶⁷⁸ Kaya, *Bilgi Alma*, 316; Tekinalp, 437/5 kapsamındaki hakkın uygulamada bazı mahkemelerce delil tespiti ile karıştırıldığını dile getirmektedir. Bkz. Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 377.

⁶⁷⁹ Atalay, 64.

⁶⁸⁰ Kaya, *Bilgi Alma*, 316.

⁶⁸¹ Kaya, *Bilgi Alma*, 317.

⁶⁸² Öztekin, 316; Kaya, *Bilgi Alma*, 323; Karasu, 97; Atalay, 65; Can, *Limited Şirket*, 153; Dolu, 215; Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 384; Ünal, 306; B. Sümer, 285.

⁶⁸³ Kaya, *Bilgi Alma*, 323.

⁶⁸⁴ Atalay, 65.

Mahkemeler aracılığıyla sağlanan hukuki koruma bakımından üç kategori mevcuttur. Bunlar çekişmeli yargı, çekişmesiz yargı işi ve geçici hukuki korumadır. Bilgi alma hakkına ilişkin mahkemeye yapılan müracaat sonucunda mahkeme tarafından verilecek karar nihai bir koruma sağlar, geçici nitelikte değildir. Dolayısıyla bu talep geçici hukuki koruma kapsamına girmemektedir⁶⁸⁵. Söz konusu talep çekişmesiz yargı işi olarak da nitelendirilemez. Zira TTK m. 437/5 hükmü, HMK m.382/II de sayılan ticaret hukukundaki çekişmesiz yargı işleri arasında açıkça sayılmamıştır. Bununla birlikte çekişmesiz yargı işlerinin tespiti hususunda HMK m.382/I de belirtilen üç ölçütten birisine de girmemektedir. Zira bilgi alma talebiyle mahkemeye yapılan müracaatta taraflar arasında bilgi temelli bir menfaat uyumsuzluğu söz konusudur, bizzat kanuni temeli olan bir hakkını pay sahibi şirkete karşı ileri sürmektedir ve hakim tarafından re'sen harekete geçilmesi de söz konusu değildir⁶⁸⁶. Dolayısıyla bilgi alma talebiyle mahkemeye yapılan müracaat taraflar arasında bilgi temelli bir menfaat uyumsuzluğuna dayandığından çekişmeli yargı kapsamına girmektedir⁶⁸⁷.

Bilgi alma ve inceleme davası başlı başına bağımsız bir dava hakkı olarak tanınmıştır. Bu talep genel kurul kararlarının iptali davaları veya yönetim kurulu üyelerine karşı açılan hukuki sorumluluk davaları ile ilişkili olarak bu davalar kapsamında ileri sürülecek bir talep değildir⁶⁸⁸. Dolayısıyla burada başka bir dava ile ilişkilendirilmesine gerek olmadan açılacak bağımsız bir eda davası söz konusudur. Ancak uygulamada, yerel mahkemeler tarafından bilgi alma ve inceleme talebiyle yapılan müracaatların “*değişik iş*” olarak kaydedilip, iptal davası açma hakkının bulunduğu, delil tespitinde hukuki yarar bulunmadığı gerekçesiyle taleplerin reddedilmesi durumuyla karşılaştığı belirtilmektedir⁶⁸⁹.

Bilgi alma ve inceleme davasının tanınmasındaki en temel amaç bilgi alma ve incelemeye ilişkin maddi hukuk tarafından tanınan hakkın gerçekleşmesine yardımcı olmaktır. Bu noktada usul hukukunun yardımcı bir fonksiyon icra ettiği ifade edilmektedir⁶⁹⁰. Doktrinde, hakkın gerçekleşmesine hizmet edecek tek doğrudan

⁶⁸⁵ Atalay, 64.

⁶⁸⁶ Akbay, 401.

⁶⁸⁷ Atalay, 64.

⁶⁸⁸ Kaya, *Bilgi Alma*, 320; Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 384; Akbay, 402.

⁶⁸⁹ Atalay, 66.

⁶⁹⁰ Akbay, 403.

yaptırım aracının dava yolu olduğu ve hakkın işlevsel kılınmasının da ancak bu suretle gerçekleştirilebileceği dile getirilmektedir⁶⁹¹. Doktrinde bilgi alma davasının önem arz eden fonksiyonlarından birinin de pay sahiplerinin bilgiye gerekli olan zaman dilimi içerisinde erişmelerinin olduğu ifade edilmiştir⁶⁹². Bu noktada talebin hızlı bir şekilde neticelendirilmesine yönelik olarak davanın basit yargılama usulüne tabi tutulması ve mahkeme kararının kesin olduğu düzenlemesine yer verilmesi de bilgi temelli menfaat uyumsuzluğunun uzamaması ve kısa süre içinde neticelendirilmesi ve bu suretle pay sahibinin ihtiyaç duyduğu bilgiye gerekli zaman dilimi içerisinde ulaşması amacına hizmet etmektedir⁶⁹³.

3.3. Dava Şartları

3.3.1. Maddi Dava Şartları

3.3.1.1. Bilgi Alma Hakkının Kullanılmış Olması

TTK m. 437/5 de düzenlenen bilgi alma davasına özgü dava koşullarından ilki dava açılmadan önce bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmış olmasıdır. Bu koşul doktrinde olumlu (müspet) dava koşulu⁶⁹⁴ olarak da nitelendirilmektedir. Pay sahibinin doğrudan dava yoluna başvurma hakkı yoktur, öncelikle bilgi alma veya inceleme talebini şirkete yönelterek şirket içi normal yollara başvurması gerekir⁶⁹⁵.

Bu dava şartının tesis edilmesindeki amaç şirket ile pay sahibi arasındaki bilgi temelli menfaat uyumsuzluğunun önce şirket içinde çözülmesidir⁶⁹⁶. Dava şartının gerçekleşmesi noktasında pay sahibinin kendine düşen külfetleri (sorunun açık ve anlaşılır olması gibi) de yerine getirmiş olması gerekir. Bu dava şartı bakımından bilgi alma ve inceleme hakkının ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekir. Zira bilgi alma ve inceleme talepleri ortak bir amaca hizmet etmekte olsa da birbirinden bağımsız iki ayrı

⁶⁹¹ Kaya, *Bilgi Alma*, 320.

⁶⁹² Akbay, 404.

⁶⁹³ Akbay, 404.

⁶⁹⁴ Kaya, *Bilgi Alma*, 324;

⁶⁹⁵ Kaya, *Bilgi Alma*, 324; Özcanlı, 209; B. Sümer, 286.

⁶⁹⁶ Akbay, 406.

talep niteliğindedir ve ileri sürülmeleri noktasında da aralarında önemli farklar mevcuttur⁶⁹⁷.

Öncelikle olumlu dava şartı olarak nitelendirilen hakkın kullanılmış olması ölçütü bakımından, her iki hakkın da kullanılmış olması gerekmemektedir⁶⁹⁸. Nitekim TTK m. 437/ 5 hükmünün lafzında da “*bilgi alma veya inceleme talepleri haksız olarak reddedilen*” ifadesinde “veya” bağlacına yer verilmesi dava hakkının oluşması bakımından her iki talebin de ileri sürülmesinin aranmadığını göstermektedir. Bu nedenle dava açılabilmesi için bilgi alma veya inceleme taleplerinden birinin ileri sürülmüş olması ve bu talebin şirketin yetkili organları tarafından geri çevrilmiş olması yeterlidir⁶⁹⁹.

Konuyu bilgi alma talebi bakımından ele aldığımızda, olumlu dava şartının gerçekleşmiş olduğunun kabul edilmesi bakımından doktrinde farklı görüşler yer almaktadır. Bu görüşlerden birine göre, bilgi alma talebi açısından olumlu dava şartının varlığı, hakkın mutlak biçimde genel kurulda kullanılmış olması şeklinde yorumlanmamalıdır. Bilgi alma hakkı kural olarak genel kurulda kullanılır. Ancak bilgi alma talebinin genel kurul dışında yönetim kuruluna iletilmesi önünde bir engel bulunmamaktadır.⁷⁰⁰ Dolayısıyla bu görüşe göre, genel kurul dışında yönetim kuruluna talepte bulunulması durumunda talebin tekrar genel kurula getirilmesine gerek olmaksızın dava yoluna başvurulabilecektir⁷⁰¹.

Diğer bir görüşe göre ise, bilgi alma talebi yönünden olumlu dava şartının gerçekleşmiş olması hakkın genel kurulda kullanılmış olmasına bağlıdır⁷⁰². Zira bilgi alma hakkının düzenlendiği TTK m. 437/2 de hakkın genel kurulda kullanılması esası benimsenmiştir. Hükmün lafzında genel kurulda ifadesine yer verilmesi bunu doğrular niteliktedir. Bilgi verme borcu genel kurulda muaccel olmaktadır⁷⁰³. Dolayısıyla yönetim kurulu genel kurul dışında bilgi vermek zorunda değildir⁷⁰⁴. Genel kurul

⁶⁹⁷ Kaya, *Bilgi Alma*, 292.

⁶⁹⁸ Öztekin, 316; Kaya, *Bilgi Alma*, 281, 324; Atalay, 68.

⁶⁹⁹ Kaya, *Bilgi Alma*, 324.

⁷⁰⁰ Aytacı, 74-75.

⁷⁰¹ Kaya, *Bilgi Alma*, 325; Kaya, Makale, 74; Atalay, 68; H. Dural, 282; Özcanlı, 209.

⁷⁰² Akbay, 409.

⁷⁰³ Akbay, 112.

⁷⁰⁴ Bahtiyar, *Bilgi Alma*, 172.

dışında yönetim kuruluna yöneltilen bilgi alma talebi geri çevrilirse bu durumda dava açılabilmesi için öncelikle bilgi alma talebinin genel kurula taşınması gerekir. Dolayısıyla bu görüşe göre, genel kurul dışında bilgi alma talebinin karşılanmamış olması dava açılması için gereken hakkın kullanılmış olması dava koşulunu sağlamayacaktır⁷⁰⁵.

Bilgi alma hakkının kullanılmış olduğunun ispatı noktasında genel kurul toplantı tutanağı oldukça önem arz etmektedir. Zira TTK 422.m.si uyarınca genel kurulda sorulan sorular ile bunlara verilen cevaplar da tutanağa işlenmesi gereken hususlar arasındadır⁷⁰⁶. Bu noktada tutanak, özellikle hakka ilişkin başvurulabilecek diğer hukuki çarelere ilişkin olarak da ispat noktasında önemli bir fonksiyon icra etmektedir⁷⁰⁷. Zira genel kurulda gerçekleşen sözlü bilgilendirme sürecinin somutlaştırılması, sürece ilişkin hususların tutanağa işlenmesi suretiyle gerçekleşmektedir. Özellikle bilgi alma davası açılabilmesi için hakkın kullanılmış olduğu, yine özel denetçi tayini talebinde bulunulabilmesi için bilgi alma hakkının kullanılmış olduğu hususları da tutanakta yer alan kayıtlar üzerinden ispatlanabilecektir⁷⁰⁸. Bu nedenle talebin reddedilmesi, verilen bilginin yetersiz olması gibi durumlarda pay sahibi bu hususların tutanağa geçirilmesini sağlamalıdır⁷⁰⁹.

437. madde düzenlemesine kaynak teşkil eden mehz İsviçre Borçlar Kanunun' da da bilgi alma hakkı, genel kurul ekseninde ele alınmıştır. Şu an halen yürürlükte olan madde metninde⁷¹⁰ genel kurul sırasında her pay sahibinin, şirketin işleri hakkında yönetim kurulundan, denetim ve sonuçları hakkında da denetim organından bilgi talep edilebileceği düzenlemesine yer verilmiştir. Ancak 2020 Haziran ayında Parlamento tarafından kabul edilen fakat henüz yürürlüğe girmemiş olan CO art. 697/2 hükmünde genel kurulda bilgi alma hakkına ek olarak, genel kurul dışında da yönetim kurulundan

⁷⁰⁵ Akbay, 409; Dolu, 188. Muhatapların cevap verme yükümlülüğünün yalnızca genel kurulda ileri sürülen talepler bakımından var olduğu temel ilkesinin ortaya çıkardığı birtakım olumsuz sonuçlar vardır. Zira uygulamada olağan genel kurul toplantılarının zamanında yapılmaması nedeniyle pay sahiplerinin bilgi alma hakkını kullanamaması ve bu nedenle olumlu dava koşulunu gerçekleştirmediklerinden dolayı bilgi alma davası da açamamaları gerçeğiyle karşılaşılmaktadır. Bkz, Yurtman, 684-685.

⁷⁰⁶ Akbay, 414.

⁷⁰⁷ Tümoğlu, 6703.

⁷⁰⁸ Atalay, 60; Akbay, 187; Özcanlı, 209.

⁷⁰⁹ Atalay, 60; Ergin Çelebi, 554; Birinci, 86.

⁷¹⁰ Pay sahiplerinin genel kurulda bilgi alma hakkı, halen yürürlükte olan 697.m.nin 1. fıkrasında yer almaktadır ve söz konusu fıkra revizyonla getirilen yeni düzenlemede de aynen korunmuştur.

yazılı bilgilendirme talebinde bulunulabileceği düzenlemesine yer verilmiştir. Ancak bunun belli koşullara bağlanması söz konusudur. Söz konusu düzenlemeye⁷¹¹ göre, genel kurul dışında bilgi alma hakkı, payları borsada işlem görmeyen anonim ortaklıklarda, sermaye ya da oy haklarının en az %10 nu elinde bulunduran azınlığa⁷¹² tanınmıştır. CO art. 697/3 düzenlemesinde⁷¹³ bu talebin şirket yönetim kurulu tarafından en geç dört ay içinde cevaplandırılması gerektiğine yer verilmiştir. Fıkranın devamında pay sahiplerinin bilgilendirilmesi noktasında eşitliğin sağlanması adına, yönetim kurulu tarafından verilen cevapların en geç bir sonraki genel kurul toplantısı esnasında pay sahiplerinin incelemesine sunulması gerektiğine ilişkin hüküm bulunmaktadır. Dolayısıyla İsviçre hukukunda da Türk hukukunda olduğu gibi bilgi alma talebinin gerçekleşmiş kabul edilmesi talebin genel kurulda ileri sürülmüş olmasına bağlıdır. Ancak revizyon düzenlemesiyle birlikte genel kurul dışında da bilgi alma talebinin ileri sürülmesine imkân tanındığı için bu durumda azınlığın talebinin yönetim kuruluna karşı yazılı olarak ileri sürülmüş olması halinde talebin tekrardan genel kurula taşınmasına gerek kalmayacaktır.

İnceleme hakkı açısından hakkın kullanılmış olması dava şartını ele aldığımızda, bilgi alma hakkında olduğu gibi mutlak suretle genel kurulda kullanılmış olması şartının aranmadığını söylememiz mümkündür. Zira inceleme hakkı bakımından genel kurul dışında yönetim kuruluna başvurulması TTK m. 437/4 uyarınca mümkün kılınmıştır. Bu nedenle genel kurul dışında yönetim kuruluna inceleme talebi yöneltilmesi ve bu talebin geri çevrilmesi durumunda aynı talebin bir de genel kurula taşınması gerekmeyecektir⁷¹⁴.

⁷¹¹ Art.697 al.2 CO: “*Dans les sociétés dont les actions ne sont pas cotées en bourse, des actionnaires représentant ensemble au moins 10% du capital – actions ou des voix peuvent demander par écrit des renseignements au conseil d’administration sur les affaires de la société*”.

⁷¹² Burada %10 azınlığa genel kurul dışında bilgi alma hakkı tanınması, özel denetçi talebi düzenlemesindeki %10 oranla örtüşmesinden dolayı isabetli bir tercih olarak ifade edilebilir.

⁷¹³ Art.697 al.3 CO: “*Le conseil d’administration fournit les renseignements dans un délai de quatre mois. Les réponses du conseil d’administration sont mises a la disposition des actionnaires pour consultation au plus tard lors de l’assemblée générale suivante*”.

⁷¹⁴ Kaya, *Bilgi Alma*, 325; Atalay, 68; Akbay, 412; Özcanlı, 209; B. Sümer, 287.

3.3.1.2. Bilgi Alma Talebinin Haksız Olarak Reddi

Bilgi alma davasına özgü olan bir diğer dava koşulu talebin karşılanmaması ve bunun haksız olduğudur. Bu bakımdan pay sahibinin talebinin cevapsız bırakılmış olması, ertelenmesi, haksız olarak reddedilmesi veya bu fıkra anlamında bilgi alınmaması durumlarında hakkın mahkeme aracılığıyla kullanılması mümkün olacaktır. Bilgi alma veya inceleme talebinin yetkili organ tarafından kısmen veya tamamen reddi veya yetersiz olarak karşılanması bilgi alma davasına ilişkin olumsuz dava şartı olarak da ifade edilmektedir⁷¹⁵.

Talebin sonuçsuz kalması durumunu değerlendirirken hakkın kullanımına ilişkin esasların göz önünde bulundurulması ve bu suretle pay sahibinin talebinin hakkın kullanımına ilişkin genel esaslara uygun olup olmadığının da ele alınması gerekecektir. Bu bakımdan pay sahibinin talebi olması gerektiği şekilde değilse şirketin yetkili organları tarafından bu talebin geri çevrilmesi veya cevapsız bırakılması dava şartının gerçekleşmesini sağlamayacaktır. Bu anlamda pay sahibinin hakkını usulüne uygun bir şekilde kullanması gerekecek aksi takdirde pay sahibi bunun sonuçlarına katlanmak durumunda kalacaktır.

Her şeyden önce pay sahibi, talebinin unsurlarını ferdileştirerek somutlaştırmalı, talebinin sınırlarını netleştirmelidir⁷¹⁶. Pay sahibinin talebini gerekçelendirme zorunluluğu bulunmamaktadır. Zira Türk Kanun Koyucusu mehzaz hukuk sistemlerinde yer alan gereklilik koşuluna madde metninde yer vermemiştir. Bundan dolayı pay sahibi hangi gerekçe ile bilgiye ihtiyaç duyduğuna yönelik bir açıklama yapmak zorunda değildir⁷¹⁷. Bu bakımdan talebini somut bir gündem maddesiyle bağlantılı olarak da ortaya koyma gibi bir zorunluluğu da yoktur. Zira bilgi alma hakkı gündeme bağlılık ilkesi bakımından istisnai bir nitelik arz eder. Bu bakımdan talebin ne İsviçre hukukunda olduğu gibi diğer pay sahipliği haklarının kullanımı için gerekli olması ne de Alman hukukunda olduğu gibi gündem maddelerinin sağlıklı bir şekilde değerlendirilmesi için gerekli olması gibi bir unsur içermediği gerekmektedir. Ancak şirketin yetkili organının talebe karşı hangi ölçüde bilgi vereceğini ve pay sahibinin bu

⁷¹⁵ Kaya, *Bilgi Alma*, 327.

⁷¹⁶ Kaya, *Bilgi Alma*, 286; B. Sümer, 288.

⁷¹⁷ Kaya, *Bilgi Alma*, 286.

yönde bir hakkının olup olmadığını takdir edebilmesi için buna imkân verecek şekilde talebin açık bir şekilde ortaya konması zorunludur⁷¹⁸. Bu anlamda talebinin genel ve sınırları belirsiz bir talep olmaması gerekir. Pay sahibinin talebinin sınırları, zamanı ve ne şekilde bilgi verilmesi istendiğinin kuşku yaratmayacak şekilde açık olarak ortaya konması hakkın kullanılabilmesi için şarttır⁷¹⁹. Mahkeme yolu ile hakkın kullanılabilmesi için anonim ortaklık içi tüm bilgi alma yollarının tüketilmiş olması gibi bir zorunluluk söz konusu değildir. Bu bakımdan bilgi verme yükümlüsü şirket organlarından birinin talebi geri çevirmiş olması yeterlidir⁷²⁰.

Olumsuz dava koşulu bakımından üzerinde durulması gereken önemli durumlardan birisi de pay sahibinin genel kurul dışında yönetim kuruluna yönelttiği bilgi alma talepleridir. Bu talebin karşılanmaması durumunda pay sahibinin genel kurula müracaat etmeden mahkemeye müracaat edip edemeyeceği hususu tartışmaya açık bir konudur. Olumlu dava koşuluna ilişkin kısımda bahsettiğimiz üzere bu konuda bir görüş⁷²¹ talebin genel kurula taşınması gerektiğini savunurken, diğer görüş⁷²² ise genel kurul toplantısını beklemeden mahkemeye müracaat edilmesinin mümkün olduğunu savunmaktadır.

Doktrinde Dural, genel kurul dışında yöneltilen bilgi alma talepleri açısından ikili bir ayırım yapmaktadır. Yazara göre, genel kurul dışında yöneltilen bir talep, yönetim kurulu tarafından bilginin genel kurulda verileceği gerekçesiyle reddedilebilir. Bu durumda pay sahibinin bilgi alma hakkının yönetim kurulu tarafından ihlal edildiğinden söz edilmesi mümkün değildir⁷²³. Zira düzenleme bilginin genel kurulda verilebileceğine yönelik tasarlanmıştır⁷²⁴. Bu açıdan bakıldığında yönetim kurulu genel kurul dışında bilgi vermeye zorlanamaz⁷²⁵. Bu durumda pay sahibinin genel kurul toplantısını bekleyerek talebini genel kurulda yinelemesi gerekecektir. Ancak genel kurul dışında yöneltilen talep bilginin ancak genel kurulda verilebileceği gerekçesi ile değil de istenen bilginin şirket sırrı teşkil ettiği gibi bir gerekçe ile

⁷¹⁸ Kaya, *Bilgi Alma*, 286.

⁷¹⁹ B. Sümer, 288.

⁷²⁰ Kaya, *Bilgi Alma*, 320; B. Sümer, 288.

⁷²¹ Akbay, 409; Dolu, 188.

⁷²² Kaya, *Bilgi Alma*, 325; H. Dural, 282; Özcanlı, 209.

⁷²³ H. Dural, 283.

⁷²⁴ H. Dural, 278

⁷²⁵ Akbay, 111-112.

reddediliyorsa bu durumda pay sahibinin TTK m. 437/5 de düzenlenen bilgi alma davasını açabilmesi gerekmektedir⁷²⁶. Yazar bu tür bir durumda bilgi talebi içeren sorunun bir kez de genel kurulda muhataplarına yöneltilmesinin şart koşulmasının hiçbir mantıki ve hukuki gerekçesinin olmadığı kanaatindedir. Benzer şekilde, genel kurul dışında talepte bulunulmuş ve bu talep yönetim kurulu tarafından cevaplanmış ise, bu durumda da verilen bilginin özensiz, yetersiz olması halinde de genel kurul toplantısını beklemeden mahkemeye müracaat edebileceğini savunmaktadır⁷²⁷.

3.3.2. Usulü Dava Şartları

3.3.2.1. Taraf

Bilgi alma davasının davacısı, bilgi alma veya inceleme talebinde bulunan ve bu talebi şirket tarafından hiç karşılanmayan veya yetersiz şekilde karşılanan pay sahibidir. Bilgi alma davasının davalısı ise pay sahibinin talebini reddeden şirket organı değil, anonim şirket tüzel kişiliğidir⁷²⁸.

3.3.2.2. Yetki

Yetki davaya hangi yer mahkemesinin bakacağı hususuna ilişkindir. TTK m. 437/5. fıkrada bilgi alma davasının şirket merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesinde açılacağı düzenlemesine yer verilmiştir.

3.3.2.3. Görev

Bilgi alma davasının konusu bir miktar para veya tazminat talebi olmadığı için TTK m. 5/A⁷²⁹ kapsamında, dava şartı arbuluculuğa tabi değildir. TTK m.5/1 uyarınca, kanunda aksine hüküm bulunmadıkça, asliye ticaret mahkemesi tüm ticari davalara bakmakla görevlidir. TTK m.4/1 uyarınca, ticaret kanununda düzenlenen hususlardan

⁷²⁶ H. Dural, 283.

⁷²⁷ H. Dural, 283; Özcanlı, 213; B. Sümer, 289.

⁷²⁸ Kaya, *Bilgi Alma*, 328.

⁷²⁹ TTK m. 5/A f.1: “*Bu Kanunun dördüncü maddesinde ve diğer kanunlarda belirtilen ticari davalardan, konusu bir miktar paranın ödenmesi olan alacak ve tazminat talepleri hakkında dava açılmadan önce arbulucuya başvurulmuş olması dava şartıdır*”.

doğan davalar mutlak nitelikte ticari davadır. Bilgi alma davası TTK da düzenlenen bir dava olarak mutlak ticari dava niteliğindedir ve TTK m. 5/1 uyarınca, bu dava bakımından asliye ticaret mahkemesi görevlidir. Nitekim TTK m. 437/5 düzenlemesinde de söz konusu davanın asliye ticaret mahkemesinde açılacağı açıkça belirtilmiştir.

3.3.2.4. Dava Açma Süresi

3.3.2.4.1. On Günlük Süre

Bilgi alma davasında mehz İsviçre düzenlemesinden⁷³⁰ farklı olarak TTK m. 437/5 düzenlemesinde, davanın açılması bakımından süre şartı öngörölmüştür. Buna göre bilgi alma veya inceleme istemlerinin cevapsız bırakılması, haksız olarak reddedilmesi, ertelenmesi ve bu fıkra anlamında bilgi alınamaması durumlarında, red halinde on gün içinde diğer hallerde ise makul bir süre sonra dava açılabilceği düzenlenmiştir. Sürenin başlangıcı açık red söz konusu olan hallerde yetkili organ tarafından talebin reddedildiği gün, redde eşdeğer diğer hallerde ise talebin yetersiz olarak cevaplandığı gündür⁷³¹.

Dava açma hakkı bakımından süre şartının öngörölmesi talebin hızlı bir şekilde sonuçlandırılmasını sağlama gagesine hizmet etmektedir⁷³². Kanun koyucu bilgi talebinin karşılanmamasına ilişkin red ve diğer haller arasında bir ayırım yaparak redde ilişkin on günlük süre; diğer hallere ilişkin ise makul süre düzenlemesine yer vermiştir. Ancak bu maddenin uygulanmasında mahkemelerin istisnasız olarak 10 günlük süreyi dikkate aldıkları, “*makul süre*” kapsamında dava hakkını incelemedikleri görölmektedir.

Açık reddin söz konusu olduğu durumlarda davanın reddi izleyen on gün içinde açılması gerekir. Söz konusu sürenin hukuki niteliğinin tespiti hakkın uygulanması noktasında oldukça önem arz etmektedir. Zira zamanaşımı süresi ve hak düşürücü süre

⁷³⁰ Halen yürürlükte olan İsv. BK 697/4 de süreye ilişkin herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir.

⁷³¹ Cengiz, 117.

⁷³² Nitekim gerekçede, beşinci fıkranın mahkeme kararının hızla verilmesini sağlamaya yönelik hükümleri de içerdiği belirtilmiştir.

bakımından ortaya çıkan hukuki sonuçlar önemli derecede farklılaşmaktadır. Hak düşürücü süre içerisinde hak sahibinin harekete geçmemesi halinde söz konusu hak ortadan kalkar. Oysa zamanaşımı söz konusu hakkın tamamen ortadan kalkması sonucunu doğurmaz, zamanaşımı süresinin dolması yalnızca borçluya ifadan kaçınma imkânı verir. Bu bakımdan hak düşürücü süre, ileri sürülmesi durumunda savunma imkânı olarak zamanaşımı süresinden farklı olarak defi değil itiraz teşkil eder. Buna bağlı olarak hak düşürücü sürenin hakim tarafından re'sen dikkate alınması da gerekir. Doktrinde on günlük süre hukuki niteliği bakımından hak düşürücü süre olarak kabul edilmektedir⁷³³. Bu bakımdan on günlük sürenin dolmuş olduğu yönünde yapılacak savunma itiraz niteliği taşıyacaktır ve yargılamanın her aşamasında dikkate alınabilecektir.

Sürenin başlangıcının tespiti noktasında bilgi alma ve inceleme taleplerinin ayrı ayrı ele alınması gerekir. Buna göre, bilgi alma talebinin açıkça reddedilmesi, ancak genel kurul sırasında yönetim kurulu tarafından bu talebin reddedilmiş olması durumunda söz konusu olacaktır⁷³⁴. Zira yönetim kurulunun genel kurul dışında bilgi verme yükümlülüğü söz konusu değildir. Dolayısıyla pay sahibinin genel kurul dışında yönetim kurulundan bilgi talep etmesi ve yönetim kurulunun da bu talebi reddetmesi durumunda, söz konusu on günlük süre işlemeye başlamış olmaz çünkü burada davanın açılabilmesi için gerekli olan red koşulu gerçekleşmiş değildir. Burada bilgi alma talebinin genel kurula taşınması gerekmektedir. Zira sistemiz bilgi talebinin genel kurulda karşılanması üzerine kurulmuştur. Bu nedenle genel kurul sırasında yönetim kurulu tarafından talebin açıkça reddedilmesi halinde açık red koşulu gerçekleşmiş olur. Genel kurul dışında yönetim kurulunun bu talebi reddetmiş olması yasanın aramış olduğu red durumunu teşkil etmemektedir. İnceleme talebi yönünden ise farklı bir durum söz konusudur. Zira kanun metninde inceleme talebi bakımından alternatif yetki kuralına yer verilerek genel kurul dışında da yönetim kurulunun inceleme talebine cevap vermesi mümkündür. İnceleme talebi açısından genel kurulun yanı sıra yönetim kuruluna da bu talebe ilişkin karar verme yetkisi 4. fıkra kapsamında açık olarak tanınmıştır⁷³⁵. Dolayısıyla inceleme talebi yönetim kurulu tarafından genel

⁷³³ Akbay, 452.

⁷³⁴ Akbay, 451.

⁷³⁵ İnceleme talebi bakımından hem genel kurulun hem yönetim kurulunun yetkili kılınmış olması alternatif yetki kuralı olarak ifade edilmektedir. Bkz, Akbay, 333 vd.

kurul toplantısı dışında reddedildiğinde özel dava koşulu gerçekleşmiş olduğundan on günlük süreye uyulup uyulmadığının denetlenmesi aşamasına geçilebilecektir.

İnceleme talebi bakımından açık red, genel kurul dışında da mümkündür ancak bilgi alma talebi açısından ise açık red cevabı ancak genel kurul sırasında gelebilecektir. Bu açıdan yönetim kurulu tarafından inceleme talebinin genel kurul toplantısı dışında reddedilmesi dava açısından hak düşürücü sürenin başlamasını sağlarken, genel kurul toplantısı dışında bilgi alma talebinin reddedilmesi durumunda ise süre işlemeye başlamaz⁷³⁶.

3.3.2.4.2. Makul Süre

TTK m. 437/5. fıkrada diğer haller bakımından makul bir süre sonra davanın açılması gerektiği belirtilmektedir. Burada diğer hallerin tespiti ve bu haller bakımından makul sürenin ne şekilde hesaplanacağı önem arz etmektedir. Fıkranın gerekçesinde sürelerle ilişkin hiçbir açıklamaya yer verilmemiştir. Bu bakımdan yoruma açık bir düzenleme söz konusudur.

Konuyu, dava hakkına ilişkin düzenleme bulunmayan mülga kanun döneminde ele alan Kaya, bilgi alma hakkının pay sahibinin belli bir konuda aydınlanmasına ve özellikle iptal davası veya hukuki sorumluluk davası açma gibi diğer pay sahipliği haklarına temel teşkil etmek üzere açılabilmesi göz önünde bulundurulduğunda davanın kısa sürede açılmasının faydalı olacağını belirtmektedir⁷³⁷.

Yetkili kişiler tarafından açıkça red cevabı verilmeyen haller bakımından makul süre kuralı uygulama bulacaktır. Ancak burada açık red dışındaki hallerde de redde eşdeğer bir durumun var olması mümkündür⁷³⁸. Talebin hiç işleme konulmaması, talebin yetersiz karşılanması, hatalı bilgi verilmesi, talebin sürüncemede bırakılması gibi birçok ihtimal diğer haller kapsamında karşımıza çıkabilir.

⁷³⁶ Akbay, 451.

⁷³⁷ Kaya, *Bilgi Alma*, 328.

⁷³⁸ Atalay, 67; Akbay, 454.

Davanın “*makul bir süre sonra*” açılmasına ilişkin ifade, çelişki yarattığı ve süreyi sınırlama amacına uygun olmadığı gerekçesiyle eleştirilmiştir⁷³⁹. Atalay, bu ifadenin davanın makul bir süre içinde açılması gerektiği şeklinde düşünülmesinin daha uygun olacağı, bu sürenin takdirinde talep edilen bilginin hazırlanması ve inceleme talebinin karşılanması için uygun ortamın oluşturulması için yetecek sürenin de dikkate alınarak değerlendirilmede bulunulması gerektiğini dile getirmiştir⁷⁴⁰.

Akbay, makul sürenin açık red durumunda öngörölmüş olduğu gibi gerçek anlamda bir hak düşürücü süre olmadığını dolayısıyla diğer hallere ilişkin durumlarda bir hak düşümünden bahsedilemeyeceğini, somut olayın koşulları dikkate alınarak bir değerlendirilmede bulunulması gerektiğini dile getirmektedir⁷⁴¹. Yazara göre makul sürenin tespiti noktasında üç ölçüt dikkate alınabilir, bunlar: hakkın kötüye kullanılması yasağı, gereklilik kriteri ve yasa koyucunun amacıdır. Yazar, pay sahibinin kendisine verilen bilginin hatalı veya eksik olduğunu öğrenebileceği zaman, muhtemel bir davaya karar verme ve buna ilişkin hazırlık süresinin makul süreyi hesaplarken dikkate alınması gerektiğini belirtmektedir.

Ünal söz konusu ifadenin muğlak olduğunu, bunun yerine açık bir süre belirtilmesinin daha isabetli olacağını belirterek, pay sahibinin bilgi alma yönündeki menfaatini de göz önünde bulundurarak belli bir süre beklemesi gerektiğini, talebinin karşılanmayacağını anladığı anda ise dava hakkı düşmeden derhal dava yoluna başvurması olarak anlamak gerektiğini ifade etmektedir⁷⁴².

Cengiz, madde hükmünde sürenin kısa olarak düzenlenmesinin hem pay sahibinin bir an önce talep ettiği bilgiyi elde edip aydınlanması ve bu suretle diğer pay sahipliği haklarını da bilinçli kullanması hem de bilgi alma davasını sorumluluk davasına temel teşkil etmek için açmış olması ihtimalleri bakımından hukuki durumların mümkün olan en kısa sürede belirlilik kazanması yönünden isabetli olduğunu, bahsetmiş olduğu bu gerekçelerin makul sürenin tespitinde de göz önünde bulundurulması gerektiği

⁷³⁹ Kendigelen, *İlk Tespitler*, 290.

⁷⁴⁰ Atalay, 67.

⁷⁴¹ Akbay, 457. Akbay kanun koyucunun somut olaya ilişkin bir değerlendirme yapılması arzusunda olduğundan dolayı makul süreye yer verdiğini, TTK da düzenlenen diğer hak düşürücü sürelerin kıyasen uygulanmasını tercih etseydi İsviçre hukukunda olduğu gibi süreyle ilgili hiçbir düzenlemeye yer vermeme tercihinde bulunacağını ifade etmiştir. Bkz, Akbay, 456.

⁷⁴² Ünal, 318.

görüşünü savunmaktadır⁷⁴³. Yazar makul sürenin somut olayın özellikleri kapsamında bahsetmiş olduğu gerekçeler de dikkate alınarak mümkün olduğunca kısa belirlenmesi gerektiği fikrindedir⁷⁴⁴.

Sümer kanun koyucunun makul süre ve diğer haller kavramlarının sınırlarının uygulamada mahkeme içtihatlarıyla şekillenmesini amaçladığının düşünülebileceğini ancak bu yönde bir kabulün de pay sahibi ile ortaklık arasındaki menfaat dengesini bozabileceğini, bu durumda pay sahibinin kendi şahsi çıkarlarını ön planda tutarak şirketin zararına hareket ederek şirketin zor durumda kalabileceği bir tarihte dava açma yolunu tercih edebileceği tehlikesine dikkat çekmiş, mahkeme kararının kesin hüküm niteliğinde olmasından dolayı üst yargı içtihat birliğinden de bahsedilemeyeceğinden dolayı yerel mahkemelerin aynı özelliklere sahip davalar bakımından farklı yönde değerlendirmelerde bulunabileceğini ve bunun da hukuk güvenliğine zarar verecek nitelikte olduğunu belirterek, makul süre ifadesinin hakkın kötüye kullanılması teşkil etmeyecek bir sürede dava açması gerektiği şeklinde anlaşılması gerektiğini ifade etmektedir⁷⁴⁵. Yazar bununla birlikte uygulamadaki farklılıkların önüne geçilebilmesi adına diğer hallere ilişkin dava açma hakkı bakımından da bir azami sınır belirlenmesi gerektiğini dile getirmektedir⁷⁴⁶. Yazar böyle bir düzenlemeye yer verilebilmesinin reddin gerekçelendirilmesi yükümlülüğünün getirilmesi ile sağlanabileceğini belirterek kanun metninde değişiklik yapılması önerisinde bulunmaktadır. Yazar “*diğer hallerde de makul bir süre sonra*” ifadesi yerine, “*diğer hallerde de ret gerekçesinin pay sahibine yazılı olarak iletildiği tarihten itibaren on gün içinde*” şeklinde bir düzenlemeye gidilmesini önermektedir. Yazar, bu suretle süreler bakımından uygulamada yeknesaklığın sağlanabileceğini dile getirmektedir⁷⁴⁷. Yazarın süreler hakkındaki görüşüne katılmakla birlikte, diğer haller bakımından açık bir red durumu söz konusu olmadığından reddin gerekçelendirilmesi koşulunun getirilmesi şeklindeki kanun metni önerisine katılmamaktayız.

⁷⁴³ Cengiz, 117.

⁷⁴⁴ Cengiz, 118.

⁷⁴⁵ B. Sümer, 297.

⁷⁴⁶ B. Sümer, 297.

⁷⁴⁷ B. Sümer, 297.

Burada talebin sürüncemede bırakılması, cevaplanmaması veya ertelenmesi söz konusu olduğundan zaten açık bir red durumu söz konusu olmayacağı için kanun koyucu net bir süre belirlemek yerine bu haller bakımından makul süre uygulanmasını tercih etmiştir. Kanun koyucu her somut olayın kendi şartlarına göre bir değerlendirme yapılmasını arzulamaktadır. Diğer haller bakımından söz konusu olan bir redde eşdeğer bir durum olmakla birlikte açık bir red cevabı olmadığından reddin gerekçelendirilmesi şeklinde bir şartın diğer haller bakımından söz konusu olmadığını düşünmekteyiz.

Kanaatimizce, pay sahibine tanınan dava hakkının etkin bir şekilde kullanılması ve pay sahibinin süre engeline takılmaması için diğer haller ve makul süre bakımından yapılacak yorumun geniş tutulması önemlidir. Zira uygulamada sadece on günlük süre dikkate alındığından, sürenin kaçırılması durumunda, hakkın etkin bir şekilde kullanılmasına hizmet eden dava hakkından yararlanma imkanının önüne geçilerek hak düşürücü sürenin geçtiği gerekçesiyle dava talebi reddedilebilmektedir. Bu iki kavramın (*makul süre ve diğer haller*) pay sahibinin aydınlanma yönündeki güncel menfaatinin korunmasını sağlayacak şekilde yorumlanması önem arz etmektedir. Ancak somut olayın şartları ve kanun koyucunun dava yoluna ilişkin düzenlemeyi getiriş amacı bir bütün olarak göz önünde tutularak yorumda bulunulması daha isabetli olacaktır⁷⁴⁸. Kanun Koyucu gerekçede de dile getirdiği gibi pay sahibi ile şirket arasındaki bilgi temelli menfaat uyumsuzluğunun mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılmasını arzulamaktadır. Bu noktada bilgiye yönelik talebin gerektiği zaman dilimi içerisinde karşılanabilmesi gayesi bakımından, yargılamanın hızla sonuçlandırılması kadar (bilgi alma yönündeki güncel menfaatinin korunması bakımından da) davanın mümkün olduğunca kısa bir süre içinde açılması da son derece önemlidir. Sümer' in de isabetli olarak dile getirdiği gibi Kanun Koyucu tarafından yer verilen diğer haller ve makul süre ibareleriyle dava yolunun belli sınırlar içine hapsedilerek engellenmemesi ve hakkın mahkeme aracılığıyla kullanılmasının zorlaştırılmaması hedeflenmektedir⁷⁴⁹. Dolayısıyla bu iki kavram yorumlanırken mümkün olduğunca pay sahibinin dava hakkını kullanmasını güçleştirmeyecek şekilde değerlendirilmelidir. Bununla birlikte söz konusu makul süre değerlendirilirken dürüstlük kuralı ve hakkın kötüye kullanılması yasağının da dikkate alınması

⁷⁴⁸ Akbay,

⁷⁴⁹ B. Sümer, 296-297.

zorunludur. On günlük sürede olduğu gibi makul süre bakımından bir hak düşümü süresinden bahsedilmesi mümkün değildir. Ancak davanın hakkın kötüye kullanımı teşkil etmeyecek bir süre içinde açılması gerekir. Somut olayın şartlarına göre bir değerlendirmede bulunulması önem arz etmekle birlikte, talebin sürüncemede bırakılması veya ötelenmesi gibi durumlarda, pay sahibinin talebinin karşılanmayacağını anladığı anda davayı açması gerekir. Bir an önce davanın açılması pay sahibinin aydınlanma yönündeki menfaatinin güncelliğini koruması bakımından da önem arz etmektedir. Pay sahibi ile şirket arasındaki bilgi temelli menfaat uyumsuzluğunun bir an önce dava edilmesi ve sonuçlandırılması sadece pay sahibi bakımından değil anonim şirketin menfaatlerinin de korunması için önem arz etmektedir. Bununla birlikte Sümer' in de belirttiği gibi uygulamada yerel mahkemelerin benzer davalara ilişkin farklı değerlendirmelerde bulunmasının önüne geçilmesi ve uygulamada yeknesaklığın sağlanması adına diğer haller bakımından süre noktasında bir üst sınır limitinin belirlenmesi faydalı olabilir.

Kanaatimizce, uygulamada yeknesaklığın sağlanması bakımından açık red ve diğer hallerin aynı süreye tabi olması ve bu sürenin de 1 aylık bir süre olması pay sahibinin menfaatine daha uygun olacaktır. Açık red ve diğer haller bakımından aralarındaki tek farkın bu 1 aylık sürenin ne zaman başlayacağı noktasında olması gerektiğini düşünmekteyiz. Şöyle ki açık red halinde talebin reddedildiği gün 1 aylık süre işlemeye başlayacaktır, diğer haller bakımından ise somut olayın şartlarına 1 aylık sürenin hangi noktada başladığının tespit edilmesi daha isabetli olacaktır. Örnekle açıklayacak olursak, pay sahibinin talebi daha sonra cevaplanmak üzere ertelenirse, bu durumda pay sahibine talebin 20 gün sonra cevaplandırılacağı iletilmişse, 20 günlük sürenin dolmasına rağmen şirket tarafından pay sahibinin talebi karşılanmadıysa 1 aylık hak düşürücü sürenin bu 20. günün dolduğu tarihten itibaren başlaması gerekir. Bu bakımdan açık red ve diğer haller arasında sadece sürenin ne zamandan itibaren işlemeye başlayacağı noktası bakımından bir farklılık söz konusu olmalıdır. Kanun Koyucunun tercihi sorunu çözmekten uzaktır, makul sürenin ne zaman başlayacağı belli olmadığı gibi ne kadarlık bir süre olduğu da belirsizdir. Bu belirsizliğin giderilmesi noktasında, kanaatimizce, hem açık red hem de diğer haller bakımından 1 aylık dava açma süresi belirlenmeli, ancak bu sürenin hangi noktada başladığının tespiti noktasında pay sahibinin aydınlanma yönündeki güncel hukuki menfaatine

zarar vermeyecek ve dava yolunu bertaraf etmeyecek şekilde yorumda bulunulması önem arz etmektedir.

Halen yürürlükte olan İsviçre Borçlar Kanunu CO art. 697/4 de davaya ilişkin herhangi bir süre düzenlemesine yer verilmemiştir. Ancak 2020 Anonim Şirketler Revizyonu kapsamında getirilen yeni düzenlemede ise pay sahiplerinin, taleplerinin reddedilmesi ya da haklarını kullanmalarının engellenmesi hallerinde en geç 30 gün içinde mahkmeden şirketi bilgi vermeye ya da inceleme yaptırmaya mahkum etmesini talep edebileceği düzenlemesi getirilmiştir (CO art. 697b). Gerekçede 30 günlük süreye yer verilmesiyle şirketin çıkarları bakımından hukuk güvenliğinin güçlendirildiği ifade edilmektedir⁷⁵⁰. Bu sürenin talebin reddedildiği tarihten itibaren ya da genel kurul dışında yöneltilen talepler bakımından yönetim kuruluna tanınan 4 aylık sürenin sonundan itibaren başlayacağı belirtilmiştir.

3.4. Yargılama

3.4.1. Basit Yargılama Usulü

Bilgi alma ve inceleme davası basit yargılama usulüne tabi bir davadır. Davanın bu usule tabi olmasındaki en önemli amaç şirket ile pay sahibi arasındaki bilgi temelli menfaat uyuşmazlığının bir an önce çözüme kavuşturulması hedefidir⁷⁵¹. Doktrinde yargılamanın duruşmalı yapıp yapılmaması gerektiğine ilişkin farklı görüşler mevcuttur. Tekinalp, bilgi alma ve inceleme davasının basit yargılama usulüne göre, dosya üzerinden incelenmesinin veya duruşmalı olarak görülmesinin mümkün olduğu kanaatindedir⁷⁵². Atalay, bilgi alma ve inceleme davasının duruşmalı olarak görülmesi gerektiğini dile getirmektedir⁷⁵³. Ünal, yargılamanın mümkün olan en kısa zaman diliminde sonuca kavuşturulması bakımından tarafların ve tanıkların dinlenmesine ihtiyaç olmayan durumlarda yargılamanın duruşmasız olarak gerçekleştirilmesinin daha yararlı olacağı kanaatindedir⁷⁵⁴. Sümer söz konusu davada ileri sürülen iddia ve savunmaların her türlü delille ispatının mümkün olduğu ve bu delillere ilişkin

⁷⁵⁰ Revizyon Gerekçe metni, 490.

⁷⁵¹ B. Sümer, 300; Cengiz, 127.

⁷⁵² Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 384.

⁷⁵³ Atalay, 74.

⁷⁵⁴ Ünal, 319.

değerlendirmenin duruşmasız yapılmasının mümkün olmamasından dolayı, mezkûr davada incelemenin duruşmalı olarak yapılması gerektiğini düşünmektedir.⁷⁵⁵

3.4.2. Adli Tatilin Dava Açma Hakkına Etkisi

Anonim şirket pay sahiplerine tanınan bilgi alma ve inceleme hakkı, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu' nun 437. maddesinde modern şirketler hukuku anlamında kapsamlı bir düzenlemeyle ele alınmıştır. Maddenin 5. fıkrasında yer alan ve kısaca “*bilgi alma davası*” olarak nitelendirebileceğimiz dava hakkı, doktrinde hakka ilişkin getirilmiş olan en önemli yeniliklerden biri olarak da ifade edilmektedir⁷⁵⁶. Bu düzenlemeye göre:

Bilgi alma veya inceleme istemleri cevapsız bırakılan, haksız olarak reddedilen, ertelenen ve bu fıkra anlamında bilgi alamayan pay sahibi, reddi izleyen on gün içinde, diğer hâllerde de makul bir süre sonra şirketin merkezinin bulunduğu asliye ticaret mahkemesine başvurabilir. Başvuru basit yargılama usulüne göre incelenir. Mahkeme kararı, bilginin genel kurul dışında verilmesi talimatını ve bunun şeklini de içerebilir. Mahkeme kararı kesindir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu kapsamında yazılı ve basit yargılama usulü olmak üzere iki çeşit yargılama usulü benimsenmiştir. Basit yargılama usulü, yazılı yargılama usulüne göre yargılamanın daha kısa sürede ve basit ilerlemesini öngören bir yargılama usulü çeşididir. Zira bu yargılama usulünde yazılı yargılama usulünden farklı olarak tarafların cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçesi verme hakları mevcut değildir (HMK m.317/3). Böylece dilekçeler safhası kısaltılarak yargılamanın daha hızlı ilerlemesi ve kısa sürede sonuçlandırılması hedeflenmiştir.

Bilgi alma davası TTK 437/5 uyarınca basit yargılama usulüne tabi tutulmuştur. Bu yargılama usulünün tercih edilmesindeki temel amaç yargılamanın hızlı bir şekilde tamamlanması ve en kısa sürede sonuca ulaşılmasının sağlanmasıdır⁷⁵⁷. Zira bilgi alma hakkı diğer pay sahipliği haklarının kullanılmasında da etkili olduğundan, davayı kazanması ihtimalinde, ihtiyaç duyduğu bilgiyi elde eden pay sahibi bu bilgi doğrultusunda kanunun kendisine tanıdığı koruyucu hakları (mesela yöneticilere karşı hukuki sorumluluk davası açma hakkı gibi) kullanıp kullanmama noktasında da bir an

⁷⁵⁵ B. Sümer, 301.

⁷⁵⁶ Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 384; Durgut/Kaplan, 127.

⁷⁵⁷ Dolu, 220; Ünal, 319; Sümer, 300.

evvel karar alabilecektir. Bundan dolayı pay sahibinin bilgi alma yönündeki menfaatinin korunması noktasında ve bilgiden beklenen faydanın sağlanması noktasında davanın kısa sürede sonuçlandırılması önem arz etmektedir. Bu doğrultuda maddenin 5. fıkrasına ilişkin gerekçe metninde de fıkra düzenlemesinin mahkeme kararının hızla verilmesini sağlamaya yönelik hükümleri de içermekte olduğu ifade edilmiştir.

Madde metninde bilgi alma talebinin haksız olarak reddedilmesi durumunda, reddi izleyen on gün içinde dava açılacağı düzenlemesine yer verilmiştir. Davanın açıldığı tarihin adli tatile denk gelmesi durumunda davanın adli tatilde görülüp görülemeyeceği hususu davaya ilişkin irdelenmesi gereken konulardan biridir.

HMK 102. maddesine göre adli tatil her yıl 20 Temmuz'da başlar, 31 Ağustos'ta sona erer. Mahkemeler kural olarak adli tatil sırasında dava ve işlere bakamaz, bunlar adli tatilden sonraki zamana ertelenir. Ancak istisnai olarak HMK 103. madde kapsamında sayılan bazı acele işlerle davaların adli tatilde de görüleceği düzenlemesine yer verilmiştir. Bu bakımdan bilgi alma davasının 103. madde kapsamına girip girmediğinin değerlendirilmesi gerekmektedir.

Mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda basit yargılama usulüne tabi olan davalar adli tatilde görülmekteydi. Ancak yürürlükte olan Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre ise dava ve işlerin adli tatilde görülmesi yargılama usulüne bağlı olmayıp, dava veya işin Kanunda ivedi olduğunun belirtilmesi ya da mahkemece ivedi olduğuna karar verilmesine bağlıdır⁷⁵⁸. Dolayısıyla bilgi alma davasının sırf basit yargılama usulüne tabi olmasından hareketle adli tatilde görüleceğini iddia etmek HMK döneminde mümkün değildir.

HMK 103. maddenin 1. fıkrasının (h) bendinde: “*kanunlarda ivedi olduğu belirtilen veya taraflardan birinin talebi üzerine, mahkemece ivedi görülmesine karar verilen dava ve işler*” ifadesine yer verilmiştir. Bilgi alma davasının, adli tatilde görülecek bir dava olup olmadığının değerlendirilmesi noktasında, h bendi kapsamında yapılacak yorum yol gösterici olacaktır. Bu noktada bilgi alma davasının basit usulde

⁷⁵⁸ Hakan Pekcanitez/Oğuz Atalay/Muhammet Özekes, *Medeni Usul Hukuku, 5. Bası* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2017),125.

yargılamaya tabi tutulmasının temel amacının yargılamanın mümkün olan en kısa sürede neticelendirilmesi hedefine ulaşmak olduğunu da göz önünde bulundurursak, yorum yoluyla, davanın bir an önce görülmesi gereken ivedi işlerden biri olduğu sonucuna varılabilir. Zira bilgi alma pay sahibinin diğer haklarını kullanması noktasında da önem arz ettiğinden davanın bir an önce açılması ve uyuşmazlığın en kısa sürede neticelendirilmesi bilgiden beklenen faydanın sağlanması bakımından da oldukça elzemdir. Sürecin uzaması bilgiden beklenen faydanın ortadan kalkmasına da neden olabilir. Açık red halinde kanun koyucunun öngördüğü sürenin 10 gün ile sınırlı olması da şirketle pay sahibi arasındaki menfaat çatışmasının bir an önce sonuçlandırılması hedefine hizmet etmektedir. Tüm bunları göz önünde bulundurduğumuzda yorum yoluyla bilgi alma davasının ivedi işlerden olduğunu sonucuna ulaşırsak da Kanunda bilgi alma davasına ilişkin “ivedi işlerden sayılır” şeklinde bir ibareye rastlanmamaktadır. Dolayısıyla bilgi alma davası bu bakımından (h) bendinin ilk kısmının kapsamına girmemektedir. Bununla birlikte (h) bendinin devamında ise “ *taraflardan birinin talebi üzerine, mahkemece ivedi görülmesine karar verilen dava ve işler*” ibaresi yer almaktadır. Buna göre, pay sahibinin talebi üzerine, davanın mahkeme tarafından ivedi olarak görülmesine karar verilmesi halinde bilgi alma davası adli tatilde görülebilecektir. Öte yandan konu kapsamında gerçekleşmesi mümkün bir diğer olasılık, pay sahibinin reddi izleyen 10 gün içinde dava açmaması ve sürenin bitiminin de adli tatile denk gelmesi durumudur. Bu ihtimalde davanın ivedilikle görülmesine ilişkin bir talep ve mahkemenin bu yönde bir kararı olmadığından, ilk bakışta adli tatilden sonra ek bir süreden yararlanılacağı düşünülebilir. Zira bu durumda Kanunda ivedi işlerden sayıldığına ilişkin bir ibare olmaması ve pay sahibinin de mahkemeye ivedi görülmesine ilişkin bir talepte bulunmamasından ötürü bilgi alma davasının adli tatilde bakılmayan davalardan olduğu yorumunda bulunulabilir. Burada sürenin 104. madde kapsamında adli tatilin bitmesinden itibaren 1 hafta daha uzamış olup olmayacağı sorusu gündeme gelir.

HMK 104. m.ye göre, “*adli tatile tabi olan dava ve işlerde, bu Kanunun tayin ettiği sürelerin bitmesi tatil zamanına rastlarsa, bu süreler ayrıca bir karara gerek olmaksızın adli tatilin bittiği günden itibaren bir hafta uzatılmış sayılır*”. Buna göre, adli tatilde bakılmayan iş ve davalarla ilgili sürelerin sonu adli tatil zamanına denk gelirse, bu süreler adli tatilin bittiği günden itibaren 1 hafta daha uzatılmış sayılır. Ancak maddede dikkat çekici bir husus söz konusudur. Düzenlemede “*bu Kanunun*

taayin ettiği süreler” ifadesine yer verilmiştir, bu durumda atıf yapılan HMK da taayin edilen sürelerdir. Bilgi alma davası bakımından açık red halleri için öngörülen 10 günlük süre ise TTK yer almaktadır. Dolayısıyla bilgi alma davasının adli tatilde bakılmayan dava olarak kabul edilmesi durumunda dahi bu süre adli tatilden sonra 1 hafta uzamayacaktır. Sürenin uzaması durumu ancak HMK da öngörülen süreler bakımından (temyize başvuru süresi vs) gündeme gelebilir. Bu nedenle TTK da düzenlenen 10 günlük dava açma süresinin uzaması söz konusu olamayacaktır. Çünkü adli tatil maddi hukuka ilişkin sürelerin uzamasına neden olmaz⁷⁵⁹. Pay sahibinin reddi izleyen 10 gün içinde dava açmaması durumunda, sonrasında açtığı davada, sürenin bitiminin adli tatile denk geldiği ve bu nedenle adli tatilin bitiminden itibaren sürenin 1 hafta uzamış olacağı savunması yerinde olmayacaktır. Çünkü yukarıda da belirtildiği gibi adli tatilde bakılmayan işler bakımından sürelerin 1 hafta uzaması ancak usule ilişkin Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda öngörülen süreler açısından söz konusudur. Oysa bilgi alma davası bakımından öngörülen 10 günlük hak düşürücü süre bizzat hakka ilişkin maddi hukuka ilişkin bir süre olduğundan 1 haftalık süre uzamış sayılmaz. Bununla birlikte adli tatil döneminde dava açılmasının önünde bir engel de bulunmamaktadır sadece davanın görülmesi adli tatil sonrasında ertelenmektedir. Açık red durumunda, talebin daha sonra cevaplanmak üzere ertelenmesi durumundaki gibi bir belirsizlik durumu da söz konusu olmadığından pay sahibinin dava açmak için beklemesini gerektiren bir durum da söz konusu değildir. Burada reddi takip eden günden itibaren dava süresi işlemeye başlamaktadır. Makul süreye ilişkin yapılacak yorumlarda pay sahibinin bilgi alma yönündeki menfaatinin korunması noktasında sürenin başlangıcı ötelenmektedir. Ancak açık red halinde pay sahibinin aleyhine durum teşkil eden bir belirsiz sürenin varlığı da söz konusu olmadığından reddi izleyen on gün içinde davanın açılması gerekir. 10 günlük sürenin son gününün adli tatile denk gelmesi durumunda 104. madde kapsamında, süre adli tatilden sonra 1 hafta daha uzatılmış sayılmaz.

Tüm bunları göz önüne bulduğumuzda dava açma süresinin adli tatile denk gelmesi durumunda davanın adli tatilde görülüp görülmeyeceği yoruma açık bir durumdur. Bilgi alma davasının ivedi işlerden sayıldığına ilişkin Kanunda açık bir ifade yer almamaktadır. Ancak pay sahibi mahkemeden, davanın ivedilikle

⁷⁵⁹ Pekcantez/Atalay/Özekes, 125.

görülmesini talep eder ve bu talep üzerine mahkemece davanın ivedilikle görülmesine karar verilirse dava adli tatilde görülebilecektir. Pay sahibinin bu yönde bir talepte bulunmaması durumunda bilgi alma davası 103. madde kapsamına girmeyeceğinden adli tatilde bakılmayan dava olarak kabul edilecektir ve süre adli tatile denk geldiği için ve davada adli tatilde görülmeyeceğinden adli tatilde davaya bakılmayacak ve dava adli tatil sonrasına ertelenecektir. Ancak her halükarda bilgi alma davasının reddi izleyen 10 gün içinde açılması zorunludur. Bu süre hak düşürücü süredir⁷⁶⁰. Hak düşürücü süre itiraz niteliği taşıdığından hakim tarafından da resen gözetilmesi gerekir. Adli tatil döneminde davanın açılması yönünde bir engel bulunmamaktadır. Bu noktada pay sahibinin adli tatilden sonra açtığı davada, bilgi alma davasının ivedi işlerden olmadığı ve bu nedenle sürenin adli tatilin bittiği günden itibaren 1 hafta daha uzamış sayılacağı yönündeki savunması kabul edilmeyecektir. Zira bu durum 10 günlük sürenin usule ilişkin bir süre olmamasından dolayı adli tatilin bitiminden itibaren sürelerin 1 haftalık uzamış olacağı yönündeki HMK 104. madde kapsamına girmemektedir. Bilgi alma davasının HMK 103. madde kapsamında yorumlanması davanın adli tatil döneminde görülüp görülmeyeceğine ilişkin olup, dava açma süresi üzerinde bir etkisi bulunmamaktadır. Bilgi alma davası ivedi işlerden sayılırsa adli tatilde görülecek, ivedi işlerden sayılmazsa, davanın görülmesi adli tatil sonrasına ertelenecektir. Ancak her iki yorumda da hak düşürücü süre niteliğinde olan ve bizzat maddi hukuktan kaynaklanan 10 günlük dava açma süresi üzerinde HMK 104. madde herhangi bir etkide bulunmayacaktır.

3.5. İspat

İspat faaliyeti, tarafların iddia ve savunmalarının dayandığı vakıaların gerçekleşmiş olduğu hususunda mahkemenin kanaatinin oluşmasını sağlama yönünde gerçekleştirdikleri faaliyettir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu madde 190/1 düzenlemesine göre, “*ispat yükü, kanunda özel bir düzenleme bulunmadıkça, iddia edilen vakıaya bağlanan hukuki sonuçtan kendi lehine hak çıkaran tarafa aittir*”.

Bilgi alma ve inceleme davasında, pay sahibi lehine karar verilebilmesi için pay sahibi tarafından ispat edilmesi gereken temelde 2 koşul (soyut) vakıa bulunmaktadır. Bunlar

⁷⁶⁰ Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, *Ortaklıklar Hukuku II*, 60.

bilgi alma veya inceleme talebinde bulunulduğu ve bu talebin haklı bir gerekçe bulunmaksızın reddedildiği vakıalardır⁷⁶¹. Bunlara ek olarak bir başka koşul vakıa ise pay sahiplerinden birine bu sıfatından ötürü genel kurul dışında bilgi verilmiş olduğudur⁷⁶². Davaya bakan hakimde bu vakıaların gerçekleşmiş olduğu yönünde kanaat oluşturulmasının sağlanması davacı pay sahibine düşer. Zira TTK m. 437/5 düzenlemesinde yer alan koşul vakılara bağlanan hukuki sonuçtan kendi lehine hüküm tesis edilmesini isteyen ve bu hukuk normuna dayanan taraf davacı pay sahibidir⁷⁶³. Davalı şirket tarafından ispatlanması gereken vakıa ise istenilen bilginin verilmesi halinde şirket sırlarının açıklanmış olacağı veya korunması gereken diğer şirket menfaatlerinin tehlikeye girecek olduğudur⁷⁶⁴.

Pay sahibinin yukarıda bahsedilen vakıaların gerçekleştiğini ispatlamış sayılabilmesi için ispat ölçüsünün ne şekilde olması gerektiğinin de belirlenmesi gerekir. İspat ölçüsü, dayanılan vakının ispat edilmiş kabul edilebilmesi için hakimde oluşturulması gereken kanaatinin derecesini ifade etmektedir⁷⁶⁵. Bu bakımdan yaklaşık ispat ve tam ispat ölçüsü olarak ifade edilen iki temel ispat ölçüsü söz konusudur. Tam ispat ölçüsü aranan hallerde kesinlik sınırındaki ihtimal derecesi esas alınırken, yaklaşık ispat ölçüsünde ise vakıanın doğru olma ihtimalinin doğru olmama ihtimaline üstün gelmesi gerekir⁷⁶⁶.

Kaya bilgi alma davasında, pay sahibinin çoğu zaman olaya hakim olmadan söz konusu talebinin reddedilmesinin haksız olduğunu ispat etmek durumunda kaldığını, bundan dolayı davada zayıf konumda olduğunu, bu açıdan da davacı pay sahibinden reddin haksızlığı vakıası bakımından tam ispat ölçüsünde ispatta bulunmasının beklenmemesi gerektiğini dile getirmektedir⁷⁶⁷. Yazar, burada şirketin, uyuşmazlığın ortaya çıkışına ilişkin süreç ve dava aşaması boyunca bilgi ve belgelere daha yakın duran taraf olmasından dolayı, esasen anonim şirketin bilgi alma veya inceleme

⁷⁶¹ B. Sümer, 302.

⁷⁶² Atalay, 69.

⁷⁶³ Atalay, 69.

⁷⁶⁴ B. Sümer, 302.

⁷⁶⁵ Pekcanitez/Atalay/Özekes, 338.

⁷⁶⁶ Pekcanitez/Atalay/Özekes, 340.

⁷⁶⁷ Kaya, *Bilgi Alma*, 332.

talebinin reddinin haksız olmadığını somut ve inandırıcı bir şekilde ortaya koyması gerektiğini ifade etmektedir⁷⁶⁸.

Atalay, bilgi alma talebinde bulunduğu vakıasının ispatına ilişkin delillerin pay sahibinin kendi sorumluluk alanına ilişkin olduğunu, bu vakıanın hakkın şirket nezdinde kullanılması aşamasında somutlaşacak olduğunu, bundan dolayı bu vakıa bakımından tam ispat ölçüsünün aranması gerektiğini dile getirmektedir⁷⁶⁹. Pay sahibinin bilgi alma veya inceleme talebinde bulunduğunu genel kurul toplantı tutanağı, şirket yönetim kuruluna sunmuş olduğu dilekçe veya yönetim kurulu tarafından verilen cevap yazısı gibi belgeler ile ispatlaması mümkün olduğu gibi, burada HMK m. 200 anlamında senetle ispat zorunluluğu olmadığından dolayı her türlü delille ispatlaması da mümkündür⁷⁷⁰. Atalay, talebin reddinin haksız olduğu şeklindeki vakıa bakımından ‘reddin haksız olduğu’ koşulunun ispatının da davacı pay sahibi üzerinde olduğunu, bu durumda menfi bir vakıa iddiası bulunduğunu, şirket tarafından bu menfi vakıa iddiasının aksi olan müspet vakıa iddiasında bulunulmasa bile, delil ikame yükünün pay sahibine yüklenemeyeceğini, delil ikame yükünün anonim şirkete ait olduğunu, zira burada vakıaya ilişkin delillerin şirketin sorumluluk alanında olduğunu, anonim şirketin delil ikame yükünü yerine getirmemesi halinde, reddin haksızlığının yaklaşık ispat ölçüsü ile ispatlandığının kabul edilmesi gerektiğini ve pay sahibi lehine karar verilmesi gerektiğini dile getirmiştir⁷⁷¹. Atalay, pay sahiplerinden birine bu sıfatı dolayısıyla genel kurul dışında bilgi verilmiş olduğu vakıası bakımından ise ispat yükünün davacı üzerinde olduğunu ve bu vakıa bakımından tam ispat ölçüsü aranması gerektiğini düşünmektedir⁷⁷².

Akbay, pay sahibinin bilgi alma hakkını usulüne uygun olarak kullandığını tam somutlaştırması gerektiğini, bu açıdan da aranması gereken ispat ölçütünün tam ispat olduğu görüşündedir. Yazar, pay sahibinden tam somutlaştırma beklenemeyecek vakıalar bakımından hakimin ispat ölçüsünü uygun bir oranda düşürmesinin faydalı

⁷⁶⁸ Kaya, *Bilgi Alma*, 332.

⁷⁶⁹ Atalay, 70.

⁷⁷⁰ Atalay, 71.

⁷⁷¹ Atalay, 71.

⁷⁷² Atalay, 72.

olacağını, aksi takdirde söz konusu hakkın büyük ölçüde anlamını kaybedeceğini ifade etmektedir⁷⁷³.

Doktrinde Ünal da bilgi alma talebinde bulunulduğu vakıası için tam ispat derecesinde ispat aranması gerektiğini, reddin haksız olduğu vakıası bakımından da ispat yükünün pay sahibinde olduğunu ancak burada şirketin bu vakıanın aksini ispatlamak konusunda vakıaya ilişkin delilleri mahkemeye sunmaması halinde yaklaşık ispat ölçüsü ile reddin haksız olduğunun ispatlanmış olduğunun kabul edilmesi gerektiği görüşünü savunmaktadır. Yazar, genel kurul dışında pay sahiplerinden birine bilgi verilmesi vakıası bakımından ise tam değil yaklaşık ispat kuralının uygulanması gerektiği, bu vakıanın gerçekleşmiş olmasının kuvvetle muhtemel görülmesinin yeterli olduğu kanaatindedir⁷⁷⁴.

Sümer ise bilgi alma davasında pay sahibinden tam ispat ölçüsünde ispatta bulunmasının beklenmemesi gerektiğini, zira bu ispat ölçüsünün aranmasının davanın pay sahibi lehine sonuçlanmasını önemli derecede güçleştireceğini düşünmektedir⁷⁷⁵. Yazar bu konuda davanın öngörülme amacının göz önünde bulundurulması suretiyle davacı pay sahibine iddia ettiği vakıaların ispatı noktasında ispat kolaylığı sağlanmasının yerinde olacağını, zira iddialarını ispata elverişli olan bilgi ve belgelere ulaşmasının zorluklarının da bu gerekliliği haklı kıldığı kanaatindedir⁷⁷⁶.

3.6. Mahkeme Kararı ve Kararın Kesinliği Sorunu

TTK 437/5 fıkrasında, Asliye ticaret mahkemesi tarafından verilen kararın kesin olduğu düzenlemesine yer verilmiştir. Lafzı ifade dikkate alındığında söz konusu düzenleme ile kararın üst yargı yoluna taşınmasının engellendiği düşünülebilir. Ancak bu yönde bir kabulün hükmün getiriliş amacıyla ters düşmesi doktrinde söz konusu düzenlemeye ilişkin farklı görüşlerin ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

⁷⁷³ Akbay, 476.

⁷⁷⁴ Ünal, 314-315.

⁷⁷⁵ B. Sümer, 304.

⁷⁷⁶ B. Sümer, 305.

Cengiz bilgi alma hakkı ile bilgi alma davasının kaynaşmış bir bütün oluşturduğunu, dava yolu ile bilgi alma hakkının güvence altına alınarak etkisinin güçlendirildiğini belirterek tıpkı bilgi alma hakkı gibi dava hakkının da pay sahibinin vazgeçilemeyen kaldırılamayan bir hakkı olduğunun kabul edilmesi gerektiğini dile getirmiştir. Yazar, hükmün lafzı dikkate alındığında, temyiz yolunun engellenmiş olduğu anlamının çıkarılmasının mümkün olduğunu, ancak kanun koyucunun dava yolu ile güçlendirerek teminat altına aldığı bir pay sahipliği hakkına ilişkin üst yargı yolunu kapatmak istemiş olmasının olağan mantığa aykırı olduğunu belirterek, fıkra da yer alan mahkeme kararının kesin olduğuna ilişkin ibarenin madde düzenlemesiyle açık bir çelişki oluşturduğunu ifade ederek düzenlemenin temel bir yorum sorunu ortaya çıkarmış olduğuna dikkat çekmiştir⁷⁷⁷.

Hükmün yorumlanması noktasında fıkra düzenlemesinin bir bütün olarak ele alınması ve gerekçede yer verilen açıklamaların da dikkate alınması yorum noktasında sağlıklı bir sonuca ulaşmak açısından yardımcı olacak niteliktedir. Gerekçede, şu şekilde bir açıklamaya yer verilmiştir:

Bilgi alma ve inceleme hakları pay sahibine tanınan dava hakkı ile güçlendirilmiştir. Pay sahibi sadece açık bir red halinde değil taleplerin cevapsız bırakılması yetersiz hesap verme ilkesine uymayan cevapları da kapsar. Beşinci fıkra mahkeme kararının hızla verilmesini sağlamaya ve temyizi de kısa sürede sonuçlandırmaya yönelik hükümleri de içermektedir.

Fıkra düzenlemesi ve gerekçede yer verilen açıklamalar bir bütün olarak ele alındığında, düzenlemenin 2 temel hedef doğrultusunda şekillendirildiği sonucuna ulaşılması mümkündür. Bunlardan ilki, fıkra düzenlemesinde yer verilen dava yolu ile hakkın etkinliği ve işlevselliği artırılarak pay sahibinin bilgi alma ve inceleme haklarına ilişkin menfaatlerinin korunması hedefidir. Bir diğeri ise, “*kararın hızla verilmesini sağlamaya ve temyizi de kısa sürede sonuçlandırmaya yönelik hükümler de içermektedir*” ibaresinden anlaşıldığı üzere pay sahibinin bilgi alma hakkına bir an evvel ulaşmasının sağlanması ve üst yargıya başvurma imkanının da her iki taraf bakımından tamamen engellemek istemediğidir⁷⁷⁸. Uyuşmazlığın basit yargılama usulüne tabi olması da hem pay sahibinin hakkına mümkün olan en kısa zaman dilimi içerisinde kavuşması hem de şirketin şirket içi uyuşmazlığın bir an önce

⁷⁷⁷ Cengiz, 132.

⁷⁷⁸ Cengiz, 133-134.

sonlandırılmasına hizmet ettiğinden fıkra bütününde hedeflenen amacı destekler niteliktedir⁷⁷⁹.

Mahkeme kararının kesinliği sorunu bakımından doktrinde yer alan iki farklı görüş mevcuttur. Bu görüşlerden ilki, madde metninin sadece lafzı ifadesi dikkate alınarak ulaşılan, mahkemenin hem kabul hem de red kararlarının kesin olup temyize tabi olmadığı yönündedir. Bu görüş doğrultusunda mahkeme tarafından verilen kararlar arasında bir ayırım yapılmaksızın hepsinin kesin olduğu kabul edilmektedir⁷⁸⁰. Yargıtay tarafından da benimsenen görüş budur⁷⁸¹.

Diğer görüş ise hükmün özünü, gerekçede yer alan açıklamaları ve dava yolu düzenlemesinin getiriliş amacını da dikkate almak suretiyle yorumda bulunmaktadır. Bu görüş doğrultusunda mahkemenin kabul ve red kararları arasında bir ayırım yapılmakta, sadece kabul kararlarının kesin olduğu, red kararları bakımından ise üst yargı yolunun açık olduğu dile getirilmektedir⁷⁸². Zira “*mahkeme kararı kesindir*” ifadesi, mahkemenin kabul kararlarının içeriğini düzenleyen cümleden sonra gelmesi sebebiyle sadece bilgi alma talebinin kabul edildiği mahkeme kararları açısından geçerlidir⁷⁸³. Dolayısıyla bu görüşe göre, mahkemenin kabul kararları kesin olduğundan temyize tabi değildir. Ancak red kararları için temyiz yolu açıktır⁷⁸⁴. Aksini kabul hükmün getiriliş amacıyla bağdaşmayacaktır⁷⁸⁵. Zira burada mahkemenin kabul kararının temyize tabi tutulmamasındaki temel amaç pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını bir an önce kullanmasını sağlamak, temyize başvurulmak suretiyle bu hakkın kullanımının geciktirilmesinin önüne geçerek pay

⁷⁷⁹ Durgut/Kaplan, 145.

⁷⁸⁰ Karahan/Bozgeyik, 650; Eriş, 2641; Pulaşlı, *Şerh*, 1508; Dolu, 61; Akdağ Güney, 41; Ceylan, 115; Özcanlı, 218; Ünal, 322; B. Sümer, 315; Şener, 524.

⁷⁸¹ Yargıtay’ın bu yöndeki mahkeme kararları için bkz. 11.HD, E.2015/13744, K.2017/1501, T. 14.03.2017. 11.HD, E. 2015/13764, K. 2017/1654, T. 20.03.2017. 11. HD, E. 2016/1162, K. 2017/3675, T. 13.06.2017. 11. HD, E. 2019/471, K. 2020/4348, T. 22.10.2020. 11. HD, E. 2018/4169, K. 2020/1050, T. 06.02.2020 (www.legalbank.net).

⁷⁸² Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, *Ortaklıklar Hukuku II*, 61; Durgut/Kaplan, 148; Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 384; Ozan Can, “Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma Talebinin Reddine İlişkin Yerel Mahkemece Verilen Kararın Kesin Olduğu Yönündeki Yargıtay 11. Hukuk Dairesi’nin Kararlarına Yönelik Eleştiriler”, *Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu* (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2021),109.

⁷⁸³ Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, *Ortaklıklar Hukuku II*, 61; Durgut/Kaplan,147; Can, *Sempozyum*,110.

⁷⁸⁴ Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, *Ortaklıklar Hukuku II*, 61; Tekinalp, *Yeni Hukuk*, 384;Can, *Sempozyum*, 110.

⁷⁸⁵ Durgut/Kaplan, 147.

sahibinin bu hakkına en kısa sürede ulaşmasını sağlamaktır⁷⁸⁶. Ret kararları bakımından ise önemli olan pay sahibinin üst yargı yoluna müracaat ederek geç de olsa hakkını kullanabilmesidir. Temyiz yolunun kapalı olduğunun kabulü hükmün getiriliş amacıyla da bağdaşmayacaktır.

Sümer, mahkemenin kabul ve red kararları arasında bir ayırım yapılarak yalnızca kabul yönündeki kararların kesin olduğuna ilişkin görüşün usul hukukunda geçerli olan silahların eşitliği ilkesine aykırılık oluşturacağını belirtmekle birlikte, “*mahkeme kararı kesindir*” şeklindeki düzenlemenin yerindeliğinin de tartışmaya açık olduğunu ifade etmektedir. Zira bu düzenleme davanın reddine ilişkin kararlar bakımından hakkın hiçbir şekilde kullanılmayacak olması sonucunu da beraberinde getirmektedir⁷⁸⁷. Helvacı da hükmün lafzı ve gerekçede ifade edilen yargılamanın hızlı bir şekilde sonuçlandırılması amacına ilişkin açıklamalar birlikte değerlendirildiğinde, düzenlemenin kabul ve red kararları arasında bir ayırım yapılmasına müsaade etmediğini düşünmektedir⁷⁸⁸. Yazara göre, “*mahkemenin kararı kesindir*” hükmünü yorumlarken menfaatler dengesine uygun bir şekilde yorum yapılması gereklidir. Zira hukuki belirsizliğin sadece davacı pay sahibi açısından değil, aynı zamanda şirket bakımından da birtakım sakıncalar oluşturduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Bu nedenle taraflardan birinin lehine yorum yapılmasının kabul edilemeyeceği kanaatindedir⁷⁸⁹. Akdağ Güney de söz konusu düzenlemede red ve kabul bakımından bir ayırım yapılmadığından temyiz yolunun kapalı olduğunu savunsa da hakkın bağımsız olma niteliği ve gerekçede yer alan temyize dair ifade dikkate alındığında temyiz yolunun kapatılmış olmasının yerinde olmadığını belirtmektedir⁷⁹⁰. Cengiz ise madde gerekçesinde yer verilen “*beşinci fıkra mahkeme kararının hızla verilmesini sağlamaya ve temyizi de kısa sürede sonuçlandırmaya yönelik hükümleri de içermektedir*” açıklamasından yola çıkarak, sırf yargılamayı uzatmak maksadıyla temyize başvurulması halinin hakkın kötüye kullanılması durumu teşkil edeceğini, TTK m.437/5 düzenlemesi ile yalnızca bu kötüye kullanma haline ilişkin temyize başvurulmasının engellenmek istendiğini ileri sürmektedir. Yazar bu doğrultuda

⁷⁸⁶ Durgut/Kaplan,148; Can, Sempozyum, 109.

⁷⁸⁷ B. Sümer, 315.

⁷⁸⁸ Mehmet Helvacı, “Yargıtay Kararları Işığında Sermaye Şirketlerinde Usul Hukuku Sorunları”, *Yürürlüğünün 6. Yılında ve Yargıtay Kararları Işığında Türk Ticaret Kanunu Sempozyumu* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2018), 273.

⁷⁸⁹ Helvacı, 274.

⁷⁹⁰ Akdağ Güney,41.

“mahkeme kararı kesindir” hükmü yerine “mahkemenin kararı sırf muhakemeyi uzatmak amacıyla temyiz edilemez” şeklinde bir düzenleme eklenmesinin yeterli olacağını savunmaktadır⁷⁹¹.

Yargıtay uygulamasına bakıldığında, istikrarlı bir şekilde, bilgi alma davasına ilişkin ilk derece mahkemesi tarafından verilen kararların temyizi kabil olmayan kararlardan olduğu ifade edilerek temyiz istemlerinin reddedildiği görülmektedir⁷⁹². Yargıtay 11. Hukuk Dairesi konuya ilişkin 13.06.2016 tarihinde vermiş olduğu bir kararda⁷⁹³:

Dava 6102 sayılı TTK’ nın 437. maddesine dayanan ortağın bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılması hususunda izin verilmesi istemine ilişkin olup, mahkemece yapılan yargılama neticesinde davanın reddine karar verilmiştir. TTK’ nın 437. maddesi uyarınca mahkemece verilen kararlar kesin nitelikte olduğundan davacılar vekilince temyiz edilen kararın temyiz kabiliyeti bulunmamaktadır

ifadelerine yer vererek talebi reddetmiştir.

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi’nin konuya ilişkin kararlarına bakıldığında genel itibariyle bu kararların oy çokluğuyla alınmış olması dikkat çekmektedir⁷⁹⁴. Çoğunluğun görüşüne katılmayan üyeler söz konusu kararlarda yer verdikleri karşı oy yazıları ile karara katılmama gerekçelerini ortaya koymaktadır. Dairenin 14.03.2017 tarihinde vermiş olduğu bir kararda⁷⁹⁵ yer alan karşı oy yazısında:

Madde metninde, mahkemenin davayı kabul kararından söz edilmekte olup, bu kararın ne olabileceğine ilişkin cümleden sonra kararın kesin olduğu yönünde sevk edilen hüküm, davanın kabulüne ilişkin mahkeme kararına yöneliktir. Madde metni ile gerekçesi bir arada değerlendirildiğinde, davanın reddine ilişkin mahkeme kararının kesin kabul edilmesi mümkün değildir. Aksi düşüncenin kabulü T.C. Anayasası’nın 36. maddesinde ifade edilen adil yargılama hakkının ve hukuk güvenliği ilkesinin ihlali anlamına da gelebilecektir

ifadelerine yer verilmiştir. Burada madde metni ve gerekçesi bir arada değerlendirilmek suretiyle red kararları bakımından temyiz yolunun açık olduğu

⁷⁹¹ Cengiz, 152-153.

⁷⁹² Yargıtay 11. HD’nin konuya ilişkin kararları için bkz: E.2016/143, K.2016/6500, T.13.06.2016; E.2015/13744, K.2017/1501, T.14.03.2017; E.2015/13764, K.2017/1654, T.20.03.2017; E.2016/1162, K. 2017/3675, T.13.06.2017; E.2016/1161, K.2017/3951, T.21.06.2017; E.2016/2249, K.2017/4466, T.18.09.2017; E.2016/4221, K.2017/7214, T.13.12.2017; E.2016/13625, K.2018/6796, T.06.11.2018; E.2018/4169, K. 2020/1050, T. 06.02.2020; E.2019/471, K. 2020/4348, T. 22.10.2020 (www.legalbank.net).

⁷⁹³ 11. HD, E:2016/143, K:2016/6500, T:13.06.2016 (www.legalbank.net).

⁷⁹⁴ Oybirligi ile alınan kararlar, 11. HD, E.2016/143, K.2016/6500, T.13.06.2016 ve E.2016/4221, K.2017/7214, T.13.12.2017 tarihli kararlardır. Bu iki karar dışında alınan kararlar oy çokluğuyla alınmıştır.

⁷⁹⁵ E.2015/13744, K.2017/1501, T.14.03.2017 (www.legalbank.net).

sonucuna ulaşılmış ve aksi yönde bir kabulün hem adil yargılanma hakkı hem hukuk güvenliğini ihlali anlamı taşıyacağı dile getirilmiştir.

Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 6 Şubat 2020 tarihli kararında⁷⁹⁶ yer alan karşı oy yazısında, 3 temel gerekçe gösterilerek mahkemenin red kararlarının kesinliğinden söz edilmesinin mümkün olmadığı dile getirilmiştir. Bu gerekçelerden ilkinde söz konusu düzenlemenin lafzı ve metin içindeki yeri göz önünde bulundurularak:

TTK 437/5 maddesinin lafzı, sadece kabul kararının kesin olduğuna işaret etmektedir. Eğer hükümdeki mahkeme kararı ile kabul veya red yönündeki her türlü karar kastedilseydi, mahkeme kararının kesin olduğuna yönelik ifade, kabul halinde içerik ve şekilden bahseden ibarenin hemen ardından gelmezdi. Başka bir deyişle kararın kesin olduğuna ilişkin ibare ya ayrı bir fıkrâ olarak düzenlenir veya açıkça red veya kabul kararı kesindir şeklinde ifade edilirdi. Açıklanan nedenle talebin reddine ilişkin mahkeme kararı kesin olmayıp kanun yolu açık olan bir karardır

ifadelerine yer verilmiştir. İkinci sırada yer verilen gerekçede ise, düzenleme tarihsel yorum yöntemi ile ele alınarak:

Kanunun yorum yöntemlerinden biri de tarihsel yorum yöntemi olup bu yönteme göre, kanunun hazırlık çalışmaları, komisyon ve meclis konuşmaları, tartışmalar ve kanunun gerekçesinden de yararlanılması gerekmektedir. TTK 437 madde gerekçesinde açıkça temyizden bahsedilmiş olmasına göre temyiz yolunun açık olduğunun kabulü gerekir ki, temyiz yolu açık olan karar davanın reddine ilişkin karardır. Zira davanın kabulü ile bilgi alma ve inceleme yapıldıktan sonra şirketin kanun yoluna başvurmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Tarihsel yorum yöntemine göre de davanın reddine ilişkin mahkeme kararı kesin olmayıp, kanun yolu açık olan bir karardır

açıklamalarına yer verilmiş, aynı sonuca tarihsel yorum bakımından da ulaşıldığı ifade edilmiştir. Son olarak anayasaya uygun yorum ilkesi uyarınca madde düzenlemesine ilişkin yapılacak yorumun anayasaya aykırı bir sonuç yaratmaması gerektiği vurgulanarak:

Red kararlarının kesin olduğunun kabulü Anayasadaki adil yargılanma ve hak arama özgürlüğüne aykırı bir yorumdur.....Anayasa uygun yorum ilkesine göre de davanın reddine ilişkin karar kesin olmayıp, kanun yolu açık olan bir karardır

ifadelerine yer verilerek anayasaya uygun yorum ilkesi doğrultusunda da aynı sonuca ulaşılmış, red yönündeki kararların temyize tabi olduğu savunulmuştur.

Konuya ilişkin güncel Yargıtay kararlarında da bir içtihat değişikliğine gidilmediği görülmektedir. Bu bakımdan Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin, başından beri TTK 437/5 de yer verilen mahkeme kararının kesin olduğu yönündeki ifadeyi yalnızca lafzi yönüyle ele almış olduğu görülmektedir. Kanaatimizce kabul ve red kararları arasında

⁷⁹⁶ 11. HD, E. 2018/4169, K. 2020/1050, T. 06.02.2020 (www.legalbank.net).

ayrım yapılmaksızın her iki yönde de verilen kararların kesin olduğu yönündeki görüş isabetli değildir. Kesinlik bakımından mahkemenin verdiği kabul ve red kararları arasında ayrım yapılması gerekmektedir. Bu doğrultuda kabul kararları kesin iken red kararlarının temyize tabi olduğunun kabul edilmesi gerekir. Aksi yönde bir yorum hükmün getiriliş amacıyla bağdaşmayacak, dava yolunun etkin bir mekanizma olmasını sekteye uğratacaktır. Zira burada mahkemenin kabul kararının temyize tabi tutulmamasındaki temel amaç pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını bir an önce kullanmasını sağlamak, temyize başvurulmak suretiyle bu hakkın kullanımının geciktirilmesinin önüne geçerek pay sahibinin bu hakkına en kısa sürede ulaşmasını sağlamaktır. Ret kararları bakımından ise önemli olan pay sahibinin üst yargı yoluna müracaat ederek geç de olsa hakkını kullanabilmesidir. Temyiz yolunun kapalı olduğunun kabulü hükmün getiriliş amacıyla da bağdaşmayacaktır.

3.7. Kararın İcrası

Pay sahibine bilgi alma davasıyla sağlanan hukuki korumanın işlevsel olması noktasında, ilamın zorla yerine getirilmesi meselesi önemli bir rol oynamaktadır⁷⁹⁷. Doktrinde Atalay, bilgi alma davasında kabul yönünde verilen mahkeme kararının gerekleri anonim şirket tarafından yerine getirilmiyorsa, bu durumda pay sahibi tarafından İcra İflas Kanunu 30. maddesi uyarınca bir işin yapılmasına dair ilamların icrası yoluna başvurulabileceği kanaatindedir⁷⁹⁸. Pay sahibi elindeki mahkeme ilamını icra dairesine vererek takip talebinde bulunur. Talebi alan icra müdürü bir icra emri düzenleyerek borçluya gönderir. İlamlı icra talebiyle başvurulduğunda, icra dairesi tarafından tanzim edilecek icra emrinin mahkeme kararında belirtilen hususları içermesi ve bunlara uygun olması gerekir. İcra emrinde belirli bir süre içinde ilamın gereğinin yerine getirilmesi ve buna uyulmaması durumunda ilamın icra dairesi tarafından zorla yerine getirileceğine ilişkin ihtarda bulunulur.

⁷⁹⁷ Evrim Erişir, “Sermaye Şirketlerinde Pay Sahibine Bilgi Verilmesine ve Onun İnceleme Hakkının Kullanılmasına İlişkin İlâmın (TTK m.437/5; 614/3) İcrası”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:16, S:197-198, 2021, 97.

⁷⁹⁸ Atalay, 75.

Bilgi alma hakkı bakımından gönderilecek icra emrinde, mahkeme kararında hükmedildiği şekilde hakkın pay sahibine kullandırılması, kararda öngörüldüğü şekilde bilgi verilmesi veya pay sahibinin inceleme yapmasının sağlanması ihtar olunur. Belirtilen süre içinde icra emrinin gerekleri yerine getirilmezse bu durumda ilamın zorla yerine getirilmesi aşaması gündeme gelir. Ancak bilgi alma hakkı bakımından bu aşamanın nasıl gerçekleştirileceği üzerinde durulması gereken önemli bir husustur. Zira burada anonim şirketin menfaatlerinin zarara uğramasına yol açabileceğinden dolayı icra memurunun zor kullanma yetkisini varlığını kabul etmek güçtür. İcra iflas hukukunda, icra memurunun gerek borçlunun şahsına gerek mallarına karşı zor kullanma yetkisi bulunmaktadır⁷⁹⁹. Ancak bilgi alma bakımından şirket defter ve yazışmalarının şirket yönetimden icra marifetiyle zorla alınarak pay sahibine teslim edilmesi kabul edilemez. Zira icra müdürünün bu şekilde pay sahibine yapacağı teslim, şirket sırlarına ve korunması gereken diğer şirket menfaatlerine zarar verebilir. Kaldı ki, icra müdürü talep edilen bilginin hangi belgelerde yer aldığını bilebilecek bir konumda değildir⁸⁰⁰. Dolayısıyla bu şekilde bir cebri icra uygulamasına izin verilmesi uygun olmayacağından, bu durumda gündeme gelebilecek tek yaptırım tazyik haptir⁸⁰¹. İnceleme hakkı bakımından ilamın icrasının sağlanması noktasında benzer bir sorun gündeme gelecektir. Mahkeme kararında hangi belgelerin hangi kısımlarının inceleneceği belirtilmiş olsa bile, icra müdürünün inceleme yapacak pay sahibi veya uzmanları ile birlikte şirket merkezine giderek mahkeme ilamında belirtildiği şekilde incelemenin gerçekleştirilmesi sürecine eşlik etmesi gerekecektir. Fakat şirket bu durumda da söz konusu incelemeye müsaade etmez ve gerekli belgeleri ibraz etmezse burada da icra memurunun zor kullanarak pay sahibine belgeleri sunması mümkün olmayacaktır. Bu durumda da gündeme gelecek tek yaptırım İİK 343. madde uyarınca tazyik hapis olacaktır⁸⁰². Bu durumda pay sahibinin şikayette bulunması üzerine, şirket yöneticilerinin 3 aya kadar tazyik hapsine karar verilmesi mümkündür. Hapis tatbikine başlandıktan sonra ilamın gereği yerine getirilirse şirket yöneticileri tahliye olur.

⁷⁹⁹ Hakan Pekcanitez/Oğuz Atalay/Sungurtekin Özkan/Muhammet Özkes *İcra İflas Hukuku*, 5. Bası (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2018), 150.

⁸⁰⁰ Atalay, 76.

⁸⁰¹ Atalay, 76.

⁸⁰² Atalay, 76.

Öğretide bilgi alma davasında verilen mahkeme kararının icrası hususunda ortaya atılan bir başka görüşte ise şirketin bilgi verme yükümlülüğü ile inceleme hakkını kullandırma yükümlülüğü arasında bir ayırım yapılmaktadır. Bu görüşe göre, inceleme hakkı bakımından şirkete yüklenen asli edim yükümlülüğü bir yapma borcundan ziyade ilgili şirket evraklarını pay sahibine ibraz etmek şeklinde ortaya çıkan bir verme borcudur, bu nedenle verme borcu bakımından borçlu teslim borcu altında olduğundan, ilam taşınır teslimine ilişkin ilamların icrasına göre (İcra İflas Kanunu m.24) yerine getirilmelidir⁸⁰³. Şirketin ibraz yükümlülüğüne ilişkin olan yan yükümlülükleri, belgeleri hazırlama, sağlama ve işbirliği yükümlülüğüdür. Burada şirket tarafından bu yan yükümlülüklerin yerine getirilmemesi durumunda icra müdürünün zor kullanmak suretiyle hakkın kullanılmasının önündeki engelleri kaldırabileceği ifade edilmektedir. bilgi verme ilamı bakımından ise bir ayırım yapılması gerektiğini salt bilgi verilmesine hükmedilmişse, burada İİK 30.m. uyarınca münhasıran borçlu tarafından yapılabilecek bir işin yapılmasına ilişkin ilamların icrası yoluna gidilmesi gerektiği dile getirilmiştir. Bilginin belge ibraz etmek suretiyle verilmesi gereken hallerde, şirket yönetimi bilgiyi vermesine rağmen, belgeyi ibraz etmekten imtina ederse bu durumda inceleme hakkının kullandırılmasına ilişkin açılacak eda davası sonucunda mahkemenin pay sahibi lehine karar vermesi durumunda, bu ilamın pay sahibi tarafından İİK m.24 uyarınca taşınır teslimine ilişkin ilamların icrasına konu edilmesinin mümkün olduğu görüşü dile getirilmiştir⁸⁰⁴.

Taşınır teslimine ilişkin ilamların icrasının uygulanması görüşünün kabul edilmesinin en önemli sonucu, icra emrinin yerine getirilmemesi durumunda, İİK m. 24/3 uyarınca icra müdürünün ibraz edilecek belgeyi şirketten zorla alabilecek olmasıdır. Ancak bu şekilde inceleme hakkının zorla kullandırılması hususu özellikle şirket sırlarının ifşası gibi önemli bir tehlikeyi de beraberinde getirmektedir. Burada icra memuru tarafından cebri icra konusunu oluşturmayan belgelere el atılmaması için mahkeme tarafından verilen ilamın kapsamlı olması önem arz etmektedir. Bu ilamda yaptırılacak incelemenin tüm unsurlarının ve özelliklerinin açık ve anlaşılır bir şekilde gösterilmesi gerektiği dile getirilmektedir⁸⁰⁵.

⁸⁰³ Erişir, 107.

⁸⁰⁴ Erişir, 108.

⁸⁰⁵ Erişir, 111.

Erişir, bilgi verme ve inceleme hakkını kullandırma yükümleri arasında ayırım yapılmaksızın şirket açısından yapma borcu söz konusu olduğu dolayısıyla mahkeme kararının icrası noktasında bir işin yapılmasına ilişkin ilamların icrası yolunun uygulanmasının kabulü halinde, şirket üzerinde tazyik hapis yoluyla dolaylı bir baskı kurulması durumunun etkili bir çözüm yolu olmadığını, böyle bir durumda hakkın etkinliğinden söz etmenin güç olduğunu dile getirmektedir. Yazar Fransız hukukundaki “*astreinte*” müessesesi model alınarak, borçlunun, işin yapılmadığı her gün için, takip alacaklısına para cezası ödemeye mahkum edilmesi şeklinde bir düzenleme öngörülebileceği kanaatindedir⁸⁰⁶.

İngiliz Hukuk sisteminde bilgi alma hakkına ilişkin ihlaller daha önce de belirttiğimiz gibi ilgili maddelerde aynı zamanda suç olarak düzenlenmiştir. Dolayısıyla bu hukuk sisteminde şirket yetkililerin hakkın kullanılmasına engel olması durumunda aynı zamanda cezai sorumlulukları gündeme gelmektedir. Hakkın ihlal edilmesi durumunda suçu işleyen şirket yetkilileri para cezasına çarptırılmakta, hakkın gereğinin yerine getirilmesi noktasında yaşanan gecikmelerde her bir gün için para cezası ödemeye mahkum edilmektedirler⁸⁰⁷.

3.8. Tahkime Elverişlilik

Tahkim, tarafların aralarındaki uyuşmazlığın özel hakemler vasıtasıyla çözümlenmesi için yaptıkları bir anlaşmadır⁸⁰⁸. Uyuşmazlığın devlet mahkemeleri yerine taraflarca belirlenen özel hakem önünde çözüme kavuşturulması esasına dayanan bir yargısal yolla çözüm yöntemidir⁸⁰⁹. Kural olarak yargılama devlete ait bir fonksiyondur ve bu fonksiyon devlet tarafından kurulan bağımsız mahkemeler aracılığıyla yerine getirilir. Ancak bazı özel hukuk uyuşmazlıkları açısından uyuşmazlığın devlet mahkemeleri dışında özel hakem yargılaması yoluyla da çözümlenmesine izin verilmiştir. Bu anlamda tahkim yargılama alanında devlet tekelinin en önemli istisnasını oluşturmaktadır⁸¹⁰. Tahkim yargılamasının devlet yargılamasına kıyasla sunduğu birtakım avantajlar söz

⁸⁰⁶ Erişir, 112.

⁸⁰⁷ Bkz, Bölüm I, sf.

⁸⁰⁸ Pekcanitez/Atalay/Özekes, 579.

⁸⁰⁹ Hakan Pekcanitez /Ali Yeşilirmak, *Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku, C. III, 15. bası* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017), 2593; Baki Kuru, *Medeni Usul Hukuku, C.2*, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2020),1857.

⁸¹⁰ Zeki Delikaya, “Tahkimin Niteliği”, *İstanbul Barosu Dergisi*, C:91, S:5, 2017, 220.

konusudur. Bunların başında zaman ve maliyetten tasarruf edilmesini sağlaması ve aleni olmaması gelmektedir. Tahkim yargılamasının kural olarak gizlilik prensibine dayanması özellikle ticari sırlarının gözler önüne serilmesini istemeyen ticaret şirketleri açısından son derece önemli bir özelliktir⁸¹¹.

Uyuşmazlığın tahkim ya da diğer alternatif uyuşmazlık çözüm yolları ile çözümü Türk kamu düzeni ile ilgilidir. Dolayısıyla maddi hukukun tarafların üzerinde serbestçe tasarrufta bulunmasına imkân vermediği uyuşmazlıklar bakımından uyuşmazlığın tahkim yolu ile çözüleceğine ilişkin anlaşmalar geçersiz olur. Hukuk Muhakemeleri Kanununun tahkime elverişlilik konulu 408. maddesi uyarınca, “*taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklardan veya iki tarafın iradelerine tabi olmayan işlerden kaynaklanan uyuşmazlıklar tahkime elverişli değildir*”.

Şirketler hukuku uyuşmazlıklarının tahkime elverişli olup olmadığı konusunda 6102 sayılı TTK da özel bir düzenleme yer almamaktadır. Dolayısıyla bu hususun tahkime ilişkin genel düzenleme niteliğindeki HMK 408. madde uyarınca ele alınması gerekecektir⁸¹². Buna göre taraf iradelerine tabi olmayan, emredici hükümlere tabi konularda tahkim yoluna başvurulamaz. Bu noktada şirketler hukuku uyuşmazlıklarının tahkime elverişli olup olmadığı noktasında farklı görüşler mevcuttur. Pay sahipleri arasındaki ilişkiden doğan uyuşmazlıkların tahkime elverişli olduğu noktasında doktrinde görüş birliği bulunmaktadır⁸¹³. Buna karşın, şirket ile pay sahipleri arasındaki ilişkilerden doğan uyuşmazlıklar bakımından ise tahkime elverişli olup olmama meselesi ilişkinin niteliği dikkate alınarak belirlenmektedir⁸¹⁴. Şirketle pay sahipleri arasındaki uyuşmazlıkların şirketin yapısı ve işleyişine ilişkin uyuşmazlıklar gibi korporatif uyuşmazlık niteliğinde olduğu kabul edilmektedir⁸¹⁵. Erdem korporatif uyuşmazlıkların her somut olay özelinde ayrı ayrı ele alınması gerektiğini belirterek, bu tür uyuşmazlıkların büyük oranda taraf iradesine bağlı olup tahkime elverişli olduğunu ifade etmektedir⁸¹⁶.

⁸¹¹ Pekcanitez/ Atalay/ Özkes, 582.

⁸¹² Ercüment Erdem, *Tahkim Anlaşması* (İstanbul: on İki Levha Yayıncılık, 2020), 3.

⁸¹³ E. Erdem, 6.

⁸¹⁴ E. Erdem, 1.

⁸¹⁵ E. Erdem, 7.

⁸¹⁶ E. Erdem, 8.

Öğretide bilgi alma hakkı ekseninde şirket ile pay sahibi arasında ortaya çıkan uyuşmazlığın çözümü noktasında tahkim yargılamasına başvurulmasının mümkün olduğu kabul edilmektedir⁸¹⁷. Bilgi alma davasının niteliği göz önünde bulundurulduğunda tahkim yoluna başvurunun mümkün olduğu, burada önem arz eden hususun pay sahibinin mümkün olan en kısa sürede hakkını kullanması olduğu ve devlet mahkemelerine nazaran tahkim yolu ile uyuşmazlıkların daha kısa sürede sonuçlandırıldığı hususları da dikkate alındığında tahkim yargılamasına başvurma noktasında bir engel bulunmadığı dile getirilmektedir⁸¹⁸. Ancak tahkim yoluna başvurulabilmesi için şirket esas sözleşmesinde pay sahipleri ile şirket arasındaki uyuşmazlıkların tahkim yolu ile çözüleceğine dair açık bir düzenleme bulunması gerektiği görüşü de ileri sürülmüştür⁸¹⁹.

⁸¹⁷ Kaya, *Bilgi Alma*, 331-332; Can, *Limited Şirket*, 161; Tolga Ayoğlu, *Sermaye Şirketleri Özelinde Şirketler Hukuku Uyuşmazlıklarının Çözümünde Tahkim* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2018), 123.

⁸¹⁸ Durgut/Kaplan, 148.

⁸¹⁹ Kaya, *Bilgi Alma*, 331; Pulaşlı, *Şerh*, 1510. Ancak eski TTK zamanında Kaya tarafından ileri sürülen bu görüşün 6102 sayılı TTK ile uyumlu olmadığını belirtmemiz gerekir. Zira 6102 sayılı TTK'nın 340. maddesinde yer verilen emredici hükümler ilkesi kuralı esas sözleşmeye buna ilişkin bir hüküm konulmasına engel oluşturmaktadır. TTK 340. maddesinde yer verilen “*esas sözleşme, bu Kanunun anonim şirketlere ilişkin hükümlerinden ancak Kanunda buna açıkça izin verilmişse sapabilir*” hükmünden dolayı esas sözleşmeye buna ilişkin bir düzenleme konulması mümkün gözükmemektedir.

BÖLÜM IV

SONUÇ

Anonim ortaklıklarda pay sahibine tanınan en temel haklardan birisi bilgi alma ve inceleme hakkıdır. Bu hak, modern anonim şirketler hukukunun önem verdiği pay sahipliği konusunun güçlendirilmesi yaklaşımına uyumlu olarak 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 437. maddesi ile kapsamlı bir düzenlemeye kavuşturulmuş, dava yolu ile etkinliği artırılmış, bireysel, bağımsız, müktesep ve vazgeçilmez nitelikte bir pay sahipliği hakkıdır.

Pay sahiplerinin şirket yönetimine uzak olmaları sebebiyle yoksun kaldıkları bilgiye erişmelerine ve şirket işleri hakkında aydınlanmalarına hizmet eden bilgi alma ve inceleme hakkı sadece pay sahipleri bakımından değil anonim şirketin sağlıklı bir işleyişe sahip olması bakımından da son derece önem arz etmektedir. Anonim şirket pay sahiplerini çoğunluğun gücü karşısında koruması, pay sahiplerinin diğer haklarını etkin bir şekilde kullanmasına hizmet etmesi, şirket yönetimini şirket kaynaklarını hesap verme ve dürüstlük ilkelerine uygun bir şekilde kullanmaya sevk etmesi, şirket yönetimi üzerinde pay sahiplerine dolaylı bir kontrol imkânı sağlaması, hakkın önem arz eden başlıca işlevleri olarak sayılabilir.

TTK 437. maddenin 1. fıkrasında “pasif bilgi alma hakkı”, 437. maddenin 2-5 fıkralarında “aktif bilgi alma hakkı” kapsamında yer alan düzenlemelere yer verilmiştir. Aktif bilgi alma hakkı kapsamında “bilgi alma hakkı” ve “inceleme hakkı” şeklinde birbirinden ayrı, bağımsız iki talep yer almaktadır. Söz konusu haklar birbirinden bağımsız olduğu için birlikte kullanılmaları gibi bir zorunluluk söz konusu değildir. Bu iki talebin birbiriyle bağlantılı olması bağımsız niteliklerine zarar vermez. Maddenin 2. fıkrasında genel kurulda soru sormak suretiyle bilgi alma hakkı düzenlenirken, 4. fıkroda ise genel kurul dışında da kullanılmasına imkân verilen inceleme hakkına ilişkin düzenlemeye yer verilmiştir.

6102 sayılı TTK ile bilgi alma ve inceleme hakkına ilişkin getirilen en önemli yenilik 5. fıkarda yer verilen bilgi alma ve inceleme hakkının mahkeme aracılığıyla kullanılmasına yönelik düzenlemedir. Bu fıkra kapsamında pay sahiplerine mahkemeye müracaat hakkı tanınarak bilgi alma hakkının etkinliği arttırılmıştır. Düzenlemeye göre, bilgi alma ve inceleme talepleri haksız olarak reddedilen, cevapsız bırakılan, ertelenen ve bu fıkra anlamında bilgi alamayan pay sahipleri, red durumunda reddi izleyen on gün içinde, diğer hallerde ise makul bir süre sonra mahkemeye başvurabilir.

Genel kurul toplantısı öncesinde birtakım belgelerin pay sahiplerinin incelemesine hazır tutulması yükümlülüğüne ilişkin TTK m. 437/1 düzenlemesi bilgi alma hakkının pasif yönünü oluşturur. Zira burada pay sahiplerinin talebi olmaksızın, kanun gereği gerçekleştirilen bir bilgi akışı söz konusudur. TTK m. 437/1 kapsamında tahdidi olarak sayılan belgeler aracılığıyla elde edilecek bilgiler pay sahipleri için yeterli olmayabilir. Pay sahipleri bu bilgileri tamamlayacak ek bilgilere ihtiyaç duyabilir. Bu noktada pay sahiplerinin talebine bağlı olarak işleyecek bir bilgi akış süreci devreye girecektir. TTK m. 437/2 kapsamında genel kurulda soru sormak suretiyle bilgi alma hakkı, TTK m. 437/4 kapsamında şirket defter ve yazışmalarını inceleme hakkı ve TTK m. 437/5 kapsamında bilgi alma ve inceleme davası bilgi alma hakkının aktif yönüne ilişkin düzenlemelerdir.

TTK m. 437/2 uyarınca, bilgi alma hakkının genel kurulda kullanılması esastır. Mevzuat İsviçre Hukukundaki mevcut düzenlemeye paralel olarak Türk Hukukunda da genel kurul pay sahiplerinin bilgilendirilmesine ilişkin sürecin merkezinde konumlandırılmıştır. Ancak bu durumun, genel kurul öncesinde genel kurulda cevaplandırılmak üzere yönetim kuruluna yazılı olarak talepte bulunulmasına engel teşkil etmediği doktrinde ekseriyetle kabul edilmektedir. Genel kurul öncesinde böyle bir talebin yöneltilmesi mümkündür. Ancak yetkili organ, kural olarak bilgiyi genel kurul toplantısında verecektir. Bu bakımdan yönetim kurulu, genel kurul toplantısı dışında bilgi vermek zorunda değildir. Pay sahibi bilgi alma talebinde bulunurken talebini gerekçelendirmek zorunda değildir. Yalnızca aydınlanmak maksadıyla talepte bulunulması da mümkündür. Ancak talebe ilişkin muhatabın bilgi verebilmesi için ve hangi ölçüde bilgi verileceğinin tespit edilebilmesi noktasında talebin somutlaştırılmış olması, unsurlarının açık ve anlaşılır olması gerekir.

TTK 437/2 kapsamında, pay sahiplerine genel kurul dışında bilgi verilmesine yönelik bir düzenleme söz konusu değildir. Bununla birlikte fıkra lafzına bakıldığında, genel kurul dışında bilgi verilmesini açıkça yasaklayan bir ibare de mevcut değildir. Fıkranın devamında:

Pay sahiplerinden herhangi birine bu sıfatı dolayısıyla genel kurul dışında bir konuda bilgi verilmişse, diğer bir pay sahibinin istemde bulunması üzerine, aynı bilgi, gündemle ilgili olmasa da aynı kapsam ve ayrıntıda verilir. Bu halde yönetim kurulu bu maddenin üçüncü fıkrasına dayanamaz (TTK m. 437/2/4. cümle)

ibaresiyle, genel kurul dışında bilgi verilmiş olması ihtimaline bağlanan sonuca ilişkin bir düzenlemeye yer verilmiştir. TTK m. 437/2/4. cümlesi, pay sahiplerine talep ettikleri bilginin ancak genel kurulda verilebileceği kuralının mutlak olmadığını göstermektedir. Bilgi verme yükümlüsü olan yönetim kurulu bilgi alma talebini, bilgiyi genel kurulda vereceği gerekçesi ile reddedebileceği gibi, genel kurul dışında bilgi verme yolunu da tercih edebilir. Bu bakımdan yönetim kurulu genel kurul dışında bilgi verip vermeme konusunda takdir hakkına sahiptir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus, şirket organlarının kendilerine tanınan takdire bağlı yetkileri kullanırken keyfi uygulamalardan kaçınmaları gerekliliğidir.

Eşit işlem ilkesinin bilgi alma hakkına ilişkin sürecin her aşamasında gözetilmesi gerekir. TTK m. 437/2/4. cümle düzenlemesi ile genel kurul dışında bilgi verilmesi suretiyle yaratılan bilgi farklılığına çözüm getirilmesinin amaçlandığı dile getirilmektedir. Ancak düzenlemenin bunu sağlamak noktasında ne kadar başarılı olduğu tartışmaya açıktır. Düzenlemenin, genel kurul dışında bilgi verilmesiyle suretiyle pay sahipleri arasında yaratılan bilgi farklılığını gidermek ve eşit işlem ilkesine uygunluğu sağlamak amacıyla getirildiği ifade edildiğinden dolayı bu düzenleme doktrinde eşit işlem ilkesinin özel görünümü olarak da ifade edilmektedir. Belirtmek gerekir ki, genel kurul dışında verilen bilginin, ancak talep edilmesi halinde diğer pay sahipleri ile paylaşılacak olması, bu talebin de genel kurulda bilgi verilmesi esasına yönelik olması, pay sahiplerinin aynı muameleye maruz kalmadığını gösterdiğinden düzenleme eşit işlem ilkesine uygunluğun sağlanmasını gerçekleştirmek noktasında oldukça zayıf kalmaktadır. Bu düzenlemenin eşit işlem ilkesinin görünümü olabilmesi için genel kurul dışında verilen bilginin talep şartı aranmaksızın diğer pay sahipleriyle de yer ve usul bakımından aynı şartlarda paylaşılması gerekirdi. Ancak mevcut düzenleme bu hususları barındırmamasından ötürü eşit işleme uygunluğu sağlamaktan oldukça uzaktır. Bununla birlikte

düzenlemede yer alan şartların gerçekleştiğinin pay sahibi tarafından bilinmesi ve ispatlanması hususu da gerçekleşmesi zor olasılıklar olarak hedeflediği korumayı sağlamaktan uzaktır.

TTK m. 437/4 kapsamında düzenlenen inceleme hakkı, aktif bilgi alma hakkını tamamlayan ve teyit eden nitelikte, doğrudan yasadan doğan bir pay sahipliği hakkıdır. Bilgi alma ve inceleme talepleri pay sahibinin aydınlatılması gibi ortak bir amaca hizmet etmekle birlikte birbirinden bağımsız nitelik arz eden iki ayrı haktır. Bu iki hak arasında hem kullanılış biçimleri hem de kapsamaları noktasında farklılıklar söz konusudur.

Bilgi alma ve inceleme hakkı düzenleniş amaçları, unsurları, hukuki nitelikleri bakımından büyük oranda benzerlik göstermektedir. Ancak özellikle hakkın kullanımına ilişkin hususlarda aralarında önemli farklılıklar mevcuttur. İnceleme talebi bakımından öngörülen ve ön koşul olarak da ifade edilen, genel kurulun açık izni veya yönetim kurulunun kararı iki talep arasındaki en önemli farklardan biridir.

TTK 437.maddenin 4. fıkrasına göre, inceleme hakkı, pay sahibinin sorusunu ilgilendiren kısımlarla sınırlı olarak tanınmıştır. Dolayısıyla inceleme hakkı, genel kurulda sorulan soru çerçevesinde kullanılacaktır. Ancak bu durum inceleme hakkının, soru sormak suretiyle bilgi alma hakkına bağlı olduğu anlamına gelmez. İnceleme hakkının bilgi alma hakkı kullanılmaksızın doğrudan inceleme hakkının kullanılması amacıyla yöneltilen sorular kapsamında kullanılması da mümkündür. Dolayısıyla inceleme talebinin bilgi alma hakkıyla bağlantılı olmaksızın da doğrudan kullanılabilmesi imkânı bulunmaktadır.

İnceleme hakkının konusunu şirketin ticari defterleri ile yazışmaları oluşturmaktadır. İnceleme hakkı bakımından önem arz eden hususlardan biri pay defterinin incelenmesine ilişkindir. Pay sahiplerinin kendilerine ilişkin kayıtları incelemek yönündeki hakkının vazgeçilmez olmasından dolayı bu hakkın serbestçe tanınması gerekir. Ancak diğer pay sahipleri hakkındaki kayıtların incelenmesi bakımından ise TTK m. 437/4 de yer verilen şartların (genel kurulun açık izni veya yönetim kurulu kararı) varlığının aranması gerekecektir.

Kanaatimizce, daha öncede değinmiş olduğumuz İngiliz hukukundaki pay defterinin incelenmesine ilişkin CA 116. ve 117. madde düzenlemeleri Türk Hukukunda da ele alınabilecek önemli düzenlemelerdir. Bu noktada pay defterini inceleme talebini alan şirketin bu talebi 5 gün içinde karşılması ya da talebi karşılamayacaksa bu durumda talebin uygun bir amaç doğrultusunda yapılmadığı iddiasıyla durumu yargı yoluna taşıyarak mahkemenin buna ilişkin karar vermesini talep etmesi şeklinde bir yöntem benimsenmiştir.

Bir pay sahipliği hakkı olması dolayısıyla kural olarak inceleme hakkının genel kurulda kullanılması mümkündür. Pay sahibi inceleme talebini genel kurula yöneltmek yerine yönetim kuruluna yöneltmeyi de tercih edebilir. Pay sahibi sıra gözetmeksizin talebini bu yetkili organlardan birine yöneltebilir. Zira her iki organ da izin verme konusunda birbirinden bağımsız olarak yetkilidir. Talebin yetkili organlardan biri tarafından olumsuz karşılanması durumunda, talebin diğer yetkili organa yöneltilmesi önünde de bir engel bulunmamaktadır.

Kural olarak inceleme hakkı bizzat pay sahibi tarafından kullanılır. Ancak TTK m. 437/4'te, izin alınması durumunda incelemenin bir uzman aracılığıyla da yapılabileceği kuralına yer verilmiştir. Uzman aracılığıyla inceleme bakımından, uzmanın kanunen sır saklama yükümlülüğüne tabi bir kişi olmasının gerekip gerekmediği noktasında doktrinde farklı görüşler mevcuttur. Kanaatimizce, pay sahibinin seçtiği uzman bakımından sır saklama yükümlülüğüne tabi olması aranmamalıdır. Şirket sırların öğrenilmesi endişesi duyuyorsa TTK m. 437/3 uyarınca, inceleme talebini geri çevirmesi zaten mümkün olacaktır. Dolayısıyla şirket sır saklama yükümlülüğüne ilişkin koşulu ileri sürerek uzman incelemesine müsaade etmezse bu durumda pay sahibi dava yoluna başvurabilmelidir. Zira kanun koyucu tarafından açıkça uzman aracılığıyla inceleme yapılmasına izin verilmiş, buna rağmen hakka ilişkin bu imkân şirket tarafından engellenmiştir.

TTK m. 437/5. fıkrasında düzenlenen bilgi alma ve inceleme davası, pay sahibinin bilgi alma talebinin şirket tarafından haksız olarak geri çevrilmesi durumunda başvurulabilecek bağımsız bir dava hakkıdır. Bu talep genel kurul kararlarının iptali davaları veya yönetim kurulu üyelerine karşı açılan hukuki sorumluluk davaları ile ilişkili olarak bu davalar kapsamında ileri sürülecek bir talep değildir.

Bilgi alma davasının en önemli fonksiyonlarından birisi de pay sahiplerinin bilgiye gerekli olan zaman dilimi içerisinde erişmeleridir. Bu noktada talebin hızlı bir şekilde neticelendirilmesine yönelik olarak davanın basit yargılama usulüne tabi tutulması ve mahkeme kararının kesin olduğu düzenlemesine yer verilmesi de bilgi temelli menfaat uyumsuzluğunun uzamaması ve kısa süre içinde neticelendirilmesi ve bu suretle pay sahibinin ihtiyaç duyduğu bilgiye gerekli zaman dilimi içerisinde ulaşması amacına hizmet etmektedir. Dava hakkına ilişkin tartışmalı hususlar ele alınırken dava hakkının getiriliş amacı da göz önünde bulundurulurken yorum yapılması gerekmektedir.

Bilgi alma davasına özgü dava koşulları bilgi alma talebinde bulunulmuş olması ve bu talebin şirket tarafından haksız olarak geri çevrilmesidir. TTK m. 437/5'te, bilgi alma veya inceleme istemlerinin cevapsız bırakılması, haksız olarak reddedilmesi, ertelenmesi ve bu fıkra anlamında bilgi alınamaması durumlarında, red halinde on gün içinde diğer hallerde ise makul bir süre sonra dava açılabileceği düzenlenmiştir.

Yetkili kişiler tarafından açıkça red cevabı verilmeyen haller bakımından makul süre kuralı uygulama bulacaktır. Ancak burada açık red dışındaki hallerde de redde eşdeğer bir durumun var olması gerekmektedir. Talebin hiç işleme konulmaması, talebin yetersiz karşılanması, hatalı bilgi verilmesi, talebin sürüncemede bırakılması gibi birçok ihtimal diğer haller kapsamında karşımıza çıkabilir.

Fıkra gerekçesinde sürelerle ilişkin herhangi bir açıklamaya yer verilmemiş olduğundan fıkra düzenlemesi bir bütün olarak ele alınmaları ve hükmün ratio legisi de göz önünde tutularak yorumda bulunulmalıdır.

Kanaatimizce, pay sahibine tanınan dava hakkının etkin bir şekilde kullanılması ve pay sahibinin süre engeline takılmaması için diğer haller ve makul süre bakımından yapılacak yorumun geniş tutulması önemlidir. Zira uygulamada sadece on günlük süre dikkate alındığından, sürenin kaçırılması durumunda, hakkın etkin bir şekilde kullanılmasına hizmet eden dava hakkından yararlanma imkanının önüne geçilerek hak düşürücü sürenin geçtiği gerekçesiyle dava talebi reddedilebilmektedir. Bu iki kavramın (makul süre ve diğer haller) pay sahibinin aydınlanma yönündeki güncel menfaatinin korunmasını sağlayacak şekilde yorumlanması önem arz etmektedir. Ancak somut olayın şartları ve kanun koyucunun dava yoluna ilişkin düzenlemeyi

getiriş amacı, bir bütün olarak göz önünde tutularak yorumda bulunulması daha isabetli olacaktır.

Makul sürenin muğlak ve yoruma açık olması uygulamada yerel mahkemeler tarafından farklı kararlar verilmesi gibi bir sorunu da beraberinde getirmektedir. Uygulamada yeknesaklığın sağlanabilmesi için için açık red dışında kalan diğer haller bakımından da bir üst sınırın belirlenmesi faydalı olabilir. Kanaatimizce açık red ve diğer haller bakımından tek bir hak düşürücü süreye yer verilmesi ve bu sürenin de 1 aylık bir süre olması pay sahibinin menfaatlerine daha uygun olacaktır. Bu durumda açık red ve diğer haller bakımından aralarındaki tek farkın bu 1 aylık sürenin ne zaman başlayacağı noktasında olması gerektiğini düşünmekteyiz. Şöyle ki açık red halinde 1 aylık hak düşürücü süre talebin reddedildiği günden itibaren işlemeye başlayacaktır, diğer haller bakımından ise somut olayın şartlarına göre 1 aylık sürenin hangi noktada başladığının tespit edilmesi daha isabetli olacaktır. Kanun koyucunun mevcut düzenlemede yer alan tercihi sorunu çözmekten uzaktır. Zira makul sürenin ne zaman başlayacağı belli olmadığı gibi ne kadarlık bir süre olduğu da belirsizdir. Bu belirsizliğin giderilmesi noktasında diğer haller bakımından makul sürenin hangi noktada başladığının tespiti noktasında pay sahibinin aydınlanma yönündeki güncel hukuki menfaatine zarar vermeyecek ve dava yolunu bertaraf etmeyecek şekilde yorumda bulunulması önem arz etmektedir.

Bilgi alma davası TTK 437/5 uyarınca basit yargılama usulüne tabi tutulmuştur. Bu yargılama usulünün tercih edilmesindeki temel amaç yargılamanın hızlı bir şekilde tamamlanması ve en kısa sürede sonuca ulaşılmasının sağlanmasıdır. Zira bilgi alma hakkı diğer pay sahipliği haklarının kullanılması noktasında da etkili olduğundan, davayı kazanması ihtimalinde, ihtiyaç duyduğu bilgiyi elde eden pay sahibi bu bilgi doğrultusunda kanunun kendisine tanıdığı koruyucu hakları (mesela yöneticilere karşı hukuki sorumluluk davası açma hakkı gibi) kullanıp kullanmama noktasında da bir an evvel karar alabilecektir. Bundan dolayı pay sahibinin bilgi alma yönündeki menfaatinin korunması noktasında ve bilgiden beklenen faydanın sağlanması noktasında davanın kısa sürede sonuçlandırılması önem arz etmektedir.

Uygulamada dava hakkı bakımından önem arz eden bir başka husus mahkeme kararının kesinliği sorunudur. TTK m. 437/5 de yer verilen “*mahkeme kararı*

kesindir” ibaresi yorumlanırken, düzenlemenin özü, getiriliş amacı ve dava hakkına ilişkin hususlar dikkate alınarak yorumda bulunulması gerekmektedir. Kanaatimizce kesinlik bakımından mahkemenin verdiği kabul ve red kararları arasında ayırım yapılması gerekmektedir. Bu doğrultuda kabul kararları kesin iken red kararlarının temyize tabi olduğunun kabul edilmesi hakkın etkinliğinin sağlanması açısından önemlidir. Aksi yönde bir yorum hükmün getiriliş amacıyla bağdaşmayacak, dava yolunun etkin bir mekanizma olmasını sekteye uğratacaktır. Zira burada mahkemenin kabul kararının temyize tabi tutulmamasındaki temel amaç pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını bir an önce kullanmasını sağlamak, temyize başvurulmak suretiyle bu hakkın kullanımının geciktirilmesinin önüne geçerek pay sahibinin bu hakkına en kısa sürede ulaşmasını sağlamaktır. Ret kararları bakımından ise önemli olan pay sahibinin üst yargı yoluna müracaat ederek geç de olsa hakkını kullanabilmesidir. Ne var ki, Yargıtay’ın temyiz yolunun kapalı olduğu şeklindeki görüşü hükmün getiriliş amacıyla da bağdaşmamaktadır.

Pay sahibine bilgi alma davasıyla sağlanan hukuki korumanın işlevsel olması noktasında, ilamın zorla yerine getirilmesi meselesi de önem arz etmektedir. Bilgi alma davasında kabul yönünde verilen mahkeme kararının şirket tarafından yerine getirilmemesi durumunda pay sahibi, İcra İflas Kanunu 30. maddesi uyarınca bir işin yapılmasına dair ilamların icrası yoluna başvurulabilecektir.

Belirtilen süre içinde icra emrinin gerekleri yerine getirilmezse bu durumda ilamın zorla yerine getirilmesi aşaması gündeme gelir. Ancak bilgi alma hakkı bakımından bu aşamanın nasıl gerçekleştirileceği üzerinde durulması gereken önemli bir husustur. Zira burada anonim şirketin menfaatlerinin zarara uğramasına yol açabileceğinden dolayı icra memurunun zor kullanma yetkisini varlığını kabul etmek güçtür. Bilgi alma bakımından şirket defter ve yazışmalarının şirket yönetimden icra marifetiyle zorla alınarak pay sahibine teslim edilmesi kabul edilemez. Zira icra müdürünün bu şekilde pay sahibine yapacağı teslim, şirket sırlarına ve korunması gereken diğer şirket menfaatlerine zarar verebilir. Kaldı ki icra müdürü talep edilen bilginin hangi belgelerde yer aldığını bilebilecek bir konumda değildir. Dolayısıyla bu şekilde bir cebri icra uygulamasına izin verilmesi uygun olmayacağından, bu durumda gündeme gelebilecek tek yaptırım tazyik hapistir. İnceleme hakkı bakımından ilamın icrasının sağlanması noktasında benzer bir sorun gündeme gelecektir. Mahkeme kararında

hangi belgelerin hangi kısımlarının inceleneceği belirtilmiş olsa bile, icra müdürünün inceleme yapacak pay sahibi veya uzmanları ile birlikte şirket merkezine giderek mahkeme ilamında belirtildiği şekilde incelemenin gerçekleştirilmesi sürecine eşlik etmesi gerekecektir. Fakat şirket bu durumda da söz konusu incelemeye müsaade etmez ve gerekli belgeleri ibraz etmezse burada da icra memurunun zor kullanarak pay sahibine belgeleri sunması mümkün olmayacaktır. Bu durumda da gündeme gelecek tek yaptırım İİK 343. madde uyarınca tazyik hapis olacaktır.

Kanaatimizce, bilgi alma ve inceleme hakkına ilişkin olarak gerek dava öncesi gerek dava sonrasında icra aşamasında şirket yetkilileri tarafından gerçekleştirilecek ihlallerin önüne geçmek noktasında İngiliz Şirketler Hukukunda olduğu gibi hakkın gereklerinin yerine getirilmemesinin suç olarak düzenlenmesi suretiyle hukuki korumanın yanı sıra cezai koruma sağlanması da etkili bir çözüm yöntemi olarak Türk Hukukunda ele alınabilir. Bu bakımdan hakkın ihlal edilmesi durumunda suçu işleyen şirket yetkililerinin para cezasına çarptırılması gündeme gelebilir. Buna ek olarak bilgi alma hakkı bakımından talebin zamanında karşılanması hususu da önem arz ettiği için talebin geç karşılanması, talebin gereklerinin yerine getirilmesi noktasında temerrüde düşülmesi halinde, temerrüde düşülen her bir gün için para cezası ödemeye mahkûm edilmesi gibi bir düzenlemeye de yer verilebilir. İngiliz Hukukundaki gibi belli belgeler bakımından (pay defteri için 5 iş günü, yönetim kurulu üyelerinin hizmet sözleşmeleri için 7 gün içinde talebin gereklerinin yerine getirilmesi kurallarında olduğu gibi) belli bir süre içinde incelemenin sağlanması, öngörülen süreler içinde yerine getirilmemesi halinde temerrüde düşülen her bir gün için para cezasına çarptırılması gibi bir yöntem etkili olabilir.

REFERANSLAR

- Akbay, Direnç. “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Anonim Ortaklıklarda Azınlığın Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı Yoluyla Korunması”. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.
- Akdağ Güney, Necla. *Anonim Şirket Yönetim Kurulu*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2016. (Yönetim Kurulu)
- Akdağ Güney, Necla. “Anonim Şirketlerde Pay Sahiplerinin Aktif ve Pasif Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı Üzerine Bazı Düşünceler”. *Regesta Ticaret Hukuku Dergisi*, C:4, S:1, 2019: 37-56.
- Akın, Murat Yusuf. “Bağlı Nama Yazılı Payların Miras Yoluyla İntikalinde 3 Mahkeme Ara-Kararı Hakkında Düşünceler”. *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:16, S:203, 2021:1063-1081.
- Alcouffe, Alain/Kalweit, Christian. “Droits a l’ Information Des Actionnaires et Actions Sociales Des Associés en France et Allemagne”. *Revue Internationale de Droit Economique*, C:17, S:2, 2003: 159-196.
- Arkan, Sabih. “İngiliz Hukukunda Ortaklık Türleri”. *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C:8, S:3, 1976:101-111.
- Arslanlı, Halil. “Anonim Şirkette Pay ve Pay Sahipliği”. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C:23, S:3-4, 2011:248-290.
- Atakan, Murat Can. “Anonim Şirketlerde Pay Sahiplerinin Bilgi Alma Hakkının İhlalinden Dolayı Yönetim Kurulu Üyelerinin Sorumluluğu”. *Terazi Hukuk Dergisi*, C:14, S:151, 2019: 76-92.
- Atalay, Oğuz. “Anonim Şirketlerde Bilgi Alma ve İnceleme Haklarının Mahkeme Aracılığıyla Kullanılması”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:16, 2014: 53- 76.
- Ayoğlu, Tolga. *Sermaye Şirketleri Özelinde Şirketler Hukuku Uyuşmazlıklarının Çözümünde Tahkim*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2018.
- Aytaç, Zühtü. *Anonim Ortaklıkta İbra*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1982.
- Badak, Zehra. “Kurumsal Yönetim İlkeleri Doğrultusunda Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ile Yönetim Kurulları Konusunda Yapılan Değişiklikler”. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2010.
- Bahtiyar, Mehmet. “Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı”. *Makaleler II*. İstanbul: Beta Yayınları, 2008. (*Bilgi Alma*)

- Bahtiyar, Mehmet. *Kıymetli Evrak Hukuku. 16. Bası.* İstanbul: Beta Yayıncılık, 2018. (Kıymetli)
- Bahtiyar, Mehmet. *Ortaklıklar Hukuku. 16. Bası.* İstanbul: Beta Yayıncılık, 2022. (Ortaklıklar)
- Bal, Federico/Ventoruzzo, Marco. “Shareholder Rights in an SPA (Italy)”. Practices Notes.
- Baraç Evcı, İclal Nihal. “Anonim Şirkette Özel Denetim İsteme Hakkı: Özellikle Hakkın Şartları, Diğer Bilgi Alma Hakları ile İlişkisi ve Kapsamının Belirlenmesinde Hakimin Rolü”. *Ord. Prof. Dr. Şevket Memedali Bilgişin'in Anısına Armağan.* İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021.
- Bay, Emir. “Anonim Ortaklıklarda Özel Denetim İsteme Koşullarının 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Yeni Türk Ticaret Kanunu Açısından Karşılaştırılması”. *Terazi Hukuk Dergisi*, S:69, 2012:1-15.
- Bilgili, Fatih/Demirkapı, Ertan. *Şirketler Hukuku Dersleri.* Bursa: Dora Yayınları, 2017.
- Birinci, Betül. “Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı”. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi, 2019.
- Boyle/Birds. *Boyle & Birds' Company Law 6th ed.* Jordans Publishing, 2007.
- Bozer, Ali/Göle, Celal. *Kıymetli Evrak Hukuku 8.Bası.* Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2018.
- Can, Ozan. *Limited Şirketlerde Ortakların Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı.* Ankara: Turhan Kitabevi, 2015. (Limited Şirket)
- Can, Ozan. “Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma Talebinin Reddine İlişkin Yerel Mahkemece Verilen Kararın Kesin Olduğu Yönündeki Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin Kararlarına Yönelik Eleştiriler”, *Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu.* İstanbul: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2021. (Sempozyum)
- Canapa, Damiano/Grisoni, Arthur/Antonoff, Marine. “Le Droit de Suisse des Sociétés en 2020: Modifications Législatives et Jurisprudence”. *Sui-Generis*, 2021:293-303.
- Canözü, Salih. *Anonim Şirketlerde İbra.* İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021.
- Cengiz, Dilek. *Türk Ticaret Hukukunda Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı'nın Mahkeme Aracılığıyla Kullanılmasında Mahkemenin Kararının Kesinliği Sorunu.* İstanbul: Beta Yayıncılık, 2022.

- Cenkci, Esra. “TTK m. 493/1 Bağlamında Güncel Bir Sorun: Kaçış Klozunun Uygulanmasında Esas Sözleşmesel Dayanak”. *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C:36, S:2, 2020.
- Ceylan, Çiğdem. “Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı”. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, 2019.
- Chenau, Jean-Luc/ Castelli, Marina Joos. “Révision et Modernisation du Droit de la Société Anonyme Suisse”. *Revue Pratique des Sociétés*, S:6, 2017: 677-698.
- Çabri, Sezer. *Miras Hukuku Şerhi*, C. II. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020.
- Çalışkan, Ali. “Sekizinci Yönerge Çerçevesinde Avrupa Birliğinde Bağımsız Denetim”, *Sayıştay Dergisi*, S:63, 2006: 51-58.
- Çelik, Aydın. *Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Üyelerinin İbrası*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2007.
- Çetinkaya Uyar, Aysel. “Anonim Ortaklıklarda Kurumsal Şeffaflık: Amerikan Hukukundaki Güncel Gelişmeler ve Türk Hukukuna İlişkin Değerlendirmeler”. *Tüzel Kişilik Penceresinden Anonim Ortaklık Sempozyumu*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020.
- Çevik, Orhan Nuri. *Anonim Şirketler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 1988.
- Çonkar, M. Halil. *Anonim Ortaklıkta Pay Sahipliği Sifatının İspatlanması*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2009.
- Çoşar, Ayşe. “Anonim Şirketin ‘Kaçış Klozu’ Vasıtasıyla Kendi Paylarını İktisap Ederken TTK m. 379’ daki Yüzde Onluk Sınır ile Bağlı Olup Olmadığı Sorunu”. *Terazi Hukuk Dergisi*, C:15, S:164, 2020:720-731.
- Çoştan, Hülya. “İtalyan Şirketler Hukukunun ve 2003 tarihli Şirketler Hukuku Reformunun Genel Hatları”. *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C:24, S:4, 2008: 179-216.
- Delikaya, Zeki. “Tahkimin Niteliği”, *İstanbul Barosu Dergisi*, C:91, S:5, 2017.
- Dolu, Ali Murat. *Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017.
- Domaniç, Hayri. *Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması*, TTK Şerhi II. İstanbul: Temel Yayınları, 1988.
- Dural, Halil Ali. “Anonim Şirket Pay Sahibinin Genel Kurul Dışında Talep Ettiği Bilginin Genel Kurul Dışında Verilmesinin Sonuçları”, *Sermaye Şirketleri Hukukunda Güncel Gelişmeler Sempozyumu*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020.

- Dural, Mustafa. *Türk Özel Hukuku, C.IV, Miras Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2015.
- Dural, Mustafa/Öğüz, Tufan/Gümüş, Mustafa Alper. *Türk Özel Hukuku C.III Aile Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2016.
- Durgut, Ramazan/Kaplan, Ahmet Emre. “Anonim Şirket Pay Sahiplerinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı”. *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:13, S:171-172, 2018:123-154.
- Eminoğlu, Cafer. *Türk Ticaret Kanunu'nda Kurumsal Yönetim*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2014.
- Erdem, Nuri. “6102 Sayılı Yeni TTK'ya Göre Anonim Ortaklık Pay Sahiplerinin ‘Müktesep’ (Kazanılmış) Hakları”. *Regesta*, C:2, S:1, 2012:29-44.
- Erdem, Ercüment. *Tahkim Anlaşması*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020.
- Ergin Çelebi, Ali. “Şirketler Topluluğunda Hakim Şirket Pay Sahiplerinin Bağlı Şirketler Hakkında Bilgi Alma Hakkı”. *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:17, S:2, 2018: 517-575.
- Eriş, Gönen. *Açıklamalı-İçtihatlı 6335-6552 sayılı Kanunlarla Güncellenmiş TTK Hükümlerine Göre Ticari İşletme ve Şirketler, Cilt III, 2. Baskı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2014.
- Erişir, Evrim. “Sermaye Şirketlerinde Pay Sahibine Bilgi Verilmesine ve Onun İnceleme Hakkının Kullanılmasına İlişkin İlâmın (TTK m.437/5; 614/3) İcrası”. *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:16, S:197, 2021:205-224.
- Hari, Olivier. “Le Droit a l' Information et de Participation des Actionnaires d'une Société Anonyme Dans une Procédure d' Assainissement Ordinaire ou Bancaire”. *Transparence et Secret Dans l'Ordre Juridique Suisse*, 2010.
- Hatemi, Hüseyin. *Miras Hukuku. 7. Bası*. İstanbul: On İki Levha yayıncılık, 2018.
- Helvacı, Mehmet. “Yargıtay Kararları Işığında Sermaye Şirketlerinde Usul Hukuku Sorunları”. *Yürürlüğünün 6. Yılında ve Yargıtay Kararları Işığında Türk Ticaret Kanunu Sempozyumu*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2018.
- Hémard, Jean/Térre, François/Mabilat, Pierre. *Sociétés Commercial*. Paris: Dalloz, 1974.
- Houpin, C./Bosvieux, H. *Des Sociétés Civiles et Commercial et Des Associations*. Paris, 1937.
- İmregün, Oğuz. *Anonim Şirketlerde Pay Sahipleri Arasında Umumi Heyet Kararlarından Doğan Menfaat İhtilafları ve Bunların Telif Çareleri*. İstanbul, 1962. (Menfaat İhtilafları)

- İmregün, Oğuz. *Anonim Ortaklıklar*. Ankara: Yasa Yayıncılık, 1989.
- Kabaalioğlu, Haluk. *Sermaye Piyasasında Kamuyu Aydınlatma İlkesi*. İstanbul: Ege Matbası, 1985.
- Karahan, Sami/ Bozgeyik, Hayri. *Şirketler Hukuku, 1. Baskı*. Konya: Mimoza Yayınları, 2012.
- Karasu, Rauf. “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’na Göre Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı”. *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C: 23, S:2, 2005: 73-114.
- Kaya, Arslan. *Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 2001. (*Bilgi Alma*)
- Kaya, Arslan. “Özel Denetim İsteme Hakkının Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı İle İlişkisi”. *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C: 31, S:1, 2015: 61-83. (Makale)
- Kendigelen, Abuzer. “Anonim Ortaklık Payı (Pay Senedi) Üzerinde Hapis Hakkı ve Bu Hakka Konu Oluşturan Paya İlişkin Oy Hakkının Kime Ait Olacağı Sorunu”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C:19, S:1, 1997:105-140. (Hapis)
- Kendigelen, Abuzer. *Yeni Türk Ticaret Kanunu Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2011. (*İlk Tespitler*)
- Keskin, Mustafa. *Halka Açık Anonim Ortaklıkların Kamuyu Aydınlatma Yükümlülüğü*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2018.
- Kılıçoğlu, Ahmet M. *Miras Hukuku, 8. Bası*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2018.
- Kırca, İsmail/Şehirli Çelik, Feyzan Hayal/Manavgat, Çağlar. *Anonim Şirketler Hukuku C.I*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2013.
- Kırca, İsmail/Tekin, Ufuk. “Suç Gelirlerinin Aklanması ve Terörün Finansmanı ile Mücadele Çerçevesinde OECD Mali Eylem Görev Grubunun Hamiline Yazılı Paylarla İlgili Tavsiye Kararı ve Ulusal Mevzuatlarda Buna Uyum Çabaları”. *Ord. Prof. Dr. Şevket Memedali Bilgişin’in Anısına Armağan*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021.
- Kırca, İsmail. *Anonim Şirket Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2022.
- Kuru, Baki. *Medeni Usul Hukuku, C. II*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2020.
- Moroğlu, Erdoğan. *Anonim Ortaklıkta Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2016.
- Narbay, Şafak. *Anonim Ortaklıkta Pay Defteri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2003.

- Ocak, Nazmi. “Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma, İnceleme ve Denetleme Hakkı”. *Prof. Dr. Nuri Çelik’ e Armağan*, C.I. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2001.
- Okutan Nilsson, Gül. “Türk Şirketler Topluluğu Hukukunun Hedefleri Bakımından İşlevsel Bir İnceleme ve Özellikle Hakim Şirketin Bilgi Alma Hakkı”. *Karşılaştırmalı Şirketler Topluluğu Hukuku 80. Yaş Gününde Prof. Dr. Ünal Tekinalp’e Saygı Konferansı*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2018.
- Orbay Ortaç, Nurdan /Al Kılıç, Şengül. “Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin ve Murahhasların Genel Kurula Katılması”. *Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi*, C:4, S:2, 2018: 211-238.
- Özcanlı, Fatma Beril. “Bilgi Alma Davasında Hakimin Rolü”. *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:16, S:197-198, 2021:205-224.
- Özdin, Funda. “Şirketler Topluluğu Hukukunda Bilgilendirme Amacına Yönelik Özel Düzenlemelerin Menfaatler Dengesinin Sağlanması Açısından Değerlendirilmesi”. *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:16, S: 197-198, 2021:319-364.
- Öztan, Fırat. *Kıymetli Evrak Hukuku. 2. Bası*. Ankara: Turhan Kitabevi, 1997.
- Öztek, Selçuk. “Şirketler Grubunda Yavru Şirketlerdeki Azınlık Pay Sahiplerinin Türk Ticaret Kanunu m.363/İsviçre Borçlar Kanunu m.697 Çerçevesinde Bilgi Alma Hakkı”. *Prof. Dr. Ernst E. Hirsh’in Hatırasına Armağan*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1986.
- Paslı, Ali. *Anonim Ortaklık Kurumsal Yönetimi*. İstanbul: Çağa Hukuk Vakfı Yayınları, 2005.
- Pekcanitez, Hakan/Atalay, Oğuz/Özekes, Muhammet. *Medeni Usul Hukuku. 5.bası*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2017.
- Pekcanitez, Hakan/Yeşilirmak Ali. *Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku.15.bası. C.III*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017.
- Poroy, Reha/Tekinalp, Ünal/Çamoğlu, Ersin. *Ortaklıklar Hukuku C.II*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2017. (*Ortaklıklar II*)
- Poroy, Reha/Tekinalp, Ünal/Çamoğlu, Ersin. *Ortaklıklar Hukuku C.I*. İstanbul: Vedat Yayıncılık, 2021. (*Ortaklıklar I*)
- Pulaşlı, Hasan. *Bağlı Nama Yazılı Pay Senetleri*. Ankara: Dayınlarlı Hukuk, 1992. (*Pay Senetleri*)
- Pulaşlı, Hasan. *Şirketler Hukuku Şerhi. C.I-II*. Ankara: Adalet Yayıncılık, 2015. (*Şerh*)
- Pulaşlı, Hasan. *Şirketler Hukuku Genel Esaslar. 8. Bası*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2020. (*Genel Esaslar*)

- Saat, Dursun. *Anonim Ortaklıkta Önemli Miktarda Şirket Varlığının Satışı*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021.
- Saldıroğlu, Burak. *Anonim ve Limited Şirketlerde Pay Sahipliğinin İspatı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.
- Sayın, Hediye Bahar. *Pay Sahibi Haklarının Korunması Kapsamında Anonim Şirket Yönetim Kurulu Kararlarının Butlanı*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2015.
- Sulu, Muhammed. *Ticari Sırların Korunması*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2016.
- Sümer, Burak. *Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2022.
- Sümer, Murat. “Avrupa Birliğinde Şirketler Hukuku Alanında Yapılan Uyumlaştırma Çalışmaları ve Avrupa Tipi Şirket Formları”. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, C:18, 2019.
- Şahin, Ayşe. “İsviçre Anonim Ortaklıklar Hukuku Revizyonu Kapsamında Genel Kurullara İlişkin Olarak Öngörülen Değişiklikler”. *Tüzel Kişilik Penceresinden Anonim Ortaklık Sempozyumu*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020.
- Şener, Oruç Hami. *Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.
- Tekil, Fahiman. *Anonim Şirketler Hukuku. 2.bası*. İstanbul: Alkım Yayınları, 1998.
- Tekinalp, Ünal. *Anonim Ortaklığın Bilançosu ve Yedek Akçeleri, Kamuyu Aydınlatma İlkesi İle*. İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1979. (Bilanço)
- Tekinalp, Ünal. “İşletme İlgililerinin Finansal Bilgi Elde Etme Hakkı”, *Muhasebe Enstitüsü Dergisi*, S.21-22,1980, 20. (Finansal Bilgi)
- Tekinalp, Ünal. *Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2020. (Yeni Hukuk)
- Teoman, Ömer. “Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı Üstüne”, *İktisat ve Maliye Dergisi*, C:18, S:1, 1972: 20-24. (Bilgi Alma)
- Teoman, Ömer. *Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Oy Hakkından Yoksunluğu*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1983. (Oy Hakkı)
- Teoman, Ömer. “Anonim Ortaklıkta Paylar Üzerinde İntifa Hakkı Bulunması Durumunda Oy Hakkı Dışındaki Yönetim Haklarının Kimin Tarafından Kullanılacağı Sorunu”. *Tüm Makalelerim C.I*. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2000. (İntifa)

- Teoman, Ömer. “Yürürlükteki Hukukumuz ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’na Göre Anonim Ortaklık Genel Kurul Toplantılarına Katılmak Zorunda Olanlar”. *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C:25, S:4, 2009:19-33. (Genel Kurul)
- Tümoğlu, Mustafa Tolga. “Anonim Şirketlerde Ortakların Bilgi Alma Hakkı, Hakkın Düzenlenişi ve Hukuki Niteliği”. *Legal Hukuk Dergisi*, C:14, S:168, 2016:6693- 6713.
- Türkoğlu Utku, Ferah. “Borsaya Kote Edilmemiş Nama Yazılı Paylarda Anonim Şirketin Kaçış Klozu Kullanarak Pay Devri Onayı Talebini Reddetmesi”. *Legal Hukuk Dergisi*, C:14, S:160, 2016.
- Tütüncü, Muharrem. “Anonim Şirketin Sonu: Hamiline Yazılı Pay Senetleri İçin Öngörülen Yeni Düzenlemeler”, *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:16, S:2-2, 2017:749-781.
- Usluel, Aslı E. Gürbüz. *Türk Özel Hukukunda Özellikle Anonim Şirketlerde Ticari Sırların Korunması*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2009.
- Üçışık, Güzin. “Türk Hukukunda Anonim Ortaklıklarda Kamuyu Aydınlatma İlkesi”. *Beypkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C:3, S:1, 2009:1-23.
- Ünal, Bahadır. *Alman ve Türk Hukukunda Anonim Şirket Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2021.
- Yıldız, Şükrü. *Anonim Ortaklıkta Yeni Pay Alma Hakkı*. İstanbul: Beta Yayıncılık, 1996. (Yeni Pay)
- Yıldız, Şükrü. *Avrupa Birliğinin Şirketler Hukukuna İlişkin Yayınlanmış Konsey Yönergeleri*. Erzurum, 2000. (Yönergeler)
- Yıldız, Şükrü. *Anonim Ortaklıkta Pay Sahipleri Açısından Eşit İşlem İlkesi*. İstanbul: Seçkin Yayıncılık, 2004. (Eşit İşlem)
- Yıldız, Şükrü. *Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Limited Şirketler Hukuku*. İstanbul: Arıkan Yayıncılık, 2007.
- Yıldız, Şükrü/Özbay, İbrahim. “Bağlı Nama Yazılı Payların TTK m.418 f.4’ de Yazılı Sebeplerle Kazanılmasında Yönetim Kurulu Üyeleri ile Pay Sahiplerine Tanınan Gerçek Değerden Satın Alma Hakkı”. *Makalelerim*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2018.
- Yıldız, Şükrü. “Genel Müdürün Ücret Hakkı, İşçilik Alacağı”. *Hukuki Mütalaalar-4*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020.
- Yılmaz, Çiğdem Mine/Bozkurt Yaşar, Sevgi. “Eşler Arasındaki Mal Rejimi Hükümleri Çerçevesinde Anonim Şirketlerde Bağlı Nama Yazılı Payların İktisabı”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S:133, 2017:449-516.

Yurtman, Hazalcan. “Genel Kurulun Toplanmaması Nedeniyle Bilgi Alma Hakkını Kullanamayan Pay Sahibinin Başvurabileceği Hukuki Mekanizmalar”. *Ord. Prof. Dr. Şevket Memedali Bilgişin’in Anısına Armağın*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021.

ÖZGEÇMİŞ

Ad ve Soyad:

Betül Bozkır

İletişim Bilgileri:

E-posta (1):

E-posta (2):

Eğitim:

2014 – 2019 Hukuk Lisans, İstanbul Şehir Üniversitesi, Türkiye

2020 – 2023 Özel Hukuk Yüksek Lisans, İbn Haldun Üniversitesi, Türkiye

İş Deneyimi:

2022 – devam Araştırma Görevlisi, İbn Haldun Üniversitesi